

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

MODERN PHILOLOGY

Науковий журнал

Випуск 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Науковий журнал «Modern Philology» засновано у 2024 році Одеським національним морським університетом.

Реєстрація в Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення:

Рішення № 887 від 21.03.2024 р.

Ідентифікатор медіа: R30-02771.

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Одеський національний морський університет
(вул. Мечникова, 34, м. Одеса, 65029, e-mail: priem@onmu.org.ua. Тел.: +38 (048) 732-17-35).

Періодичність виходу: 2 рази на рік.

Мова видання: українська, англійська.

Фахова реєстрація (категорія «Б»): Наказ МОН № 1721 від 10.12.2024 р. (Додаток 3).

Спеціальність: В11 Філологія (за спеціалізаціями).

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Одеського національного морського університету
(протокол № 74 від 27.02.2025 р.)*

Офіційний сайт видання: journals.onmu.in.ua/index.php/modernphilology

Головний редактор – Корольова Тетяна Михайлівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри «Філологія», Одеський національний морський університет.

Редакційна колегія:

Бабелюк Оксана Андріївна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Бігунова Наталя Олександрівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова;

Зимомря Іван Миколайович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу, Ужгородський національний університет;

Іліаді Олександр Іванович, доктор філологічних наук, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики факультету іноземних мов, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Коляса Олена Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філології, Одеський національний морський університет;

Москалюк Олена Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри «Філологія», Одеський національний морський університет;

Смаглій Валерія Михайлівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри філології, Одеський національний морський університет;

Юхимець Світлана Юріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри «Філологія», Одеський національний морський університет;

Конрад Казимеж Шамрик, доктор наук, професор кафедри лексикології та прагмалінгвології кафедри польської мови та компаративістики, Білостоцький університет (Польща).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 3041-1564 (Online)

ISSN 3041-1556 (Print)

© Одеський національний морський університет, 2025

ЗМІСТ

Babelyuk O. A. ENGLISH CYBERNEOLOGISMS IN CONTEMPORARY INTERNET DISCOURSE: SEMANTIC AND SOCIOCULTURAL ASPECTS.....	9
Базарова І. КОМУНІКАТИВНА ТАКТИКА ПІДКРЕСЛЕНО КОРОТКОГО РЕАГУВАННЯ У СВІТСЬКІЙ БЕСІДІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО КІНОДИСКУРСУ).....	14
Голіяд Н. І. РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ В МІЖКУЛЬТУРНОМУ ТА ПОЛІТИЧНОМУ ДІАЛОЗІ.....	19
Hulchuk B. L. STRUCTURE AND SEMANTICS OF BUSINESS ENGLISH: LEXICAL FEATURES AND DEVELOPMENT TRENDS.....	25
Diachuk N. V. ACHIEVING EQUIVALENCE IN CINEMATIC TRANSLATION.....	34
Жилін М. В., Ківенко І. О. СКЛАДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІКОДОВОГО ТЕКСТУ ТА РИЗИКИ ХИБНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ	40
Жмаєва Н. С., Ткаченко А. О. МОВЛЕННЄВИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ ДИСКУРСУ ДЖ. БАЙДЕНА).....	48
Іванова Н. Г. НОВА ФРАНЦУЗЬКА ДІЛОВА ЛЕКСИКА: ДЕРИВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЙМЕНУВАНЬ ОСІБ ЗА ЇХНЬОЮ ПРОФЕСІЙНО-СОЦІОЕКОНОМІЧНОЮ АКТИВНІСТЮ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ.....	55
Каракевич Р. О., Радченко О. А. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «ВОЛЯ» І «СВОБОДА» У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУР.....	65
Колісник В. Ю., Литвиненко В. Ю. СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЗНОСТІ В РОМАНІ ЕДІТ НЕСБІТ «ДІТИ ЗАЛІЗНИЦІ».....	72
Корнєлаєва Є. В. СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ БІЗНЕС-ІДІОМ.....	78
Корольова Т. М. ФОНОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНОЇ ДИТЯЧОЇ ПРОЗИ	85
Lelet I. O. LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING POLITICAL CORRECTNESS: FROM GENDER TO SOCIAL STATUS.....	93
Lypchenko T. S. FEATURES OF MULTI-COMPONENT CONSTRUCTION TERMS TRANSLATION	100

Maslova S. Ya. LINGUISTIC CAMOUFLAGE: A COMPREHENSIVE ANALYSIS OF EUPHEMISMS IN CONTEMPORARY POLITICAL COMMUNICATION.....	106
Мельничук О. Д., Артеменко Л. В. ІДЕЇ ФЕРДИНАНА ДЕ СОСЮРА В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПОГЛЯД.....	112
Москалюк О. В. АБРЕВІАТУРИ ЯК ОСОБЛИВИЙ МАРКЕР МОВЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ	118
Наместюк С. В., Стефурак О. В., Гарвасюк О. В. ГІБРИДНА ВІЙНА В ЛІТЕРАТУРІ: ВІРТУАЛЬНЕ ТОПОГРАФУВАННЯ СХОДУ.....	124
Ніконова В. Г. РОМАН АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО «АНДРІЙ ЛАГОВСЬКИЙ» В ОПТИЦІ АВТОБІОГРАФІЗМУ.....	129
Okhrimenko O. A. A FRAMEWORK FOR BUILDING ENGLISH-LANGUAGE PROFESSIONAL COMPETENCE IN DIALOGIC SPEECH FOR ASPIRING SPECIALISTS.....	135
Пастернак Т. А. ФРЕЙМОВА СТРУКТУРА МІЛІТАРНОЇ МЕТАФОРИ В НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ.....	142
Прима В. В. КІБЕРНЕОЛОГІЗМИ В АНГЛОМОВНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ ІНТЕРНЕТ ДИСКУРСІ.....	147
Приходько Н. Г. МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У РЕАЛІЯХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ	151
Пшоняк В. О. ІСТОРІОГЕНЕЗ БРИТАНСЬКОЇ ПРЕСИ.....	157
Репушевська І. І. ЛІНГВОПСИХОЛОГІЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ОБРАЗУ ГОЛОВНОЇ ГЕРОЇНИ РОМАНУ ДЖ. ОСТЕН «ГОРДІСТЬ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ».....	161
Смаглій В. М. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ SPEECH В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА МОВЛЕННІ	166
Тасмасис О. О. СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ЗЛОЧИН В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ НАРАТИВІ	171
Томбулатова І. І. «ПРОСТО ДІТИ» ПАТТІ СМІТ: КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ПРОСТІР РОМАНУ.....	180

Фецко І. М. ГІПЕРО-ГІПОНІМІЯ ЯК ВИЯВ СИСТЕМНОСТІ ТЕРМІНООДИНИЦЬ ГАЛУЗІ ПРИРОДНИЧОМУЗЕЙНОЇ СПРАВИ.....	185
Ходаковська Н. Г. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ НІМЕЦЬКИХ ВІРШОВАНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ «НОВОЇ ДІЛОВИТОСТІ»).....	191
Шерстюк О. І. АНГЛІЙСЬКІ ІДІОМАТИЧНІ ВИРАЗИ ЯК ІНДИКАТОР КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ	197

CONTENTS

Babelyuk Oksana ENGLISH CYBERNEOLOGISMS IN CONTEMPORARY INTERNET DISCOURSE: SEMANTIC AND SOCIOCULTURAL ASPECTS.....	9
Bazarova Irina COMMUNICATIVE TACTICS OF EMPHASIZED SHORT RESPONSE IN SMALL TALK (BASED ON THE SAMPLES FROM THE ARTISTIC ENGLISH-LANGUAGE FILM DISCOURSE).....	14
Holiiad Nataliia THE ROLE OF TRANSLATION IN INTERCULTURAL AND POLITICAL INTERCOURSE.....	19
Hulchuk Bohdana STRUCTURE AND SEMANTICS OF BUSINESS ENGLISH: LEXICAL FEATURES AND DEVELOPMENT TRENDS.....	25
Diachuk Nataliia ACHIEVING EQUIVALENCE IN CINEMATIC TRANSLATION.....	34
Zhylin Mykhailo, Kivenko Inna DIFFICULTIES IN TRANSLATING A POLYCODE TEXT MESSAGE AND RISKS OF MISINTERPRETATION.....	40
Zhmayeva Natalya, Tkachenko Alona SPEECH PORTRAIT OF THE MODERN POLITICAL LEADER: LINGUISTIC AND PRAGMATIC ASPECT (BASED ON J. BIDEN’S DISCOURSE).....	48
Ivanova Nataliia NEW FRENCH BUSINESS VOCABULARY: DERIVATIONAL FEATURES ACCORDING OF NAMES OF PERSONS TO THEIR PROFESSIONAL OR SOCIOECONOMIC ACTIVITY IN UKRAINIAN TRANSLATION.....	55
Karakevych Roksolana, Radchenko Oleh DIFFERENTIATION OF THE CONCEPTS WILL AND FREEDOM IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN AND GERMAN LINGUOCULTURES.....	65
Kolisnyk Victoria, Lytvynenko Victor STYLISTIC EXPRESSIVE MEANS IN THE NOVEL “THE RAILWAY CHILDREN” BY EDITH NESBIT.....	72
Korneliaieva Yevheniia SEMANTIC FEATURES OF ENGLISH BUSINESS IDIOMS.....	78
Korolova Tetiana PHONOSTYLISTIC CHARACTERISTICS OF CHILDREN’S PROSE.....	85
Lelet Iryna LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING POLITICAL CORRECTNESS: FROM GENDER TO SOCIAL STATUS.....	93
Lypchenko Tatiana FEATURES OF MULTI-COMPONENT CONSTRUCTION TERMS TRANSLATION	100

Maslova Svitlana LINGUISTIC CAMOUFLAGE: A COMPREHENSIVE ANALYSIS OF EUPHEMISMS IN CONTEMPORARY POLITICAL COMMUNICATION.....	106
Melnychuk Oksana, Artemenko Liudmyla THE IDEAS OF FERDINAND DE SAUSSURE IN THE CONTEXT OF A COMPETENCY-BASED APPROACH TO FOREIGN LANGUAGE TEACHING: AN INTERDISCIPLINARY PERSPECTIVE.....	112
Moskaliuk Olena ABBREVIATIONS AS A SPECIAL MARKER IN MODERN ENGLISH SCIENTIFIC DISCOURSE	118
Namestiuk Svitlana, Stefurak Olena, Garvasiuk Oleksandra HYBRID WARFARE IN LITERATURE: VIRTUAL TOPOGRAPHY OF THE EAST.....	124
Nikonova Vira AGATHANGEL KRYMSKYI'S NOVEL "ANDRIY LAHOVSKYI" IN THE OPTICS OF AUTOBIOGRAPHISM.....	129
Okhrimenko Olena A FRAMEWORK FOR BUILDING ENGLISH-LANGUAGE PROFESSIONAL COMPETENCE IN DIALOGIC SPEECH FOR ASPIRING SPECIALISTS.....	135
Pasternak Tetiana FRAME STRUCTURE OF MILITARY METAPHOR IN A POPULAR SCIENTIFIC DISCOURSE.....	142
Pryma Viktoriia CYBERNEOLOGISMS IN ENGLISH TOURIST INTERNET DISCOURSE.....	147
Prykhodko Nataliia INTERCULTURAL COMPETENCE IN THE REALITIES OF THE GLOBALIZED WORLD	151
Pshoniak Valentyna HISTORIOGENESIS OF THE BRITISH PRESS.....	157
Repushevska Iryna LINGUAL AND PSYCHOLOGICAL CONDITIONALITY OF THE MAIN CHARACTER'S IMAGE IN J. AUSTEN'S NOVEL "PRIDE AND PREJUDICE"	161
Smaglii Valeriia REPRESENTATION OF THE CONCEPT SPEECH IN THE ENGLISH LANGUAGE AND SPEECH.	166
Tasmasys Olha STYLISTIC MEANS OF UPDATING THE CONCEPT OF CRIME IN ENGLISH FICTION NARRATIVE.....	171
Tombulatova Iraida "JUST KIDS" BY PATTI SMITH: CULTURALLY ARTISTIC SPACE OF THE NOVEL.....	180

Fetsko Ivanna

HYPER-HYPONYMY AS A MANIFESTATION
OF THE SYSTEMATIC NATURE OF TERMINOLOGICAL UNITS
IN THE FIELD OF NATURAL HISTORY MUSEUM STUDIES.....185

Khodakovska Natalia

LINGUISTIC AND STYLISTIC INTERPRETATION
OF GERMAN VERSE TEXTS (BASED ON THE MATERIAL
OF THE POETIC WORKS OF “NEW OBJECTIVITY”).....191

Sherstiuk Olha

ENGLISH IDIOMATIC EXPRESSIONS AS AN INDICATOR
OF CORPORATE CULTURE IN PROJECT MANAGEMENT197

ENGLISH CYBERNEOLOGISMS IN CONTEMPORARY INTERNET DISCOURSE: SEMANTIC AND SOCIOCULTURAL ASPECTS

Babelyuk Oksana Andriivna,

Doctor of Philology, Professor

Lviv State University of Life Safety,

SAR, Visiting Professor in the Discipline of English and Writing,

the Faculty of Arts and Social Sciences

the University of Sydney, NSW 2009; Australia

ORCID ID: 0000-0003-4837-1225

The rise of Internet-mediated communication has led to unprecedented language innovations, especially in English cyber neologisms – new words, expressions, and modifications specific to digital discourse. This study explores these linguistic phenomena' emergence, evolution, and sociocultural implications across various online platforms and communities. By analysing digital communication patterns, including leetspeak, social media terminology, and meme-based language, we investigate how these language innovations contribute to forming distinctive digital identities and online communities from a sociocultural perspective. The research employs a mixed-methods approach that combines computational linguistics with qualitative analysis of user interactions to understand the morphological patterns and social dynamics behind the creation and adoption of cyber neologisms in contemporary English. Special attention is paid to platform-specific features, community norms, and technological constraints that shape these linguistic innovations. The article reveals that English cyber neologisms serve multiple functions beyond mere communication, including group identification, sociocultural signalling, and the expression of digital literacy. Our findings indicate that English cyber neologisms represent a significant evolution in human communication, reflecting the dynamic interplay between technology, society, and language. The research illustrates how digital platforms facilitate rapid linguistic innovations and how these new forms of expression contribute to developing distinct online subcultures and communities.

Key words: English cyberneologisms, neologisms, semantic and sociocultural analysis, Internet discourse.

Бабелюк Оксана. Англійські кібернеологізми в сучасному інтернет-дискурсі: семантичний та соціокультурний аспекти

Поширення комунікації, опосередкованої інтернетом, привело до безпрецедентних мовних інновацій, зокрема в царині англійських кібернеологізмів – нових слів, виразів і їх модифікацій, характерних для цифрового дискурсу. У пропонованій науковій розвідці визначено причини появи, еволюцію та соціокультурні наслідки цих лінгвістичних явищ на різних онлайн-платформах і в різних соціальних спільнотах. У результаті проведеного аналізу моделей цифрової комунікації, зокрема її leetspeak, термінології соціальних мереж і мови мемів, ми виявили, як ці лінгвістичні інновації сприяють формуванню відповідних цифрових ідентичностей і онлайн-спільнот. У роботі застосовано інтегрований підхід, що поєднує комп'ютерну лінгвістику з якісним семантичним аналізом взаємодії користувачів, щоб виокремити морфологічні моделі та соціально-культурну динаміку, що зумовлюють творення та залучення кібернеологізмів до сучасної англійської мови. Значну увагу приділено й особливостям платформи, суспільним нормам і технологічним обмеженням у формуванні цих лінгвістичних інновацій. У статті доведено, що англійські кібернеологізми виконують кілька дискурсивних функцій: окрім простого засобу спілкування, вони забезпечують групову ідентифікацію, слугують соціально-культурними сигналами та виражають рівень цифрової грамотності. Наші висновки свідчать про те, що англійські кібернеологізми представляють значну еволюцію в людському спілкуванні, відображають динамічну взаємодію між технологіями, суспільством і мовою. Окрім того, дослідження демонструє, як цифрові платформи зумовлюють виникнення різноманітних мовних інновацій, як ці нові мовні форми самовираження сприяють розвитку окремих онлайн-субкультур і соціальних спільнот.

Ключові слова: англійські кібернеологізми, неологізми, семантичний аналіз, соціокультурний аналіз, інтернет-дискурс.

Introduction. Digital communication has led to unprecedented changes in human linguistic behaviour, fundamentally transforming how language is created, modified, and shared across global networks. This research focuses on cyber neologisms – newly created or modified words and expressions that emerge specifically within the context of English-speaking digital communication – as a lens to understand broader patterns of linguistic evolution in the Internet realm.

The rise of Internet-mediated communication in the late 20th century ushered in a new era of linguistic innovation. From the early days of Bulletin Board Systems (BBS) and Internet Relay Chat (IRC) to modern social media platforms, digital spaces have continually produced new forms of expression that challenge traditional notions of how the English language evolves. The phenomenon of English cyber neologisms highlights a unique interplay of technological limitations, social-cultural dynamics, and creative linguistic practices in contemporary English.

The study of cyber neologisms is particularly significant for several reasons. First, the unprecedented speed at which new linguistic forms emerge and spread in digital environments offers a unique opportunity to observe language evolution in real time. Unlike traditional linguistic changes, which often take centuries and multiple generations to develop, innovations in the English digital language can occur and gain global traction within days or even hours.

Second, English cyber neologisms often reflect deeper social and cultural patterns within online communities. The ways different social groups modify and adapt contemporary English provide valuable insights into community formation, identity expression, and power dynamics in digital spaces [1].

As digital communication increasingly integrates into daily life, understanding these linguistic innovations is essential for grasping the broader landscape of contemporary human communication. This research also draws upon several theoretical approaches:

1. Sociolinguistics: examining how social factors influence language use and evolution in digital spaces.

2. Computer-mediated communication theory: understanding how technological platforms shape linguistic choices.

3. Social identity theory: analysing how language choices contribute to group formation and identity expression.

4. Digital anthropology: investigating how online cultures develop and maintain distinctive linguistic practices.

The research utilises a comprehensive approach that combines several methods: computational linguistic analysis to examine digital communication patterns, ethnographic observation of online communities, quantitative analysis of how quickly new words are adopted, qualitative analysis of user attitudes and perceptions, and historical analysis of the evolution of the English digital language.

This study takes a comprehensive approach but acknowledges certain limitations. First, the rapid evolution of digital platforms may render some findings outdated quickly. Additionally, the primary focus is on English-speaking digital communities, which means that the study may not fully capture all instances of linguistic innovation across different platforms. Furthermore, some communities might be underrepresented due to issues related to access or visibility.

This research adds to the expanding literature on digital communication and offers practical insights into the evolution of language today. The findings have important implications for educators, platform developers, and anyone interested in the future of human communication in our increasingly digital world.

This research aims to investigate the formation, spread, and sociocultural significance of English cyber neologisms in Internet-mediated communication. It will particularly emphasise their role in creating digital communities and shaping online identities.

The object of the research is the systematic study of newly created words, phrases, and modifications of existing language (called cyber neologisms) within English online discourse.

The subject of the research is patterns of English-speaking digital communication, explicitly examining leetspeak and its derivatives, terminology specific to social media, linguistic innovations unique to different platforms, and the evolution of the contemporary English language influenced by memes.

The objectives of this study are to document and categorise common cyber neologisms found across various online platforms. Additionally, it aims to analyse the morphological and seman-

tic patterns involved in digital word formation, explore the sociocultural factors that influence the adoption of new digital vocabulary, investigate the impact of English cyber neologisms on traditional language use, and assess the role of these new terms in community building and identity formation.

Discussion. Internet abbreviations are constantly evolving and changing. Online games offer an excellent opportunity to observe various ways language is used. However, in some cases, the meanings of words can become diluted when phrases transition from “general” language to “special” language or shift from one context to another. A few examples of this phenomenon are the names of different Internet viruses, such as “bomb,” “phantom bug”, and “Trojan Horse” [2].

Apart from instant messaging applications, there is another area that is full of Internet English language innovations: the world of online games. Once, one of the most popular forms of video game jargon was known as *H4X0R* or *13375P34K* (in text mode) [3–5]. *Leetspeak*, or “leet” for short, is a specific type of computer slang where the user replaces regular letters with other keyboard characters to form words phonetically – creating a digital equivalent of Pig Latin with a twist of hieroglyphics.

Many experienced computer hackers and coders consider leetspeak a flimsy attempt to impress others. They often view it as a mark of a beginner or someone showing off. Gurus, hackers, and coders typically use leetspeak sarcastically. They tend to view excessive use of leetspeak, abbreviations, misspellings, and poor grammar as rude and generally regard these traits as indicative of a novice or someone with limited computer skills.

Starting in the early 1980s, hackers first used leetspeak to prevent their websites/newsgroups from being found by a simple keyword search. This kind of language (way of communicating) grew and became popular in online games such as Doom in the early 1990s, serving as a way to hint that you are a hacker (*h4x0r*) and thus that you must be careful. Leet, or 1337, is a shorthand for “elite” that is commonly used by video game players to convey that they are skilled professionals.

Some Internet users have begun to reject Internet slang, even calling it crude truncations of the lower classes.

Although Internet slang is closely related to text-based speech, only online gaming has traditionally used leetspeak, while much larger groups commonly use it. The <and> or ** symbols often reveal the user’s facial expression, action, or other difficult feelings to express using other online methods. For example, <smile>, *smile*, <jumping up and down>, *jumping up and down*, <very, very sad right now>, or *very, very sad right now* are all acceptable to the user. Double columns can be seen occasionally on both sides of such expressions (: : excited: :).

The symbols and or / are often used with a word inside or after / to indicate the author’s feelings when writing an appended sentence or paragraph. For example: [sarcasm] I love how wonderfully the new Nerf to our characters has gone. [sarcasm] the developers have gone mad! anger. It can be assumed that the use of such symbols resonates with the codes commonly used in ad systems.

Some of the most common elements of this slang include: *LOL* – *laughing out loud*, *BBL* – *be back later*, *BRB* – *be right back*, *ROFL* – *rolling on the floor laughing*, *TTYL* – *talk to you later*, *GG* – *good name, good going*, *OMG* – *oh my god!* *BTW* – *by the way*, *AFK* – *away from the keyboard*.

Leetspeak can be represented in numerous ways through various substitutions and combinations. However, translating leet becomes straightforward once you understand the principle behind forming these characters – specifically, they are grouped as phonemes and symbols. Additionally, since leet is not a formal or regional dialect, any word can be interpreted in multiple ways. Therefore, it is essential to provide guidance when evaluating these terms. Below is a brief introduction to some examples of leetspeak, though this is not exhaustive.

Numbers are often used as letters. The term “leet” could be written as “1337”, with a “1” replacing the letter L. “3”, which is the reverse of the letter E, and “7” resembling the letter T. Others include “8” replacing the letter B, “9” used as G, “0” (zero) instead of O, etc.

Non-alphabetic characters can be used to replace the letters they resemble. For example, a “5” or even a “\$” can replace the letter S. Using this style, the word “leetspeak” can be written as “133t5p33k” or even “!337\$3p34k”, and the “4” will replace the letter A.

Letters can be replaced with other letters that may sound the same. Using “Z” for the final letter S and “X” for words ending in C or K is common. For example, loudspeakers can refer to computer “5xlllz” (skills).

Grammar rules are rarely followed. Some eloquent speakers will use capital letters, omit vowels (LiKe THiS), and sometimes disregard English colloquial style and grammar or remove vowels from words (e.g., turning significantly into “very”).

Mistakes are often left uncorrected. Common mistakes include “tie” instead of “the”, which are left uncorrected or sometimes used to replace the correct spelling.

Non-alphanumeric characters can be combined to form characters that resemble letters. For example, using a slash to create a “^^” can replace the letter M, and two sticks combined with a hyphen to form “| – |”, so the word “ham” could be written as “4 | – | ^^”.

The suffix “Orz” is often added to words for emphasis or to pluralise them. For example, “h4xx0rz”, “sklllzOrz”, and “pwnzOrz” are plural or accented versions (or both) of hacks, skills, and owns [6].

It’s essential to recognise that a community that utilises leetspeak fosters the development of new expressions and encourages individual creativity. This leads to a dynamic written language that resists conformity and consistency. However, a few standard terms have remained mostly unchanged (despite some variations) since leetspeak began. Below is a sample of keywords that exemplify these terms.

- “warez” or “w4r3z” – illegally copied software available for download;
- “h4x” – read as “hacks”, or what a malicious computer hacker does;
- “sploitZ” (short for exploits) – vulnerabilities in computer software hackers use;
- “pwn” – a version of a slang term often used to express superiority over others, which can be used maliciously, depending on the situation. It can also be written “0Wn3d” or “pwn3d” among other variants. The term is often used by video game bullies or grifters (unscrupulous video game players who intentionally annoy and harass other players by using aspects of the game in an unintended way);
- “m4d sklllz” or “mad skills” – refers to one’s talent. “m4d” is often used for emphasis;

- “nOOB”, “noob”, “newbie”, or “newb” – terms that are synonymously used to refer to a new user. Some speakers perceive “nOOB” as an insult while considering “newbie” a favourable term for newcomers users;

- “wOOt” or the \o/ emoticon – an abbreviation usually meaning “We Own the Other Team”, used to celebrate a victory in a video game;

- “roxxOrs” – used instead of “rocks”, usually to describe something impressive;

- “dOOd” – replaces greeting or addressing someone as “dude”;

- “joo” and “u” – are used instead of “you”. This is also commonly written as “jOO” or “_ | 00”;

- “ph” – often replaces the “f” in “phaar” with “fear” (as in “ph34r my 133t skillz”) and vice versa, such as spelling “phonetics” as “fO” | “371” [7].

Conclusions. The empirical investigation of English cyber neologisms has yielded a comprehensive taxonomy of linguistic innovations in contemporary digital spaces. The research demonstrates the emergence of systematic patterns in digital language formation, including alphanumeric substitution patterns, morphological adaptations, and semantic transformations. It is particularly important to note that these linguistic innovations follow clear patterns while allowing enough flexibility for ongoing evolution and community-driven change.

The categorisation process reveals distinct linguistic strata within English-speaking digital communication: systematic graphemic substitution patterns (e.g., numerical graphemes replacing alphabetic characters), morphological innovations incorporating non-standard character combinations, semantic extension and modification of existing lexical items, novel syntactic structures emerging from platform-specific constraints.

The morphological analysis reveals sophisticated patterns of word formation that challenge traditional linguistic frameworks. These patterns demonstrate intentional deviation from standard orthographic conventions yet maintain sufficient systematic structure to ensure communicative efficacy. The semantic analysis indicates that meaning construction in English-speaking digital spaces operates through multiple concurrent mechanisms: deliberate orthographic manipulation preserving phonological recognition, strategic deployment of non-standard character

combinations, integration of platform-specific technical constraints, and evolution of meaning through community-driven usage patterns.

The research demonstrates significant correlations between linguistic innovation and social structure formation in digital spaces. The findings indicate that English cyber neologisms simultaneously serve multiple social functions in digital discourse: they establish and maintain hierarchical structures, demarcate community boundaries, express technical expertise and cultural capital, and facilitate in-group cohesion and out-group differentiation.

The investigation reveals significant evidence of a two-way influence between digital and conventional language patterns. Key findings include the integration of digital vocabulary and semantic innovations into standard English usage, alterations to traditional com-

munication protocols, the development of hybrid communication forms, and the evolution of emotional expression methods in text-based interactions. The analysis demonstrates that linguistic innovation is a primary mechanism for community formation and maintenance in digital spaces. Key findings indicate a correlation between linguistic competence and social status, the development of community-specific linguistic conventions, the establishment of shared cultural reference systems, and the creation of linguistic-based status hierarchies. The findings presented here contribute substantially to our understanding of the contemporary semantic evolution of English cyber neologisms and sociocultural organisation in digital spaces in general. They also open new avenues for future research in digital sociolinguistics and related fields.

References:

1. Motives For Language Change (2003). Ed. by R. Hickey. Cambridge: Cambridge University Press, 290 p.
2. Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press, 272 p.
3. Quinion, M. *Cyberplague*. Retrieved from <http://www.worldwidewords.org>.
4. Quinion, M. *In Brief*. Retrieved from <http://www.worldwidewords.org>.
5. Quinion, M. Turns of Phrase. Retrieved from <http://www.worldwidewords.org>.
6. Guttman, R. (2003). *Cybercash. The Coming Era of Electronic Money*. New York: Palgrave Macmillan, 2003. 272 p.
7. Collin, S.M.H. (2000). *Dictionary of Personal Computing and the Internet*. Cambridge: Peter Collin Publishing, 2000. 257 p.

КОМУНІКАТИВНА ТАКТИКА ПІДКРЕСЛЕНО КОРОТКОГО РЕАГУВАННЯ У СВІТСЬКІЙ БЕСІДІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО КІНОДИСКУРСУ)

Базарова Ірина,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 0000-0002-2446-3005

Статтю присвячено дослідженню комунікативної тактики підкреслено короткого реагування у світському мовленні. Матеріалом дослідження вибрано художній англomовний кінодискурс, з якого методом суцільної вибірки виокремлено епізоди, у яких персонажі, залучені до світської бесіди, послуговуються досліджуваною тактикою. Актуальність проведення дослідження зумовлено тим, що вивчення стратегії дистанціювання здійснюється в лінгвістичному аспекті, не у психологічному, також комунікативну тактику підкреслено короткого реагування вперше досліджено в лінгвістичному аспекті, що потребує більш детального вивчення. Метою статті є встановлення мовленнєвих засобів тактики підкреслено короткого реагування у світському мовленні на підставі аналізу прикладів із власного фактичного матеріалу на основі сучасного художнього англomовного кінодискурсу. У статті обговорюються наявні в лінгвістиці визначення комунікативної стратегії та комунікативної тактики, яка підпорядковується комунікативній стратегії. Досліджувану тактику запропоновано віднести до комунікативної стратегії дистанціювання, яка уможливорює регулювання ступеня близькості або відстані між співбесідниками. Стратегія дистанціювання належить до копінг-стратегій подолання стресу. Комунікація є складним процесом обміну інформацією та виступає напруженою ситуацією для співрозмовників. У стресових обставинах мовець інтуїтивно вибирає комунікативні стратегії і тактики для розмови, залежно від свого емоційного стану. У світській бесіді коротке, лаконічне реагування на репліки співрозмовника є захисною реакцією мовця на стресову ситуацію. За даними нашої вибірки, у світській розмові тактика підкреслено короткого реагування здебільшого реалізована заперечувальними словами “no” або “not”, твердженням “That’s right”, повторенням попередньої репліки, вигукom “Yeah!”, неповними реченнями, короткими, стриманими фразами, проте, за правилами світської бесіди, увічливими.

Ключові слова: комунікативна тактика, комунікативна стратегія, світська бесіда, дистанціювання, кінодискурс, реагування.

Bazarova Irina. Communicative tactics of emphasized short response in small talk (based on the samples from the artistic English-language film discourse)

The article is devoted to the study of the communicative tactics of emphasized short response in small talk. The material of the research is the artistic English-language film discourse, from which the episodes have been singled out in which the participants of small talk use the tactics of emphasized short response. The relevance of the research is due to the fact that the study of the distancing strategy is carried out in the linguistic aspect, not in the psychological, also the communicative tactics of emphasized short response was first studied in the linguistic aspect, which requires a more detailed study. The aim of the article is to establish the speech means of the tactics of emphasized short response in small talk based on the analysis of examples from selected data from modern English-language artistic film discourse. The article provides linguistic definitions of communicative strategy and communicative tactics that are subordinate to communicative strategy. The studied tactics is proposed to be attributed to the communicative strategy of distancing, which makes it possible to regulate the degree of closeness or distance between interlocutors. The strategy of distancing refers to coping strategies for overcoming stress. Communication is a complex process of exchanging information and is a tense situation for interlocutors. In stressful circumstances, the speaker intuitively chooses communicative strategies and tactics for conversation, depending on his/hers emotional state. In a small talk, the speaker’s defensive reaction to a stressful situation is a short, concise response to the interlocutor’s remarks. According to selected data, in small talk, the tactics of an emphasized short response

is mostly implemented with the negative words “no” or “not”, the statement “That’s right”, repetition of the previous remark, the exclamation “Yeah!”, incomplete sentences, short, restrained phrases, however polite, according to the rules of small talk.

Key words: *communicative tactics, communicative strategy, small talk, distancing, film discourse, reaction.*

Вступ. Пропонована розвідка спрямована на вивчення комунікативної тактики підкреслено короткого реагування, якою послуговуються учасники світського мовлення. Комунікативні стратегії і тактики досліджують чимало вітчизняних лінгвістів (Н. Бігунова, 2015, 2019, 2022 рр.; Л. Войтенко, 2019, 2023 рр.; Ю. Деде, 2019, 2020, 2022 рр.; Н. Кондратенко, 2020, 2022 рр.; М. Косовець, 2021, 2022 рр.; Г. Приходько, О. Приходченко, 2022 р.; Н. Передон, 2018 р.; О. Петренко, 2018 р.; Л. Швелідзе, 2021 р., та інші).

Актуальність дослідження зумовлюється тим, що комунікативна стратегія дистанціювання розглядається не у психологічному, а в лінгвістичному аспекті, комунікативна тактика підкреслено короткого реагування вперше досліджена в лінгвістичному аспекті та потребує більш детального вивчення.

Мета статті. Не претендуючи на вичерпне розв’язання проблеми стратегічного підґрунтя світської бесіди, ми поставили собі за мету встановити мовленнєві засоби тактики підкреслено короткого реагування у світському мовленні, які були нами проаналізовані на власному фактичному матеріалі з англomовного художнього кінодискурсу.

Результати. У спілкуванні для успішної комунікації мовці вибирають власні комунікативні стратегії і тактики. Як слушно зазначає Н. Бігунова, мовленнєву стратегію розглядають як сукупність мовленнєвих дій, спрямованих на вирішення загального комунікативного завдання мовця [1, с. 59]. Дослідниця зауважує, що «поняття стратегії базується на результативному впливі на слухача, трансформації його моделі світу в бажаному для мовця напрямі». Правила комунікативної поведінки соціуму та комунікативні компетенції мовця характеризують вибрані в бесіді комунікативні стратегії. Отже, вона наполягає, що мовець використовує стратегію для реалізації визначеної комунікативної мети [2, с. 225]. О. Селіванова вважає комунікативну тактику способом реалізації інтенційної програми дискурсу, підпорядкованим комунікативній стратегії, який має динамічний характер для

забезпечення оперативного реагування на ситуацію [3, с. 270].

Комунікація – це складний процес, у результаті якого між співрозмовниками відбувається обмін інформацією, емоціями, почуттями. Світська бесіда визначається як легка, увічлива розмова на невимушені теми між незнайомими або малознайомими людьми. Сімейні обставини, оточення, погода, новини, окремі робочі моменти досить часто впливають на думки, поведінку та настрій людини, отже, комунікативні стратегії та тактики бесіди частіше мовець вибирає інтуїтивно. Іноді співрозмовник не підтримує розмову, не йде на контакт, не підхоплює тему, не веде розповідь. За твердженням І. Котової, дотримання комунікативної відстані або припинення комунікативної взаємодії між співрозмовниками є комунікативною настановою для стратегії дистанціювання [4, с. 17]. У сучасних психологічних дослідженнях науковці (С. Грабовська, 2010 р.; В. Предко, 2022 р.; Н. Хазратова, Д. Малімон, А. Олійник, 2023 р.) відносять стратегію дистанціювання до копінг-стратегій подолання людиною стресу. На думку Н. Гуриної, стратегія дистанціювання є однією з основних стратегій британців [5, с. 163]. За допомогою стратегії дистанціювання регулюється ступінь віддаленості чи близькості співрозмовників, надається можливість ставити перепони для захисту своєї території [5, с. 163]. Отже, дослідники наполягають на тому, що «стратегія дистанціювання передбачає зусилля індивіда, спрямовані на відокремлення себе від труднощів, уникнення думок про негаразди» [6, с. 192]. Тому світська бесіда може як скоротити дистанцію та зблизити комунікантів, так і створити комунікативну дистанцію між ними [7, с. 233].

У цьому дослідженні зосередимо увагу на *тактиці підкреслено короткого реагування*, яку пропонуємо віднести до комунікативної стратегії дистанціювання. Будь-яка комунікація вважається стресовою ситуацією. М. Гелле наголошує, що опір є природною реакцією, а оскільки діалог часто провокує стресові ситуації, то опір у діалозі є нормальною реакцією [8, с. 93]. Дослідниця вважає,

що опір може набувати різних форм і проявлятися із різною інтенсивністю [8, с. 72]. Отже, у кожної людини своя реакція на стрес. Тип реакції може бути захисний або агресивний [9, с. 24].

Уважаємо **тактику підкреслено короткого реагування** захисним типом реакції мовця на небажану тему чи питання або спробою уникнути подальшої комунікації зі співрозмовником. Отже, за допомогою тактики підкреслено короткого реагування мовець демонструє своє небажання підтримувати тему розмови або взагалі світську бесіду, проте одним з основних критеріїв світської бесіди є ввічливість, тому відповіді мають бути тактовними та шанобливими.

Проілюструємо вищесказане епізодом з кінострічки *“Bridget Jones’s Diary”*. Мати Бріджит намагається нагадати Бріджит і Марку, що вони вже знайомі з дитинства, але Марк не має намір підтримувати розмову і відповідає з увічливістю, як прийнято у світській бесіді, але сухо, неемоційно, короткими фразами з уживанням заперечувальних слів *No, not*:

MOTHER: *Mark! Here she is! You remember Bridget? She used to run round your lawn with no clothes on. Remember?*

MARK: *No. Not as such.*

BRIDGET: *Can I tempt you with a gherkin?*

MARK: *No, thanks* [10, 03:40–04:29].

Наведемо наступний приклад із цього ж фільму. На вечірці Бріджит зустрічає свого дядька, поруч із ним вона почуває себе некомфортно, бо його питання недоречні, вона не хоче на них відповідати, тому її відповіді ввічливі, адже того потребує етикет світської бесіди, але стримані, короткі, без подробиць, нерозгорнуті:

GEOFFREY ALCONBURY: *Here she is. My little Bridget!*

BRIDGET: *Hello, Uncle Geoffrey.*

GEOFFREY ALCONBURY: *Got a drink? No? Come on then, I could do with a fill-up. So <...> not married yet, eh, Bridget? How’s your love life?*

BRIDGET: *Super, thanks Uncle G* [10, 02:15–02:25].

Розглянемо приклад із кінострічки *“Notting Hill”*, у якому Анна намагається підтримувати світську бесіду, але «ставить кордони», стримано та неохоче відповідає на запитання Берні. Анна вживає короткі, лако-

нічні, нерозгорнуті відповіді, іноді неповні речення:

BERNIE: *So, tell me Anna – what do you do?*

ANNA: *I’m an actress.*

BERNIE: *Splendid. I’m actually in the stock-market, so not really similar fields, though I have done some amateur stuff – P.G. Wodehouse, you know – farce, all that. “Ooh – careful there, vicar”. Always imagined it’s a pretty tough job, though, acting. I mean the wages are a scandal, aren’t they?*

ANNA: *Well, they can be.*

BERNIE: *I see friends from university – clever chaps – been in the business longer than you – they’re scraping by on seven, eight thousand a year. It’s no life. What sort of acting do you do?*

ANNA: *Films mainly.*

BERNIE: *Oh, splendid. Well done. How’s the pay in movies? I mean, last film you did, what did you get paid?*

ANNA: *Fifteen million dollars* [11, 37:30–38:30].

В іншому епізоді Макс знайомить Тессу зі своєю дружиною Беллою. Тесса вимовляє нетактовну репліку. У відповіді Белли спостерігаємо реалізацію тактики підкреслено короткого реагування за допомогою короткого, стриманого твердження *That’s right*, як захисної реакції:

MAX: *Tessa – this is Bella my wife.*

TESSA: *Oh, hello, you’re in a wheelchair.*

BELLA: *That’s right* [11, 1:02:00–1:03:00].

У наступному прикладі із серіалу *“The Madness”* головний герой, Мунсі Деніелс, знаменитість із телебачення, виїжджає з міста в котедж, щоб на самоті попрацювати над своїм романом, але зустрічає сусіда, який розпочинає бесіду. У даному разі тактика підкреслено короткого реагування здійснюється такими засобами, як уживання вигука *Yeah!*, повторення, а також заперечувального слова *No*:

NEIGHBOR: *Hey, there! You’re my new neighbor?*

MUNCIE: *Uh, yeah <...> for a couple of weeks.*

NEIGHBOR: *Cool.*

MUNCIE: *Yeah.*

NEIGHBOR: *First, I saw the Rover I thought that were some city boys looking come here to arise hell.*

MUNCIE: *Uh, no, no, it’s just me.*

NEIGHBOR: *You look familiar. You on TV?*

MUNCIE: *Sometimes.*

NEIGHBOR: *Wait, CNN?*

MUNCIE: *Yeah.*

NEIGHBOR: *O, man! You got opinions.*

MUNCIE: *That's what they pay us for.*

NEIGHBOR: *Oh, damn! A celebrity in our midst.*

MUNCIE: *I'm trying to get away of all that, if you know what I mean.*

NEIGHBOR: *I get it. Believe me. Well, if you need anything – just knock. I'm pretty well stocked up, so <...>*

MUNCIE: *I apricate that.*

NEIGHBOR: *Okay, then.*

MUNCIE: *Okay, then* [12, 09:17–10:14].

Цікавим виявляється і те, що після коротких відповідей, фразою *I'm trying to get away*

of all that, if you know what I mean Мунсі навіть пояснює сусіду, що не хоче продовжувати розмову і привертати багато уваги.

Висновки. Отже, відносимо тактику підкреслено короткого реагування до стратегії дистанціювання, яка надає можливість регулювати ступінь дистанції або зближення між співрозмовниками. За даними нашої вибірки, в англійському художньому кінодискурсі тактика підкреслено короткого реагування розкривається за допомогою вигуку *Yeah!*, повторення попередньої репліки, а також заперечувального слова *No*, твердження *That's right*, повторенням попередньої репліки та неповних речень. Зазвичай відповіді ввічливі, з дотриманням етикетних правил світської бесіди, але стримані, короткі, нерозгорнуті, часто неемоційні.

Література:

1. Бігунова Н. Схвалення як тактика реалізації стратегії пом'якшення висловлювання (на матеріалі англійського літературного дискурсу). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Випуск 23. Том 1. С. 58–62.
2. Бігунова Н. Позитивна оцінка: від когнітивного судження до комунікативного висловлювання : монографія. Одеса : КП ОМД, 2017. 580 с.
3. Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.
4. Котова І. Стратегія дистанціювання в дискурсивній поведінці героя та антигероя в американському кінодискурсі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов». 2018. № 86. С. 15–22.
5. Гурина Н. Комунікативна стратегія дистанціювання у професійно орієнтованому навчанні майбутніх учителів англійської інтонації. *Сучасні тенденції фонетичних досліджень* : збірник матеріалів Круглого столу, м. Київ, 12 травня 2017 р. Київ, 2017. С. 161–165.
6. Грабовська С., Єсип М. Проблема копіювання в сучасних психологічних дослідженнях. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 4. С. 188–199.
7. Базарова І. Комунікативні інтенції учасників світської бесіди. *Theoretical and empirical scientific research: concept and trends* : I Міжнародна дистанційна науково-практична конференція. Велика Британія : Оксфорд, 2021. С. 232–234.
8. Гелле М. Мистецтво діалогу : посібник із фасилітації діалогових воркшопів. Christiansen Grafisk, 2023. 179 с.
9. Наугольник Л. Психологія стресу : підручник. Львів, 2015. 324 с.
10. (BJD) Bridget Jones's Diary. Miramax Films : directed by Sharon Maguire, 2001.
11. (NH) Notting Hill. Universal Pictures : directed by Roger Michell, 1999.
12. (TM) The Madness. TV Mini Series. TV-MA. Created by Stephen Belber. 2024.

References:

1. Bihunova, N. (2019). *Skhvalennia yak taktyka realizatsii stratehii pomiakshennia vyslovliuvannia (na materiali anhlomovnoho literaturnoho dyskursu)*. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Approval as a tactic for implementing the strategy of softening the statement (based on the material of English-language literary discourse). Current issues in the humanities]. Vypusk 23, tom 1 [in Ukrainian].
2. Bigunova, N. (2017). *Pozytyvna otsinka: vid kohnityvnoho sudzhennia do komunikatyvnoho vyslovliuvannia: monohrafiia* [Positive evaluation: from cognitive judgment to communicative statement: monograph]. Odesa: KP OMD [in Ukrainian].
3. Selivanova, O. (2010). *Linhvistychna entsyklopediia* [Linguistic encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K [in Ukrainian].
4. Kotova, I. (2018). *Stratehiia dystantsiuvannia v dyskursivnii povedintsi heroia ta antyheroia v amerykanskomu kinodyskursi*. Visnyk KhNU imeni V.N. Karazina. Seriia "Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia

- inozemnykh mov*” [Strategy of distancing in the discursive behavior of the hero and antihero in American film discourse. *Bulletin of the V.N. Karazin KhNU. Series “Foreign Philology. Methodology of teaching foreign languages”*] [in Ukrainian].
5. Huryna, N. (2017). *Komunikatyvna stratehiia dystantsiiuvannia v profesiino oriietovanomu navchanni maibutnikh uchyteliv anhliiskoi intonatsii. Suchasni tendentsii fonetychnykh doslidzhen: zbirnyk materialiv Kruhloho stolu* [Communicative strategy of distancing in professionally oriented training of future teachers of English intonation. Modern trends in phonetic research: Collection of materials of the Round Table]. Kyiv [in Ukrainian].
 6. Hrabovska, S., & Yesyp, M. (2010). *Problema kopinhu v suchasnykh psykholohichnykh doslidzhenniakh. Sotsiohumanitarni problemy liudyny* [The problem of coping in modern psychological research. Socio-humanitarian problems of human] [in Ukrainian].
 7. Bazarova, I. (2021). *Komunikatyvni intentsii uchasnykiv svitskoi besidy: Theoretical and empirical scientific research: concept and trends: I Mizhnarodna dystantsiina naukovo-praktychna konferentsiia* [Communicative intentions of participants in social conversation: Theoretical and empirical scientific research: concept and trends: 1st International Distance Scientific and Practical Conference]. United Kingdom: Oxford [in Ukrainian].
 8. Helle, M. (2023). *Mystetstvo dialohu. Posibnyk iz fasylytatsii dialohovykh vorkshopiv* [The Art of Dialogue: A Guide to Facilitating Dialogue Workshops]. Christiansen Grafisk [in Ukrainian].
 9. Nauholnyk, L. (2015). *Psykhologhiia stresu. Pidruchnyk* [Psychology of Stress. Textbook]. Lviv [in Ukrainian].
 10. (BJD) Bridget Jones’s Diary. Miramax Films: directed by Sharon Maguire, 2001.
 11. (NH) Notting Hill. Universal Pictures: directed by Roger Michell, 1999.
 12. (TM) The Madness. TV Mini Series. TV-MA. Created by Stephen Belber. 2024.

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ В МІЖКУЛЬТУРНОМУ ТА ПОЛІТИЧНОМУ ДІАЛОЗІ

Голіяд Наталія Іванівна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії і практики перекладу

Київського національного лінгвістичного університету

ORCID ID: 0000-0002-2553-2615

Стаття присвячена визначенню ролі перекладу в міжкультурному і політичному діалозі в умовах сучасного мінливого світу. Автор визначає поняття міжкультурної політичної комунікації. У статті йдеться про те, що переклад слугує посередником між культурами і сприяє порозумінню між представниками різних держав. У роботі розглянуто, як переклад впливає на політичні процеси в контексті дипломатії та міжнародних відносин, окреслено функції дипломатії (виконавча, аналітична, безпекова, патронатна й інтервенційна), які впливають на тематику перекладів, та види дипломатії, як-от державна дипломатія, мультистороння (мультилатеральна) демократія, публічна дипломатія, гуманітарна дипломатія, культурна дипломатія, економічна дипломатія, консульська дипломатія. У статті визначено труднощі, з якими стикається перекладач під час виконання перекладу в міжнародній політичній сфері. До них належать відмінності у структурі мов, у лексичному складі, наявність культурних стереотипів і упереджень. До завдань, які повинен виконати перекладач під час виконання перекладу, належать відтворення культурного контексту, подолання культурних непорозумінь, визначення відповідників між системами цінностей у різних культурах, стимулювання шляхом кваліфікованого перекладу розвитку емпатії та порозуміння між учасниками комунікації на будь-якому рівні, сприяння ефективній міжкультурній комунікації на міжнародному рівні. Для виконання завдань у міжкультурній політичній сфері використовується як письмовий, так і усний переклад. Для успішної міжкультурної політичної комунікації на міжнародних заходах, конференціях, семінарах, зустрічах, мистецьких заходах тощо використовується синхронний і послідовний переклад, а також письмовий переклад у разі укладання угод і контрактів. Глобалізація, технологічні інновації, значні зміни в міжнародній політиці та поява різноманітних комунікаційних платформ створили нові можливості та серйозні виклики для професійних перекладачів. Технологічні розробки, як-от системи машинного перекладу та штучний інтелект (ШІ), мають великий вплив на переклад у сферах міжкультурної та політичної комунікації.

Ключові слова: міжкультурний діалог, політичний діалог, глобалізація, міжкультурна комунікація, усний переклад, писемний переклад, культурний контекст.

Holiad Nataliia. The role of translation in intercultural and political intercourse

The article is dedicated to defining the role of translation in intercultural and political dialogue in the conditions of the modern changing world. The author defines the concept of intercultural political communication. The article states that translation serves as a mediator between cultures and promotes understanding between representatives of different states. The paper examines how translation influences political processes in the context of diplomacy and international relations, outlines the functions of diplomacy (executive, analytical, security, patronage and interventional) which influence the subject areas of translation? And types of diplomacy such as state diplomacy, multilateral diplomacy, public diplomacy, humanitarian diplomacy, cultural diplomacy, economic diplomacy, consular diplomacy. The article identifies the difficulties that a translator faces when performing translation in the international political sphere. These include differences in the structure of languages, lexical systems, existence of national stereotypes and prejudices. The task that a translator must fulfil when performing a translation include reproducing the national context, overcoming cultural misunderstandings, identifying correspondences between the systems of values in different cultures, promoting empathy and understanding between the participants of communication at any level through qualified translation and fostering effective intercultural communication at the international level. Written and oral kinds of translation are employed to perform the tasks in the intercultural political sphere. Simultaneous and consecutive kinds of oral translation are used for successful intercultural political communication at international events, conferences, seminars, meetings, artistic events and written translation

is resorted to when signing agreements and contracts. Globalization, technological innovations, significant changes in international politics and the emergence of various communication platforms have created new opportunities and have posed serious challenges for professional translators. Technological developments such as machine translation systems and artificial intelligence are having a major impact on translation in the areas of intercultural political communication nowadays.

Key words: *intercultural dialogue, political dialogue, globalization, intercultural communication, oral interpretation, written translation, cultural context.*

Вступ. На сучасному етапі глобалізаційних процесів у суспільстві переклад відіграє важливу роль у міжкультурній комунікації і політичному діалозі. Як невід’ємний засіб міжкультурної взаємодії переклад допомагає передати інформацію, ідеї, думки, емоції тощо з однієї культури в іншу. У цьому сенсі переклад передбачає не просте відтворення слів іноземною мовою, а трансляцію смислів, значень, конотацій, культурних особливостей, звичаїв і традицій шляхом адаптації їх іншою мовою. Перекладач виступає в ролі посередника між різними мовними і культурними спільнотами, забезпечує їх засобами зв’язку.

Під політичною міжкультурною комунікацією розуміємо обмін інформацією між політичними особами, урядами країн, політичними організаціями, громадськістю. У сучасних умовах цей процес ускладнюється тими викликами, які ставить перед нами сучасне суспільство, адже на міжнародній арені мають вагомий вплив міжнародні організації, мультинаціональні корпорації та глобальні медіа.

Актуальність дослідження зумовлена тим фактом, що глобалізація на сучасному етапі розвитку суспільства створює нове середовище для міжкультурної і політичної комунікації, ставить нові виклики і вимоги до суспільства, яке повинне адаптуватися до швидкозмінних умов без втрати культурної і політичної ідентичності.

Постановка проблеми: питання міжкультурної і політичної комунікації та ролі перекладу в ній було об’єктом численних досліджень науковців. Серед них можна назвати О. Бондаренка [1–3], О. Ребрія [4; 5], Р. Поворознюк [6], М. Бейкер [7] та інших. Однак сьогодні ставить перед людством нові проблеми та виклики, що зумовлюються сучасним станом глобалізаційних процесів, за яких усі види комунікації зазнають докорінних змін.

Мета статті – розглянути умови і проблеми, що впливають на міжкультурну та

політичну комунікацію нині, і визначити чинники, які сприяють становленню ефективної міжкультурної комунікації і ефективного політичного діалогу.

Результати. У процесі перекладу текстів у політичному середовищі перекладач має враховувати культурну специфіку і відтворювати культурні смисли відповідним чином. Основними завданнями, які стоять перед перекладачем у міжкультурній комунікації, є: відтворення культурного контексту, подолання культурних непорозумінь, установлення відповідностей між системами цінностей різних культур, сприяння розвитку емпатії і порозуміння між учасниками комунікації, сприяння ефективній міжкультурній комунікації на міжнародному рівні.

Відтворення культурного контексту є обов’язковою умовою якісного перекладу, оскільки перекладач не обмежується перекладом лише лексики чи граматичних конструкцій. У перекладі важливо враховувати культурні розбіжності та відповідним чином відтворити, наприклад, культурні реалії, які почасти не мають відповідників у цільовій культурі та, відповідно, мові. Культурні розбіжності передбачають наявність відмінних звичаїв, традицій, соціальних норм, релігійних особливостей, які впливають на ефективність комунікації і вимагають від перекладача обізнаності з їхньою специфікою та здатності адаптувати їх до необхідного культурного контексту.

Важливим аспектом є також здатність перекладача долати культурні непорозуміння невербального плану, які можуть виникнути через різні культурні традиції, соціальні норми та засоби невербальної комунікації в різних культурах. Це стосується міміки, жестів, інтонації, які можуть бути прийнятними в одній культурі й образливими в іншій. Наприклад, великий палець, піднятий догори, часто використовується для того, щоб висловити схвалення. Однак у деяких частинах Європи й у країнах Близького Сходу цей жест

уважається образливим. До того ж значення жестів може змінюватися із часом. Наприклад, вищевказаний великий палець, піднятий догори, використовувався іракцями у вітанні американських військових. Дослідження довели, що жителі Іраку запозичили цей жест в американських солдатів у часи першої війни в Перській затоці [8]. Отже, саме переклад слугує містком між культурами й усебічна обізнаність перекладача в культурних особливостях різних народів допомагає зберегти та відповідним чином відтворити мовою перекладу культурну специфіку.

Переклад є важливим інструментом виникнення емпатії між представниками різних культур і сприяє порозумінню між ними, оскільки у процесі обміну інформацією, знаннями та досвідом розвиваються повага і толерантність. Завдяки цьому зникають стереотипи і встановлюється сприятлива й ефективна міжкультурна комунікація.

Під час перекладу перекладач стикається з низкою проблем, як-от відмінності у структурі мов, у лексичному складі, наявність культурних стереотипів і упереджень.

Тож у міжкультурній комунікації переклад є не просто технічним процесом, а основним елементом у забезпеченні взаєморозуміння між культурами. Він є не лише засобом передачі інформації, а й інструментом відтворення культурного, соціального й емоційного контексту.

У сфері міжнародних відносин переклад є визначальним у політичному діалозі, оскільки точність і адекватність спілкування мають вирішальне значення для досягнення порозуміння, уникнення конфліктів і укладання угод. Перекладачі сприяють передачі значення, намірів і контексту в політичній комунікації. Значущість перекладу в політичній комунікації є особливо важливою в міжнародних переговорах, дипломатичній кореспонденції, міжнародних угодах і в урегулюванні конфліктів.

Політичний діалог на найвищому рівні здійснюється шляхом участі в самітах і міжнародних форумах, через телефонну комунікацію представників держав тощо. Наприклад, у рамках діяльності Представництва України при Європейському Союзі (далі – ЄС) відбуваються зустрічі лідерів України і країн ЄС на самітах, засіданнях Ради асоціації, Комітету та підкомітетів асо-

ціації. Окрім того, політичний діалог реалізується через регулярні консультації директорів зовнішньополітичних відомств України та ЄС, спільні засідання в робочих групах Ради ЄС з питань глобального роззброєння та контролю над озброєнням (CONOP/CODUN) та з питань озброєнь (COARM) [9].

Політичний діалог зумовлюється функціями дипломатії, до яких належать виконавча, аналітична, безпекова, патронатна й інтервенційна. Виконавча функція передбачає реалізацію зовнішньої політики держави, аналітична – збір і аналіз інформації стосовно зовнішньоекономічних відносин держави. У межах безпекової функції здійснюються заходи, метою яких є гарантування національної економічної безпеки. Патронажна функція полягає у просуванні національних економічних інтересів, включаючи вихід вітчизняних виробників та інвесторів на міжнародний ринок, і забезпечення сприятливих умов участі національної економіки у світовому розподілі праці. До функцій дипломатії належить також інтервенційна, що полягає у здійсненні легального дипломатичного впливу на міжнародні організації, іноземні уряди, підприємницькі та суспільні структури з метою забезпечення національних економічних інтересів [10, с. 20].

Політичні відносини реалізуються в межах різних видів дипломатії, до яких належать державна дипломатія, мультистороння (мультилатеральна) демократія, публічна дипломатія, гуманітарна дипломатія, культурна дипломатія, економічна дипломатія, консульська дипломатія. До державної дипломатії належить офіційна дипломатія, яка здійснюється національними установами, як-от Міністерство закордонних справ. Завдання Міністерства закордонних справ – представляти й захищати інтереси держави на міжнародній арені, вести переговори, укладати міжнародні угоди, забезпечувати та просувати співробітництво з іншими державами. У межах багатосторонньої дипломатії відбувається взаємодія багатьох країн. Прикладами цього виду дипломатії є міжнародні організації, як-от Організація об'єднаних націй, Європейський Союз і НАТО. Метою цих організацій є розв'язання суперечок і вирішення спільних проблем із залученням усіх країн – членів цих організацій. Публічна дипломатія передбачає взаємодію із гро-

мадськістю, засобами масової інформації та неурядовими організаціями [11; 12]. У межах публічної дипломатії проводиться робота над поширенням обізнаності із країною, підвищенням розуміння й підтримки зовнішньої політики держави серед громадян інших держав і представників інших культур. Гуманітарна дипломатія передбачає форму взаємодії, метою якої є покращення гуманітарного становища інших країн. Вона включає роботу з виділення фінансування та забезпечення гуманітарної допомоги країнам, які цього потребують, розроблення та розвиток гуманітарних програм і проєктів, гарантування дотримання прав людини і фундаментальних свобод. Метою культурної дипломатії є підтримка та просування культурних цінностей, звичаїв, традицій, мови, літератури, музики й мистецтва в зарубіжних країнах. Через виставки, концерти, культурні обміни, літературні й інші мистецькі заходи відбувається зміцнення міжнародних відносин. Економічна дипломатія спрямована на розвиток і укріплення економічних відносин між різними державами, сприяння торгівлі, залучення інвестицій, розроблення та впровадження спільних проєктів і стратегій [13]. Сферою відповідальності консульської дипломатії є діяльність консульських установ держави в іноземних країнах. Метою є захист інтересів громадян за кордоном, надання консульських послуг, сприяння розвитку економічних, культурних та інших відносин між державами [10, с. 20].

Держави використовують усі вищезазначені види дипломатії для сприяння розвитку та підтриманню міжнародних відносин у різних галузях. Беручи до уваги кількість видів дипломатії, можна зробити висновок, що переклад, який застосовується в умовах міжкультурного діалогу, охоплює різні сфери людської діяльності. Окрім того, варто зазначити, що для виконання поставлених завдань застосовується як писемний, так і усний переклад. Для забезпечення успішної міжкультурної та політичної комунікації на міжнародних заходах, конференціях, семінарах, засіданнях, мистецьких заходах тощо доцільним є усний синхронний і послідовний переклад, а для закріплення домовленостей на папері й укладення контрактів тощо принагідним є письмовий переклад [14]. Отже, перед перекладачем постає складне завдання,

а саме: бути обізнаним у численних сферах життя як рідної країни, так і іноземної держави, уміти відповідним чином усувати труднощі у спілкуванні, забезпечувати кваліфікований як усний, так і писемний переклад.

У сучасному високотехнологічному світі спостерігаються значні зміни, які суттєво впливають на переклад. Глобалізація, технологічні інновації, значні зміни в міжнародній політиці, поява різних платформ для комунікації відкривають нові можливості та ставлять серйозні виклики перед перекладачами-професіоналами.

Розвиток технологій, таких, наприклад, як автоматизовані системи перекладу і штучний інтелект (далі – ШІ), суттєво впливає на переклад у сфері міжкультурної і політичної комунікації. Інструменти на базі ШІ, як-от Google Translate, DeepL тощо, значно прискорюють процес перекладу, але ці переклади потребують контролю людини, особливо щодо політичного чи чутливого контексту.

Іншим чинником, який має значний вплив на переклад у міжкультурному та політичному діалозі, є розвиток соціальних медіа. Примітним є той факт, що міжнародні політичні лідери та державні діячі активно використовують ці платформи для спілкування із громадськістю по всьому світу, коли поширюють свої заяви й інші тексти. Усе це створює нові виклики для перекладачів.

Мультимодальне середовище у вигляді популярних нині відео, мемів, графічних зображень ставить свої вимоги перед перекладачем. Значного поширення набуває мультимодальний підхід до перекладу, що передбачає відтворення не лише вербального компоненту, а й невербального – у вигляді візуальних зображень, міміки, жестів, інтонації.

Зміни в міжнародній політиці, зокрема зростання конфліктів і політичної поляризації у світі, ставлять перед перекладачами важливі етичні питання. Переклад політичних документів потребує високого ступеня політичної нейтральності, особливо в контексті міжнародних конфліктів і дипломатичних переговорів. Отже, перекладачі, які працюють із політичними текстами, повинні зберігати нейтральність і етичну обережність, щоб уникнути маніпуляцій через мову.

Висновки. Підсумовуючи, важливо зазначити, що переклад у галузі міжкуль-

турної політичної комунікації має величезний потенціал для розвитку й удосконалення, оскільки він все більше інтегрується в новітні технології, міжнародні платформи та глобальні стратегії. Сучасні виклики, як-от потреба в точності, нейтральності, розумінні культурних і політичних контекстів, а також етичні питання сприяють розвитку

нових підходів і технологій, які можуть внести зміни в сутність перекладацької діяльності. Зокрема, науковці та практики в галузі перекладу зосереджують увагу на розвитку машинного перекладу, мультимодальних стратегій, міжкультурної компетентності перекладачів, а також нових інструментів для роботи у кризових ситуаціях.

Література:

1. Бондаренко О., Бондаренко К. Постредагування машинного перекладу як складова послуги локалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». 2024. № 66. С. 216–219.
2. Бондаренко О., Бондаренко К. Сервіс-орієнтовані компетентності в українських програмах підготовки перекладачів та локалізаторів. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Т. 1. Вип. 34. С. 162–167.
3. Бондаренко О., Бондаренко К. Професійний профіль перекладача-локалізатора в українських програмах підготовки перекладачів. *Наукові записки*. Серія «Філологічні науки». Вип. 1 (204). Кропивницький : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 13–23.
4. Rebrii O., Bondarenko Ie., Rebrii I. Translating artlangs: the clash of worldviews. *Cognition, communication, discourse*. 2022. № 24. P. 68–77.
5. Rebrii O. Visualization as a Mechanism of Problem-solving in Translation: Experimental Approach. *Text – Image – Music: Crossing the Borders*. Berlin : Peter Lang GmbH, 2021. Vol. 19. P. 419–432.
6. Onyshchak H., Koval K., Vazhenina J., Bakhov S., Povoroznyuk R., Devitska A. Cognitive and neurolinguistic aspects of interpreting. *Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience (BRAIN)*. 2021. Volume 12. Issue 4. P. 224–237.
7. Baker M. In other words : a Coursebook on Translation. Routledge, 2011. 352 p.
8. Звідки походять деякі жести й чи означають вони те саме в різних культурах. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-58357458>.
9. Представництво України при Європейському Союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/politichnij-dialog/politichnij-dialog-na-vishchomu-rivni>.
10. Дипломатія : навчальний посібник / Л. Корольчук та ін. Луцьк : ПП «Волинська друкарня», 2024. 340 с.
11. Висоцький О. Публічна дипломатія. Дніпро : СПД «Охотнік», 2020. 48 с.
12. Сухорольська І., Турчин Я. Громадська дипломатія та демократичний імідж держави : монографія. Львів : Видавництво Тараса Сороки, 2019. 272 с.
13. Шаров О. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2019. 560 с.
14. Максимов С. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). *Теорія та практика перекладацького аналізу тексту*. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2016. 176 с.

References:

1. Bondarenko, O., & Bondarenko, K. (2024). Postredahuvannia mashynnoho perekladu yak skladova posluhy lokalizatsii [Postediting of machine translation as a part of localisation]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Seriiia "Filolohiia", № 66. S. 216–219.
2. Bondarenko, O., & Bondarenko, K. (2024). Servis-oriiientovani kompetentnosti v ukrainskykh prohramakh pidhotovky perekladachiv ta lokalizatoriv [Service oriented competences in Ukrainian programmes of translators and localizers training]. *Zakarpatski filolohichni studii*. Uzhhorod: Vydavnychiy dim "Helvetyka". T. 1, vyp. 34. S. 162–167.
3. Bondarenko, O., & Bondarenko, K. (2023). Profesiinyi profil perekladacha-lokalizatora v ukrainskykh prohramakh pidhotovky perekladachiv [Professionsl profile of transaltors localizers in Ukrainian translators training programmes]. *Naukovi zapysky*. Seriiia "Filolohichni nauky". Vypusk 1 (204). Kropyvnytskyi: Vydavnychiy dim "Helvetyka". S. 13–23.
4. Rebrii, O., Bondarenko, Ie., & Rebrii I. (2022). Translating artlangs: the clash of worldviews. *Cognition, communication, discourse*. № 24. P. 68–77.
5. Rebrii, O. (2021). Visualization as a Mechanism of Problem-solving in Translation: Experimental Approach. *Text – Image – Music: Crossing the Borders*. Berlin: Peter Lang GmbH. Vol. 19. P. 419–432.

6. Onyshchak, H., Koval, K., Vazhenina, J., Bakhov S., Povoroznyuk, R., & Devitska, A. (2021). Cognitive and neurolinguistic aspects of interpreting. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. Volume 12. Issue 4. Pp. 224–237.
7. Baker, M. (2011). *In other words: A Coursebook on translation*. Routledge, 352 p.
8. Zvidky pokhodiati deiaki zhesty y chy oznachaiut vony te same v riznykh kulturakh [What is the origin of some signs and do they have the same meaning in different cultures]. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-58357458>.
9. Predstavnytstvo Ukrainy pry Yevropeiskomu Soiuzi [The representative office of Ukraine in the European Union]. Retrieved from <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/politichnij-dialog/politichnij-dialog-na-vishchomu-rivni>.
10. Dyplomatiia. Navchalnyi posibnyk (2024). Korolchuk, L., Baula, O., Halaziuk, N., Zelinska, O., Kravchuk, P., Liutak, O., Savosh, L., Urban, O. [Diplomacy]. Luts'k: PP "Volynska drukarnia". 340 s.
11. Vysotskyi, O. (2020). *Publichna dyplomatiia* [Public diplomacy]. Dnipro: SPD "Okhotnik", 2020. 48 c.
12. Sukhorolska, I., & Turchyn, Ya. (2019). *Hromadska dyplomatiia ta demokratychnyi imidzh derzhavy: monohrafiia* [The public diplomacy and democratic image of a state]. Lviv: Vydavnytstvo Tarasa Soroky. 272 s.
13. Sharov, O. (2019). *Ekonomichna dyplomatiia: osnovy, problemy ta perspektyvy*. [Economic diplomacy: fundamentals, problems and perspectives]. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. 2019. 560 s.
14. Maksimov, S. (2016). *Praktychnyi kurs perekladu (anhliiska ta ukrainska movy)* [Practical translation course (English and Ukrainian languages)]. Teoriia ta praktyka perekladatskoho analizu tekstu. Kyiv: Vyd. tsentr KNLU, 176 s.

STRUCTURE AND SEMANTICS OF BUSINESS ENGLISH: LEXICAL FEATURES AND DEVELOPMENT TRENDS

Hulchuk Bohdana Leonidivna,

Senior Lecturer at the Department of Fundamental and Behavioral Disciplines,

Vyacheslav Lypynskyi Volyn Institute

Interregional Academy of Personnel Management

ORCID ID: 0009-0001-0436-3111

The article provides a comprehensive analysis of the lexical and semantic features of Business English, which serves as a key tool in international business communication. The structural components of business vocabulary are examined, including terminological units, polysemous words, noun phrases, compound words, phrasal verbs, and abbreviations. The study explores the development trends of Business English vocabulary under the influence of globalization, digitalization, and the integration of modern economic concepts. The study analyzes how general vocabulary specializes in business discourse, leading to the formation of new terminological meanings. Polysemy is a key characteristic of Business English, with many terms (e.g., “credit”, “balance”, “interest”, “capital”) carrying different meanings across professional fields. Regularities in the use of noun phrases (return on investment, current account, balance sheet) are highlighted, demonstrating their role in ensuring accuracy and formalization in business communication. The study also examines the active use of abbreviations and acronyms (SWIFT, LBO, IMF), which are characteristic of financial, economic, and legal communication. The study highlights lexical enrichment processes in Business English, such as affixation, telescoping, conversion, multi-component combinations and abbreviation. The role of metaphorical and metonymic meaning shifts in the formation of new business terms is also analyzed. Business English primarily employs impersonal constructions, ensuring neutrality and standardization. The findings of this research can be applied to further studies on the dynamics of Business English vocabulary development and its adaptation to contemporary international business conditions. Prospective research areas include the analysis of changes in the terminological framework influenced by digital technologies and the study of the relationship between general and specialized vocabulary.

Key words: Business English, business vocabulary, polysemy, terminology, noun phrases, phrasal verbs, financial vocabulary, globalization, digitalization, word formation.

Гульчук Богдана. Структура і семантика ділової англійської мови: лексичні особливості та тенденції розвитку

У статті здійснено комплексний аналіз лексико-семантичних особливостей ділової англійської мови, яка є ключовим інструментом міжнародної бізнес-комунікації. Розглянуто структурні компоненти бізнес-лексyki, зокрема термінологічні одиниці, полісемічні слова, іменникові словосполучення, складені слова, фразові дієслова й аббревіатури. Досліджено тенденції розвитку словникового складу ділової англійської мови під впливом глобалізації, цифровізації та інтеграції новітніх економічних концепцій. Проаналізовано механізми спеціалізації загальноживаної лексики в бізнес-дискурсі, що сприяє формуванню нових термінологічних значень. Полісемія є однією із ключових характеристик ділової англійської, оскільки багато термінів функціонують у різних професійних сферах із варіативними значеннями (“credit”, “balance”, “interest”, “capital”). Виявлено закономірності використання іменникових словосполучень (return on investment, current account, balance sheet), що забезпечують точність і формалізованість ділового мовлення. Розглянуто активне використання аббревіатур і акронімів (SWIFT, LBO, IMF), що є характерною рисою фінансової, економічної та юридичної комунікації.

Особливу увагу приділено процесам лексичного збагачення ділової англійської мови, зокрема афіксації, телескопії, конверсії, багатокомпонентним комбінаціям і аббревіації. Окремо проаналізовано роль метафоричних і метонімічних переносів значення у формуванні нових бізнес-термінів. Визначено, що ділова англійська значною мірою орієнтована на безособові конструкції, що забезпечують її нейтральний, стандартизований характер. Отримані результати можуть бути використані для подальшого дослідження динаміки розвитку ділової англійської лексики та її адаптації до сучасних

умов міжнародного бізнесу. Перспективними напрямками є аналіз змін у термінологічному апараті під впливом цифрових технологій і вивчення взаємозв'язку між загальноповсюджаною та спеціалізованою лексикою.

Ключові слова: ділова англійська мова, бізнес-лексика, полісемія, термінологія, іменникові словосполучення, фразові дієслова, фінансова лексика, глобалізація, цифровізація, словотвір.

Introduction. Business English is a key tool in international business communication and plays a crucial role in financial, economic, and managerial fields. Its lexical composition continuously evolves under the influence of globalization, digital technologies, and the integration of new economic concepts. The distinctive features of Business English are reflected in the specific semantics of terms, the active use of polysemous lexical units, as well as the extensive application of noun phrases, compound words, abbreviations, and phrasal verbs. At the same time, there is a noticeable trend toward the specialization of general vocabulary, where words acquire specific meanings depending on the context of business discourse.

The study of Business English, its lexical and semantic features, has been actively explored in linguistic research, particularly in the works of M. Nelson, D. Pickett, O. Levchuk, O. Novosilets and I. Myshchynska. M. Nelson conducted a detailed analysis of the lexical composition of Business English, identifying the most frequently used lexical categories in business discourse and defining “key words” that distinguish this linguistic variety from general English. D. Pickett proposed the concept of terminological gradation, according to which specialized business vocabulary is based on general linguistic resources and gradually acquires new meanings. I. Myshchynska examined the polysemy of Business English, highlighting that many financial terms function across different professional domains and may have multiple meanings. Despite the significant contribution of previous research to the study of the lexical and semantic characteristics of business English, several aspects remain insufficiently explored. In particular, further analysis is required regarding the functional variability of business vocabulary across different economic sectors, its derivational processes, and its interaction with general language structures. Additionally, the study of changes in the lexicon of business English under the influence of globalization and digitalization remains highly relevant.

The aim of article is to provide a comprehensive analysis of the lexical and semantic features of business English, its structural components, and developmental trends. Special attention is given to the examination of polysemous terms, the specialization of general vocabulary in business discourse, and the interrelation between general and specialized vocabulary. The research is based on the theoretical contributions of contemporary linguists and a computational analysis of business lexicon, allowing for the identification of key trends in its functioning and evolution.

Results. The lexical and semantic features of official-business style texts determine their structural organization, pragmatic functions, and translation specifics. The official-business style encompasses a wide range of genres, including legislative acts, agreements, protocols, contracts, and other documents that play a crucial role in both international and domestic business communication. Its distinctive features include strict regulation, standardization of linguistic means, formalization, and a neutral tone of presentation. A key component of the vocabulary in official-business texts is specialized terminology that reflects professional activities in the fields of economics, law, customs, and other domains. The terminology of such texts must be as precise as possible, avoiding ambiguity and ensuring the unambiguous interpretation of legal and business norms.

As noted by O. Levchuk, one of the characteristic features of official-business language is the extensive use of clichés and fixed linguistic constructions that contribute to the standardization of business communication. Typical phrases such as to indemnify against loss (гарантувати відшкодування збитків), payment in the amount of (платіж у розмірі), and to have the right (мати право) help standardize information presentation and prevent potential misinterpretations. These formulaic expressions not only enhance the legal significance of documents but also simplify their drafting and translation. Abbreviations and acronyms are an essential part of official-business texts as they help economize

linguistic resources and improve the efficiency of business communication. The analyzed texts reveal three main categories of abbreviations: textual (e.g., No. – номер, pcs – одиниці товару, St. – вулиця), terminological (e.g., CBP – Customs and Border Protection, IMF – International Monetary Fund), and technical, which include numerical codes and markings. The translation of abbreviations depends on their type: some are rendered through transliteration (e.g., NASA – НАСА), while others require expanded explanations [1, p. 162].

The process of translating official-business texts involves various lexical transformations aimed at ensuring accuracy and adherence to Ukrainian linguistic norms. The key translation techniques include transcoding (e.g., Delta – Дельта), calquing (to thumb their noses – втерти носа), specification (serve as an early warning system – попередити), and generalization (NHS – Національна служба охорони здоров'я). Additionally, methods such as explicitation of implicit elements, terminological unification, and neutralization of stylistically marked constructions are widely used, contributing to the formation of standardized Ukrainian business texts.

Researcher I. Myshchynska notes that business English constitutes a distinct linguistic variety used for effective communication in the business environment, which is represented by various economic situations and their cognitive representation in the form of specialized knowledge. In his studies, M. Nelson attempted to define the lexical boundaries of this linguistic variety by creating a specialized corpus of business English based on empirical data collected from print and electronic media, business correspondence, audio recordings of negotiations, business meetings, and phone conversations. Utilizing the resources of the British National Corpus (BEC), which contains a wide range of linguistic variations, Nelson conducted a comparative analysis of business English and general English, relying on the methodology of identifying “key words” [2, p. 114]. Through this analysis, he distinguished two main groups: positive key words, whose frequency in the business English corpus significantly exceeds their occurrence in the general BEC corpus, and negative key words, which, on the contrary, appear much less frequently in business English compared to their frequency in general English [3, ch. 9.3.1.1].

By applying computational lexical analysis methods, Nelson identified several characteristic semantic categories of business English, including “business people”, “companies”, “finance”, “business events”, and “modes of communication”. The semantic distinction between the lexical composition of business English and general English can be analyzed through dichotomous oppositions, allowing for the tracing of key trends in business vocabulary usage. Nelson emphasizes that the central lexical units of business English possess a positive, dynamic connotation, are oriented toward processes and actions, and are also impersonal, as most adjectives relate not to individual characteristics but to material objects such as products, companies, and financial assets [3, ch. 9.3.1.1]. Highlighting the predominantly positive connotation of business English vocabulary, which reflects perceptions of beneficial or desirable attributes of business environment entities and objects, the researcher also draws attention to the fact that this lexical layer is distant from linguistic means characteristic of personal, familial, or social relationships. Additionally, business English largely avoids terms associated with negative emotional states, which may reflect subjective experiences or feelings.

In his study, M. Nelson identifies a thousand lexical units that have significantly higher frequency in the general BEC corpus compared to his specialized business English corpus. However, to optimize the analysis, he narrows this list to 50 key words, which he categorizes into five semantic groups. Summarizing the results of his research, Nelson states that his study confirms the existence of a clearly defined set of lexemes that statistically correlate with business English [3, ch. 9.3.8]. At the same time, he emphasizes that these key words remain an integral part of general English, meaning that business English does not function in isolation but rather interacts with it in the process of lexical enrichment [3, ch. 7]. This assertion aligns with D. Pickett's concept, according to which specialized terminology must be based on a certain layer of general vocabulary [4]. Pickett argues that general English actively penetrates the realm of business communication, integrating into its terminological system through various word combinations.

He proposes six levels of terminological gradation: general, comprehensible, predictable, misleading, hidden, and obscure. Thus, business

English includes not only technical and specialized vocabulary but also general words that, in a professional communication context, acquire new meanings, particularly in combination with other terms. The lexical composition of business English exhibits a complex structure, defined by frequency analysis, which, in turn, enables the systematization of vocabulary and facilitates its study.

Firstly, it is worth noting that the lexical characteristics of specialized variants of the English language (medical, technical, and business) are reflected in their terminological composition. Although specialized terminology constitutes only 5–10% of the total text volume, it serves as the primary barrier to language learning, comprehension, and translation.

Secondly, business English operates across various industries, where professionals from different fields use it, resulting in semantic variability of individual words depending on the context. The same lexical unit may be used in different domains accounting, finance, banking, and marketing – with clearly defined meanings. For instance, the term “balance sheet” in accounting refers to a document that reflects a company’s financial and asset position at a specific date, usually the last day of the financial year. In the financial sector, “building society” denotes an investment and construction association or a mortgage bank – an institution that provides housing loans and pays interest to depositors. In banking, “deposit” refers to a sum of money placed into an account or held there, often earning interest. In human resource management, the term “golden hello” signifies a substantial financial bonus paid to an employee upon accepting a new position. In marketing, “loss leader” describes a product sold at a reduced price to attract customers and stimulate further purchases [5].

I. Myshchynska, in her research emphasizes the polysemantic nature of terms in business English, noting that they can refer to more than one object and belong to multiple professional fields. For example, the verb “amortize” is used in both accounting and finance, while the phrase “above-the-line” has meanings in both marketing and accounting, referring to current transactions in the balance of payments. One of the most striking examples of polysemy is the term «turnover», which functions across four professional fields: accounting, human resource man-

agement, advertising, and finance. Furthermore, specialized terms often retain semantic links with general vocabulary, which can pose challenges in interpretation. For instance, the word “bear” in financial contexts refers to an individual who speculates on declining stock prices, selling shares in anticipation of a price drop. A similar case is the expression “sleeping beauty”, used to describe a company with attractive financial indicators that is a potential acquisition target but has not yet received investor offers. The phrase “pay-as-you-earn” refers to a system of tax deductions from current income, while the prepositional construction “above par” in finance indicates stocks traded above their nominal value. Other examples include the phrasal verb “bring something forward”, which in accounting means carrying forward a balance from the end of one page to the beginning of another [2].

Analyzing the morphological features of economic English, the researcher notes that the most frequently used words are simple ones, such as asset, capital, debit, earnings, fraud, and bear. When suffixes or prefixes are added, their meanings remain transparent due to the retention of their internal structure. For example, in the financial context, the adjective “friendly” denotes a management-approved takeover and derives from the noun “friend” with the suffix “-ly”, conveying the meaning “having certain characteristics”. A similar word-formation mechanism applies to terms like “advancer, decliner, dishonour, unfriendly, allowance”, and others.

Compound words play a crucial role in the formation of business vocabulary, as combining two or more core components creates new terms essential for professional communication. Business English actively employs compound nouns and adjective + noun constructions, which are particularly characteristic of social sciences and business language. Compounding is one of the primary mechanisms of lexical enrichment, which, alongside affixation, determines the dynamics of specialized terminology development. Some compound words are formed according to the verb + preposition model and are widely used in financial and economic domains. Such terms include buy-back, buy-in, take-out, take-over, turn-over, write-back, write-down, and write-off, among others. Additionally, financial English incorporates a number of compound legal terms structured as noun + adjective constructions. A distinctive feature of these

terms is the formation of plural forms by adding the appropriate suffix to the noun, for example: accounts payable, bills receivable, and shares outstanding [6].

Certain compound lexical units can complicate the understanding of financial texts, as their meaning is not always immediately obvious to untrained users. For example, the term dormant account refers to an inactive bank account that is temporarily unused, while liquid asset denotes assets that can be quickly converted into cash. Similarly, idle balance refers to unused funds in an account, and baby bond describes a bond with a small face value. Other examples include cooperative bank and red-chip company, which refers to an international company listed on the Hong Kong Stock Exchange that conducts business in China.

Financial English is characterized by the presence of specialized phrases that acquire attributive meanings and function as adjectives, such as above-par, below-par, above-the-line, and below-the-line. These expressions are used to describe financial performance, stock market transactions, and economic reports.

Phrasal verbs are a typical feature of the English language in general, but their presence in financial terminology is relatively limited. They are formed by combining a verb with a preposition or adverb, changing the base meaning depending on the context. Examples include:

- **to buy out** (to acquire);
- **to bring/carry forward** (to carry over);
- **to carry down** (to bring down);
- **to take out** (to withdraw money);
- **to take over** (to assume control);
- **to write back** (to reinstate in accounting).

One of the most widespread features of financial English is attributive noun phrases, where the modifier can appear either before or after the noun. The first group includes expressions such as:

- **public sector borrowing requirement** (the need for public sector borrowing);
- **pay-in-kind debenture** (a bond repaid in kind);
- **acid test ratio** (quick liquidity ratio);
- **accounts receivable turnover** (accounts receivable turnover ratio).

In the second group, the modifier follows the noun, as in:

- **lender of last resort** (a lender of last resort);

- **law of diminishing returns** (the law of diminishing returns);

- **return on capital employed** (return on invested capital);

- **amount falling due after one year** (amount due after one year).

The financial sector widely utilizes abbreviations, with the most common being acronyms, formed by shortening the initial letters of component words. Examples include:

- **C.O.D.** (cash on delivery);
- **S.W.I.F.T.** (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications) [7].

Other acronyms are derived from word parts, such as:

- **GHQ** (General Headquarters);
- **LBO** (leveraged buyout);
- **deb** (debenture).

These abbreviations are widely recognized within financial circles but may be less familiar to non-specialists.

Business English contains a significant number of terms that belong to the category of non-equivalent vocabulary, meaning they lack exact counterparts in other languages due to their cultural or institutional specificity. Examples include:

- **bulldog market** (the British bond market);
- **bear** (an investor who speculates on a market decline);
- **bull** (an investor who speculates on rising prices);
- **bull market** (a market experiencing upward trends);
- **shark** (a dishonest financier);
- **cats and dogs** (low-liquidity stocks);
- **white knight** (a friendly investor rescuing a company from a hostile takeover);
- **black knight** (a hostile acquirer);
- **red herring** (a preliminary prospectus for a stock issue);
- **wildcat** (an unlicensed bank) [1].

It is also worth noting that some financial terms have different names in British and American English. For example, in the UK, the term debtors refers to funds owed to a company by its customers, whereas in the US, the same concept is referred to as accounts receivable. Other differences include British terms such as Annual General Meeting (AGM) for “shareholders’ annual meeting”, Articles of Association for “company charter”, base rate for “prime lending rate”, bridging loan for “short-term loan”, and building

society for “savings and loan institution”. Their respective American equivalents are Stockholders Meeting, bylaws, prime rate, bridge loan, and savings and loan association.

One of the defining features of financial terminology is the presence of oppositional or contrasting pairs of concepts, forming semantic pairs such as assets/liabilities (активи/пасиви), credit/debit (кредит/дебет), income/expenditure (доход/витрати), output/input (випуск/ресурси), supply/demand (пропозиція/попит), bear market/bull market (ринок, що падає/ринок, що зростає), and premium/discount (премія/знижка). Understanding these antonymic pairs is crucial when working with financial texts. Lexical productivity in financial English is reflected in the high frequency of derivation – the process of forming new words by adding prefixes or suffixes. For example, from the verb speculate (спекулювати), we get the nouns speculation (спекуляція) and speculator (спекулянт), as well as the adjective speculative (спекулятивний). This mechanism is typical of lexical expansion in science, technology, economics, and computing, where new terms regularly emerge, such as mouse (комп’ютерна миша), etiquette (етикет поведінки в Мережі), and emoticon (графічне зображення емоції) [2].

In business, lexical productivity is particularly evident in thematic domains such as finance, accounting, banking, marketing, law, and insurance. For instance, in his study of financial English I. MacKenzie structures financial terminology into categories and subcategories. In the Banking section, subcategories include Personal Banking, which covers topics such as Current Accounts, Banking Products and Services, and Electronic Banking [8, p. 44]. The Banking Products subcategory includes terms like loan (кредит), overdraft (перевищення кредитного ліміту), mortgage (іпотека), standing order (регулярний платіж), bank transfer (банківський переказ), banker’s order (наказ банку про виплату), foreign currency (іноземна валюта), and traveller’s cheque (дорожній чек), among others.

The semantic specificity of Business English, particularly its financial variant, lies in the fact that commonly used words acquire specialized meanings. Financial texts frequently utilize lexical units such as asset, balance, capital, dishonor, earnings, facilities, gain, honour, and many oth-

ers. A key characteristic of these words is their tendency to form set phrases that may seem unusual in everyday communication but are standard in professional discourse. For example, verbs like to service, to forgive, to retire, to restructure, or to reschedule, when combined with the noun debt, take on specialized meanings, forming terms such as to service a debt (to manage debt payments), to forgive a debt (to cancel debt), to retire a debt (to pay off debt), and to restructure/reschedule a debt (to modify repayment terms). Corresponding noun constructions (debt service, debt forgiveness, debt retirement, debt restructuring) solidify these meanings in financial terminology.

Another key feature of financial English is polysemy, where words acquire specialized meanings in professional contexts. For example, the word return has ten meanings in the Oxford Advanced Learner’s Dictionary, one of which refers to the profit gained from an investment. Similarly, interest has eight meanings, two of which are finance-related: (1) an additional sum paid for borrowing money or earned from investments, and (2) a share in a company or business that generates income.

Polysemy is also characteristic of accounting and banking terminology. In the Oxford Business English Dictionary, the word credit has eight meanings, four of which are specialized: (1) the ability to buy goods on deferred payment (I bought it on credit); (2) funds provided by financial institutions as loans to governments, companies, or individuals (It is unlikely that the bank will extend additional credit to the firm); (3) an entry in accounting that records an increase in liabilities or a decrease in assets (Produce a trial balance to ensure that credits equal the debits); and (4) a sum refunded to a customer due to overpayment or product return (We will issue you with a credit for any damaged goods that you return) [9].

A highly distinctive semantic feature of Business English is noun phrases, which play a central role in professional communication. These differ from standard phrases made up of grammatically connected words (e.g., a large card, beautiful pictures) and can often be ambiguous. For example, the phrase sleeping partner may be interpreted as “a partner who is sleeping” in general contexts, but in financial terminology, it means “an investor who does not actively participate in business management”. Similar pol-

polysemy applies to phrases containing the word account, which forms various financial terms:

1. Call / call deposit account – an account available on demand.
2. Current account – a checking account.
3. Demand account – an account that allows withdrawals without prior notice.
4. Deposit account – a savings account.
5. Dormant account – an inactive account.
6. Instant access account (demand account) – an account with immediate access to funds.

Thus, financial English is characterized by the use of common vocabulary in specialized contexts, polysemy, and extensive use of noun phrases. These features define its professional specificity and highlight the necessity of contextual analysis when interpreting financial texts. Lexical Evolution in Business English The lexical system of the English language is dynamic and sensitive to internal processes and external influences. The main directions of lexical development include the disappearance of outdated words, the emergence of new terms, shifts in meaning, and changes in morphological structure. A key aspect is the distinction between new words and new lexical-semantic variants, making it difficult to define boundaries between homonymy and polysemy [10].

Lexical enrichment occurs in two ways:

1. Quantitative – includes word formation and borrowing.
2. Qualitative – involves changes in the meanings of existing words.

Generalization expands word meanings, as seen with journey, which initially meant “one-day trip” but now means “a trip of any duration”. Conversely, specialization narrows meanings; for example, case in general English means “circumstances”, while in legal contexts, it specifically refers to “a lawsuit”.

Metaphor and metonymy also contribute to semantic shifts. Metaphors are based on similarities (e.g., the neck of a bottle, the eye of a needle), whereas metonymy arises from associative links (e.g., The White House representing the U.S. administration, Fleet Street signifying the British press) [11].

Elevation and degradation alter a word's social status: knight evolved from meaning “a boy” to “a title of nobility”, while blackguard shifted from “a servant” to a derogatory term.

The primary mechanisms of lexical expansion include:

1. Affixation (e.g., the prefix eco- forming eco-economy, eco-agriculture).

2. Blending (telescoping), where two words merge (e.g., brunch from breakfast + lunch, smog from smoke + fog).

3. Conversion, where words change part of speech without altering form (e.g., to google from Google, to text from text).

4. Multi-component combinations, which create new terms (e.g., dark-sky preserve – a park with minimal artificial lighting).

5. Analogy, where new words form based on existing patterns (e.g., locavore, modeled after carnivore, meaning “a person who consumes only locally produced food”).

6. Abbreviation, highly productive in technical fields (e.g., BAT – Best Available Technology, NATO – North Atlantic Treaty Organization).

The interplay of these processes drives the dynamic evolution of the English language, the continual renewal of its lexicon, and its adaptation to new communication realities [1; 2].

Conclusions. Business English, as the primary means of communication in business discourse, is characterized by a distinctive vocabulary with a strong positive connotation. It integrates both technical terminology and common words that acquire specialized meanings depending on the context.

Its lexical structure includes:

- simple words (asset, capital, credit);
- compound words (buyout, turnover, write-off);
- abbreviations (LBO – leveraged buyout, SWIFT – Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications);
- phrasal verbs (to take over, to bring forward, to write back).

A semantic analysis of Business English reveals its key features, including polysemy, the specialization of common vocabulary, and the extensive use of noun phrases:

- polysemy is evident in the frequent use of multi-meaning words that have both general and technical definitions (e.g., return can mean “a return to a place” or “profit from an investment”; interest can mean “curiosity” or “financial interest on a loan”; credit can mean “trust” or “a loan or accounting entry”);
- the specialization of general vocabulary occurs when words that typically have one meaning in everyday language acquire new meanings in financial contexts (e.g., to service a debt – to

manage debt payments, debt forgiveness – debt cancellation);

– the widespread use of noun phrases enhances the precision of financial terminology, as seen in expressions such as current account, balance sheet, return on investment.

Future Research Directions. Further studies could focus on the functional use of

Business English vocabulary in finance, marketing, accounting, international trade, and other business sectors. A particularly relevant area of research is the dynamic changes in business discourse vocabulary influenced by globalization, digitalization, and the integration of new economic concepts.

Bibliography:

1. Левчук О. Лексико-семантичні особливості перекладу текстів офіційно-ділового стилю. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 65. Т. 2. С. 162–167. DOI: 10.24919/2308-4863/65-2-22.
2. Міщинська І. Лексико-семантичні особливості ділової англійської мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2018. Вип. 1 (87). С. 113–118. URL: <http://philology.visnyk.zu.edu.ua/article/view/248490>.
3. Nelson M. A Corpus-based Study of the Lexis of Business English and Business English Teaching Materials : Unpublished PhD thesis ; University of Manchester, 2000. URL: <http://users.utu.fi/micnel/thesis.html>.
4. Pickett D. The Sleeping Giant: Investigations in Business English. *Language International*. 1989. Vol. 1. № 1. P. 5–11.
5. Амеліна С., Монашненко А., Проценко Н. Лексико-граматичні проблеми перекладу науково-технічної літератури. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Філологічні науки»*. 2013. Вип. 186 (2). С. 130–134.
6. Лобода В. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. № 43. Т. 4. С. 72–74.
7. British National Corpus. BNC XML Edition, 2007. URL: <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>.
8. MacKenzie I. Financial English. CUP. Publisher : Heinle ELT, 1995. 160 p.
9. Dudley-Evans T., St John M.J. Developments in English for Specific Purposes. A Multi-Disciplinary Approach. Cambridge : CUP, 1998. 301 p.
10. Новосілець О. Семантичний розвиток лексики сучасної англійської мови. *Закарпатські філологічні студії : науковий журнал / гол. ред. І. Зимомря. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика»*, 2019. Т. 2. Вип. 9. С. 21–26.
11. Верба Л. Порівняльна лексикологія англійської та української мов : посібник для перекладацьких відділень вузів. Вінниця : Нова книга, 2003. 160 с.

References:

1. Levchuk, O. (2023). Leksiko-semantychni osoblyvosti perekladu tekstiv ofitsiino-dilovoho styliu [Lexical and semantic features of translating official-business style texts]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 65 (2), 162–167. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-2-22> [in Ukrainian].
2. Mishchynska, I. (2018). Filolohichni nauky [Philological sciences], 1 (87), 113–118. Retrieved from <http://philology.visnyk.zu.edu.ua/article/view/248490> [in Ukrainian].
3. Nelson, M. (2000). A corpus-based study of the lexis of business English and business English teaching materials (Unpublished PhD thesis). University of Manchester. Retrieved from <http://users.utu.fi/micnel/thesis.html>.
4. Pickett, D. (1989). The sleeping giant: Investigations in business English. *Language International*, 1 (1), 5–11.
5. Amelina, S., Monashnenko, A., & Protsenko, N. (2013). Leksiko-hramatychni problemy perekladu naukovo-tekhnichnoi literatury [Lexical and grammatical issues in translating scientific and technical literature]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu biorysursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriiia "Filolohichni nauky"*, 186(2), 130–134 [in Ukrainian].
6. Loboda, V. (2019). Perekladatski transformatsii: definityvnyi kharakter ta problema klasyfikatsii [Translation transformations: Definitive nature and classification issue]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia "Filolohiia"*, 43 (4), 72–74 [in Ukrainian].
7. British National Corpus (2007). BNC XML Edition. Retrieved from <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>.
8. MacKenzie, I. (1995). Financial English. Cambridge University Press.
9. Dudley-Evans, T., & St John, M.J. (1998). Developments in English for specific purposes: A multi-disciplinary approach. Cambridge University Press.

10. Novosilets, O. (2019). Semantychnyi rozvytok leksyky suchasnoi anhliiskoi movy [Semantic development of modern English vocabulary]. *Zakarpatski filolohichni studii: naukovyi zhurnal*, 2 (9), 21–26 [in Ukrainian].
11. Verba, L. (2003). *Porivnialna leksykologhiia anhliiskoi ta ukrainskoi mov: Posibnyk dlia pereklad. viddilen vuziv* [Comparative lexicology of English and Ukrainian: A textbook for translation departments of universities]. Vinnytsia: Nova Knyha [in Ukrainian].

ACHIEVING EQUIVALENCE IN CINEMATIC TRANSLATION

Diachuk Nataliia Valeriivna,

PhD (Psychology), Associate Professor,
Educational and Research Institute of Foreign Philology
Zhytomyr Ivan Franko State University
ORCID ID: 0000-0002-5905-6813

*The translation of film and television texts presents a unique set of challenges for translators. While the goal of any translation is to convey the meaning of the source text as accurately as possible, the specific demands of cinematic translation often require additional considerations. This study explores the complex process of adapting and stylistically transforming text in the context of cinematic translation. By examining the strategies and techniques employed to bridge cultural, linguistic, and stylistic gaps between the source and target languages, this research aims to shed light on the intricacies of this specialized field. The study mainly explores the processes of textual adaptation and stylization in cinematic translation, using *The Pirates of the Caribbean* film series as a case study. The research examines how translators adapt dialogue and narrative elements to align with the target audience's cultural, linguistic, and stylistic norms while preserving the unique tone and character of the original text. Particular attention is paid to the challenges posed by the film's use of archaic language, nautical terminology, humour, and idiomatic expressions, which require creative solutions to maintain the narrative's coherence and emotional impact. The study employs a comparative analysis of the source text and its translated versions, focusing on key strategies like localization, cultural substitution, and stylistic reconfiguration. Findings reveal that successful cinematic translation necessitates a balance between fidelity to the source material and adaptability to the target culture, with textual adaptation and stylization playing a critical role in preserving the immersive quality of the cinematic experience. This research contributes to the field of audiovisual translation by highlighting the complex interplay between linguistic accuracy, cultural sensitivity, and artistic creativity in the adaptation of texts for international audiences.*

Key words: film dialogue translation, textual adaptation, stylistic transformation, equivalence, phraseological units, slang, humour translation.

Дячук Наталія. Досягнення еквівалентності в кіноперекладі

Переклад фільмових і телевізійних текстів становить собою унікальний виклик для перекладачів. Хоча основна мета будь-якого перекладу – якомога точніше передати зміст вихідного тексту, специфічні вимоги кіноперекладу часто потребують додаткових міркувань. У цьому дослідженні вивчено складний процес адаптації та стилістичної трансформації тексту в контексті кіноперекладу. За допомогою проведеного аналізу стратегій і технік, що використовуються для подолання культурних, мовних і стилістичних розривів між вихідною та цільовою мовами, у дослідженні прагнемо пролити світло на тонкощі цієї спеціалізованої галузі. Дослідження зосереджується на процесах текстової адаптації та стилізації в кіноперекладі, за допомогою серії фільмів «Пірати Карибського моря» як кейс-стаді. Вивчено, як перекладачі адаптують діалоги та наративні елементи, щоб узгодити їх із культурними, мовними та стилістичними нормами цільової аудиторії, за збереження водночас унікального тону та характеру вихідного тексту. Особлива увага приділяється труднощам, пов'язаним із перекладом архаїчної мови, морської термінології, гумору й ідіом, які потребують творчих рішень для збереження когерентності й емоційного впливу наративу. У дослідженні використано порівняльний аналіз вихідного тексту та його перекладів, зосереджуючись на ключових стратегіях, як-от локалізація, культурна субституція та стилістична реконфігурація. Результати дослідження показують, що успішний кінопереклад потребує балансу між вірністю вихідному матеріалу й адаптацією до цільової культури, текстова адаптація та стилізація відіграють критичну роль у збереженні захопливого характеру кіноперегляду. Це дослідження робить внесок у галузь аудіовізуального перекладу, підкреслює складну взаємодію між лінгвістичною точністю, культурною чутливістю та художньою творчістю в адаптації текстів для міжнародної аудиторії.

Ключові слова: переклад кінодіалогу, текстова адаптація, стилістична трансформація, еквівалентність, фразеологічні одиниці, сленг, переклад гумору.

Problem statement. Film translating is one of the most challenging forms of interpreting since a film is regarded as a conglomeration of texts from various genres and styles. As a form of audiovisual translation, a film appears to be an exceptionally influential medium for information transfer and intercultural communication, as it can impact the viewer through dialogue, visuals, and music [2; 9]. The task of a film translator is to preserve the overall artistic impression, the author's intent, the quality of dialogue, and the linguistic characteristics of the characters. The language of film characters is often saturated with expressive exclamations and constructions that complicate the translation process [1; 5]. Particular difficulties arise with dialectal speech, slang, idioms, foreign language errors, profanity, and the translation of film titles. It is necessary to find equivalents for phrases, select synonyms, and adapt realities to the cultural stereotypes of the viewer's perception [3; 7]. As a holistic entity, a film serves as a certain expression of nationality, reflecting national character [8]. Therefore, a film translator faces the complex task of reproducing the content of the original text and conveying the end product of their work to the audience, delving into the linguistic elements and the language codes of the film, paying particular attention to the use of realia, terms, dialects, neologisms, jargon, or slang words, etc. Thus, film translation is not merely substituting one language unit with another one. It is a rather complex process that involves several difficulties a translator must overcome. The main goal of translation is to achieve adequacy. That is why it is necessary to choose the right translation strategies. This will help the translator to achieve their goal most successfully [10].

The study aims to investigate the characteristics of Ukrainian translation of English-language film productions using the film *"Pirates of the Caribbean"* as a case study and identify the difficulties encountered in translation practice. To achieve this goal, the following **objectives** were set: to analyse and systematise previous linguistic research on the main translation strategies, investigate the difficulties of translating film texts and identify the features of translating film materials through adaptation and stylistic processing of the text.

The primary **research methods** employed in this study include descriptive and comparative linguistic analysis, as well as contextual and com-

ponential analysis. The descriptive analysis was utilised to systematically observe and characterise the linguistic features of the source and target texts, including grammatical structures, lexical choices, and stylistic devices. The comparative analysis enabled the identification of key differences and similarities between the source text and its Ukrainian translation, focusing on how linguistic choices impact meaning, tone, and cultural nuances. The contextual analysis examined the impact of the broader socio-cultural and historical context on both the source text and its translation. The componential analysis was used to break down complex linguistic units, such as idioms, metaphors, and cultural references, into their constituent parts to better understand their meaning and facilitate effective translation. The multi-faceted approach allowed for a comprehensive and nuanced understanding of the challenges and strategies involved in translating film texts with a specific focus on the *Pirates of the Caribbean* film series and the Ukrainian translations made by Oleksandr Chaika and synchronised by Oleksa Nehrebetskyi.

This research is highly **topical** due to the increasing volume of films dubbed into Ukrainian, which necessitates the adaptation of foreign films to Ukrainian realities and culture. It is crucial not only to convey the linguistic nuances and full range of meanings of the original text but also to tailor the text for a Ukrainian audience, recreating the film text for a different cultural and ethnic context.

Analysis of recent research and publications. The topic of textual adaptation and stylisation in cinematic translation has garnered significant attention in recent years as scholars delve into the complexities of translating audiovisual media for global audiences. This field intersects translation studies, linguistics, cultural studies, and film theory, making it a multidisciplinary area of inquiry. Scholars such as Díaz Cintas, Gambier, and Pettit stress the importance of balancing linguistic accuracy with cultural relevance to maintain audience engagement. The works of Chiaro, Zanotti, and Ranzato highlight the role of creativity in addressing linguistic challenges, such as translating humour, idioms, and archaic language. Taylor and Gottlieb underscore the necessity of integrating verbal and non-verbal elements in translation to preserve the film's overall meaning and emotional impact. Research by

Pedersen and De Marco points to the translator's role as a cultural mediator, tasked with navigating the tension between domestication and foreignisation to ensure accessibility while respecting the source material's integrity.

In translation studies, including audiovisual translation, several Ukrainian scholars have contributed valuable insights, particularly in textual adaptation, stylistics, and cultural translation. L. Chernovaty has extensively explored issues of equivalence, adaptation, and the role of cultural context in translation. Her works provide theoretical insights that can be applied to audiovisual translation. Y. Kochubey has examined the complexities of intercultural communication and linguistic adaptation, which are central to the challenges of cinematic translation.

O. Synhaivska has written about the stylistic and pragmatic aspects of translation, focusing on how translators address genre-specific challenges, including humour and idiomatic expressions, which are critical for films like *"The Pirates of the Caribbean"*. O. Zabuzhko has discussed the broader implications of translating cultural and historical identities, offering perspectives relevant to adapting culturally specific elements in audiovisual media. S. Shvachko's research in translation methodology and stylistic analysis highlights strategies for adapting texts with complex linguistic and cultural features. Her work often addresses the balance between foreignisation and domestication, a recurring theme in cinematic translation. O. Kostyuk has contributed to understanding subtitling and dubbing practices in Ukraine, particularly adapting films and TV shows for Ukrainian audiences. L. Shumylo's studies focus on literary and cultural translation, emphasising how historical and stylistic elements are conveyed in translated works. These insights are particularly relevant to the stylisation required in cinematic translation. N. Perukhina has examined linguistic creativity in translation, exploring the role of adaptation and stylisation in conveying culturally bound expressions and humour – key challenges in films like *"The Pirates of the Caribbean"*.

In the case of *"The Pirates of the Caribbean"*, these studies collectively provide a framework for analysing how translators address the film's unique linguistic and cultural challenges. The intricate interplay between archaic language, nautical terminology, humour, and stylised dia-

logue requires a multifaceted approach that combines linguistic expertise, cultural sensitivity, and creative adaptation.

The outline of the main research material. In contemporary translation theory, the term adaptation is primarily used in two senses. Firstly, it defines a specific translation technique that involves replacing the unfamiliar with the familiar and the unusual with the customary. Secondly, it denotes a method of achieving equivalent communicative effect in the source and target texts. In this sense, adaptation is understood as the adjustment of a text through certain procedures to ensure a maximally adequate, fully corresponding, identical perception by a reader of a different culture [6; 9].

Several types of adaptation can be found in the translation of the film *"Pirates of the Caribbean"* [4]. One is when the original meaning of a word is generalised: *There's some **high-toned and fancy to-do** at the fort* → *Кажуть, у форті сьогодні якась **урочистість***. In this context, this strategy helps to avoid excessive repetition and prevent the creation of a hyperbolic effect. Consequently, the generalization in the translated passage is justified.

There is also an omission of words: *It's supposed to be **fast**, nigh uncatchable*. → *Кажуть, майже невловиме*.

*You are **without a doubt** the worst pirate I've ever heard of!* → *Ти найгірший пірат з усіх, про кого я чув!*

*You need to find yourself a girl, **mate***. → *Краще б дівчину собі знайшов*.

*The Black Pearl is a real **ship***. → *Чорна Перлина існує*.

Admittedly, the omission of words in most cases does not alter the original meaning but rather allows for a more concise expression and avoids unnecessary repetition. In the examined translation, there are also examples where the original meaning of a word is slightly altered, which contributes to a better understanding of the plot: *Easy on the **goods**, darling*. → *Легше, там **ніжні органи***.

*A ship like that makes **this one** here a bit superfluous*. → *Поряд з таким судном **омой малюк** здається зовсім непотрібний*.

*Vile and dissolute **creatures***. → *Розпусні ниці **мерзотники***.

*Come here **boy***. → *Іди до нас, **песуку***.

*Come on, you filthy, slimy, mangy **character!*** → *Перебирай лапами, **собацюро** блохастий*.

Such transformations turn out to be entirely appropriate for revealing the semantic content of the phrase. A shining example is a translation where a humorous effect is created via the use of tautology: *Because the finding of this, finds you incapacitorially finding and/or locating in your discovering the detecting of a way to save your dolly belle ol' what's her face.* → *Бо знайдення його знайде тобі незнаходжений шлях і спосіб знаходження порятунку твоєї незнайденної любі голубки.*

Finding equivalents is a strategy that involves searching for Ukrainian counterparts to original phraseological units or connotative lexemes. We will provide examples of phraseological units for which stable Ukrainian expressions have been selected (by phraseological units, we refer to both proverbs and sayings, as well as fixed phrases):

A short drop and a sudden stop. → *Мило і мотузка.*

Mary, Mother of God. → *Матір Божя.*

I must speak my mind. → *Я мушу відкрити вам серце.*

We're square. → *Ми квити.*

Right about face. → *Кругом.*

Present arms. → *На караул.*

Really bleak. → *Проймає до кісток.*

Mother's love. → *Мамцю рідна.*

In the examples provided, semantic equivalents were selected for the phraseological units appropriate for the characters' dialogues. Connotatively marked lexemes are also rendered using Ukrainian equivalents:

Ghastly weather. → *Препогана погода.*

I intend to commandeer a ship, pick up a crew in Tortuga, rape, pillage and otherwise pilfer my black weasely guts out. → *Я хочу експропріювати корабель, набрати на Тортузі команду, і з нею грабувати всіх і все, поки не остогидне.*

Out of my way, scum! → *З дороги, падло!*

We know you're here, porret. → *Крале, ми знаємо що ти тут.*

To blazes with the Code. → *До біса кодекс.*

Blast! → *Прокляття!*

Any idea when Jones might release said terrible beastie? → *А ти не знаєш, коли Джонс випустить свою гадинку?*

Stylistic neutralisation was also employed in the work on the film [3]. Due to differences in the structures of English and Ukrainian, the translator cannot always preserve the stylistic

colouring of individual elements of the original text [4; 10]. In this case, they are forced to resort to stylistic neutralisation, that is, instead of an expressive expression, use a neutral one, for example:

Does a father need an occasion to dote upon his daughter? (phraseological unit) → *Батькові потрібна нагода, щоб зробити приємне дочці?* (neutral phrase, although in this case it would be possible to use the stylistically colored "to indulge his daughter").

I believe thanks are in order (phraseological unit) → *Напевно, я маю подякувати* (neutral phrase).

Sticks and stones, love (English children's rhyme, which is used as protection against insults and verbal abuse). → *Сама така* (less emotionally coloured).

And she'll go, without a fuss. → *I nide muxo. I'm terribly sorry.* → *Вибачайте.*

Another technique the translator uses is stylistic compensation. When a lofty stylistic nuance is lost in the translated text, the translator compensates by using a stylistically marked word or phrase in the following text. In other words, certain elements of the original content are reproduced in the translated text in various ways to mitigate semantic or stylistic loss and achieve a similar emotional and expressive effect.

But you have heard of me (neutral phrase). → *Але ж чув таки* (stylistically coloured phrase).

You seem familiar (literal translation – "you seem familiar"). → *Знайома пика* (more natural and idiomatic).

Come on ("let's go"). → *Перебирай лапами* (more energetic and informal).

There are a lot of long words there. → *Дуже вже це кучеряво.*

Not without my effects. → *Дай манатки заберу.*

Hadn't been thought about, heard he was dead. → *Чув, він здох.*

Some elements of modern youth slang were used in the characters' speech. A high-quality reproduction of oral dialogic speech in Ukrainian translations contributes to the popularisation of native forms of spoken language, which is successfully carried out by translators of foreign film production, gifted with a linguistic flair [4; 6]: *And to what do I owe the pleasure of your carbuncle?* → *А нащо ти оце сюди приповз?*

"Carbuncle" is a cluster of boils caused by a bacterial infection, but as a slang term, it

means “an unpleasant visit”. In the translation, as we can see, not slang is used, but a connotatively marked lexeme “*crept*”. However, the lost meaning is somewhat compensated by the translator’s use of several colloquial elements, such as “*our*” and “*this*”.

Often, when translating, instead of normative elements, slang units are used, which, however, adequately convey the original meaning: *You’re not making any sense at all.* → *Tu tak i ne v’ixav.*

I’ve noticed lately, the Captain seem to be acting a bit stranger <...>. → *Tu ne думаєш, що капітан якийсь трохи намаханий <...>.*

Thus, phraseological units, expressively coloured vocabulary, and elements of youth slang are actively used both in the original text and in the translated text, which ensures the expressiveness of statements and accuracy and gives them a greater emotional and expressive colouring. In addition, such linguistic means are important for creating the images of the characters.

The stylistic language level is the most difficult to translate. The translation of the original stylistic means of the film “*Pirates of the Caribbean*” is adequate since finding an equivalent is the most frequent translation strategy in this context. In some cases, when the original stylistic colouring is lost, the translator compensates for it, thereby creating stylistic equivalence.

Conclusions and directions for further research. The translation of film texts involves a complex interplay of linguistic, cultural, and stylistic factors. By analysing the challenges and strategies employed in the translation of *Pirates of the Caribbean*, this study highlights the importance of a nuanced and creative approach to cinematic translation. Further research may explore additional case studies, delve deeper into specific techniques, and examine the impact of technological advancements on cinematic translation.

Bibliography:

1. Athanasopoulos Panos. Linguistic relativity. *Introducing Linguistics*. London ; New York : Routledge, 2023. P. 469–478.
2. Brini H. Comparative stylistics. *Translator’s Journal*. 2000. № 45 (3). P. 491–496.
3. Encyclopedia Britannica. Pirates, Privateers, Corsairs, Buccaneers: What’s the Difference? URL: <https://www.britannica.com/story/pirates-privateers-corsairs-buccaneers-whats-the-difference> (дата звернення: 24.01.2025).
4. Gandung Aulia Wiratmoko. Translation Issues in the Translation Process of “Pirates of the Caribbean; the Curse of the Black Pearl” Movie Script. *Jurnal Smart Hukum (JSH)*. 2023. № 2 (1). P. 1–8.
5. Haas W. The Theory of Translation. *Philosophy*. № 37 (141). P. 208–228. JSTOR. URL: <http://www.jstor.org/stable/3748438> (дата звернення: 17.01.2025).
6. Rosa R.N., Amri Z., Zainil Y. Translation strategies used by student translators in solving equivalence finding-related problems. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. 2020. P. 394–401.
7. Грінченко Н. Стратегії адекватного перекладу назв англomовних кінофільмів, що містять культурно-специфічні компоненти. Острог, 2018. С. 121–123.
8. Завацький В. Назви кінострічок: функціонально-прагматичні та перекладацькі аспекти. Київ : НАУ, 2020. 85 с.
9. Іваницька Н. Англomовні фільмоніми в українському перекладі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія «Філологія. Журналістика». 2021. Т. 32 (71). № 4. Ч. 2. С. 103–111.
10. Черник О. Перекладацькі трансформації як засіб перекладу англomовних назв кінофільмів українською мовою. *Актуальні проблеми сучасного перекладознавства*. Дніпро, 2020. С. 325–332.

References:

1. Athanasopoulos, Panos (2023). Linguistic relativity. In *Introducing Linguistics*. London and New York: Routledge. pp. 469–478 [in English].
2. Brini, H. (2000). Comparative stylistics. *Translators Journal*, 45 (3). pp. 491–496 [in English].
3. Encyclopedia Britannica. Pirates, Privateers, Corsairs, Buccaneers: Whats the Difference? Retrieved from <https://www.britannica.com/story/pirates-privateers-corsairs-buccaneers-whats-the-difference> (reference date 24.01.2025) [in English].
4. Gandung Aulia Wiratmoko (2023). Translation Issues in the Translation Process of “Pirates of the Caribbean; the Curse of the Black Pearl”. *Movie Script. Jurnal Smart Hukum (JSH)*. 2 (1). pp. 1–8 [in English].

5. Haas, W. The Theory of Translation. *Philosophy*. 37 (141). pp. 208–228. JSTOR. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3748438> (reference date 17.01.2025) [in English].
6. Rosa, R.N., Amri, Z., & Zainil, Y. (2020). Translation strategies used by student translators in solving equivalence finding-related problems. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. pp. 394–401 [in English].
7. Hrinchenko, N. (2018). Stratehii adekvatnoho perekladu nazv anhlomovnykh kinofilmiv, shcho mistiat kulturno-spetsyfichni komponenty [Strategies for appropriate translation of English film titles containing culturally specific components]. *Ostroh*. S. 121–123 [in Ukrainian].
8. Zavatskyi, V. (2020). Nazvy kinostrichok: funktsionalno-prahmatychni ta perekladatski aspekty [Film titles: functional-pragmatic and translational aspects] Kyiv: NAU. 85 s. [in Ukrainian].
9. Ivanytska, N. (2021). Anhlomovni filmonimy v ukrainskomu perekladi [English film titles in Ukrainian translation]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriiia "Filolohiia. Zhurnalistyka"*. T. 32 (71). № 4. Ch. 2. S. 103–111 [in Ukrainian].
10. Chernyk, O. (2020). Perekladatski transformatsii yak zasib perekladu anhlomovnykh nazv kinofilmiv ukrainskoiu movoiu [Translational transformations as a means of translating English film titles into Ukrainian]. *Aktualni problemy suchasnoho perekladoznavstva*. Dnipro. S. 325–332.

СКЛАДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІКОДОВОГО ТЕКСТУ ТА РИЗИКИ ХИБНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Жилін Михайло Володимирович,

доктор філософії зі спеціальності Психологія,

доцент кафедри «Практична психологія»

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 0000-0003-2898-4403

Ківенко Інна Олександрівна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 0000-0003-2044-5456

Автори пропонують до розгляду проблематику реалізації адекватного перекладу іношомовного тексту в контексті формування полікодового текстового повідомлення. У процесі аналізу визначень термінів окреслюються особливості інтерпретації понять: «полікодовий текст», «прагматичний текст», «адаптивність перекладу», «адекватність перекладу», «еквівалентність перекладу». Розглянуто провідні маркери, що вирізняють полікодовий текст поміж інших текстів і окреслюють критерії актуального конструкта, що може сприйматися реципієнтом безпосередньо через створення текстового коду як носія інформації. Окрема увага приділяється розгляду питання складнощів перекладу полікодового тексту відповідно до специфіки сприйняття іношомовної, а надто іношкультурної аудиторії. Зокрема, обґрунтовано важливість урахування культурних особливостей, що визначають наявність: сленгу, визначеної мовної стилістики, що є «візитівкою» національної культури. Акцентовано увагу на тому, що визначені аспекти зумовлюють належність до «неписаних правил» мови, що деяким чином зумовлюють успішність міжкультурної комунікації та уникнення спотворення контексту під час сприйняття повідомлення. Охарактеризовано особливості виокремлення та збереження функціональної домінанти оригінального тексту з метою збереження нового (перекладеного) тексту, наділеного аналогічною адекватністю, що й вихідний текст. Розглянуто приклади адекватного та хибного перекладу полікодового тексту, в умовах глобалізації та цифровізації світової спільноти, з урахуванням використання специфічних мовленнєвих зворотів та ідіом. Результати проведеного дослідження специфіки реалізації якісного перекладу з метою запобігання хибній інтерпретації розширюють уявлення щодо особливостей застосування знань і навичок перекладачів, у векторі збереження не краси слова та художнього образу, а суто інформації, що б створювала єдність у світогляді автора та читача.

Ключові слова: адекватність перекладу, еквівалентність перекладу, ідіома, національна культура, переклад, полікодове повідомлення.

Zhylin Mykhailo, Kivenko Inna. Difficulties in translating a polycode text message and risks of misinterpretation

The authors suggest for consideration the problem of implementing an adequate translation of a foreign language text in the context of the formation of a polycode text message. In the process of analyzing the definitions of terms, the peculiarities of the interpretation of such concepts as “polycode text message”, “pragmatic text”, “translation adaptability”, “translation adequacy”, “translation equivalence” are outlined. The main markers distinguishing the polycode text message from other tests are studied, and the criteria of a relevant construct that can be perceived by the recipient, directly through the creation of a certain text code as an information carrier are outlined. Special attention is paid to the consideration of the complexities of translating a polycode text message in accordance with the specifics of the perception of a foreign-speaking, and especially foreign-cultural, audience. In particular, the importance of taking into account cultural features that determine the presence of: slang, a certain linguistic style, which is the “business card” of national culture, is substantiated. Emphasis is placed on the fact that certain aspects determine adherence to the “unwritten rules” of the language, which in a certain way determine the success

of intercultural communication and the avoidance of distortion of the context when perceiving a message. The peculiarities of isolating and preserving the functional dominance of the original text are characterized, with the aim of preserving the new (translated) text endowed with the same adequacy as the original text. Examples of ecological and incorrect translation of polycode text message, in the conditions of globalization and digitalization of the world community, taking into account the use of specific speech phrases and idioms, are considered. The results of the conducted study of the specifics of the implementation of a high-quality translation in order to prevent misinterpretation, expands the idea of the specifics of the application of knowledge and skills of translators, in the vector of preserving not the beauty of words and artistic image, but purely information that would create unity in the worldview of the "author – reader".

Key words: translation adequacy, translation equivalence, idiom, national culture, translation, polycode message.

Вступ. Динаміка розвитку суспільства втілюється в різноманітних інноваціях і трансформаціях, що приводять до опанування нових знань, умінь і навичок. Так реалізується принцип наступності: компетенції, що опановані на першому щаблі, дають змогу опанувати подальші – таким чином відбувається розширення здібностей і можливостей фахівців у різних галузях. Сучасні темпи розвитку цифрових технологій приводять до реалізації принципово нових моделей соціальних взаємин: соціальних медіа, онлайн-ресурсів. Такий контекст спілкування розширює межі взаємин, створює новий полікультурний простір. Така специфіка зумовлює необхідність формування нових підходів до розуміння та інтерпретації інформації (текстів), зокрема полікодових текстових повідомлень, крізь призму якісного перекладу. Зазначимо, що нині, через розширення специфічного сленгу, зростає вірогідність формування хибної інтерпретації різних понять, що може призводити до викривлення розуміння інформаційного контексту повідомлення, спростування мети та завдань взаємодії.

Нині великі обсяги інформації люди отримують саме крізь призму полікодових текстових повідомлень, до яких належать такі: наукові тексти із графіками та діаграмами; комікси; рекламні плакати (зокрема на білбордах); субтитри в кінематографі; музейні каталоги тощо. Це надає можливість набуття конструктивних умов для формування якісного емоційного відклику реципієнтів на дані, які оцінюються з урахуванням оброблення цілої системи кодів (тексту та картинки, звуку), сприяють формуванню цілісної системи: нова інформація та долучення особистісного досвіду особистості, що надає можливість створення потенційно нового «продукту» інтелектуальної взаємодії. Це сприяє формуванню довірчих взаємин,

поваги та можливості утворення спільнот, що об'єднуються ідеями, реалізованими на «єдності мовленнєвого контексту». Особлива увага приділяється перекладу полікодових текстів, що зумовлює *актуальність* представленої дослідження.

Особливості та специфіка полікодових тестів та їх провідні маркери окреслені в дослідженнях: А.В. Гривко [1], І.М. Колегаєвої [2], Н.І. Лютянської [3], А.В. Нікітіної [4], Н.В. Сапригіної [5] та інших.

Окремий інтерес становить розуміння якісного й екологічного перекладу полікодових текстів, що висвітлено у працях Н.В. Бевз [6], М.Ю. Вознюк [7], В.Д. Демецької [8], А.І. Калініченко [9], С.С. Максимова [10].

Мета статті. Робота спрямована на окреслення особливостей реалізації перекладу полікодового текстового повідомлення з урахуванням можливих помилок, що можуть призвести до хибної інтерпретації та викривлення контексту інформації.

Для досягнення окресленої мети розв'язано такі завдання:

- визначено особливості поняття «полікодове повідомлення» у сучасному науковому дискурсі;
- окреслено завдання та роль якісного перекладу;
- розмежовано поняття «адекватний» і «еквівалентний» переклад;
- досліджено особливості перекладу тексту з урахуванням інтерсеміотичної доповнюваності;
- охарактеризовано провідні маркери, що визначають особливості перекладу полікодового тексту.

Об'єктом дослідження обрано полікодовий текст. *Предметом* дослідження слугує специфіка його перекладу.

Теоретичну базу дослідження становлять наукові праці Н.В. Бевз,

М.Ю. Вознюк, В.Д. Демецької, А.І. Калініченко, С.Є. Максимова.

Під час проведення дослідження використано такі *наукові методи*: метод мультимодального дискурсу аналізу, метод контекстного аналізу, метод інтерпретації.

Результати. На сучасному етапі інтеграції та глобалізації зростають потенціал і необхідність вивчення змісту різноманітних думок щодо даних, викладених різними мовами. Оскільки етапи цифровізації та трансформації є частиною нашого життя, зростає важливість долучення до полілінгвального інформаційного простору, що породжує необхідність створення якісного та кваліфікованого перекладу.

На наш погляд, для оптимального сприйняття інформаційного змісту, який закладений у матеріалі, важливо підкріплювати текстове повідомлення не лише мовними конструктами (складними реченнями, експресивними вигуками на кшталт “Eh!”, “Oh!”, долучати метафори, фразеологізми), але й візуалізувати події наочно, з метою долучення різних каналів сприйняття інформації та звернення до особистісного досвіду кожної особистості або спільноти. Оптимальною можливістю для реалізації окресленого формату донесення інформації до реципієнтів є створення полікодового текстового повідомлення, що повинно мати визначені компоненти у своїй структурі.

Розглянемо підходи до визначення поняття «полікодовий текст» у сучасному науковому дискурсі.

А.В. Гривко вважає, що «полікодовість» передбачає використання «кількох мов або кодів у спілкуванні, що може викликати різні емоційні реакції» [1, с. 82]. Якісному сприйняттю інформації реципієнтами сприяють не лише раціональність і логічність подання тексту, а й побудова полікодового текстового повідомлення, «що у своїй структурі несе знакове та візуальне навантаження» [1, с. 83]. Окрім цього, полікодовий текст є джерелом гордості й ідентичності особистості на перетині культурних концептів, оскільки людина може вільно переходити між окремими мовами та культурними середовищними контекстами. Це є запорукою формування відчуття усталеного зв'язку з різними спільнотами, що в перспективі надає можливості розширювати власні компетенції у спілкуванні [1, с. 86].

На думку І.М. Колегаєвої, полікодове повідомлення «являє собою послідовність вербальних і невербальних знаків (картинок), об'єднаних загальним змістом чи сюжетною лінією» [2, с. 85].

Н.І. Лютянська у своєму дослідженні зазначає, що полікодовий текст уособлює структуру, «у якій повідомлення заковані семіотично різними засобами, вербальними та невербальними компонентами, які об'єднуються в певну структуру з характерною взаємозалежністю складників, як у змістовому, так і у формальному аспектах» [3, с. 89].

А.В. Нікітіна зазначає, що «комунікативним кодом тексту можуть бути вербальні й невербальні одиниці. До вербального коду належить мова, до невербального – усе, що не виражене словом, але також несе інформацію, впливає на її сприйняття реципієнтом, реалізує прагматичні настанови мовця – автора тексту» [4, с. 220]. Водночас акцентується увага на тому, що саме трансформації та інновації сучасного життя приводять до зростання необхідності застосування невербальних засобів відтворення інформації в тексті. Як приклад А.В. Нікітіна зазначає доречність створення реклами на білбордах, що дозволяє охопити більш широку аудиторію рекламним продуктом (акцентує увагу на якісній світлині та концепції впливу на потенційних покупців) [4, с. 221].

Варто звернути увагу на те, що «полікодовість є потенційним джерелом виникнення деяких перепон у формуванні емоційного відклику на описувані події, якщо, наприклад, використовуються невідповідні варіанти побудови зв'язку в моделі «автор – читач»» [10, с. 90]. Як приклад доречним є розгляд ситуації, коли письменник формує текст і пропускає канву плину подій крізь власну свідомість і досвід, вибирає такі художні засоби та прийоми, що є зрозумілими йому, водночас ілюстратор, який бере участь в оформленні матеріалу, візуалізує матеріал, спираючись на власний творчий світогляд і емоційний відгук від прочитаного тексту (що є стимулом для візуалізації). А реципієнт опиняється ніби на перетині «між двома світами», які не завжди є зрозумілими для нього й ускладнюють сприйняття отриманої інформації. Отже, не викликає сумніву необхідність налагодження цілісної взаємодії на кожному з етапів ство-

рення полікодового текстового повідомлення.

Розвиток комунікації та взаємодії в сучасній світовій спільноті, що ґрунтується на можливості: швидкого обміну думками (завдяки швидкісному інтернету та мережам), наповнення повідомлень емотиконами й емоційними відгуками, розвитку кіноіндустрії та робототехніки, надає можливість для зростання потенціалу та формування необхідності вивчення змісту різноманітних поглядів, що містять дані, викладені різними мовами (відповідно до культурного осередку або соціальної спільноти). Оскільки етапи модернізації навколишньої дійсності на кожному рівні (економічному, технологічному тощо) є безпосередньою частиною нашого життя, зростає важливість долучення до полілінгвального інформаційного простору, що породжує необхідність створення якісного та кваліфікованого перекладу.

Нині однією з вимог формування мовної та мовленнєвої компетенції особистості є не лише знання рідної, але й розуміння іноземної мови, що надає можливість охоплювати більш широкий спектр знань [7, с. 143]. Водночас важливо робити адекватний переклад, щоб не допустити викривлення семантичного поля сприйняття визначень.

В.Д. Демецька акцентує увагу на тому, що «поняття адекватності тексту за наявності перекладу встановлюється з огляду на його відповідність цільовій настанові відправника повідомлення, а критерієм такої адекватності слугує рівноцінний (в ідеалі тотожний) комунікативний ефект» [8, с. 35]. Отже, провідними маркерами якості перекладу згідно з даним поглядом є:

- наявність семантико-стилістичної адекватності (відповідності) перекладу;
- наявність критеріїв перекладу, відповідно до специфіки тексту (наприклад, художній текст має зберігати образність і дозволяє більш широке коло інтерпретації; натомість науковий текст має більш вузькі межі інтерпретації) [8, с. 36].

На думку М.Ю. Вознюк, процес перекладу визначається як «процес пошуку схожих рис між мовами та культурами. Визначення цих рис можливе лише тому, що перекладач постійно стикається з відмінностями між ними» [7, с. 144]. Проте зазначається, що власне процес перекладу не має бути спрямований на усунення розбіжностей у розумінні

окремих понять, натомість він має сприяти формуванню базису для «проявлення іншої культури, де читач помічає культурно чуже» [7, с. 145]. Отже, на думку науковця, має невідлюватися відстань між культами та формуватися потенційно новий вектор розуміння терміна (наприклад, “picture” можна перекласти просто «картина», хоча насправді слово має широкий спектр синонімів, залежно від ситуації та контексту використання в мові) [7, с. 147].

С.Є. Максимов зазначає, що «високоякісним перекладом твору зазвичай вважається той, у якому перекладач широко використовує перекладацькі трансформації та знає специфіку їх застосування, що являє собою своєрідний творчий процес» [10, с. 65]. Складність в інтерпретації та якісному перекладі має враховувати: світогляд автора (етико-естетичну складову частину), розуміння співвідношення площини змісту та площини мови [10, с. 72].

Отже, раціональним рішенням у ситуації перекладу є необхідність повноцінної передачі індивідуальної культурної своєрідності (автентичності) тексту з урахуванням специфіки особливостей і вимог, що висувуються до текстового повідомлення.

Традиційно вважається, що основна функція перекладу – інформативна, оскільки не виходили за рамки національно-літературного процесу або розуміли його надто однобічно. Проте нині переклад виконує дві основні функції: інформативну та творчу [10, с. 34].

Отже, переклад – це відтворення засобами рідної мови особливостей чужоземного літературного тексту в нерозривній діалектичній єдності його змісту та форми [10, с. 37]. Переклад є одним із важливих елементів сприйняття тексту іноземною мовою. Високоякісним перекладом твору зазвичай вважається той, у якому перекладач широко використовує перекладацькі трансформації, знає специфіку їх застосування, що являє собою своєрідний творчий процес.

Динаміка сучасного спілкування потребує швидкого обміну інформаційними повідомленнями, зумовлює необхідність долучення до комунікації та реалізації інформаційних потоків світового простору крізь призму функціонування полікодового тексту. Також необхідно враховувати специфіку пере-

кладу полікодового тексту (що зумовлювало б реальну, а не хибну інтерпретацію даних).

Важливо розуміти диференціацію понять «адекватний» і «еквівалентний» переклад. Адекватний переклад – переклад відповідно до описуваної ситуації. Проте важливо розуміти, що сприйняття кожної особистості є індивідуальним, тому розуміння інформаційного посилу буде неодмінно вирізнятися [8, с. 35]. Натомість уживання терміна «еквівалентність», на думку науковців, доречно в дослідженнях прагматичного рівня мовних одиниць, які «створюють комунікативний ефект тексту перекладу, відповідний комунікативному ефектові тексту оригіналу» [4, с. 223].

Отже, проблема адекватності перекладу зумовлена необхідністю відтворення деякої реакції, у контексті визначених культурних і лінгвістичних стереотипів реципієнтів. З іншого погляду проблема збереження еквівалентності перекладу окреслює необхідність збереження та відтворення в тексті змісту, семантики та стилістики оригінального тексту без спотворення контексту.

Як зазначає А.І. Калініченко, точність перекладу прямо пропорційно пов'язана із жанровим різноманіттям самого тексту [9, с. 95]. Н.В. Бевз у результаті диференціювання особливостей специфіки перекладу різних текстів дійшла висновку, що «у науковій літературі необхідні точність і конкретність, у художньому тексті використовується приблизний, літературний переклад, у якому можуть використовуватись слова, близькі за семантикою, але не тотожні» [6, с. 6]. Значну частину дескрипцій становлять різного роду метафори, для перекладу яких має значення лінгвокогнітивний рівень мовної особистості перекладача. Метафори, як складник індивідуального стилю автора, створюють цілу гаму асоціацій, особливе тло й емоційну тональність твору [6, с. 8].

У результаті розгляду специфіки *перекладу полікодового тексту* на прикладі перекладу різних творів можна виокремити такі специфічні маркери:

1) у творах художнього спрямування, як ми згадували раніше, слово “picture” може бути перекладено як *картина*, що вказує на монументальність мистецького твору, його значущість. Проте слово “picture” має різні синоніми: *малюнок, зображення, світлина, авторський малюнок* [5, с. 188];

2) у науковому тексті, наприклад у статті, визначення “polycode text message” тлумачиться лише в дослівному контексті «полікодове текстове повідомлення», що формує уявлення про єдине правильне визначення та запобігає хибним тлумаченням. Проте і в такому разі візуалізація терміна не є обов'язковою, оскільки фахівцям у сфері лінгвістики контекст є цілком зрозумілим.

Т.Г. Лук'янець у своєму дослідженні структурує аналіз інтерсеміотичної взаємодоповнюваності:

- беручи кожну ознаку як вихідну точку, доцільно вивчити кожну лексичну одиницю в контексті;

- інтерпретація семантичного відношення між кожною ознакою та лексичним елементом має відбуватися з урахуванням того, чи спостерігаються ці відношення в повторях, синонімії, антонімії;

- важливо своєчасно зібрати, кількісно визначити й інтерпретувати частотність уживання виявлених інтерсеміотичних змістових відношень [11, с. 32].

Проблеми перекладу текстів різних жанрів (зокрема, емоційного компоненту) активно досліджуються лінгвістами, що сприяє формуванню різноманітних підходів і поглядів серед науковців. Специфіка детермінована тим, що кожен жанр має власні особливості, що вирізняють його серед інших, тим самим урізноманітнюють багатство мови та розширюють простір для комунікації.

Переклад полікодового тексту також має специфіку, оскільки у структурі враховує особливості відображення тексту у двох полях: вербальному та невербальному (що становлять його композиційну структуру).

Так, коли ми розглядаємо комікс як приклад полікодового тексту (комікс = полікодовий текст), некоректний переклад зведе нанівець сенс і потаємну ідею усіх зображень, що транслуються в конкретній історії: оскільки неправильне тлумачення слів створить основу для хибних діалогів/монологів між дієвими особами, що зумовить дисбаланс у системі «текст – малюнок» [4, с. 34].

Н.В. Сапригіна акцентує увагу на тому, що «<...> іконічне повідомлення допускає безліч варіантів «прочитання»», що за допомогою вербальної складової частини «зусилля адресата ніби отримують напрям. Водночас акцентується одна частина інформації, що

відповідає цілям комунікативного акту, і усувається інша, яка байдужа до цієї мети або суперечить їй» [5, с. 401]. У ситуації некоректного перекладу невербальна складова частина несе в собі значну кількість варіантів інтерпретації, що породжує ситуацію невизначеності [5, с. 403].

В.І. Карабан наголошує, що в діяльності перекладачів, які спеціалізуються на різних видах перекладу, наявні широко відомі «хибні друзі». Це група слів, у перекладі яких необхідно враховувати специфіку та контекст ситуації, норми написання. Наприклад, “absolutely” – у будь-якому випадку. В українській мові це слово означає «у жодному випадку» [12, с. 63].

Складні для перекладу є також словосполучення, ідіоми – “come on” – *припини, перестань*. У загальноприйнятому (традиційному) перекладі означає «пішли» [12, с. 69].

Конструктивний переклад, що не впливає негативно на семантичне поле сприйняття образу та надає можливість формування емоційного відгуку на якісь події, що сприймаються крізь призму полікодовості, реалізується в такому алгоритмі дослідження зображення емоційного стану персонажа твору (через рефлексію особистості):

- наявність специфічних маркерів, що сприяють формуванню психоемоційного та ціннісного світогляду автора, як можливість формування концепту, який у спільному полі поєднує всі ідейні особливості та наповнення твору;

- сприйняття, розуміння, вербалізоване відображення загальної стилістики тексту;

- влучне використання емотивних мовних одиниць, що сприяють формуванню відповідного (та бажаного) емоційного відгуку;

- утворення синтезованої картини розгортання подій, що корелюють із візуальним і вербалізованим образом і створюють цілісний простір для сприйняття [5, с. 406].

Література:

1. Гривко А.В. Основні напрями вивчення особливостей полікодового тексту. *Проблеми сучасного підручника*. Київ : Педагогічна думка, 2016. № 16. С. 81–91.
2. Колегаєва І.М. Стаття музейного каталогу: когнітивно-комунікативний феномен. *Записки з романо-германської філології*. 2015. № 1. С. 84–89.
3. Лютянська Н.І. Полікодовість як ознака англomовних масмедійних текстів. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія «Мовознавство». 2019. № 4. С. 88–92.

Отже, якісний і компетентний переклад полікодового тексту впливає на розвиток і високий рівень розуміння комунікативної ситуації, виховує мовне чуття та лінгвістичну компетенцію реципієнтів.

Висновки. Резюмуючи, зазначимо, що полікодовими текстами є такі, що створюються, реалізуються та функціонують комплексно та цілісно завдяки поєднанню тріади компонентів: аудіального (звук, музика, пісні, імітації), візуального (відеоряд, фото, ілюстрації, субтитри) та вербального (власне текст). Прикладом феномену полікодовості слугує об'єднання поширених форматів (карикатури, відео, реклама), які несуть не лише текстову, але й візуальну складову частину, таким чином формують завершений образ для сприйняття.

Якісний переклад змісту полікодового текстового повідомлення відіграє ключову роль в інтерпретації інформації та розв'язанні ключових питань, запобігає хибній інтерпретації змісту повідомлення.

Безперечно, якісний переклад полікодового повідомлення сприяє формуванню відповідного відгуку реципієнта (наприклад, його міміка під час проживання якоїсь емоції). Це допомагає краще зрозуміти інших, розширює межі та компетенції власного сприйняття, що зумовлює важливість адекватного перекладу.

Некоректний переклад зводить нанівець сенс та ідею полікодового повідомлення, адже невербальна складова частина несе в собі значну кількість варіантів інтерпретації, що породжує ситуацію невизначеності.

Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо у проведенні міждисциплінарних досліджень для більш глибокого розуміння та виявлення механізмів того, як полікодові текстові повідомлення сприймаються та інтерпретуються людьми.

4. Нікітіна А.В. Полікодові тексти як лінгводидактичні засоби навчання української мови. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2015. № 3. С. 219–223.
5. Сапригіна Н.В. Сприйняття художнього тексту на рівні «автор – текст – читач». *Грааль науки : міжнародний науковий журнал*. 2022. № 2. С. 400–408.
6. Бевз Н.В. Переклад як культурний феномен: герменевтико-комунікативний аспект : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.04. Харків : Харківський НПУ ім. Г.С. Сковороди, 2010. 20 с.
7. Вознюк М.Ю. Критерії оцінювання перекладу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. № 9 (220). С. 143–149.
8. Демецька В.Д. Еквівалентність і адекватність відтворення прагматичних текстів у перекладі. *Вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 5. С. 34–38.
9. Калініченко А.І. Науковий текст як об'єкт перекладу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2018. № 61. С. 94–98.
10. Максимов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська). *Теорія та практика перекладацького аналізу текстів для студентів факультету та перекладачів факультету заочного та вечірнього відділення*. Київ : Ленвіт, 2010. 175 с.
11. Лук'янець Т.Г. Інтерсеміотичний аналіз тексту як полікодової єдності. *Концепти та константи в мові, літературі, культурі*. Київ : ВПТС «Київський університет», 2011. С. 30–33.
12. Карабан В.І. Переклад з української мови на англійську мову. Вінниця : Нова книга, 2003. 608 с.
13. Приходько Г.І. Оцінка і комунікація : посібник для студентів та аспірантів. Вінниця : Нова книга, 2013. 168 с.

References:

1. Hryvko, A.V. (2016). Osnovni napriamy vyvchennia osoblyvostei polikodovoho tekstu [The main directions of studying the features of polycode text]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka – Problems of the Modern Textbook*, 16, 81–91 [in Ukrainian].
2. Kolehaieva, I.M. (2015). Stattia muzeinoho katalogu: kohnityvno-komunikatyvnyi fenomen [Museum catalogue article: a cognitive and communicative phenomenon]. *Zapysky romano-hermanskoï filologii – Notes of Romance and Germanic Philology*, 1, 84–89 [in Ukrainian].
3. Liutianska, N.I. (2019). Polikodovist yak oznaka anhlomovnykh masmediinykh tekstiv [Polycodality as a feature of English-language mass media texts]. *Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Movoznavstvo – Scientific Bulletin of Ivan Franko State Pedagogical University. Linguistics*, 4, 88–92 [in Ukrainian].
4. Nikitina, A.V. (2015). Polikodovi teksty yak linhvodydaktychni zasoby navchannia ukrainskoi movy [Polycode texts as linguodidactic means of teaching Ukrainian]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Scientific Notes of Berdiansk State Pedagogical University*, 3, 219–223 [in Ukrainian].
5. Sapryhina, N.V. (2022). Spryiniattia khudodnho tekstu na rivni “avtor – tekst – chytach” [Perception of a literary text at the level of “author – text – reader”]. *Mizhnarodnyi naukovi zhurnal “Hraal nauky” – International scientific journal “Grail of Science”*, 2, 400–408 [in Ukrainian].
6. Bevez, N.V. (2010). Pereklad yak kulturnyi fenomen: hermenevtyko-komunikatyvnyi aspekt [Translation as a cultural phenomenon: hermeneutical and communicative aspect]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv: Kharkivskiy NPU im. H.S. Skovorody [in Ukrainian].
7. Vozniuk, M.Yu. (2011). Kryterii otsiniuvannia perekladu [Translation evaluation criteria]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*, 9 (220), 143–149 [in Ukrainian].
8. Demetska, V.D. (2017). Ekvivalentnist i adekvatnist vidtvorennia prahmatychnykh tekstiv u perekladi [Equivalence and adequacy of reproduction of pragmatic texts in translation]. *Visnyk Khersonskoho universytetu – Bulletin of Kherson University*, 5, 34–38 [in Ukrainian].
9. Kalinichenko, A.I. (2018). Naukovi tekst yak ob'iekt perekladu [Scientific text as an object of translation]. *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Drahomanova – Scientific Journal of the Drahomanov National Pedagogical University*, 94–98 [in Ukrainian].
10. Maksimov, S.Ye. (2010). *Praktychnyi kurs perekladu (anhliiska ta ukrainska). Teoriia ta praktyka perekladatskoho analizu tekstiv dlia studentiv fakultetu ta perekladachiv fakultetu zaochnoho ta vechirnoho viddilennia* [Practical translation course (English and Ukrainian). Theory and practice of translation text analysis for students and translators of the part-time and evening departments]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
11. Lukyanets, T.H. (2011). Intersemiotychnyy analiz tekstu yak polikodovoyi yednosti [Intersemiotic analysis of the text as a polycode unity]. *Kontsepty ta konstanty v movi, literaturi, kul'turi – Concepts and constants in language, literature, culture*, 30–33 [in Ukrainian].

12. Karaban, V.I. (2003). *Pereklad z ukrainskoi movy na anhliisku movu* [*Translation from Ukrainian into English*]. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].
13. Prykhodko, H.I. (2013). *Otsinka i komunikatsiia: posib. dlia studentiv ta aspirantiv* [*Evaluation and communication: a guide for undergraduate and postgraduate students*]. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].

УДК 811.1:81'42-028.16:316.642.3-026.39 (045)
DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2025.3.7>

МОВЛЕННЄВИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ ДИСКУРСУ ДЖ. БАЙДЕНА)

Жмаєва Наталя Сергіївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-3382-0155

Ткаченко Альона Олегівна,

асистент кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0009-0001-1813-9356

У статті представлено результати аналізу іллокутивних мовленнєвих актів у політичному дискурсі американського президента Дж. Байдена. Найчисленнішою групою мовленнєвих маніфестацій є репрезентативні мовленнєві акти, які становлять 58% від загальної кількості встановлених іллокутивних мовленнєвих актів. Залежно від того, чи бере мовець на себе повну відповідальність за істинність висловлювання, чи висловлює чужу думку, висловлює припущення або умовивід щодо чогось, репрезентативні мовленнєві акти було поділено на чотири основні розряди. Констативи становлять найчисленнішу категорію в політичних текстах (62%) і разом з евідентивами (20%) та дедуктивними (13%) формують корпус висловлювань, які володіють найбільшою асертивною іллокутивною силою і виражають констатацію стану справ у минулому, теперішньому та майбутньому. Супозитиви, на частку яких припадає 5%, є найменш уживаними через свою семантичну складову частину припущення і невпевненості у власних словах.

Наступним за репрезентативністю іллокутивним мовленнєвим актом у політичних виступах Дж. Байдена є директиви, частка яких становить 18% від загальної кількості зафіксованих видів мовленнєвих актів у матеріалі дослідження, адже основна мета текстів – переконати аудиторію у правильності політики, що проводиться, і спонукати до визначених дій. Серед директивів найуживанішими (77% від усіх зафіксованих директивних прагматичних висловлювань) є прескриптивні мовленнєві акти (наказ, розпорядження, дозвіл, заборона й вимога), які повною мірою сприяють реалізації прагматичного ефекту Дж. Байдена на аудиторію, тоді як сугестиви (порада, пропозиція та попередження) становлять лише 23% від висловлювань цього прагматичного типу. В агітаційних текстах політик нерідко використовує інтеррогативні висловлювання – квестиви, що становлять 7% від загальної кількості іллокутивних актів в аналізованій вибірці. Експресиви становлять 12% від загальної кількості іллокутивних актів в аналізованій вибірці.

Ключові слова: політичний дискурс, мовленнєвий портрет, лінгвопрагматичний аспект, іллокутивні мовленнєві акти.

Zhmayeva Natalya, Tkachenko Alona. Speech portrait of the modern political leader: linguistic and pragmatic aspect (based on J. Biden's discourse)

The article presents the findings of an analysis of illocutionary speech acts in the political discourse of the American President J. Biden. The most prevalent category of speech manifestations is that of representative speech acts, which account for 58% of the total number of identified illocutionary speech acts. The categorisation of representative speech acts is dependent upon the assumption of responsibility for the truth of the statement by the speaker, the expression of another's opinion, or the making of an assumption or inference about any matter. These acts were divided into four main categories. Statements constitute the most numerous category in political texts (62%), and, together with evidences (20%) and deductions (13%), form the corpus of statements that have the greatest assertive illocutionary power. These statements express a statement of a certain state of affairs in the past, present and future. Suppositives,

which account for 5%, are the least used due to their semantic component of assumption and uncertainty in one's own words.

The following most prevalent illocutionary speech act in Biden's political speeches is directives, constituting 18% of the total number of recorded speech acts in the study material. The primary objective of the texts is to persuade the audience of the correctness of the policy being pursued and to encourage specific actions. Of these directives, prescriptive speech acts (order, instruction, permission, prohibition and requirement) are the most prevalent, accounting for 77% of all classified directive pragmatic statements. These acts are instrumental in achieving Biden's pragmatic effect on the audience. In contrast, suggestions (advice, suggestion and warning) account for a mere 23% of statements of this pragmatic type. In his campaign texts, the politician frequently employs interrogative statements, which account for 7% of the total number of illocutionary acts in the analysed sample. Expressives account for 12% of the total number of illocutionary acts in the analysed sample.

Key words: political discourse, speech portrait, linguistic and pragmatic aspect, illocutionary speech acts.

Вступ. Інтерес до багатогранної політичної діяльності спостерігається в дослідженнях із соціології, культурології, політології. Осмислення сучасного політичного дискурсу буде неповним без лінгвістичного аналізу, що передбачає включення в поле дослідницької уваги мовленнєвих засобів, які формують портрет сучасного політика. Створення мовленнєвого портрета політика – актуальний напрям лінгвістики, багато в чому зумовлений тим, що політики мають регулярний досвід публічних виступів і сформований мовленнєвий імідж. Незважаючи на значну розробленість теоретичних і практичних аспектів мовленнєвого портрета політичних діячів [1–3], окремі питання потребують подальшого висвітлення. Актуальність проведеного дослідження визначається соціокультурною необхідністю вивчення ефективності мовленнєвої діяльності чинного політика. Особливий інтерес становить мовленнєвий портрет сучасного політика, залученого в поточні глобальні політичні процеси, що й зумовило вибір особистості політика – Джозефа Р. Байдена, який нещодавно залишив пост президента США. Це дослідження є спробою з'ясувати, як американський політик досягає своїх цілей у переконанні та впливі на аудиторію, як він структурує, чим наповнює і за допомогою яких засобів реалізовує свою політичну позицію. Моделювання мовленнєвого портрета сучасного політичного лідера проводиться на основі триаспектної моделі, кожен з аспектів якої становить його змістовну суть: базові ідеологічні концепти (лінгвокогнітивний аспект) [4], репертуар задіяних іллокутивних мовленнєвих актів (лінгвопрагматичний аспект), маркери мовленнєвої манери, що діагносту-

ють (індивідуально-мовленнєвий аспект). Рамки даної статті обмежені лінгвопрагматичним аспектом мовленнєвого портрету Дж. Байдена.

Мета статті полягає у встановленні репертуару задіяних Дж. Байденом у його дискурсі іллокутивних мовленнєвих актів.

Матеріалом дослідження слугували тексти виступів американського президента Дж. Байдена за 2022–2024 рр., які розміщені на офіційному сайті Білого дому [5]. Загальний обсяг проаналізованого корпусу текстів дорівнює 100 умовним аркушам.

Як ключовий метод дослідження було обрано критичний дискурс-аналіз (далі – КДА), що передбачає інтерпретацію мовленнєвого матеріалу у світлі соціальних трансформацій, що відбуваються. Окрім того, застосовувалися загальнонаукові методи спостереження, опису, інтерпретації, порівняння, індукції (формулювання висновків на підставі розгляду окремих фактів).

Результати. Політичне мовлення являє собою процес комунікації, перебіг і результат якої багато в чому залежать не тільки від використовуваного мовленнєвого матеріалу, а й від уміння політика організовувати цей матеріал. Зневажливе ставлення до семантичних і функціональних характеристик слів, які характеризують іллокутивний намір комуніканта, що має політичні цілі, може призвести до комунікативного провалу або протистояння (політик – аудиторія). Функціонально-прагматичний підхід дає змогу розглянути політичний текст із позиції іллокутивних типів висловлювань, що функціонують у ньому. Домінантною функцією політичних текстів є спонування. У побудові текстів спонукального характеру беруть участь такі іллокутивні акти, як

репрезентатив, директив, квестив, комісив і експресив.

У текстах політичних виступів трапляються всі перелічені види іллокутивних актів, їхнє співвідношення визначається своєрідністю особистості політика Дж. Байдена.

З метою переконати в чомусь реципієнтів політик висловлює свою думку або судження, представлене зазвичай репрезентативними мовленнєвими актами. Репрезентатив позначає твердження чого-небудь, інформування про що-небудь. Репрезентативні мовленнєві акти являють собою найчисленнішу групу мовленнєвих маніфестацій: вони становлять 58% від загальної кількості виявлених іллокутивних мовленнєвих актів. Можна стверджувати, що репрезентативи формують інформаційну канву політичних виступів Дж. Байдена. Вони включають такі мовленнєві висловлювання, як опис факту або дії, доказ, судження щодо конкретного предмета спілкування.

Для вираження репрезентативів використовується низка лексичних засобів, покликаних забезпечити зв'язність мовленнєвої діяльності. Серед лексичних засобів, що активно фігурують у текстах, виявлено такі, як перформативні дієслова *to say, to think, to conclude, to believe, to mean* та інші:

As I've said before, Russia will not prevail in this war. Ukraine will prevail in this war. And we will stand with them every single step of the way.

But the battle for democracy could not conclude and did not conclude with the end of the Cold War.

За допомогою таких прислівників, як *really, sincerely, in fact*, мовець висловлює деякий ступінь упевненості у висловлюваному судженні:

In fact Russia has managed to cause something I'm sure he never intended: The democracies of the world are revitalized with purpose and unity found in months that we'd once taken years to accomplish.

Важливу роль у створенні прагматичного ефекту ствердження істини відіграє вибір мовцем слів визначеної семантики. Серед них варто відзначити використання в текстах:

- таких дієслів, як *to know, to see*;
- іменників, що мають семантику узагальнювального характеру: *people, unity*;
- конструкцій із порядковими числівниками, прислівників, що визначають послі-

довність викладу, для структурної організації тексту та привернення уваги до основних позицій політика.

Узагальнювальний характер репрезентують також висловлювання з інклюзивним займенником *we*.

В організації репрезентативних висловлювань у текстах використовуються екстралінгвістичні засоби. У них можуть міститися вказівки на статус політика, його особистий досвід, знання у визначеній галузі, а також наводиться посилання на висловлювання авторитетних для політика особистостей: *As my mother would say, "God love ya."*

<...> as my dad would say, that everybody has – is treated with some dignity <...>.

Проведене дослідження виявило семантичне розмаїття репрезентативних мовленнєвих актів у рамках політичних виступів Дж. Байдена. З використанням репрезентативів політик заявляє, повідомляє, пророкує або висуває здогадку. Залежно від того, чи бере мовець на себе повну відповідальність за істинність висловлювання, чи висловлює чужу думку, висловлює припущення або умовивід стосовно чогось, репрезентативні мовленнєві акти було поділено на чотири основні розряди:

1) констативи, що констатують стан справ у теперішньому та фіксують стан справ, що мав місце в минулому;

2) супозитиви, що припускають якийсь стан справ;

3) дедуктиви, що прогнозують майбутній стан справ;

4) евідентиви, що фіксують стан справ.

Констативи становлять найчисленнішу категорію в політичних текстах (62%) і разом з евідентивами (20%) та дедуктивами (13%) формують корпус висловлювань, які володіють найбільшою асертивною іллокутивною силою і виражають констатацію якогось стану справ у минулому, теперішньому та в майбутньому.

Супозитиви, на частку яких припадає 5%, є найменш уживаними через свою семантичну складову частину припущення та невпевненості у власних словах.

Зі своєрідністю комунікативно-інтенціонального змісту пов'язані відповідні формальні характеристики репрезентативного висловлення. Наприклад, для репрезентативів неприйнятною є форма спонукального

речення з огляду на несумісність його комунікативного змісту та прагматики репрезентативу, а вживання описових зворотів, перелічень, великої кількості простих стверджувальних речень із перформативними дієсловами та модальними словами є найбільш яскравою лінгвістичною характеристикою.

Наступним за популярністю іллокутивним мовленнєвим актом у політичних виступах Дж. Байдена є директиви, частка яких становить 18% від загальної кількості зафіксованих видів мовленнєвих актів у матеріалі дослідження. Основна мета текстів – переконати аудиторію у правильності політики, що проводиться, і спонукати до визначених дій. У найзагальнішому вигляді директивний мовленнєвий акт визначається як вираження волевиявлення мовця, спрямоване на каузачію діяльності адресата.

Прагматичну типологію директивів можна побудувати з різним ступенем деталізації залежно від ознак, які вибирають як основу класифікації.

Проаналізований матеріал дав змогу зупинитися на трьох типах директивів, як-от: 1) прескриптивні, тобто такі, що приписують дію адресата; 2) реквестивні, тобто такі, що спонукають до дії, яка здійснюється в інтересах мовця; 3) сугестивні, які виражають пораду.

Прескриптивні директиви (вимога, наказ, розпорядження, дозвіл, заборона, інструкція, припис, замовлення) характеризуються обов'язковістю виконання дії для адресата, пріоритетністю позиції мовця. Адресат перебуває в непріоритетній позиції і не має права вирішувати питання про виконання/невиконання дії. Вимоги, накази, розпорядження, заборони тощо характеризуються наявністю в мовця пресупозиції «законності» висунутої ним мети. Використання мовних засобів під час їх вираження зумовлене чинником ефективності впливу.

Прескриптиви представлені переважно:

– імперативами (*So, my message – my message to all of you tonight is: Keep it up. Keep it going. Keep reminding the world of hope that Lithuania embodies*);

– питаннями-спонуканнями (*Will we turn back naked, unchecked aggression today to deter other world – would-be aggressors tomorrow? Will we staunch the climate crisis before it's too late?*);

– модальними дієсловами *must, have to, need, can*;

– перформативним дієсловом *to want* (*The Kremlin wants to portray NATO enlargement as an imperial project aimed at destabilizing Russia*).

Прескриптиви у формі імперативів часто доповнюються оціночною лексикою, що збільшує імперативність вислову.

Сугестивні директиви (порада, пропозиція та попередження) являють собою такий тип директивів, у яких пріоритетну позицію має мовець, який на основі свого життєвого досвіду або знання стану справ у визначеній ситуації вважає, що має право казувати дії адресата. Виконання дії не є обов'язковим, і адресат сам ухвалює рішення про її виконання або невиконання.

Пораду можна розглядати як ядерний вид сугестивів. Адресант оцінює план дій адресата не тільки загалом, а і крізь призму особистісних характеристик слухача. Це означає, що він короточасно ставить себе в позицію адресата. Мовними засобами реалізації поради є мовленнєві структури з дієсловами *to think, to believe*, модальне дієслово *should*.

Попередження є непрямим спонуканням, пропозиційний зміст якого вказує на наявну небезпеку або на можливі несприятливі наслідки будь-якої дії для адресата. В аналізованих висловленнях попередження реалізовано перформативними дієсловами *to warn* і *to avert*.

У результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що серед директивів найуживанішими (77% від усіх зафіксованих директивних прагматичних висловлювань) є прескриптивні мовленнєві акти (наказ, розпорядження, дозвіл, заборона й вимога), які повною мірою сприяють реалізації прагматичного ефекту Дж. Байдена на аудиторію, тоді як сугестиви (порада, пропозиція та попередження) становлять лише 23% від висловлювань цього прагматичного типу.

Характерною рисою будь-якого агітаційно-політичного тексту є обіцянки – комісиви. Дж. Серль визначає комісиви як іллокутивні акти, спрямовані на те, щоб покласти вже не на того, хто слухає, а на того, хто говорить, обов'язок здійснити деяку майбутню дію або слідувати визначеній лінії [6]. До цього класу належать різного роду обіцянки і клятви, які реалізовані в аналізованій вибірці перфор-

мативними дієсловами *to mean, to ensure i to promise*.

Варто зазначити, що цей тип прагматичних висловлювань є малорепрезентативним в аналізованій вибірці, становить 5% від усіх реалізацій мовленнєвих актів.

В агітаційних текстах політик нерідко використовує інтеррогативні висловлювання – квести́ви, що становлять 7% від загальної кількості іллокутивних актів в аналізованій вибірці. Мовні акти запитання мають пряму іллокутивну функцію, якщо воно вимагає однозначної відповіді, що впливає з буквального сенсу речення. Прямий спосіб вираження питальних мовленнєвих актів є непопулярним і невикористовуваним у монологічному політичному мовленні, оскільки ставити такі запитання безглуздо, зважаючи на неможливість отримання відповіді.

У непрямих питальних мовленнєвих актах втрачається їхня інтеррогативна сила, вони не супроводжуються відповіддю і звучать у потоці монологічного мовлення. З позицій теорії мовленнєвих актів варто зауважити, що непрямий іллокутивний потенціал питальних речень виявляється ширшим. З усіх випадків нестандартних уживань питальних висловлювань насамперед варто назвати використання їх у директивній функції. Річ у тім, що спонування до дії, у цьому разі до мовленнєвого акту, закладено вже в самій природі запитання, тобто мовець спонукає слухача вчинити вербальний акт, повідомити щось, заповнити його інформаційну лакуну.

Окрім інтеррогативних і директивних, питальні акти використовуються в інших мовленнєвих ситуаціях і виражають різні іллокутивні значення, які можуть накладатися на основне значення. Так, синкретичними є зазвичай висловлювання, що мають яскраво виражену репрезентативну іллокутивну силу. Такі висловлювання фігурують у традиційному синтаксисі як риторичні питання. Не можна заперечувати, що ці висловлювання експресивно забарвлені. Питальне репрезентативне висловлювання нерідко використовується в ситуації, коли оратор обурений, здивований, роздратований, незадоволений. Для нестандартних питальних висловлювань характерне також здійснення вердиктивної функції, що виражає осуд, несхвалення дій опонентів.

Проведений аналіз засвідчив, що в політичних виступах Дж. Байден використовує такі види запитань, що мають різні іллокутивні функції, як:

1. Запитання-пропозиція/порада:

Will we turn back naked, unchecked aggression today to deter other world — would-be aggressors tomorrow?

2. Риторичне запитання:

I had the great honor as a United States senator of championing Lithuania and other Baltic states to join NATO in 2004. Wasn't I brilliant doing that?

Ці питальні висловлювання не дають прямої відповіді на запитання. Експресивний потенціал запитань такого типу закладений у сутності цієї синтаксичної фігури: за формою – це запитання, а за змістом – стверджувальне повідомлення або спонування.

Серед усіх видів питань риторичне питання дещо лідирує в досліджених політичних текстах (52,6%). За допомогою риторичних запитань оратор створює ілюзію двостороннього зв'язку між політиком і аудиторією. Запитання пропозиція/порада теж часто трапляється у промовах американського президента, становить 47,3% від загальної кількості питальних речень. Оформлення спонукальної інтенції у формі запитання знижує її категоричність.

Отже, у запитальному висловленні політичного тексту є суперечність між формою (запитальна структура) і змістом (значення повідомлення).

Квести́ви в монологічному політичному тексті не передбачають відповіді реципієнта, але від значення власне запитання лишається настанова мовця на відповідну бажану реакцію тих, до кого звернено промову. Постає запитання, чому в агітаційно-політичному тексті так часто використовується питальна форма, що виконує іллокутивні функції вигуків або спонукального речення. Основна причина полягає в тому, що значення твердження та спонування до дії, виражені питальними реченнями, більш експресивні, забарвлені емоціями. А як відомо, експресія – один зі способів досягнення головної мети політичного тексту – привернення уваги. Емоційність мовлення у здійснюваних мовленнєвих актах відіграє важливу, а інколи й вирішальну роль у досягненні прагматичних цілей комунікації, заради яких і створюю-

ються мовленнєві акти, тому що в емотивно-експресивних варіантах висловлювання обсяг мовленнєвої інформації значно більший, ніж у нейтральних варіантах. Прагнучи справити ефект, переконати аудиторію у правильності своєї позиції, політик мобілізує свої емоції та емоції реципієнтів, у зв'язку із чим емоційно-оцінний, експресивний компонент висловлювання превалює над номінативним.

Експресивним актом іменуємо вираз, мета якого – створити уявлення про предмет спілкування, дати йому позитивну або негативну оцінку, сформувати у свідомості слухача адекватні уявлення про предмет спілкування. Зразковими дієсловами для експресивів Дж. Серль називає такі, як *дякувати, вітати, вибачатися, співчувати, жалкувати, вітати* [6]. До експресивів також належать акти оцінювання, пропозиційну основу яких становить настанова мовця. Експресиви становлять 12% від загальної кількості іллокутивних актів в аналізованій вибірці.

Тексти політичних виступів Дж. Байдена демонструють широку варіативність способів вираження експресивів: використання негативних оцінних слів у висловлюваннях, пов'язаних із війною, Росією та її політичним лідером, і оцінних слів позитивної конотації у висловлюваннях, пов'язаних з Україною, НАТО та США; інвертований порядок слів, за якого рематичний елемент стоїть на першому місці; риторичні питання.

Висновки. Як свідчать отримані дані, американський лідер не дає багато обіцянок (комісиви становлять у його текстах лише 5%) і майже не ставить запитань (квестиви становлять лише 7%): він упевнений у вибраному курсі, у підтримці аудиторії, перед якою

він виступає. Водночас Дж. Байден досить активно висловлює свої емоції (експресиви трапляються у 12% випадків), але використовує їх як додатковий аспект впливу, робить наголос на поданні об'єктивної інформації про наявний стан справ завдяки активному вживанню репрезентативів, частка яких становить 58% від усіх іллокутивних актів в аналізованому матеріалі.

Окрім того, у текстах промов Джо Байдена досить чітко виражена спонукальна функція, він звертається із закликами до аудиторії у 18% випадків. Велика кількість об'єктивної інформації, підкріпленої фактами, у промовах американського президента (маніфестованої репрезентативами) робить його позицію впевненою та непохитною. Політичний дискурс Дж. Байдена являє собою ідеальний баланс аргументованого інформування, спонукування та емоційності. Джо Байден дає обіцянки дозовано – натомість він обсипає фактами, що викликає довіру та вселяє впевненість у правдивості його слів і посилив. Промови Джо Байдена представляють його як людину дії, рішучого та безкомпромісного політика, який тримає світ під контролем.

Проведений аналіз засвідчив, що кількість використаних іллокутивних мовленнєвих актів визначається індивідуальними особливостями політика й особливостями мови у плані добору засобів їх лінгвістичної реалізації.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в дослідженні індивідуально-мовленнєвого аспекту риторики Дж. Байдена, спрямованого на окреслення специфіки задіяних американським лідером лінгвостилістичних засобів.

Література:

1. Гнатковська О., Назарко В. Мовний портрет американця в інавгураційних промовах президентів США. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Серія «Германська філологія». 2024. № 822. С. 119–130.
2. Деренчук Н. Мовний портрет сучасного українського політика : дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Луцьк, 2018. 228 с.
3. Славова Л. Мовна особистість політика: когнітивно-дискурсивний аспект : монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 358 с.
4. Жмаєва Н., Ткаченко А. Концептуальний аналіз когнітивної метафори у мовленнєвому портреті Дж. Байдена. *European congress of scientific achievements. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference*. Barcelona, Spain : Barca Academy Publishing, 2024. С. 637–642.
5. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov> (дата звернення: 05.01.2025)
6. Searle J.R. *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge : CUP, 1969. 203 p.

References:

1. Hnatkovska, O., & Nazarko, V. (2020) Movnyi portret amerykantsia v inavhuratsiinykh promovakh prezidentiv SShA [Language portrait of an American in inauguration speeches by US presidents]. *Germanic Philology Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*, № 822 (2020), S. 119–30.
2. Derenchuk, N. (2018) Movnyi portret suchasnoho ukrainskoho polityka [Language portrait of modern Ukrainian politician]. *Qualifying scientific paper*. Luts'k. 228 s.
3. Slavova, L. (2010) Movna osobystist polityka: kohnityvno-dyskursyvnyi aspekt [Language personality of politics: cognitive-discursive aspect]. *Monograph*. Zhytomyr: Ivan Franko State University. 358 s.
4. Zhmayeva, N., & Tkachenko, A. (2024) Kontseptualnyi analiz kohnityvnoi metafory u movlennievomu portreti Dzh. Baidena [Conceptual Analysis of cognitive metaphor in J. Biden's speech portrait. European congress of scientific achievements]. *Proceedings of the 12th International scientific and practical conference*. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain, S. 637–642.
5. The White House. Retrieved January, 5 2025, from <https://www.whitehouse.gov>.
6. Searle, J.R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge University Press. 203 p.

УДК 811.133.1'36

DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2025.3.8>

НОВА ФРАНЦУЗЬКА ДІЛОВА ЛЕКСИКА: ДЕРИВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЙМЕНУВАНЬ ОСІБ ЗА ЇХНЬОЮ ПРОФЕСІЙНО-СОЦІОЕКОНОМІЧНОЮ АКТИВНІСТЮ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Іванова Наталія Георгіївна,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID ID: 0000-0001-9614-9587

Стаття присвячена визначенню особливостей українського перекладу французьких неолексем і неосполучень, що позначають найменування особи, які не називають її за конкретною професією, але пов'язані з її професійно-соціоекономічною активністю, з фокусом на творенні та використанні фемінітивів в українському мовному просторі. Усього у процесі роботи було видобуто 77 українських номінацій відповідно до 30 французьких неологізмів із матеріалів *Lexique des affaires Franco-Ukrainien*, розроблених Асоціацією «Акції із промоції ділової французької мови» (APFA “Actions pour promouvoir le français des affaires”, Франція). Визначено семантичну та дериваційну структуру та функціональні особливості творення фемінітивів в українській мові. Наведено оптимальний переклад досліджуваних одиниць українською. Виявлено, що більшість досліджуваних одиниць французької та української мов має парні утворення родових корелятів, тобто реалізує потенціальну можливість утворювати родові пари. Суфікси «фемінітивності» у досліджуваній групі термінів практично не реалізують інше значення (за одним українськомовним винятком). Значення фемінітивів в українській мові виражаються різними, але найчастіше експліцитно вираженими словотвірними засобами. В українській мові найпоширенішим засобом для утворення жіночих найменувань особи, які стосуються її професійно-соціоекономічної активності, виявився суфікс **-к(а)** із загальною кількістю номінацій 23 позиції. Для номінації осіб досліджуваної групи двічі використаний суфікс **-ець/-иця**, тричі суфікс **-ець/-иця**; суфікс **-ник/-ниця** мають у своєму складі 10 лексем. Одноразово трапляється форма жіночого роду від основи **-ень**, що створена за допомогою суфікса **-ниця**. Зафіксовано нульове функціонування родових корелятивів від трьох лексем. Неодноразово до перекладу залучено дві гендерно нейтральні лексеми жіночого роду у функції опорного компонента. Зазначено відсутність українських відповідників для позначення деяких французьких неореалій. Наведено відсоткове співвідношення словотвірних засобів утворення фемінітивів. Рекомендовано у двомовних франко-українських і українсько-французьких перекладах словникового типу фіксувати відсубстантивні фемінізовані деривати.

Ключові слова: переклад, неолексема, фемінітив, утворення фемінітивів, семантична та дериваційна структура, словотвірні засоби.

Ivanova Nataliia. New French business vocabulary: derivational features according of names of persons to their professional or socioeconomic activity in Ukrainian translation

The article is devoted to determining the peculiarities of the Ukrainian translation of French neolexemes and neocompositions denoting the name of a person, which do not name him/her by a specific profession but are related to his/her professional and socio-economic activity, with a focus on the formation and use of femininities in the Ukrainian language space. In total, 77 Ukrainian nominations were extracted in accordance with 30 French neologisms from the *Lexique des affaires Franco-Ukrainien*, developed by the Association “Actions for the Promotion of Business French” (APFA “Actions pour Promouvoir le Français des Affaires”, France). The semantic and derivational structure and functional peculiarities of feminine formation in the Ukrainian language are determined. The optimal translation of the studied units into Ukrainian is presented. It has been found that the vast majority of the studied units in French and Ukrainian have paired formations of genitive correlates, i.e., they realise the potential possibility of forming genitive pairs. The suffixes of “femininity” in the studied group of terms practically do not realise any other meaning (one Ukrainian-language exception was noted). In this case, the possibilities of functioning of generic correlates are emphasized. Indeed, the meanings of femininities in the Ukrainian language are expressed in

different ways, but most often by explicitly expressed word-formation means. In Ukrainian, the suffix -к(а) is the most active suffix for the formation of female names of a person related to professional or socioeconomic activity (with a total of 23 positions). For the nomination of persons of the study group, the suffix -ець/-иця is used twice, and the suffix -ець/-(ч)иця is used three times; the suffix -ник/-ниця has 10 lexemes. The feminine form is found once from the stem -ень, formed with the suffix -ниця. Zero functioning of generic correlates from three lexemes is fixed. Repeatedly, two gender neutral lexemes of the feminine gender were involved in the translation as a supporting component. The absence of Ukrainian equivalents for some French realities was noted. The percentage ratio of word-formation means of feminine formation is given.

Key words: translation, neolexeme, feminine, feminine formations, semantic and derivational structure, word combinations, word-formation means.

Вступ. Для відображення нових предметів, явищ або процесів у постійному створенні з'являються нові слова та мовні конструкції, що спричинені лінгвосоціокультурними відмінностями французької мови. Однак переклад таких слів значно ускладнюється, оскільки вони ще не є офіційно закріпленими в лексикографічних джерелах і зазвичай не мають регулярних відповідей в українській мові. У сучасний період бракує досліджень, присвячених перекладу нової французької ділової лексики українською мовою, як і французько-українських і українсько-французьких словників нової лексики. За ініціативою президентки Асоціації «Акції із промоції ділової французької мови» Лоранс Кузен Пішо у 2019 р. стартував франко-український проект перекладу нової ділової лексики *Lexique des affaires Franco-Ukrainien*, що базувався на двомовному англо-французькому словнику ділової лексики (1 699 термінів) [1]. У наших попередніх публікаціях було узагальнено організаційно-методичні особливості перекладацької роботи (у співавторстві з Т.О. Качановською) [2]. Актуальність розвідки зумовлена потребами перекладу сучасних неофемінітивів у французькій і українській мовах. Це зумовлює актуальність обраного напрямку наукових пошуків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про гендерні аспекти утворення назв осіб, передусім за професією, завжди мало особливе місце в українському та французькому мовознавстві та перекладознавстві. Про це йдеться в деклараціях Французької академії 2014 та 2019 рр. [3; 4]. Проблеми утворення фемінізованих назв професій, посад, звань ретельно опрацювали в мові оригіналу Анні Бекер (A. Becquer), Бернард Серкігліні (B. Cerquiglini), Ніколь Холевка (N. Cholewka), Мартіна Кут'є (M. Coutier), Жозетта Фрешер (J. Frécher), Марі-Жозеф

Мат'є (M.-J. Mathieu) [5], Марі-Люїза Моро (M.-L. Moreau), Анн Дістер (A. Dister) [6], Флоранс Бра (F. Bras) [7], Беатріс Фракціолла (B. Fracchiolla) [8]; Крістін Фунтек (C. Funtek) [9], Д.А. Гарсія (D.A. Garcia) [10] та інші. Вагомий внесок в осмислення питань стратегій фемінізації зробили вітчизняні вчені А.М. Архангельська [11–13], Я.А. Баранцев [14], М.П. Брус [15], Р.С. Коваль, О.І. Тиравська [16], Т.А. Космеда, Н.А. Карпенко, Т.Ф. Осіпова, Л.М. Саліонович, О.В. Халіман [17], Ю.С. Літковець [18], Д.М. Приймак [19], Д.І. Смужаниця [20], О.В. Чуєшкова [21] й інші. Доцільно підкреслити, що зазвичай дослідники аналізують іменники, що вказують на позначення (назви) залежно від їхньої посади, професії, виду діяльності тощо. Проте найменування (назви) осіб, що описують їхню професійно-соціоекономічну активність, але не є прямими професійними термінами, майже не було залучено до досліджень. На творення та дериваційну структуру фемінітивів і найпродуктивніші моделі словотвору вказаної лексичної групи у французькій мові було акцентовано увагу в нашому попередньому дослідженні (у співавторстві з В.В. Орловим) [22].

Мета статті – визначення дериваційних особливостей українського перекладу французьких неолексем і неосполучень, що позначають найменування особи, які не називають її за конкретною професією, але пов'язані з її професійно-соціоекономічною активністю (за її вміннями, лінією поведінки, здатністю, продуктивністю, віддачею, жвавістю, рухливістю, вправністю, хитрістю, здібністю, ефективністю, працездатністю, обережністю, готовністю тощо) з фокусом на творенні та використанні фемінітивів в українському мовному просторі. Відповідно до мети визначаються та розв'язуються такі завдання: надати оптимальний переклад групи французьких неолексем і неосполучень україн-

ською; виявити й описати типи утворення та структуру фемінітивів у мові перекладу; порівняти відсоткові значення для різних засобів, що використовуються для творення фемінітивів вказаної лексико-семантичної групи.

Матеріалом для дослідження слугують неолексеми та неосполучення, що позначають найменування особи, які не називають її за конкретною професією, але пов'язані з її професійно-соціоекономічною активністю, що було вилучено методом суцільного відбирання з вищезазначеного *Lexique des affaires Franco-Ukrainien*: *ACHETEUR PIONNIER* / *ACHETEUSE PIONNIÈRE*; *ACHETEUR POTENTIEL* / *ACHETEUSE POTENTIELLE*; *ACQUÉREUR EN SÉRIE* / *ACQUÉREUSE EN SÉRIE*; *ACTEUR PLANÉTAIRE* / *ACTRICE PLANÉTAIRE*; *ANNONCEUR* / *ANNONCEUSE*; *APPRENANT* / *APPRENANTE*; *ARROSEUR* / *ARROSEUSE*; *ATTAQUANT* / *ATTAQUANTE*; *CANDIDAT EN LIGNE* / *CANDIDATE EN LIGNE*; *CLIENT PRIVILÉGIÉ* / *CLIENTE PRIVILÉGIÉE*; *CONSEIL-PARTENAIRE*; *CONSOMMATEUR À CONSOMMATEUR EN LIGNE (CCL)*; *CONSOMMATEUR CIBLE* / *CONSOMMATRICE CIBLE*; *ENFANT DU NUMÉRIQUE*; *FAUX CLIENT* / *FAUSSE CLIENTE*; *FOUINEUR* / *FOUINEUSE*; *FURETEUR* / *FURETEUSE*; *HYPERJOUEUR* / *HYPERJOUeuse*; *IMPATRIÉ* / *IMPATRIÉE*; *INTERNAUTE*; *INVESTISSEUR PROVIDENTIEL* / *INVESTISSEUSE PROVIDENTIELLE*; *BON GÉNIE*; *MÈCÈNE*; *ORATEUR PRINCIPAL* / *ORATRICE PRINCIPALE*; *PARRAINEUR* / *PARRAINEUSE*; *PICOREUR* / *PICOREUSE*; *PROFITEUR* / *PROFITEUSE*; *PASSAGER CLANDESTIN* / *PASSAGÈRE CLANDESTINE*; *SANS RÉSERVATION (SR)*; *TRAVAILLEUR EN MARGE* / *TRAVAILLEUSE EN MARGE*, та їхні варіанти українського перекладу. Усього у процесі роботи видобуто 77 українських номінацій відповідно до 30 французьких неологізмів.

Результати. Більшість досліджуваних одиниць французької та української мов – найменувань особи, які характеризують, але не позначають її професійно-соціоекономічну активність, – має парні утворення чоловічого та жіночого роду відповідно до біологічних ознак, тобто втілює потенціальну можливість утворювати родові пари за визначеними семантичними та морфологічними умовами. Суфікси, що вказують на «фемінітивність», у досліджуваній групі термінів майже не реалізують інше значення (за одним українськомовним винятком), підкреслюють можливості функціонування родових коре-

лятив. Значення фемінітивів у мові оригіналу й у мові перекладу виражаються різними, але найчастіше експліцитно вираженими словотвірними засобами.

Як відомо, у новій редакції сучасного «Українського правопису» 2019 р. [23] описується механізм утворення фемінітивів. Як передбачалося, найпоширенішим засобом для творення жіночих найменувань особи, які стосуються її професійно-соціоекономічної активності, в українській мові виявився суфікс **-к(а)** із загальною кількістю номінацій у досліджуваній групі 23 позиції. Наведені нижче фемінітиви створюються за допомогою приєднання суфікса **-к(а)** до форми (основи) чоловічого роду: *абориген* / *аборигенка* (у сполученнях *абориген цифрових джунглів* / *аборигенка цифрових джунглів*; *цифровий абориген* / *цифрова аборигенка*: пер. із франц. *ENFANT DU NUMÉRIQUE*); *анонсер* / ****анонсерка*: пер. із франц. *ANNONCEUR* / *ANNONCEUSE*; *геймер* / *геймерка* (у сполученні *хардкорний геймер* / *хардкорна геймерка*, пер. із франц. *HYPERJOUEUR* / *HYPERJOUeuse*); *дповідач* / *дповідачка* (у сполученні *дповідач із ключових питань* / *дповідачка із ключових питань*, пер. із франц. *ORATEUR PRINCIPAL* / *ORATRICE PRINCIPALE*); *інвестор* / *інвесторка* (у сполученнях *агресивний інвестор* / *агресивна інвесторка*, пер. із франц. *ATTAQUANT* / *ATTAQUANTE*; *приватний (венчурний) інвестор на ранніх етапах розвитку компанії* / *приватна (венчурна) інвесторка на ранніх етапах розвитку компанії*, пер. із франц. *INVESTISSEUR PROVIDENTIEL* / *INVESTISSEUSE PROVIDENTIELLE*; *BON GÉNIE*); *кандидат* / *кандидатка* (у сполученні *онлайн-кандидат* / ****онлайн-кандидатка*, пер. із франц. *CANDIDAT EN LIGNE* / *CANDIDATE EN LIGNE*); *клієнт* / *клієнтка* (у сполученнях *Вір-клієнт* / *Вір-клієнтка*; *ВІП-клієнт* / *ВІП-клієнтка*; *важливий клієнт* / *важлива клієнтка*; *головний клієнт* / *головна клієнтка*; *привілейований клієнт* / *привілейована клієнтка*, пер. із франц. *CLIENT PRIVILÉGIÉ* / *CLIENTE PRIVILÉGIÉE*); *користувач* / *користувачка* (у сполученнях *головний користувач* / *головна користувачка*, пер. із франц. *CLIENT PRIVILÉGIÉ* / *CLIENTE PRIVILÉGIÉE*); *привілейований користувач* / *привілейована користувачка*, пер. із франц. *CLIENT PRIVILÉGIÉ* / *CLIENTE PRIVILÉGIÉE*); *користувач Мережі* / *користувачка Мережі*, пер. із франц. *INTERNAUTE*); *корис-*

тувач інтернету / користувачка інтернету, пер. із франц. *INTERNAUTE*), меценат / меценатка, пер. із франц. *MÉCÈNE*); неспеціаліст / неспеціалістка, пер. із франц. *TRAVAILLEUR EN MARGE* / *TRAVAILLEUSE EN MARGE*); оратор / ораторка (у сполученнях основний оратор / основна ораторка; оратор, що виступає із програмною промовою / ораторка, що виступає із програмною промовою, пер. із франц. *ORATEUR PRINCIPAL* / *ORATRICE PRINCIPALE*); пасажир / пасажирка (у сполученні (пасажир) без попереднього бронювання місця/квитка / (пасажирка) без попереднього бронювання місця/квитка, пер. із франц. *SANS RÉSERVATION (SR)*); переглядач / переглядачка (у сполученні пасивний переглядач / пасивна переглядачка, пер. із франц. *FURETEUR* / *FURETEUSE*); підглядач / підглядачка (пер. з франц. *FURETEUR* / *FURETEUSE*); рейдер / рейдерка (пер. із франц. *ATTAQUANT* / *ATTAQUANTE*); спамер / ***спамерка (пер. із франц. *ARROSEUR* / *ARROSEUSE*); стажер / стажерка (пер. із франц. *APPRENANT* / *APPRENANTE*); спаринг-партнер / спаринг-партнерка (пер. із франц. *CONSEIL-PARTENAIRE*); споживач / споживачка (у сполученні цільовий споживач / цільова споживачка, пер. із франц. *CONSOMMATEUR CIBLE* / *CONSUMMATRICE CIBLE*); спонсор / спонсорка (пер. із франц. *PARRAINEUR* / *PARRAINEUSE*); спостерігач / спостерігачка (пер. із франц. *FURETEUR* / *FURETEUSE*); хакер / хакерка (пер. із франц. *FOUINEUR* / *FOUINEUSE*); читач / читачка (у сполученні пасивний читач / пасивна читачка, пер. із франц. *FURETEUR* / *FURETEUSE*).

Відзначимо, що три слова з позначкою *** було запропоновано нами, оскільки їх не було зафіксовано у сфері функціонування (з урахуванням використання онлайн) нової української термінології: ***анонсерка, ***онлайн-кандидатка, ***спамерка.

Двічі для номінації осіб професійного діяча використовується суфікс **-ець/-ниця**: мисливець / мисливиця (у сполученні мисливець за знижками / мисливиця за знижками, пер. із франц. *PICOREUR* / *PICOREUSE*); покупець / покупниця (у сполученнях перший покупець / перша покупниця, перший покупець моделі / перша покупниця моделі; покупець першої моделі товару / покупниця першої моделі товару, пер. із франц. *ACHETEUR PIONNIER* / *ACHETEUSE PIONNIÈRE*; потенційний покупець / потенційна покупниця, пер.

із франц. *ACHETEUR POTENTIEL* / *ACHETEUSE POTENTIELLE*; таємний покупець / таємна покупниця, пер. із франц. *FAUX CLIENT* / *FAUSSE CLIENTE*; покупець або покупниця, що завжди шукає промоакції та знижки на товари, *PICOREUR* / *PICOREUSE*; постійний (оптовий) покупець / постійна (оптова) покупниця, пер. із франц. *ACQUÉREUR EN SÉRIE* / *ACQUÉREUSE EN SÉRIE*; цільовий покупець / цільова покупниця, пер. із франц. *CONSOMMATEUR CIBLE* / *CONSUMMATRICE CIBLE*).

Тричі використовується суфікс **-ець/-ниця**: айтівець / ***айтівчина (у сполученні природжений айтівець / природжена айтівчина, пер. із франц. *ENFANT DU NUMÉRIQUE*); гравець / гравчиня (у сполученнях глобальний гравець / глобальна гравчиня, гравець світового масштабу / гравчиня світового масштабу, пер. із франц. *ASTEUR PLANÉTAIRE* / *ATRICE PLANÉTAIRE*; екстремальний (крутий) гравець / екстремальна (крута) гравчиня, завзятий гравець / завзята гравчиня, пер. із франц. *HYPERJOUEUR* / *HYPERJOUeuse*); нефаківець / нефаківчина, пер. із франц. *TRAVAILLEUR EN MARGE* / *TRAVAILLEUSE EN MARGE*.

Суфікс **-ник/-ниця** мають у своєму складі 10 лексем: айтішник / айтішниця (у сполученні природжений айтішник / природжена айтішниця, пер. із франц. *ENFANT DU NUMÉRIQUE*); безбілетник / безбілетниця, пер. із франц. *PROFITEUR* / *PROFITEUSE*; *PASSAGER CLANDESTIN* / *PASSAGÈRE CLANDESTINE*; виробник / виробниця (у сполученні провідний світовий виробник / провідна світова виробниця, пер. із франц. *ASTEUR PLANÉTAIRE* / *ATRICE PLANÉTAIRE*); нальотник / нальотниця, пер. із франц. *ATTAQUANT* / *ATTAQUANTE*; підглядник / підглядниця, пер. із франц. *FURETEUR* / *FURETEUSE*; представник / представниця (у сполученні представник цифрового покоління / представниця цифрового покоління, пер. із франц. *ENFANT DU NUMÉRIQUE*); співробітник / співробітниця (у сполученні іноземний співробітник закордонної дочірньої компанії / іноземна співробітниця закордонної дочірньої компанії, пер. із франц. *IMPATRIÉ* / *IMPATRIÉE*); учасник / учасниця (у сполученнях учасник рейду / учасниця рейду, пер. із франц. *ATTAQUANT* / *ATTAQUANTE*; учасник світового ринку / учасниця світового ринку, пер. із франц. *ASTEUR PLANÉTAIRE* / *ATRICE PLANÉTAIRE*); халявник / халявниця, пер. із франц. *PROFITEUR* / *PROFITEUSE*; *PASSAGER CLANDESTIN* / *PASSAGÈRE CLANDESTINE*;

хардкорник / *хардкорниця*, пер. із франц. *HYPERJOUEUR* / *HYPERJOUeuse*.

Одноразово трапляється форма жіночого роду від основи **-ень**, утворена за допомогою суфікса **-ниця** (*учень* / *учениця*, пер. із франц. *APPRENANT* / *APPRENANTE*).

В українській мові зафіксовано нульове функціонування родових корелятивів від трьох лексем: *першопроходець*, *бізнес-ангел* та *«заєць»* (зі значенням «безбілетний пасажир»), що є перекладами із французької *PROFITEUR* / *PROFITEUSE*, *BON GÉNIE* та *PASSAGER CLANDESTIN* / *PASSAGÈRE CLANDESTINE* відповідно. Останні два приклади підтверджують зауваження А. Загнітка [24, с. 165] щодо неможливості продукування деяких жіночих відповідників від іменників чоловічого роду на позначення особи, оскільки суфікс «фемінативності» не реалізує потрібне значення саме в даних випадках. Так, *«заєць»* (зі значенням «безбілетний пасажир») – *«зайчиха, зайчиця»* (зі значенням «безбілетна пасажирка»). Відповідник жіночого роду існує, позначає особу, проте з іншим лексичним значенням: **ЗАЄЦЬ** – 1. Невеликий полохливий звірок родини гризунів, з кучим хвостом, довгими задніми ногами і довгими вухами; 2. *розм.* Безквитковий пасажир або глядач у театрі, кіно тощо. 3. *розм., рідко.* Те саме, що *зайчик* [25, с. 120]; **ЗАЙЧИХА, зайчиця** – Самка зайця (у 1 знач.) [25, с. 136].

Неодноразово до перекладу залучено дві гендерно нейтральні лексеми жіночого роду *особа* та *сила* у функції опорного компонента: *особа* (у сполученнях *глобальна дійова особа*, пер. із франц. *ACTEUR PLANÉTAIRE* / *ACTRICE PLANÉTAIRE*; *особа, що вчиться*, пер. із франц. *APPRENANT* / *APPRENANTE*; *особа, яка активно скуповує акції з метою отримання контрольного пакету*, пер. із франц. *ATTAQUANT* / *ATTAQUANTE*; *особа, яка на «ти» із цифровими технологіями*, пер. із франц. *ENFANT DU NUMÉRIQUE*; *особа, ретельно підкована в інформаційних технологіях*, пер. із франц. *ENFANT DU NUMÉRIQUE*; *особа чи організація, яка безкоштовно одержує економічне благо*, пер. із франц. *PROFITEUR* / *PROFITEUSE*; *PASSAGER CLANDESTIN* / *PASSAGÈRE CLANDESTINE*; *особа, яка читає дискусії в інтернеті, але участі в них не бере*, пер. із франц. *FURETEUR* / *FURETEUSE*) та *сила* (у сполученнях: *впливова сила світового масштабу*; *велика сила на міжнародній арені*; *впливова сила на міжнародній сцені*,

пер. із франц. *ACTEUR PLANÉTAIRE* / *ACTRICE PLANÉTAIRE*).

На сайті СЛОВОВІР «Майданчик для пошуку, обговорення та відбору влучних відповідників до запозичених слів» було запропоновано перекласти слово *айтішник*. Отримано безліч варіантів: *бітознавець*, *айтівець*, *інформатик*, *комп'ютерник*, *цельщик*, *інфотехнолог*, *байтороб*, *кодописець*, *ітешиник*, *програміст*, *сигналовід*, *цляр*, *кодописар*, *складнописар*, *рядописар*, *орудочинець*, *цифрознавець*, *інфотехнар*, *ітевець*, *програмник* тощо. Найоригінальніше та найзмістовніше, на наш погляд, прокоментував автор варіанту «айтівець»: «Просто щоб було. Як на мене, то у слові «айтішник» – нуль українськості» [26]. Проте на цьому сайті графі для слів, що номінують фемінітиви, не передбачено.

Варто підкреслити, що виникли труднощі, пов'язані з відсутністю лексеми на позначення французької реалії *impatrié* / *impatriée* в українському мовному просторі. Переклад було зроблено пояснюванням, точніше, термінуванням, цього поняття: *іноземний співробітник закордонної дочірньої компанії* / *іноземна співробітниця закордонної дочірньої компанії*, з упевненістю, що із часом буде знайдено й асимільовано до української мови власне або іншомовне слово.

Проблемним є встановлення корелятивної форми для українського терміна *гравець*, але вслід за дослідженням, що було зроблено на основі практичного матеріалу з історичними та лінгвістичними підтвердженнями [27, с. 117–118], ми використовуємо незначно поширений фемінітив *гравчиня*, відповідний за фонетичним і лексико-граматичним оформленням.

Постала потреба більш детального дослідження існування двох форм в українській мові *нальотчик* – *нальотник*. Активізація тенденції до подальшого усунення зі сфери нормативного слововжитку іменників із суфіксом **-чик/-щик** – із заміною їх переважно утвореннями з **-ник** (окрім назв осіб, це також окремі слова з іншими категоріальними значеннями: *покажчик*, *тральщик* тощо). Так, у разі наявної ще минулого століття варіантності цих словотвірних типів, коли не тільки в мовній практиці, а й у нормативних словниках перевагу віддавали варіантам із **-чик/-щик**, тепер, навпаки, ці варіанти можуть зазнавати обмежень (стояти у словни-

ках на другому місці тощо) або й зовсім усуватися. Замість єдиної перед цим форми на **-чик/-щик** пропонують або варіантні форми, або тільки єдину форму на **-ник**, наприклад: *нальотчик* – *нальотник* [28, с. 20]. За тлумаченням із «Словника української мови» маємо: **НАЛЬОТЧИК**, а, ч., розм. Той, хто бере участь у нальотах з метою пограбування і т. ін.; грабіжник. **НАЛЬОТНИК**, а, ч. 1. Грабіжник. 2. Рейдер. // *бірж., жарг.* Особа, яка активно і цілеспрямовано скуповує акції певного підприємства з метою заволодіти контрольним пакетом [29]. Отже, єдино можливий варіант перекладу – *нальотник*.

Оскільки окремі французькі неолексеми ще не використовуються активно або не мають відповідників в українській мові, було використано як буквальный переклад із додатковою його експлікацією, так і описовий спосіб перекладу. Так, наприклад, лексему *FURETEUR* / *FURETEUSE* було пояснено так: «особа, яка читає дискусії в інтернеті, але участі в них не бере». Було відзначено, що цей неологізм можна перекласти як *пасивний читач* / *пасивна читачка*; *пасивний переглядач* / *пасивна переглядачка*, «спостерігач / *спостерігачка*»; «*підглядник* / *підглядниця*»; «*підглядач* / *підглядачка*» (останні три приклади мають стилістичну навантаженість).

Варто наголосити, що у зв'язку з тим, що українська терміносистема найактивніше орієнтується на англійські запозичення, деякі французькі неолексеми було

перекладено з їх використанням: *ANNONCEUR* / *ANNONCEUSE* – *анонсер* / *анонсерка*; *ARROSEUR* / *ARROSEUSE* – *спамер* / *спамерка*; *ATTAQUANT* / *ATTAQUANTE* – *рейдер* / *рейдерка*; *FOUINEUR* / *FOUINEUSE* – *хакер* / *хакерка*; *HYPERJOUEUR* / *HYPERJOUeuse* – *хардкорник* / *хардкорниця*.

У деяких випадках було необхідно надати спеціальні деталізувальні тлумачення. Прикладів французьких неолексем із досліджуваної групи слів, які цілком або частково інтегровані в українську мову, нами не зафіксовано.

За результатом аналізу дериватів, що використовуються для створення жіночих найменувань особи, які стосуються її професійно-соціоекономічної активності, у мові перекладу, було встановлено, що інвентар української мови містить форманти **-/-к(а)** (53%), **-ник/-ниця** (23%), **-ець/-иця** (7%), **-ець/-{ч)иня** (4%), **-ень/-ниця** (2%), нульове функціонування родових корелятивів (7%), гендерно нейтральні лексеми жіночого роду (4%). Указані вище відсоткові співвідношення подано в діаграмі (рис. 1).

Висновки. Отже, у дослідженні вперше визначено способи перекладу українською мовою сукупності неологізмів ділової французької мови (найменування осіб за їхньою професійно-соціоекономічною активністю, але не за позначенням професії) з описом утворення фемінітивів у мові перекладу. Виявлено й описано найпродуктивніші

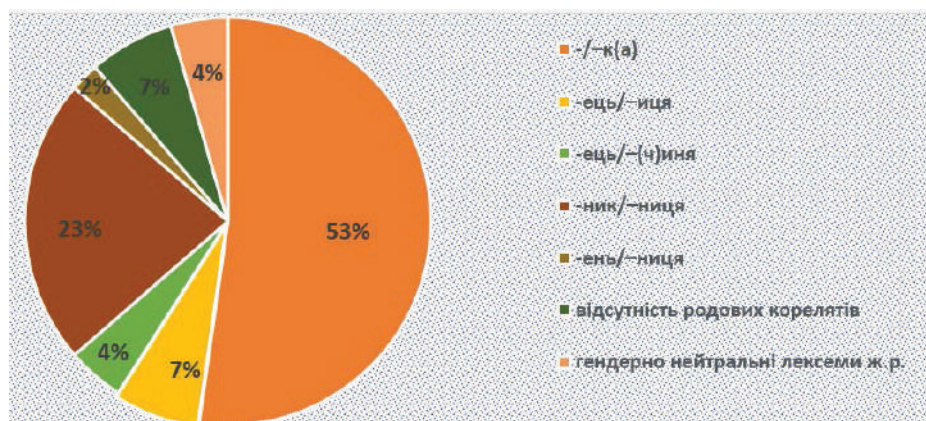

Рис. 1. Відсоткове співвідношення між засобами в українській мові, що використовуються для створення жіночих найменувань особи, які стосуються її професійно-соціоекономічної активності, але не називають її за фахом

моделі словотвору в мові перекладу з використанням кількісних методів дослідження. Уважаємо, що оскільки в українській мові так само, як і у французькій, граматичними правилами встановлено можливість утворення відсубстантивних дериватів жіночого роду, не

варто уникати їх лексикографічної фіксації. Наступним кроком дослідження є подальше вивчення особливостей семантичної структури словосполучень вказаної групи неолексем у мові перекладу. Зазначене є перспективним напрямом наших наукових пошуків.

Література:

1. Cousin Picheau L. 31 journée du français des affaires : Actions pour Promouvoir le Français des Affaires et les langues partenaires "Entreprendre en français et dans les langues partenaires pour l'avenir de la francophonie". Exposé. 2019, 2 p. URL: <http://www.apfa.asso.fr/wp-content/uploads/2019/03/EXPOSE-LAURENCE-COUSIN-PICHEAU.pdf> (дата звернення: 20.01.2025).
2. Іванова Н., Качановська Т. Щодо започаткування проекту укладання англо-франко-українського словника ділових термінів: методологічні та термінознавчі аспекти. *Переклад і мова: компаративні студії* : матеріали Першої міжнародної конференції? 27–28 березня 2019 р. Київ : Логос, 2019. С. 74–78.
3. La féminisation des noms de métiers, fonctions, grades ou titres – Mise au point de l'Académie française, 2014. URL: <https://www.academie-francaise.fr/actualites/la-feminisation-des-noms-de-metiers-fonctions-grades-ou-titres-mise-au-point-de-lacademie> (дата звернення: 20.01.2025).
4. Le français aujourd'hui. 2019. URL: <https://www.academie-francaise.fr/la-langue-francaise/le-francais-aujourd'hui> (дата звернення: 20.01.2025).
5. Femme, j'écris ton nom... Guide d'aide à la féminisation des noms de métiers, titres, grades et fonctions / A. Becquer et al. 1999. 119 p. URL: <https://www.vie-publique.fr/sites/default/files/rapport/pdf/994001174.pdf> (дата звернення: 20.01.2025).
6. Moreau M.-L., Dister A. Mettre au féminin: Guide de féminisation des noms de métier, fonction, grade ou titre ; Ministère de la Fédération ; Wallonie-Bruxelles Service de la langue française. Bruxelles, 2014. 100 p. URL: http://www.languefrancaise.cfwb.be/index.php?eID=tx_nawsecuredl&u=0&g=0&hash=ea82df7741abc1904f37ec1fbc3e5d9d1bb3c8d4&file=fileadmin/sites/sgll/upload/lf_super_editor/publicat/collection-guide/interieur_FWB_brochure_Feminisation.pdf (дата звернення: 20.01.2025).
7. Bras F. Guide pour rendre les femmes visibles dans les outils de communication. Février 2013. 9 p. URL: https://vivea.fr/wp-content/uploads/2013/06/vivea_guide_pour_rendre_les_femmes_visibles_en_communication.pdf (дата звернення: 20.01.2025).
8. Fracchiolla B. Anthropologie de la communication: la question du féminin en français. *CORELA – Cognition, Représentation, Langage* / CERLICO – Cercle Linguistique du Centre et de l'Ouest (France). 2008. № 6. URL: <https://journals.openedition.org/corela/286> (дата звернення: 20.01.2025).
9. Funtek C. La féminisation des noms de métiers, titres, grades et fonctions. Analyse d'un corpus de presse française et québécoise : Master thesis, University of Oslo, 2014. URL: <http://hdl.handle.net/10852/39915> (дата звернення: 20.06.2023).
10. Garcia D.A. Sexisme et féminisation de la langue Un processus de manuélsation. *Linguagem em (Dis)curso*. 2018. Vol. 18. № 3. URL: <https://www.scielo.br/j/ld/a/TQ9sYH7pWZgzHg3SK5Hwgck/?lan> (дата звернення: 20.01.2025).
11. Архангельська А. проблеми словотвірної фемінізації в українській мові новітньої доби: традиція і сучасність. I. Мовознавство. 2013. № 6. С. 27–40.
12. Архангельська А. До проблеми словотвірної фемінізації в українській мові новітньої доби: традиція і сучасність. II. Мовознавство. 2014. № 1. С. 58–70.
13. Архангельська А. Femina cognita. Українська жінка у слові й словнику. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 444 с.
14. Баранцев Я. Фемінітиви в текстах публіцистичного стилю французької та української мов. *Філологічні студії* : збірник статей студентів, магістрантів, молодих учених. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2019. С. 8–12.
15. Брус М. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 440 с.
16. Коваль Р., Тиравська О. Найменування професій у реабілітації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологія». 2018. Вип. 1 (69). Ч. 1. С. 190–192.
17. Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика : колективна монографія / Т. Космеда та ін. ; за наук. ред. Т. Космеди. Харків ; Дрогобич : ХНПУ ім. Г.С.Сковороди ; Коло, 2014. 472 с.

18. Літковець Ю. Гендерні особливості назв посад і професій у франко-українському перекладі. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2015. Вип. 1. С. 420–428.
19. Приймак Д. Протистояння запозиченням у сучасному французькому термінотворенні: досвід для України. *Львівський філологічний часопис*. 2019. № 5. С. 115–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ivphj_2019_5_22 (дата звернення: 20.01.2025).
20. Смужаниця Д. Морфологічні моделі термінотворення в юридичній термінології (на матеріалі французької та української мов). *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. Козубовська. Ужгород : Говерла, 2013. Вип. 27. С. 183–186.
21. Чуєшкова О. Стратегія фемінізації як основний чинник творення гендернотолерантної мови (на матеріалі інтернет-дискурсу). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». Київ, 2019. Т. 30 (69). № 2. Ч. 1. С. 47–52. URL: http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/2_2019/part_1/11.pdf (дата звернення: 20.01.2025).
22. Іванова Н., Орлов В. Найменування осіб за їхньою професійною або соціоекономічною активністю у французькій мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». 2021. № 51. Т. 1. С. 42–46.
23. Український правопис. 2019. 292 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf> (дата звернення: 20.01.2025).
24. Загнітко А. Теоретична граматики української мови: морфологія. Донецьк, 1996. 437 с.
25. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 3 : вебсайт. URL: <http://ukrlit.org/slovnyk/> (дата звернення: 20.01.2025).
26. Словотвір: Майданчик для пошуку, обговорення та відбору влучних відповідників до запозичених слів : вебсайт. URL: <https://slovotvir.org.ua/words/aitishnyk> (дата звернення: 20.06.2023).
27. Порождько-Лях О. Терміни-номени у сфері фізичної культури і спорту. *Проблеми української термінології* : Міжнародна наукова конференція, 27–29 вересня 2012 р. Львів, 2012. С. 116–122.
28. Тараненко О. Словотворення української мови в аспекті її сучасних системно-нормотворчих тенденцій (кінець XX – початок XXI ст.). *Мовознавство*. 2015. № 1. С. 3–32. URL: https://movoznavstvo.org.ua/index.php?option=com_attachments&task=download&id=608 (дата звернення: 20.01.2025).
29. Словник UA. Портал української мови та культури : вебсайт. URL: <https://slovnyk.ua/> (дата звернення: 20.01.2025).

References:

1. Cousin-Picheau, L. (2019). 31 journée du français des affaires: Actions pour Promouvoir le Français des Affaires et les langues partenaires “Entreprendre en français et dans les langues partenaires pour l’avenir de la francophonie». *Exposé*. Retrieved from <http://www.apfa.asso.fr/wp-content/uploads/2019/03/EXPOSE-LAURENCE-COUSIN-PICHEAU.pdf> (data zvernennia: 20.01.2025) [in French].
2. Ivanova, N., & Kachanovska, T. (2019). Shchodo zapochatkuvannia proektu ukladannia anhlo-franko-ukrainskoho slovnyka dilovykh terminiv: metodolohichni ta terminolohichni aspekty [On launching a project to compile an English-French-Ukrainian dictionary of business terms: methodological and terminological aspects]. *Pereklad i mova: komparativni studii: materiali Pershoi mizhnarodnoi konferentsii, 27–28 bereznia 2019 r.* Kyiv: Logos, 2019. S. 74–78 [in Ukrainian].
3. La féminisation des noms de métiers, fonctions, grades ou titres – Mise au point de l’Académie française (2014). Retrieved from <https://www.academie-francaise.fr/actualites/la-feminisation-des-noms-de-metiers-fonctions-grades-ou-titres-mise-au-point-de-lacademie> (data zvernennia: 20.01.2025) [in French].
4. Le français aujourd’hui (2019). Retrieved from <https://www.academie-francaise.fr/la-langue-francaise/le-francais-aujourd'hui> (data zvernennia: 20.01.2025) [in French].
5. Becquer, A., Cerquiglini, B., Cholewka, N., Coutier, M., Frécher, J., & Mathieu, M.-J. (1999). *Femme, j’écris ton nom ... Guide d’aide à la féminisation des noms de métiers, titres, grades et fonctions*. 119 p. Retrieved from <https://www.vie-publique.fr/sites/default/files/rapport/pdf/994001174.pdf> (data zvernennia: 20.01.2025) [in French].
6. Moreau, M.-L., & Dister, A. (2014). *Mettre au féminin: Guide de féminisation des noms de métier, fonction, grade ou titre*. Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles Service de la langue française, Bruxelles. 100 p. Retrieved from http://www.languefrancaise.cfwb.be/index.php?eID=tx_nawsecuredl&u=0&g=0&has_h=ea82df7741abc1904f37ec1fbc3e5d9d1bb3c8d4&file=fileadmin/sites/sgll/upload/lf_super_editor/publicat/collection-guide/interieur_FWB_brochure_Feminisation.pdf (data zvernennia: 20.01.2025) [in French].
7. Bras, F. (2013). *Guide pour rendre les femmes visibles dans les outils de communication*. Février. 9 p. Retrieved from https://vivea.fr/wp-content/uploads/2013/06/vivea_guide_pour_rendre_les_femmes_visibles_en_communication.pdf (data zvernennia: 20.01.2025) [in French].

8. Fracchiolla, B. (2008). Anthropologie de la communication: la question du féminin en français. CORELA – COgnition, REprésentation, LAngage, CERLICO – Cercle Linguistique du Centre et de l'Ouest (France). № 6. Retrieved from <https://journals.openedition.org/corela/286> (data zvernennia: 20.01.2025) [in French].
9. Funtek, C. (2014). La féminisation des noms de métiers, titres, grades et fonctions. Analyse d'un corpus de presse française et québécoise. Master thesis, University of Oslo. Retrieved from <http://hdl.handle.net/10852/39915> (data zvernennia: 20.06.2023) [in French].
10. Garcia, D.A. (2018). Sexisme et féminisation de la langue Un processus de manuéélisation. *Linguagem em (Dis)curso*. Vol. 18. № 3. Retrieved from <https://www.scielo.br/j/ld/a/TQ9sYH7pWZgzHg3SK5Hwgck/?lan> (data zvernennia: 20.01.2025) [in French].
11. Arkhangel'ska, A. (2013). Do problemi slovotvirnoï feminizatsii v ukraïnskii movi novitnoï dobi: traditsiya i suchasnist. I [To the problem of word-formation feminization in the Ukrainian language of the modern era: tradition and modernity. I]. *Movoznavstvo*. № 6. S. 27–40 [in Ukrainian].
12. Arkhangel'ska, A. (2014). Do problemi slovotvirnoï feminizatsii v ukraïnskii movi novitnoï dobi: traditsiya i suchasnist. II [To the problem of word-formation feminization in the Ukrainian language of the modern era: tradition and modernity. II]. *Movoznavstvo*. № 1. S. 58–70 [in Ukrainian].
13. Arkhangel'ska, A. (2019). Femina cognita. Ukraïnska zhinka u slovi y slovníku [Femina cognita. Ukrainian woman in the word and dictionary.] Kyiv: Vidavnychii dim Dmitra Burago. 444 s. [in Ukrainian].
14. Barantsev, Ya. (2019). Feminitivi v tekstakh publitsistichnogo stilyu frantsuzkoï ta ukraïnskoï mov [Femininitives in the texts of the French and Ukrainian publicistic style.] *Filologichni studii: zbirnik statei studentiv, magistrantiv, molodikh uchenikh*. Sumi: SumDPU im. A.S. Makarenka. S. 8–12 [in Ukrainian].
15. Brus, M. (2019). Feminitivi v ukraïnskii movi: geneza, yevolyutsiya, funktsionuvannya [Femininitives in the Ukrainian language: genesis, evolution, functioning]: monografiya. Ivano-Frankivsk: DVNZ “Prikarpat'skii natsionalnii universitet imeni Vasylia Stefanika”. 440 s. [in Ukrainian].
16. Koval, R., & Tiravska, O. (2018). Naimenuvannya profesii u reabilitatsii [Titles of professions in rehabilitation]. *Naukovi zapiski Natsionalnogo universitetu “Ostrozka akademiya”. Seriya “Filologiya”*. Vip. 1 (69), ch. 1. Ostrog: Vid-vo NaUOA. S. 190–192 [in Ukrainian].
17. Kosmeda, T., Karpenko, N., Osipova, T., Salionovych, L., & Khaliman, O. (2014). Henderna linhvistyka v Ukraini: istoriia, teoretychni zasady, dyskursyva praktyka [Gender Linguistics in Ukraine: History, Theoretical Foundations, Discursive Practice:] [*kolekt. monohr.*] za nauk. red. prof. T. Kosmedy. Kh.: KhNPU im. H.S. Skovorody; Drohobych: Kolo. 472 s. [in Ukrainian].
18. Litkovets, Yu. (2015). Genderni osoblyvosti nazv posad i profesii u franko-ukraïnskomu perekladі [Gender peculiarities of job titles and professions in French-Ukrainian translation]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*. Vyp. 1. S. 420–428 [in Ukrainian].
19. Pryimak, D. (2019). Protystoiannia zapozychenniam u suchasnomu frantsuzkomu terminotvorenni: dosvid dlia Ukrainy [Confronting borrowings in modern French terminology: experience for Ukraine]. *Lvivskyi filologichnyi chasopys*. № 5. S. 115–121. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvphj_2019_5_22 (data zvernennia: 20.01.2025) [in Ukrainian].
20. Smuzhanytsia, D. (2013). Morfolohichni modeli terminotvorennia v yurydychnii terminolohii (na materiali frantsuzkoi ta ukraïnskoi mov) [Morphological models of term formation in legal terminology (based on the French and Ukrainian languages)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya “Pedahohika. Sotsialna robota”* / hol. red. I. Kozubovska. Uzhhorod: Hoverla. Vyp. 27. S. 183–186 [in Ukrainian].
21. Chuieshkova, O. (2019). Stratehiia feminizatsii yak osnovnyi chynnyk tvorennia hendernotolerantnoi movy (na materiali internet-dyskursu) [Feminization strategy as the main factor in the creation of gender-tolerant language (based on the material of Internet discourse)]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Seriya “Filolohiia. Sotsialni komunikatsii”*. Tom 30 (69). № 2. Chastyna 1. Kyiv. S. 47–52. Retrieved from http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/2_2019/part_1/11.pdf (data zvernennia: 20.01.2025) [in Ukrainian].
22. Ivanova, N., & Orlov, V. (2021). Naimenuvannya osib za yikhnoi profesiiu abo sotsioekonomichnoiu aktyvnistiu u frantsuzkii movi [Names of persons by their professional or socioeconomic activity in French]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya “Filolohiia”*. № 51. Tom 1. S. 42–46 [in Ukrainian].
23. Ukraïnskyi pravopys [Ukrainian spelling] (2019). 292 s. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf> (data zvernennia: 20.01.2025) [in Ukrainian].
24. Zahnitko, A. (1996). Teoretychna hramatyka ukraïnskoi movy: morfolohiia [Theoretical grammar of the Ukrainian language: morphology]. Donetsk. 437 s. [in Ukrainian].
25. Slovník ukraïnskoi movy: v 11 tt. AN URSR. Instytut movoznavstva; za red. I. Bilodida. Kyiv: Naukova dumka, 1970–1980. T. 3: vebsait [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Institute of Linguistics; edited by I. Bilodid. Kyiv: Naukova Dumka, 1970–1980. Vol. 3: website]. Retrieved from <http://ukrlit.org/slovník/> (data zvernennia: 20.01.2025) [in Ukrainian].

26. Slovtvir: Maidanchyk dlia poshuku, obhovorennia ta vidboru vluchnykh vidpovidnykiv do zapozychenykh sliv: vebsait [Word formation: A platform for searching, discussing, and selecting appropriate matches for borrowed words: a website]. Retrieved from <https://slovtvir.org.ua/words/aitishnyk> (data zvernennia: 20.06.2023) [in Ukrainian].
27. Porodko-Liakh, O. (2012). Terminy-nomeny u sferi fizychnoi kultury i sportu [Terms-nomenclature in the field of physical culture and sports]. *Problemy ukrainskoi terminolohii: mizhnar. nauk. konf.*, 27–29 veres. 2012 r.: zb. nauk. pr. L. S. 116–122 [in Ukrainian].
28. Taranenko, O. (2015). Slovtvorennia ukrayinskoi movi v aspekti yii suchasnikh sistemno-normotvorchikh tendentsii (kinets XX – pochatok XXI st.) [Word Formation of the Ukrainian Language in the Aspect of Its Modern Systemic and Normative Trends (Late XX – Early XXI Centuries)]. *Movoznavstvo*, № 1. S. 3–32. Retrieved from https://movoznavstvo.org.ua/index.php?option=com_attachments&task=download&id=608 (data zvernennia: 20.01.2025) [in Ukrainian].
29. Slovník UA. Portal ukrayinskoi movi ta kulturi: vebsait [Dictionary UA. Portal of the Ukrainian language and culture: website]. Retrieved from <https://slovyk.ua/> (data zvernennia: 20.01.2025) [in Ukrainian].

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «ВОЛЯ» І «СВОБОДА» У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУР

Каракевич Роксоляна Орестівна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри німецької та французької мов і методики їх навчання

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0000-0002-3631-2028

Радченко Олег Анатолійович,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри німецької та французької мов і методики їх навчання

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0000-0003-1313-5396

У статті висвітлено результати дослідження основних критеріїв диференціації концептів ВОЛЯ і СВОБОДА, здійсненого методом зіставного аналізу фразеологічних одиниць (ФО) української та німецької мов. Концепти диференційовано не лише в культурологічному аспекті та функціональності крізь призму кореляції із внутрішнім світом і парадигмою морально-ціннісних настанов людини, але й у їх філософському трактуванні. Констатовано етимологічну та семантичну гомогенність фразеологічних одиниць обох мов з компонентом СВОБОДА / FREIHEIT, що реалізується у трьох значеннях: існування без залежності від когось, перебування не в неволі, можливість діяти без заборон і перешкод у визначеній сфері. Більш диферентним постає концепт ВОЛЯ, оскільки він базується насамперед на лінгвокультурологічних конотаціях, закорінених у філософській картині світу окремого етносу. Показано, що загалом цей концепт відображає національну специфіку осмислення взаємопов'язаних понять «бажання», «влада», «свобода», і проілюстровано випадки асиметрії фразеологічних одиниць у ракурсі національних лінгвокультур. Так, ВОЛЯ вербалізується в українських фразеологічних одиницях із такою семантикою: свідоме регулювання своїх учинків, хотіння, владна поведінка, незалежність у діях; а WILLE у німецьких із такою: здатність наважуватися на якісь дії на основі осмисленої мотивації, твердий вольовий намір, усвідомлене прагнення до мети, виконання чужої волі. Зроблено висновок, що концепт ВОЛЯ є релевантним насамперед для української етнокультури, де він постає невід'ємним компонентом національної свідомості, закоріненим історично. Натомість у фразеологічних одиницях німецької мови WILLE пов'язується майже суто з вольовою сферою особистості, а FREIHEIT не є питомим елементом німецької лінгвокультури. Здійснений огляд філософської думки засвідчив, що традиційно філософи не надавали поняттю «воля» семантики свободи: в античності воля поєднувалась із долею, у Новий час вона тлумачилась як свідомий феномен, розумний за своєю природою, а в модернізмі еволюціонувала до концепцій «волі до життя», «волі до влади» та «волі до пізнання і творчості». Аналізовані нами філософеми корелюють лише тоді, коли йдеться про «свободу волі» як деякі обмеження бажань людини.

Ключові слова: українська і німецька етнокультура, лінгвокультурема, філософема, концепти ВОЛЯ і СВОБОДА, фразеологічна одиниця, зіставний аналіз, етимологія, семантична асиметрія.

Karakevych Roksolana, Radchenko Oleh. Differentiation of the concepts WILL and FREEDOM in the context of Ukrainian and German linguocultures

The article deals with the investigation of the main criteria for differentiating the concepts WILL and FREEDOM, carried out by means of a comparative analysis of phraseological units of the Ukrainian and German languages. The concepts are differentiated not only in the cultural aspect and functionality through the prism of correlation with the inner world and the paradigm of moral and value attitudes of a person, but also in their philosophical interpretation. The authors state the etymological and semantic homogeneity of the phraseological units of both languages with the component SVOBODA / FREIHEIT, which is realised in three meanings: existence without dependence on someone, being not in imprisonment, the ability to act

without prohibitions and obstacles in a certain sphere. The concept *WILL* is more differentiated, since it is based primarily on linguocultural connotations rooted in the philosophical picture of the world of a particular ethnic group. It is shown that this concept reflects the national specificity of understanding the interrelated concepts of “desire”, “power”, “freedom”, and cases of asymmetry of the phraseological units in both national linguocultures are illustrated. Thus, *VOLIA* is verbalised in Ukrainian phraseological units with the following semantics: conscious regulation of one’s actions, desire, powerful behaviour, independence in actions; and *WILLE* in German with the following: ability to take certain actions on the basis of meaningful motivation, strong willed intention, conscious striving for a goal, fulfilment of someone’s will. It is concluded that the concept *VOLIA* is relevant primarily for Ukrainian ethnoculture, where it is an integral component of the national consciousness, rooted in history. Instead, in the phraseological units of the German language, *WILLE* is associated almost completely with the volitional sphere of the individual, and *FREIHEIT* is not a specific element of German linguoculture. The review of philosophical thought has shown that traditionally, philosophers did not attach the semantics of freedom to the concept of will: in antiquity, will was combined with fate, in modern times it was interpreted as a conscious phenomenon, reasonable in nature, and in modernism it evolved to the concepts of “will to life”, “will to power” and “will to cognition and creativity”. The analysed philosophemes correlate only in the concept of “free will” as a certain restriction of human desires.

Key words: Ukrainian and German ethnoculture, linguocultureme, philosopheme, concepts *WILL* and *FREEDOM*, phraseological unit, comparative analysis, etymology, semantic asymmetry.

Вступ. Фразеологію не дарма називають «дзеркалом душі народу» [1, с. 2], адже у фразеологічних одиницях (далі – ФО) адекватно рефлексовано стрижневі риси ментальності тієї чи тієї лінгвокультури. З об’ємної фразеологічної палітри для аналізу нами вибрано концепт *воля*, оскільки він має різне когнітивне й образне наповнення. Зазначимо, що цей концепт відрізняється від багатьох «одиничних» концептів тим, що має смислову пару – *свобода*. У «Знаках української етнокультури» В. Жайворонюк узагалі не згадує поняття *свобода*, однак *волю* визначає саме через *свободу*: «Воля (пестливе, народнопоетичне – воленька) – свобода, незалежність на противагу неволі, рабству; також в особистому плані – здатність здійснювати, переходити від думки до дії» [2, с. 83]. Якщо вчений не дефініціює *свободу*, то це не свідчить про відсутність лінгвосеміотичної значущості цього поняття в українському етносі.

Історія споконвічної національно-визвольної боротьби українського народу за *волю* трактується як особлива волелюбність українців, як їхній могутній внутрішній порив до волі, про що свідчить нинішнє відстоювання на полі бою не лише власної свободи і незалежності України, а й універсальних цінностей і світового порядку. Науковиця І. Голубовська схиляється до думки, що в українській культурі «аксіома етнопсихології» стосовно *волі* набуває як географічного, так і історико-психологічного характеру: «Степ та воля – козацька доля» [3, с. 122].

Свобода ж є одним із ключових питань філософії, тому заслуговує на специфічне розуміння. Європейська філософія усвідомлює та тлумачить *свободу* по-своєму, найбільше праць щодо цієї філософемі віднаходимо саме у класичній німецькій філософії (І. Кант, Й.Г. Фіхте, Г.В.Ф. Гегель та інші). Для філософа *свобода* – це насамперед *свобода волі*.

Актуальність статті зумовлена антропоцентричним спрямуванням сучасних лінгвістичних досліджень на розкриття основних розбіжностей понять *воля* та *свобода* не лише в культурологічному аспекті чи в їхній функціональності, але й у їх філософському розумінні.

Окрім того, лінгвокультурологічний концепт *воля* базується не так на етимологічних, як на лінгвокультурологічних даних, які потребують подальшої верифікації. Зокрема, українська дослідниця Л. Фатєєва стверджує, що *воля* та *свобода* – це окремий випадок опозиції «своє – чуже», де «воля – первісно концепт української свідомості, а свобода – європейської» [4, с. 93]. Уважаємо цю тезу слушною, оскільки *свобода* ще із часів римського права є однією із ключових цінностей західної культури. Дослідниця І. Голубовська також наголошує, що *свобода* є поняттям західноєвропейським [3, с. 111]. Водночас у попередній розвідці авторів цієї статті започатковано аналіз етнокультурно маркованого зв’язку українського концепту *воля* з екзистенційно значущим концептом *доля*, оскільки воля для українця є умовою щасливої долі [5, с. 91].

Мета статті – дослідження основних критеріїв диференціації концептів *воля* і *свобода* в зіставному аналізі на матеріалі фразеологічних одиниць німецької та української мов, пов'язаних з особливостями національної свідомості, з основними поняттями, що експлікують національний характер і філософську думку.

Об'єктом дослідження виступають ФО на позначення *волі* та *свободи*, що диференціюються в культурологічному аспекті, функціональності, семантиці, а також у філософському трактуванні.

Результати. Насамперед зазначимо, що поняття *воля* та *свобода* мовознавці розмежовують, послуговуючись етимологічними даними англійської мови: *liberty* і *freedom*, які близькі за своєю семантикою [пор.: 4, с. 92–93]. *Liberty* походить від *liber* – «вільний», тобто той, що народився і виріс серед своїх, рівних, таких, що належать до однієї етнічної групи, *freedom* – від *free* – «вільний», тобто «свій», що належить до соціальної групи «своїх». Також етимологія німецького іменника *Freiheit* («свобода») споріднена з англійським еквівалентом: слово бере початок від прикметника *frei*, похідного від індоєвропейського кореня **prāi-* – «захищати, берегти; любити, кохати» [6, с. 314].

Здійснений нами аналіз фразеологічних одиниць української та німецької мов із компонентом *свобода* / *Freiheit* дозволив класифікувати їх за семантичним принципом так:

1) існування без залежності від когось, можливість діяти на власний розсуд: *боротьба за свободу* – досягти незалежності в боротьбі; *in Freiheit leben* – жити без залежності від волі інших; *sich (D) die Freiheit nehmen* – дозволити собі вчинок;

2) перебування не в неволі, не під арештом тощо: *втратити свободу* – бути позбавленим волі, опинитися у в'язниці; *дарувати свободу* / *jmdn in Freiheit setzen* – звільнити когось з-під варти, з ув'язнення;

3) можливість (зокрема, політично вмотивована) діяти без заборон і перешкод у якійсь сфері: *свобода слова* / *die Freiheit des Wortes* – право вільно висловлювати свої думки; *обмежити свободу* – позбавити когось права на вільний вибір [див.: 7, с. 220, 788; 8, с. 234].

Як бачимо, ФО обох мов виявили в досліджуваному ключі безумовну симетричність. Більш диферентним постає концепт *воля*,

оскільки він базується не стільки на етимологічних, скільки на лінгвокультурологічних конотаціях, закорінених у філософській картині світу окремого етносу. Так, ретроспективний огляд європейської філософської думки засвідчує, що традиційно філософи не надавали поняттю *воля* семантики *свободи*, оскільки *волю* вони тлумачили як одну з функцій людської психіки, що полягає насамперед у владі над собою, керуванні своїми діями та свідомому регулюванні своєї поведінки, і як бажання людини. Але філософія виробила й таке енігматичне поняття, як *свобода волі*.

Почасти поняття *свобода* й *воля* не диференціювалися під час перекладу філософських праць. Особливо це стосується перекладів спадщини європейських філософів східнослов'янськими мовами, де ці поняття потребували розмежування. Відомо, що історія усвідомлення людиною *волі* у значенні *свободи* починалася із тлумачення *волі* як відсутності перепон. Наприклад, Сократ і Платон поєднували два поняття: *волю* й *долю*; доба Ренесансу уможливила розуміння *волі* як безперешкодного всебічного розвитку особистості; епоха Просвітництва під впливом наукового знання підпорядковувала *волю* всемогутній природній причиновості й закономірності. У період романтизму, у часи І. Канта, Й.В. Гете, Ф. Шиллера питання про *волю* постає як питання про розуміння морально-творчого співвіднесення суті людини та її розвитку: *воля* тут тлумачиться як свідомий феномен, вона розумна за своєю природою [детальніше див.: 9, с. 265–273].

Поліфонією позначене тлумачення аналізованих нами концептів в епоху модернізму. Так, А. Шопенгауер, у якого весь світ став самопізнанням *волі*, матеріалізацією та об'єктивацією *волі* до життя, першим висловив й обґрунтував думки про *волю* як універсальний принцип існування світу. Ці принципи підхопив Ф. Ніцше, але його ідеї полягають у переведенні вектора з *волі до життя* на *волю до влади*. Мислителі М. Гайдеггер та Ж.-П. Сартр уважали, що людина в ухваленні рішень не має на що спертися, окрім власної волі. Сучасні українські філософи Н. Хамітов і С. Крилова на основі праць А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, М. Гайдеггера, З. Фрейда, Е. Фромма, О. Шпенглера й А. Камю вибудували концепцію *волі*

як внутрішнього прагнення особи до буття чи спрямованості кожної окремої людини до власного бажаного майбутнього, за якою *воля* може мати три вияви – *воля до життя*, *воля до влади* та *воля до пізнання і творчості* [10, с. 278–279].

Розглядаючи семантику безмежного простору, що реалізується в концепті *воля*, спостерігаємо формування в ньому деяких смислових відтінків, пов'язаних з анархією: *воля* стихійна, причетна до бунту, небезпечна, водночас вона живильна і являє собою безсумнівну та значну цінність для людини. Відповідно, *воля* не підлягає схваленню і водночас інтерпретується як життєва необхідність. Також *воля* властива не багатьом. *Свобода* ж передбачає відповідальність, що базується на розумі, наповнена внутрішнім змістом і оцінюється як надзвичайно важлива, як ідеал і загальне благо [див.: 11, с. 15]. Як бачимо, *свобода*, на відміну від *волі*, передбачає обмеження. *Свобода* означає «моє право робити все, що мені уявляється бажаним, але це моє право обмежується правом інших людей; а *воля* взагалі ніяк не пов'язана з поняттям права» [12, с. 149]. І. Голубовська зазначає, що «*свобода* тісно пов'язана із правопорядком та законністю, <...> *воля* аж ніяк із поняттям права не співвідноситься» [3, с. 111]. Солідарна з нею І. Майданюк, яка констатує: «*Воля* відображає національну специфіку осмислення понять *бажання*, *влада*, *свобода* як взаємопов'язаних і взаємозумовлених» [11, с. 13].

Семантика бажання в концепті *воля* дозволила дослідниці А. Вежицькій стверджувати, що слово *воля* перекладається не лише як *freedom* – *свобода*, а і *will* – *воля*, «бажання» [13, с. 241]. Тому логічним є вибір нами для зіставлення з українським концептом *воля* німецького *Wille*, оскільки спільним є навіть етимологічне коріння цих концептів. Так, лексема *воля* не відразу набула такого значення, бо вона походить від спільнослов'янського слова *volja з індоєвропейським коренем *vel-, *vol- («хотіти, бажати») [14, с. 78]. Від цього ж кореня походить і німецький іменник *Wille* – «воля», що є дериватом дієслова *wollen* – «хотіти, вибирати» [6, с. 990; 15, Bd. 5, с. 818].

В українських ФО лексема *воля* реалізується в таких значеннях:

1) одна з функцій людської психіки, яка полягає насамперед у владі над собою, керу-

ванні своїми діями та свідомому регулюванні своєї поведінки: *легко на серці, коли воля в тілі* – відчуття свободи і спокою; *дати волю почуттям* – вираження власних емоцій без стримувань; також із негативним забарвленням: *не мати волі (сили волі)* – легко піддаватися різним впливам, бути нестійким, нерішучим, безвольним; *дай рукам волю, то підеш у неволю* – це прислів'я попереджає про наслідки необдуманих учинків; *дай серцю волю – заведе в неволю* – попередження про небезпеку надто віддаватися своїм почуттям;

2) бажання, хотіння: *з доброї волі* – добровільно, за власним бажанням; *за власною волею* – самостійність в ухваленні рішень; *воля до життя* – синонім життєлюбства, прагнення до існування; *по волі-неволі* – так чи інакше;

3) владна поведінка: *диктувати свою волю* – нав'язувати комусь свої погляди і змушувати його діяти відповідно до них; *на мою волю* – я так повелюю і так буде; *проти волі* – суперечність між бажанням людини і зовнішнім впливом, примусом; *не маючи волі* – бути безвольним, нездатним протистояти впливу інших; *волити чийсь волю* – беззаперечно виконувати чийсь бажання, слухати когось;

4) свобода, незалежність у діях: *вольному воля* – кожен має право на власний вибір і рішення; *своя воля* – хтось має право робити так, як хоче; *як пташка на волі* – бути вільним, незалежним від обмежень; *дати волю* – не обмежувати когось у діях, учинках, виявленні почуттів; *дати волю язика* – багато говорити, не стримуючи себе; *дати волю фантазії* – можливість вільно мислити, не обмежуючи себе рамками реальності [див.: 14, с. 22; 7, с. 143, 145, 204, 238, 478].

Для порівняння спробуємо класифікувати за семантикою німецькі фразеологізми, що вербалізують концепт *Wille*:

1) здатність наважуватися на якісь дії (учинки) чи ухвалення рішень на основі осмисленої мотивації: *der freie Wille* – здатність людини самостійно ухвалювати рішення; *wider Willen* – знехотя, проти власної волі; *den guten Willen für die Tat nehmen* – визнання чийхось добрих намірів, навіть якщо сама дія не мала успіху; *jmdm seinen Willen lassen* – дозволити комусь діяти на власний розсуд;

2) твердий вольовий намір: *seinen Willen durchsetzen* – просувати власні уявлення і бажання навіть проти волі інших; *der letzte Wille* – остання воля; *wo ein Wille ist, ist auch ein Weg* – де є бажання, там знайдуться і засоби; *beim besten Willen* – за всього бажання;

3) усвідомлене прагнення до мети: *der Wille zum Leben* – сильне бажання вижити і насолоджуватись життям, жага до життя; *mit Willen* – діяти спеціально, цілеспрямовано;

4) виконання кимось чийсь волі: *jmdm den/seinen/allen Willen tun* – виконувати чийсь накази; *etw. gegen seinen Willen tun* – робити щось проти власної волі, під примусом; *jmdm zu Willen sein* – usługувати комусь, виконувати чийсь бажання [див.: 8, с. 844–845; 15, Bd. 4, с. 1047].

Семантика влади, про яку згадано в наведених вище цитаті І. Майданюк, оприявнює метафоричний принцип «воля – це сила», що властивий насамперед німецькій лінгвокультурі. Воля тут тлумачиться як усе, від чого зростає в людині відчуття сили, могутності, це – воля до влади, що виступає у двох фундаментальних формах: воля до влади над світом (ніцшеанська *Wille zur Macht*) і воля до влади над собою (сила волі) [пор.: 10, с. 279]. Останнє поняття належить уже до сфери психології, що нині виходить за межі нашого наукового інтересу.

Нарешті, тісний семантичний перетин концептів воля і свобода дозволив деяким дослідникам узагалі стверджувати про існування у свідомості мовців єдиного концепту воля-свобода. Так, К. Головенко вважає, що воля є одним із компонентів концепту свобода, оскільки існує єдиний концепт свобода – воля – вольність [16, с. 191]. Визнає

належність воли-свободи до концептуального поля свобода і мовознавиця Л. Фатєєва, яка досліджує номінацію свободи як явище, що об'єктивується, серед іншого, і лексемою воля [4, с. 92–94].

Висновки. У результаті розгляду основних критеріїв диференціації понять воля та свобода ми дійшли висновку, що ці концепти демонструють деяку асиметрію в ракурсі національних лінгвокультур. Так, концепт воля є релевантним насамперед для української етнокультури: в українській пареміології він представлений понад 200 прислів'ями, приказками та приповідками. Для свідомості українського етносу воля – неминучий і невід'ємний компонент її носія. За народними уявленнями українців, воля дорожча навіть за життя («Життя не має ціни, але воля дорожча за життя» [3, с. 121]), вона найчастіше семантично корелюється з концептом свобода, який набуває екзистенційного значення. Натомість воля, реалізована у ФО німецької мови, пов'язується майже суто з вольовою сферою особистості, а поняття свобода не є питомим елементом німецької лінгвокультури.

Що стосується європейської філософської думки, то в ній концепти воля та свобода чітко розмежовуються в діяхронії. Ці філософеми корелюють лише тоді, коли йдеться про свободу волі як деякі обмеження бажань людини. У подальших дослідженнях плануємо детальніше зупинитися на стрижнях постмодерністичної концепції волі як внутрішнього прагнення особи до буття і спрямованості кожної окремої людини до власного бажаного майбутнього та здійснити аналіз ФО, що їх вербалізують в окремих лінгвокультурах.

Література:

1. Медвідь Н. Лінгвокультуреми в українській соціально-психологічній прозі першої половини ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2009. 21 с.
2. Жайворонок В. Українська етнолінгвістика: нариси. Київ : Довіра, 2007. 262 с.
3. Голубовська І. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія. Київ : Логос, 2004. 284 с.
4. Фатєєва Л. Лінгвокультурологічний концепт «воля» (пареміологічний аспект). *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету імені Петра Могили*. Миколаїв : Вид. МДГУ ім. П. Могили, 2007. Т. 67. Вип. 54. С. 92–94.
5. Каракевич Р., Радченко О. Лінгвокультурема як одиниця когнітивного відображення ментальності й культури в мові (на матеріалі фразеологізмів німецької та української мов). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». 2023. № 64. С. 89–92. <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2023.64.20>.
6. Kluge : Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache / bearb. von E. Seebold. 24., durchges. u. erw. Aufl. Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2002. 1023 S.

7. Фразеологічний словник української мови : кн. 1 та 2 / уклад. : В. Білоноженко та ін. Київ : Наукова думка, 1993. 984 с.
8. Duden. Bd. 11: Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik. 4., neu bearb. u. aktual. Aufl. Berlin : Dudenverlag, 2013. 928 S.
9. Маленко О. Аксиологія волі і контекст романтизму: енергетика слова і простору (лінгвопоетична візія волі в романтичному дискурсі). *Ритми сучасної філології* : збірник наукових статей до 50-річчя професора Т.А. Космеди / упоряд. Ф. Бацевич. Львів : ПАІС, 2007. С. 264–276.
10. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж. *Вступ до філософської антропології як метаантропології*. Київ : КНТ, 2016. 396 с.
11. Майданюк І. Проблема волі у філософській культурі України IX–XVIII ст. : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.05. Львів, 2003. 19 с.
12. Шарманова Н. Концепт ДОЛЯ як засіб лінгвалізації буття. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Мовознавство»*. 2009. № 11. Вип. 15. Т. 3. С. 147–152.
13. Wierzbicka A. Semantics: Primes and Universals. Oxford; New York : Oxford University Press, 1996. xii, 498 p.
14. Ужченко В., Ужченко Д. Фразеологічний словник української мови. Київ : Освіта, 1998. 224 с.
15. Röhrich L. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten. Freiburg; Basel; Wien: Herder, 2001. Bd. 4. 1502 S. ; Bd. 5. 1910 S.
16. Головенко К. Концепти ДОЛЯ, ВОЛЯ, СЕРЦЕ в українській мовній картині світу та їх віддзеркалення в англомовному світосприйнятті. *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка*. 2007. Вип. 33. С. 189–192.

References:

1. Medvid, N. (2009). Lihvokulturemy v ukrainiskii sotsialno-psykhologichnii prozi pershoi polovyny XX st. [Linguoculturemes in Ukrainian social-psychological prose in the first half of the 20th century]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv. 21 s. [in Ukrainian]
2. Zhaivoronok, V. (2007). Ukrainska etnolinhvistyka: narysy [Ukrainian ethnolinguistics: essays]. Kyiv: Dovira. 262 s. [in Ukrainian]
3. Holubovska, I. (2004). Etnichni osoblyvosti movnykh kartyn svitu: monohrafiia [Ethnic peculiarities of language pictures of the world: a monograph]. Kyiv: Lohos. 284 s. [in Ukrainian]
4. Fatieieva, L. (2007). Lihvokulturolohichnyi kontsept “volia” (paremiolohichnyi aspekt) [Linguocultural concept “will” (paremiological aspect)]. *Naukovi pratsi Mykolaivskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu im. Petra Mohyly*. Mykolaiv : Vyd. MDHU im. P. Mohyly. T. 67, vyp. 54. S. 92–94 [in Ukrainian]
5. Karakevych, R., & Radchenko, O. (2023). Lihvokulturema yak odyntsia kohnityvnoho vidobrazhennia mentalnosti y kultury v movi (na materialy frazeolohizmiv nimetskoi ta ukrainskoi mov) [Linguocultureme as a unit of cognitive reflection of mentality and culture in language (on the material of phraseological units of German and Ukrainian languages)]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia “Filolohiia”*. № 64. S. 89–92. <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2023.64.20> [in Ukrainian]
6. Kluge: Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache / bearb. von E. Seebold. 24., durchges. u. erw. Aufl. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2002. 1023 S.
7. Frazelohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Phraseological dictionary of the Ukrainian language]: kn. 1 ta 2 / uklad. V. Bilonozhenko ta in. Kyiv: Naukova dumka, 1993. 984 s. [in Ukrainian]
8. Duden. Bd. 11: Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik. 4., neu bearb. u. aktual. Aufl. Berlin: Dudenverlag, 2013. 928 S.
9. Malenko, O. (2007). Aksiolohiia voli i kontekst romantyzmu: enerhetyka slova i prostoru (linhvopoetychna viziia voli v romantychnomu dyskursi) [Axiology of will and the context of Romanticism: energy of word and space (linguistic and poetic vision of will in romantic discourse)]. *Rytmy suchasnoi filolohii*: zb. nauk. st. do 50-richchia profesora T.A. Kosmedy / uporiad. F. Batsevykh. Lviv: PAIS. S. 264–276. [in Ukrainian]
10. Khamitov, N., Harmash, L., & Krylova, S. (2016). Istoriia filosofii: problema liudyny ta yii mezh. Vstup do filosofskoi antropolohii yak metaantropolohii [History of philosophy: The problem of man and his limits. Introduction to philosophical anthropology as metaanthropology]. Kyiv: KNT. 396 s. [in Ukrainian]
11. Maidaniuk, I. (2003). Problema voli u filosofskii kulturi Ukrainy IX–XVIII st. [The problem of will in the philosophical culture of Ukraine in the 11–18th centuries]: avtoref. dys. ... kand. filosof. nauk: 09.00.05. Lviv. 19 s. [in Ukrainian]
12. Sharmanova, N. (2009). Kontsept DOLIA yak zasib linhvalizatsii buttia [The concept FATE as a means of linguisticisation of being]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriia “Movoznavstvo”*. № 11. Vyp. 15, t. 3. S. 147–152 [in Ukrainian]

13. Wierzbicka, A. (1996). *Semantics: Primes and Universals*. Oxford; New York: Oxford University Press. xii, 498 p.
14. Uzhchenko, V., & Uzhchenko, D. (1998). *Frazeologichnyi slovnyk ukrainskoi movy* [Phraseological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Osvita. 224 s. [in Ukrainian]
15. Röhrich, L. (2001). *Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten*. Freiburg; Basel; Wien: Herder. Bd. 4. 1502 S.; Bd. 5. 1910 S.
16. Holovenko, K. (2007). Kontsepty DOLIA, VOLIA, SERTSE v ukrainskii movnii kartyni svitu ta yikh viddzerkalennia v anhlo movnomu svitospryiniatti [Concepts of FATE, WILL, HEART in the Ukrainian language picture of the world and their reflection in the English-language worldview]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka*. Vyp. 33. S. 189–192. [in Ukrainian]

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЗНОСТІ В РОМАНІ ЕДІТ НЕСБІТ «ДІТИ ЗАЛІЗНИЦЬ»

Колісник Вікторія Юріївна,

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ORCID ID: 0000-0002-6292-5389

Литвиненко Віктор Юрійович,

старший викладач кафедри теорії та практики іноземних мов

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ORCID ID: 0000-0003-2519-5783

Стаття присвячена аналізу стилістичних засобів виразності в романі Едіт Несбіт «Діти залізниць». Сюди віднесено вживання виразного дієслова “do” у функції підсилення, використання повних і часткових паралелізмів, контактного та рамкового повторів, повторів-підхватів, незвичних скорочень і навмисного вживання персонажами граматичних помилок. Метою таких прийомів є інтенсифікація роману, динамічність і жвавість мовлення окремих персонажів. Письменниця прагнула наголосити на безпосередності головних героїв, їхній щирості, які змушують дітей повторювати важливі слова, двічі промовляти значущі речення або наголошувати на якійсь дії. Особливого враження до мовлення персонажів додає злиття всіх слів у реченні в повідомленні надзвичайно важливої новини, коли говорили всі троє одразу.

Уживання скорочень, що не притаманні англійській мові, та граматичних помилок спрямоване на глибше розкриття особистостей дійових осіб, виступає непрямим описом їхнього загального рівня освіти та життєвого досвіду.

Іншим аспектом аналізу авторського стилю Едіт Несбіт є застосування графічних засобів для збільшення інтенсивності роману. До них входять написання всіх букв слова з великої літери, написання окремих загальних назв із великої букви, нижнє підкреслення окремих лексичних одиниць, злиття всіх слів у реченні. Незаперечною функцією таких графічних засобів є прагнення письменниці наголосити на визначеному елементі речення, привернути особливу увагу читачів до потрібного слова чи словосполучення.

Використання вставних речень на кшталт “You know”, “You see”, “I suppose”, “I think”, “I wonder”, “I’ve no doubt”, “If you ask me”, інших є також характерною особливістю авторського стилю Едіт Несбіт, яка таким чином прагне додати мовленню персонажа природності та закликає зосереджуватися на самому висловлюванні.

У статті також проаналізовано освітній рівень головних персонажів роману: трьох дітей, їхньої мами, працівника залізничної станції Перкса, старого джентльмена, човняра та його дружини. Саме через мовлення персонажів легко визначити, чи здобули вони якісну освіту, чи мали досить часу на самоосвіту та саморозвиток.

Ключові слова: стилістичні прийоми виразності, графічні засоби, авторський стиль, функція підсилення, інтенсифікація мовлення.

Kolisnyk Victoria, Lytvynenko Victor. Stylistic expressive means in the novel “The Railway Children” by Edith Nesbit

The article is fixed on the analysis of stylistic means of expressiveness in the novel “The Railway Children” by Edith Nesbit. We refer here usage of emphatic verb “do” in the function of intensification, usage of partial and full parallelisms, ordinary, framing and catch repetitions, application of unusual shortenings and intentional usage of grammar mistakes by some characters. The aim of such devices is intensification of the novel as well as dynamism of particular characters. The writer intended to emphasize the main characters’ ingenuousness and their sincerity, which make the children repeat important words, utter twice the significant sentences or highlight some action. A particular impression is added to the characters’ speech by merging of all the words in the sentence while informing extraordinary important news, when all three were talking simultaneously.

Availability of unusual shortenings, which are not characteristic for English as well as grammar mistakes are aimed at deeper revealing of the characters' personalities, thus being an indirect description of their general educational level and life experience.

One more aspect for analyzing the author's style in the novel "The Railway Children" is usage of graphical means for bigger intensification of the work. They involve capitalization of all letters in a word or phrase, writing common names in capitals, underlining of separate lexical units or groups of them, merging of all the words in a sentence. An undeniable function of such graphical means is the writer's intention to emphasize some element in the sentence and to draw a reader's attention to the particular word or word-combination.

Usage of parenthetical sentences like "You know", "You see", "I suppose", "I think", "I wonder", "I've no doubt", "If you ask me", and others is also a characteristic feature of Edith Nesbit's writing style, who strives to add some natural features to a character and appeals to concentrate on the utterance itself.

The article has also analysis of an educational level of the main characters in the novel: three children, their mother, a railway worker Perks, an old gentleman, a Bargee and his wife. Just by means of the characters' speech it is easy to determine whether they received a good education and whether they had enough time for self-education and self-development.

Key words: *stylistic expressive means, graphical means, author's style, strengthening function, speech intensification.*

Вступ. Дослідження стилю письменника на основі його художнього твору уможливорює краще розуміння мовних засобів, які автор використовує для передачі яскравості образів і динамічності подій конкретного твору. Вдумливий читач може не лише ознайомитися зі змістом твору, але й помітити багатство мовних прийомів і різноманітних засобів виразності, що притаманні саме цьому автору. Роман письменниці Едіт Несбіт «Діти залізниці» – чудовий зразок для ознайомлення зі стилістичними особливостями вживання англійської мови в дитячій прозі.

Дослідженню творчості Едіт Несбіт були присвячені наукові розвідки К. Перейми (образно-виражальні засоби казок) [1], А.І. Вардяні та М. Кандрія (героїчні вчинки персонажів) [2], А. Аншорі (тлумачення розширення прав дітей) [3], Р.Е. Нуграєні (вплив соціально-економічних чинників на формування особистості дітей) [4], А.А.П.Р. Деві, І.М. Раджег та І.М. Нетра (виразні мовленнєві акти) [5], С. Радхі (прямі та непрямі мовленнєві акти) [6], Х. Селіан, Дж. Сухаді та М. Манугерен (застосування теорії героїзму) [7], А. Кусна (марксистська теорія в описі героїзму) [8], Дж. Джонсон (протилежні аспекти дитячого життя) [9]. Однак цілісного стилістичного аналізу роману Едіт Несбіт «Діти залізниці» виконано ще не було.

Мета статті – проаналізувати стилістичні засоби виразності в романі Едіт Несбіт «Діти залізниці», описати графічні особливості твору.

Результати. Як відомо, Едіт Несбіт – талановита письменниця з багатим арсеналом

засобів увиразнення англійської мови. Дослідниця К. Перейма аналізувала образно-виражальні засоби в казках Едіт Несбіт, які додають експресивності, емоційності й образності її творам, виокремлювала «на фонетичному рівні асонанс, алітерацію, звуконаслідування, на лексичному – синоніми, неологізми, демінутиви, на синтаксичному – повтори, парцеляцію, інверсію, питальні речення» [1, с. 162].

Окрім казок, письменниця також писала романи. Яскравим прикладом її майстерності є роман «Діти залізниці». Це твір про дітей, які через деякі обставини опиняються в іншому середовищі, до якого вони змушені пристосуватися.

Прагнучи показати емоційність мовлення персонажів, письменниця використала різноманітні стилістичні засоби виразності, зокрема паралельні конструкції, повтор, виразне дієслово "do", використання незвичних скорочень, уживання граматичних помилок. Зупинимось на них детальніше.

1. Паралельні конструкції широко представлені в романі, трапляються і часткові, і повні різновиди.

Наприклад: "I hate gruel – I hate barley water – I hate bread and milk. I want to get up and have something REAL to eat" (частковий паралелізм) [10, с. 3].

"And don't YOU worry. It'll all come right in the end".

"Then don't YOU worry either, Mother", said Phyllis, "and we'll all be as good as gold" (повний паралелізм) [10, с. 9].

2. Різні види повтору додають твору насиченості та динамічності.

Наприклад: “The train came rattling along very, very fast” [10, с. 80] (ordinary repetition).

“So, Mother asked the Cook to make a large pigeon-pie. The pie was made” [10, с. 3] (catch repetition).

“Hope? Rather! Tons of it”, said Father, cheerfully; “but it’ll want something besides hope – a bit of brazing say, or some solder, and a new valve” [10, с. 5] (framing repetition).

3. Виразне дієслово “do” у функції підсилення спрямоване на додатковий ефект від висловлювання.

Наприклад: “<...> but we do beg your pardon <...>” [10, с. 101].

“I say, this is larks”, he said, wriggling joyously, as Mother tucked him up. “I do like moving! I wish we moved once a month” [10, с. 12].

4. Злиття всіх слів у реченні. Це спостерігалось лише раз за весь твір, однак саме таким способом письменниця пропонує читачу уявити екстрену ситуацію, коли постала необхідність говорити трьом одразу, щоб повідомити надзвичайну новину.

Наприклад: “We wantedtotellyouonlywethoughtitwouldbestalenews” [10, с. 73].

5. Використання незвичних скорочень у романі є характерною рисою стилю письменниці, яка через мовлення персонажів передає їхні емоції та демонструє особистості.

Наприклад: “P’r’aps not”, said Perks, cautiously; “still you can’t be sure with foreigners” [10, с. 74].

6. Під час читання роману «Діти залізниці» неодноразово помічаємо граматичні помилки в розмовах персонажів. Це доповнює опис їхніх характерних рис.

Наприклад: “Maybe you ‘ave, and maybe you ‘aven’t”, said Perks; “it ain’t nothing to me” [10, с. 73].

У творі чітко проглядається мета виразності. На нашу думку, авторка хотіла зобразити безпосередність головних персонажів – трьох дітей, їхню дитячу щирість. Це саме вона змушує їх кілька разів повторювати важливі слова (повтор), двічі промовляти значущі речення (паралелізм), наголошувати на якійсь дії (використання виразного дієслова “do”). Особливої динамічності твору додає і злиття інформації, коли всі троє промовляють одночасно (злиття слів).

Зазначимо, що за допомогою незвичних скорочень, які не притаманні англійській мові, письменниця прагне зосередити увагу

читачів на рівні освіченості персонажів. Адже відомо, що рівень освіти, отже, і грамотності, насамперед виявляється у змісті та манері спілкування. Проаналізуємо мовлення деяких персонажів роману.

Найважливішою людиною для трьох дітей є, безумовно, їхня мама. Оскільки вона має гарну освіту, любить писати поезію та прозу, її мова правильна, без помилок. Дітям теж забезпечували здобуття хорошої освіти, коли фінансовий стан їхньої сім’ї був стабільним. Тому вони здебільшого говорять правильно. Мати продовжує дбати про їхні знання і в гіршій ситуації, викладає їм різні предмети самостійно. Подекуди вона виправляє помилки дітей, робить це дружелюбно, по-доброму.

Наприклад: “Oh, then, we meant to ask you to let us anti-antipate it, and go without when the bun-day came”.

“Anticipate,” said Mother” [10, с. 110].

У цьому прикладі мама виправляє молодшу доньку, яка ще не вивчила слово “anticipate”, м’яко підказує їй правильний варіант вимови.

Справжнім другом став для дітей працівник залізничної станції Альберт Перкс. На противагу головним героям він не має хорошої освіти, тому його мовлення сповнене граматичних помилок і незвичних варіантів скорочень англійських слів і виразів.

Наприклад: “Nothing ain’t nothing. What ‘appens either ‘ere or elsewhere”, said Perks; “if you likes to ‘ave your secrets, ‘ave ‘em and welcome. That’s what I say” [10, с. 72].

У наведеному прикладі помічаємо скорочення: *‘appens* (замість *happens*), *‘ere* (замість *here*), *‘ave* (замість *have*), а також граматичні помилки: *you likes* (замість *you like*), *ain’t* (замість *isn’t*). Характерною рисою Перкса є також поєднання кількох заперечень в одному реченні, що є помилкою за правилами англійської мови.

Ще один знайомий дітей, якого вони називають “our old gentleman” (наш старий джентльмен), є високоосвіченою людиною, яка є досить впливовою в суспільстві. Чоловік не лише читав твори їхнього випадкового гостя, відомого закордонного письменника, але й знав чимало посадовців, які здатні були вплинути на ситуацію з їхнім батьком. Він висловлюється логічно, чітко, послідовно, що видно з його листів.

Наприклад: “Dear Roberta and Phyllis and Peter”, it said; “here are the things you want. Your mother will want to know where they came from. Tell her they were sent by a friend who heard she was ill. When she is well again you must tell her all about it, of course. And if she says you ought not to have asked for the things, tell her that I say you were quite right, and that I hope she will forgive me for taking the liberty of allowing myself a very great pleasure” [10, с. 44].

Що ж до інших людей із їхнього оточення, як-от дружина човняра Марія, сам човняр, варто зазначити, що вони не вирізняються правильністю мовлення. Тому від них легко можна почути такі висловлювання:

““I dunno”, said the woman. “Nobody don’t know <...>” [10, с. 50].

Відмічаємо тут незвичні скорочення та граматичні помилки: *dunno* замість *don’t know* та *nobody don’t know* замість *nobody knows*.

Зауважимо, що важливу роль для передачі плавного перебігу діалогів відіграють вставні речення на кшталт “you know”, “I say”, “so I tell you”, слова “well”, “then” тощо. Вони покликані привернути увагу співрозмовника або просто слугують своєрідним зв’язком між частинами речень, що притаманні мовленню окремих людей.

Наприклад: “Oh, let’s kiss and be friends”, she said; “we’ll say we’re sorry first, if you like, but we didn’t really know that you didn’t know” [10, с. 74].

Наведений приклад містить вставне речення “if you like”, за допомогою якого Філіс хотіла виявити свою щирість і готовність робити поступки співрозмовнику. Діти зрозуміли, що Перксу було цікаво дізнатися історію іноземця, тому він образився, що вони одразу йому все не розповіли. У цій ситуації Філіс виконує роль модератора конфлікту та пропонує все вирішити мирно.

Окрім стилістичних засобів, Едіт Несбіт використовує інші прийоми. Так, характерна манера висловлюватися, що притаманна дітям, знаходить відображення в численних особливостях мовлення персонажів. Перше, що спостерігаємо у творі, – це інший спосіб написання деяких слів. Письменниця використовує різні варіанти, щоб наголосити й увиразнити потрібну лексичну одиницю, тобто графічно зосереджує увагу читачів на конкретному слові. На нашу думку, усу-

сукупність графічних засобів твору можна розділити на такі категорії: написання всього слова великими літерами, використання великих літер для загальних назв іменників, нижнє підкреслювання.

1. Написання всього слова великими літерами. Це досить поширений спосіб наголошення (789 випадків), адже таким чином одразу привертає увагу. Таких випадків у творі досить багато, авторка вдало використовує цей спосіб.

Наприклад: “Oh, deer”, said Bobbie, with a sign, “I do believe you’re CROSS” [10, с. 72].

2. Написання загальних назв іменників із великої букви трапляється в романі 789 разів. Коли загальну назву підносять до власної, цим самим прагнуть надати їй значущості. Так, у творі дуже часто зазначено “Mother”. Схиляємось до думки, що таким чином Едіт Несбіт хотіла передати любов, повагу і безмежну вдячність дітей до своєї матері. Саме мама стала їхньою єдиною опорою після незрозумілого ув’язнення батька. Також у творі зазначено загальні назви “Station Master”, “Porter”, “Doctor”, “Bargee” (назви професій), що теж свідчить про повагу дітей до людей праці, які багато розповідали їм про свою роботу.

Наприклад: “We thought Mother had told you” [10, с. 72]

3. Виділення окремого слова через нижнє підкреслювання трапляється у творі 13 разів. Це досить своєрідний засіб наголошення окремого елемента, на якому має зосередитися читач. На нашу думку, усі зразки виокремлення однієї лексичної одиниці чи групи лексичних одиниць несуть глибокий сенс, який письменниця прагнула передати читачам.

Наприклад: “I made the needle-book, but it was Bobbie’s present” [10, с. 114]

Загалом повість «Діти залізниці» видається цікавим, насиченим подіями твором. Це не лише розповідь про дітей та їхні нові захоплення в умовах проживання в сільській місцевості. Це також і пізнання нових реалій: незнайомих людей, незвичного способу життя без слуг, необхідності економити та заробляти бодай якісь кошти. Окрім цього, це ще і підлітковий вік персонажів, коли відбувається формування особистості, становлення характеру, трапляється перша закоханість. Едіт Несбіт зуміла поєднати всі ці елементи

у жваву оповідку про дітей, які зі звичайних, домашніх дітей в одну мить перетворилися на дітей залізниці. Вони навчилися допомагати іншим, коли запобігли аварії на коліях, допомогли підлітку зі зламаною ногою, урятували з пожежі немовля та собаку. Вони також знайшли надійних друзів, як-от лікар, працівник залізниці Перкс, наглядач станції, старий джентльмен із потягу, хлопчик із тунелю та багато жителів їхнього селища.

Висновки. У результаті проведеного аналізу роману можна зазначити очевидну майстерність письменниці, яка простими словами змогла описати психологічний стан трьох дітей у непростих життєвих обставинах, завдяки збагаченню їхнього мовлення різноманітними виразними засобами. Серед найбільш частотних є пара-

лелізм, простий, контактний і рамковий повтор, повтор-підхват, уживання дієслова “do” у функції підсилення, скорочення, що не є звичними для англійської мови, та навмисне використання персонажами граматичних помилок.

Окрім цього, особливістю роману Едіт Несбіт «Діти залізниці» є три категорії графічних засобів, застосованих письменницею для повертання уваги до окремої лексичної одиниці чи цілої групи: написання всього слова великими літерами, нижнє підкреслення та написання загальних назв із великої літери.

Зауважимо також, що подальшого дослідження потребують авторська ремарка діалогів, концепти добра та любові роману, а також характеристика художніх образів твору.

Література:

1. Перейма К.Б. Специфіка образно-виражальних засобів у казках Е. Несбіт. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 19. Т. 2. С. 159–163.
2. Wardyani A.I., Candria M. The Railway Children and Their Acts of Heroism. *E3S Web of Conferences*. 2022. № 359. С. 02002.
3. Anshori A. The Empowerment of Children in Edith Nesbit's "The Railway Children". *English Review : Journal of English Education*. June 2016. Vol. 4. Issue 2. URL: <https://journal.uniku.ac.id/index.php/ERJEE>.
4. Nugraheni R.E. Influence of social and economic factors on children's personality formation : Diss. Sanata Dharma University, 2017.
5. Dewi A.A.P.R., Rajeg I.M., Netra I.M. Expressive Speech Act. *Humanities*. 2016. № 16. P. 7–14.
6. Radhi S. Direct and Indirect Speech Acts : MA Thesis. University of Thi-Qar, 2017.
7. Selian H., Suhadi J., Manugeren M. Application of the Theory of Heroism. *Language Literacy*. 2017. № 1. P. 51–72.
8. Khusna A. Marxist Theory in the Description of Heroism. P.D. Chandraningrum : Diss. Muhammadiyah Surakarta University, 2018.
9. Johnsson J. The Duality of the Railway in E. Nesbit's The Railway Children: How the Trains Represent Two Opposing Aspects of the Children's Lives. Independent thesis Basic level (degree of Bachelor). 2013 URL: [urn:nbn:se:hkr:diva-10297](http://nbn:se:hkr:diva-10297).
10. Nesbit E. The Railway Children. URL: <https://www.gutenberg.org/files/1874/1874-h/1874-h.htm> (дата звернення: 20.12.2024).

References:

1. Pereima, K.B. (2021). Spetsyfika obrazno-vyrazhalnykh zasobiv u kazkakh E. Nesbit [Specifics of figurative and expressive means in fairy tales by E. Nesbit]. *Zakarpatski filolohichni studii*. Vydavnychiy dim "Helyetyka". Issue 19. Vol. 2. pp. 159–163 [in Ukrainian].
2. Wardyani, A.I., & Candria, M. (2022). The Railway Children and Their Acts of Heroism *E3S Web of Conferences*, 359, 02002 [in English].
3. Anshori, A. (2016). The Empowerment of Children in Edith Nesbit's "The Railway Children". *English Review: Journal of English Education*. Vol. 4, Issue 2, June 2016. Retrieved from: <https://journal.uniku.ac.id/index.php/ERJEE> [in English].
4. Nugraheni, R.E. (2017). Diss. Sanata Dharma University [in English].
5. Dewi, A.A.P.R., Rajeg, I.M., & Netra, I.M. (2016). Expressive Speech Act. *Humanities*, 16, 7–14 [in English].
6. Radhi, S. (2017). Direct and Indirect Speech Acts. MA Thesis, University of Thi-Qar [in English].
7. Selian, H., Suhadi, J., & Manugeren, M. (2017). Heroism in Rudyard Kipling's the Jungle Book. *Language Literacy* 1, 51–72 [in English].
8. Khusna, A. (2018). Marxist Theory in the Description of Heroism. P.D. Chandraningrum, Diss., Muhammadiyah Surakarta University [in English].

9. Johnsson, J. (2013). The Duality of the Railway in E. Nesbit's *The Railway Children*: How the Trains Represent Two Opposing Aspects of the Children's Lives. Independent thesis Basic level (degree of Bachelor). Retrieved from: urn:nbn:se:hkr:diva-10297.
10. Nesbit, E. *The Railway Children*. Retrieved from <https://www.gutenberg.org/files/1874/1874-h/1874-h.htm> [in English].

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2025.3.11>

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ БІЗНЕС-ІДІОМ

Корнєласва Євгенія Валеріївна,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 0000-0001-9516-1963

Стаття присвячена дослідженню семантичних особливостей англомовних бізнес-ідіом, що є важливим елементом сучасної ділової комунікації. Семантика як розділ лінгвістики досліджує значення мовних одиниць та їхню інтерпретацію. Для ідіом семантика є складним явищем, оскільки значення таких виразів не завжди відповідає значенню їхніх окремих компонентів. У професійному мовленні англомовних культур бізнес-ідіоми відіграють ключову роль. Вони не лише сприяють економії мовних ресурсів, але й роблять висловлювання більш експресивними й образними. Чимала частина таких ідіом побудована на метафоричних моделях. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі англійської мови в міжнародному бізнес-середовищі та необхідністю глибшого розуміння ідіоматичних конструкцій для ефективної комунікації. Особлива увага приділяється аналізу метафоричних перенесень і культурних конотацій, що лежать в основі формування значень бізнес-ідіом. Метою дослідження стало виявлення тематичних груп бізнес-ідіом, які найбільш часто використовуються в бізнес-дискурсі. Було відстежено методом суцільної вибірки та досліджено англомовні ідіоми, які стосуються бізнес-тематики, визначено їхні семантичні особливості, сформульовано висновки та пропозиції щодо подальших досліджень у вибраному напрямі. У результаті аналізу було визначено шість основних тематичних груп: ідіоми про гроші та фінанси, ідіоми про переговори та домовленості, ідіоми про роботу в команді, ідіоми про успіх і невдачі, ідіоми про конкуренцію та ідіоми про рішення і планування. Кожна із груп охоплює низку лексичних одиниць, які відображають ключові аспекти бізнес-середовища, як-от фінансова стабільність, стратегічні комунікації, командна робота, суперництво та процес ухвалення рішень. Семантичний аналіз показав, що англомовні бізнес-ідіоми не лише передають конкретні значення, але й часто є засобом відображення культурних особливостей і цінностей, притаманних англомовному діловому середовищу. Подальші дослідження в цій галузі можуть включати порівняльний аналіз бізнес-ідіом української та англійської мов для покращення міжкультурної взаємодії.

Ключові слова: бізнес-ідіоми, семантика, тематичні групи, метафоричність, міжкультурна комунікація, діловий дискурс.

Korneliava Yevheniia. Semantic features of English business idioms

The article is devoted to the study of the semantic features of English business idioms, an important element of modern business communication. Semantics as a branch of linguistics studies linguistic units' meaning and interpretation. For idioms, semantics is a complex phenomenon, since the meaning of such expressions does not always correspond to the meaning of their components. Business idioms play a key role in the professional speech of English-speaking cultures. They not only help to save linguistic resources but also make statements more expressive and imaginative. Many of these idioms are based on metaphorical models. The study's relevance is due to the growing role of English in the international business environment and the need for a deeper understanding of idiomatic constructions for effective communication. Particular attention is paid to analysing metaphorical transfers and cultural connotations that underlie the formation of business idioms' meanings. The study aimed to identify the thematic groups of business idioms that are most often used in business discourse. The English-language idioms related to business topics were monitored and studied using the method of continuous sampling, their semantic features were determined, and conclusions and suggestions for further research in the chosen direction were formulated. The analysis has identified six main thematic groups: idioms about money and finance, idioms about negotiations and agreements, idioms about teamwork, idioms about success and failure, idioms about competition, and idioms about decisions and planning. Each of the groups covers several lexical items that reflect key aspects of the business environment, such as financial stability, strategic communications, teamwork, rivalry, and decision-making. Semantic

analysis has shown that English business idioms not only convey specific meanings but also often serve as a means of reflecting cultural characteristics and values inherent in the English-speaking business environment. Further research in this area could include a comparative analysis of business idioms in Ukrainian and English to improve intercultural interaction.

Key words: *business idioms, semantics, thematic groups, metaphoricity, intercultural communication, business discourse.*

Вступ. У сучасну епоху глобалізації та цифрової інтеграції англійська мова стала міжнародною мовою бізнесу, науки та технологій. Міжкультурна комунікація потребує не лише засвоєння граматики та словникового запасу, але й розуміння деяких мовних явищ, як-от ідіоми. Бізнес-ідіоми – це усталені вирази, які використовуються у професійному спілкуванні для стислого та креативного донесення складних ідей, вони відіграють важливу роль у формуванні ефективної комунікації між людьми з різних країн і культур.

Актуальність проблеми. Дослідження семантичних особливостей бізнес-ідіом є важливим завданням, оскільки це допомагає поглибити розуміння міжкультурної комунікації, покращити мовні навички та підвищити ефективність ділової комунікації в нашій світовій спільноті. Англійські ідіоми широко використовуються в діловому спілкуванні для передачі складних ідей лаконічно й образно. Вивчення семантики допомагає виявити приховані значення ідіом, дозволяє уникнути непорозумінь і сприяє точності спілкування. Англійська мова є мовою міжнародного бізнесу, тому знання окремих фраз є важливим для побудови партнерства в різних культурних контекстах. З теоретичного погляду вивчення семантики ідіом розширює наші знання з когнітивної лінгвістики, зокрема про способи образного мислення та мовної концептуалізації бізнес-процесів. Це дозволяє глибше зрозуміти, як мова відображає та формує професійний досвід. Ділова мова змінюється та розвивається разом із розвитком технологій. Вивчення сучасних семантичних особливостей дає змогу відстежувати ці зміни й адаптувати мовні ресурси. У цьому контексті вивчення бізнес-ідіом набуває нині великого значення. Бізнес-ідіоми не отримали належної уваги в лінгвістичних дослідженнях, а їхні семантичні особливості не були проаналізовані на належному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення семантичних особливостей англійських бізнес-ідіом є важливим напрямом

сучасної лінгвістики. Науковці зосереджують увагу на багатозначності, метафоричності та специфічності ідіом у діловому дискурсі. Згідно з роботою Г. Скуратівської, нові бізнес-ідіоми формуються під впливом економічного, культурного та технологічного розвитку [1]. Н. Іщук і О. Квасницька вивчали структурну та функціональну роль ідіом у діловому контексті [2]. І. Міщинська розглядала відбиття ідіомами специфічних для бізнесу культурних і семантичних нюансів [3]. М. Нельсон досліджував, як ідіоми передають відтінки значень і семантичні зв'язки в бізнес-контекстах [4]. З. Грдлічкова розглядає ідіоми як інструменти зв'язності та управління дискурсом у діловому спілкуванні англійською мовою та досліджує, чи мають ідіоматичні вирази унікальні семантичні репрезентації порівняно з їхніми синонімами [5; 6]. Науковці Н. Писарська, А. Гомон, М. Заверюченко аналізують специфіку використання англійських економіко-технічних фразем у діловій комунікації. Автори досліджують основні тенденції, класифікації та семантичні особливості цих фразем, а також уживання неологізмів у сучасній діловій англійській мові [7]. Переклад англійських бізнес-ідіом є складним завданням через їхню культурну специфіку й образність. Н. Пільгуй і А. Доля проаналізували способи перекладу таких ідіом і розглянули переклад відносними еквівалентами як найбільш прийнятний спосіб збереження семантики [8]. Семантичні особливості англійських бізнес-ідіом потребують комплексного підходу до їх аналізу. Основні проблеми пов'язані з багатозначністю, культурною специфікою та введенням нових термінів у діловий дискурс. Подальші дослідження мають бути спрямовані на систематизацію бізнес-ідіом.

Мета статті – зробити аналіз семантичних особливостей бізнес-ідіом в англійській мові. Сформульована мета передбачає розв'язання низки конкретних завдань: відстежити методом суцільної вибірки та дослідити англійські ідіоми, які стосуються бізнес-тема-

тики; визначити їхні семантичні особливості; сформулювати висновки та пропозиції щодо подальших досліджень в обраному напрямі.

Результати. На думку таких учених, як Н. Писарська, А. Гомон, М. Заверюченко, «англійська мова не даремно позиціонується як «ідіоматична мова», адже вона фактично перевантажена усталеними висловлюваннями, численними прислів'ями, приказками й афоризмами. Кожна ідіома має свою історію походження та цілком логічне пояснення» [7, с. 24].

Н. Євтушенко зазначає, що «ідіоми є важливою частиною мови, а також вони впливають на мовний потенціал. Ідіоматичні одиниці сприяють збагаченню та розширенню культурної спадщини. Завдяки метафоричній ідіоматичній конструкції мова стає колоритною і передає всі тонкощі не тільки ментальності, але й багатовікової спадщини народу, що відображає людський досвід пізнання навколишнього середовища» [9, с. 39].

Л. Коваль, О. Чаплик, С. Масон наголошують, що ділова англійська та загальна англійська мова мають набагато більше спільного, коли йдеться про ідіоми, вирази та фрази. Письмова мова ділового спілкування не є наповненою ідіоматичними виразами, тоді як усне ділове спілкування допускає можливість уживання ідіом не тільки для того, щоб донести необхідну інформацію, але й для створення атмосфери реального спілкування. Правильне використання ідіом занурює співрозмовника в атмосферу англійського життя загалом і бізнесу зокрема, сприяє встановленню більш неформального контакту між партнерами.

Вивчення мови бізнесу сприяє комплексному розумінню англійської мови, оскільки міжмовна комунікація є складним багатоаспектним процесом, що передбачає одночасну взаємодію елементів різного ступеня комунікативної спрямованості, структурно-семантичної складності та змістовної експлікації комунікативних одиниць [10, с. 123].

Бізнес-стиль визначається як система взаємопов'язаних мовних елементів, яка спрямована на виконання визначеної комунікативної функції, насамперед інформативної. Деякі обмеження у граматиці призводять до компресії мовних елементів. У граматиці компресія виражається у вилученні службових слів, у спрощеному вживанні часових

форм і в лаконічних конструкціях. У лексиці також є свої особливості: деякі слова розкривають більшу полісемію, ніж ту, що зареєстрована у словниках [8, с. 64].

Англомовний бізнес-дискурс виступає міжособистісною комунікацією, специфіка, структура та функції якої зумовлені діловими стосунками людини. Характерними ознаками такої бізнес-комунікації є чіткість побудови текстів, точність уживання термінів і термінологічних сполучень. Функціонування фразеологізмів відіграє роль смислових маркерів сучасних процесів суспільно-економічного та політично-ділового життя. Доцільно назвати чинники, що впливають на вибір фразеологізмів як мовних засобів для побудови ділової комунікації: бажання уникнути надмірної експресивності; прагнення запобігти непорозумінням у розмаїтті комунікативних ситуацій [11, с. 119].

Англомовні бізнес-ідіоми виступають невід'ємною складовою частиною ділового мовлення англійської мови, широко застосовуються в комунікації між її носіями. Водночас їхня метафорична природа та культурна специфіка створюють значні труднощі для розуміння носіями інших мов. Ці мовні одиниці яскраво ілюструють взаємозв'язок мови з концептуальними метафорами та світоглядними уявленнями. Англомовні бізнес-ідіоми є динамічним феноменом, який безперервно розвивається, відображає трансформації в економічній, технологічній і культурній сферах. Їх дослідження дає змогу не лише фіксувати ці зміни, але й аналізувати, як лексика англійської мови інтегрує соціально-економічні процеси у свої структури.

У результаті проведеного дослідження семантики проаналізованих бізнес-ідіом було визначено шість основних тематичних груп.

1. Ідіоми про гроші та фінанси. Ідіома *cut corners* (економити) попереджає про ризики економії на якості заради зниження витрат. «Зрізати кути» – означає скорочення зусиль або витрат, що може призвести до недоліків. Ідіома *money talks* (гроші, які мають вплив або владу) використовується для підкреслення впливу грошей на рішення. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в уявленні грошей як здатних «говорити», що символізує їхню силу впливу. Ідіома *nest egg* (заощадження на майбутнє) зазначає важливість збережень для майбутніх потреб. Гніздо з яйцем уособлює

безпеку й очікування майбутньої вигоди. Ідіома *penny pincher* (скнара) застосовується для опису людей, які надмірно економлять. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в підкресленні надмірного бажання заощадити на дрібницях і навіть незначних коштах, що відображає схильність людини зосереджуватися на фінансових деталях. Ідіома *throw money down the drain* попереджає про марні витрати. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в тому, що гроші, кинуті в каналізацію, символізують витрату без користі. Ідіома *cash cow* використовується для опису стабільного фінансового успіху. «Дійна корова» символізує джерело постійного прибутку, як корова, що регулярно дає молоко. Ідіома *money doesn't grow on trees* (гроші важко заробити; їх немає в надлишку) пояснює необхідність економії. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в тому, що гроші не є природним ресурсом, який легко отримати. Ідіома *make a killing* (зірвати куш) означає можливість заробити значну суму грошей за короткий час, ця ідіома підкреслює фінансовий успіх. Ідіома походить від мисливської метафори «вдале полювання».

2. Ідіоми про переговори та домовленості. Ідіома *go back to the drawing board* (почати спочатку, переглянувши стратегію) мотивує переглянути план і розпочати з початку після невдачі. Дошка для креслення символізує етап планування, а повернення до неї означає перезапуск, переглядання стратегії. Ідіома *give and take* (взаємні поступки) описує компроміс у переговорах. Баланс «дати і взяти» символізує рівноцінний обмін поступками. Ідіома *move the goalposts* (змінювати умови чи цілі під час процесу) попереджає про несправедливість у зміні правил під час процесу. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в тому, що зміщення воріт у спорті ускладнює досягнення мети, що аналогічно зміненим умовам угоди. Ідіома *play hardball* (діяти жорстко під час переговорів) описує агресивний стиль переговорів для досягнення цілей. Гра із жорстким м'ячем символізує жорсткість у підходах. Ідіома *seal the deal* вказує на успішне завершення угоди. «Запечаткування» угоди як символ її остаточного підтвердження. Ідіома *get down to brass tacks* (перейти до конкретики) підштовхує до обговорення суті справи. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в тому, що латунні цвяхи символізують основні деталі чи сутність.

3. Ідіоми про роботу в команді. Ідіома *on the same page* (на одній хвилі) забезпечує єдність розуміння між учасниками команди. Бути на одній сторінці книги означає синхронізованість у мисленні. Ідіома *pull your weight* (робити свій внесок) мотивує виконувати свою частину роботи. «Тягнути свою вагу» асоціюється з рівномірним розподілом зусиль у команді. Ідіома *burning the midnight oil* (працювати допізна) показує важливість наполегливої роботи для досягнення результату. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в тому, що масляна лампа, яка горить вночі, символізує тривалу працю. Ідіома *the ball is in your court* вказує на те, хто відповідає за наступний крок. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в тому, що в тенісі м'яч на стороні суперника означає, що тепер хід за ним. Ідіома *pick up the slack* (заповнити прогалини) відображає важливість підстраховки в команді. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в тому, що «підтягнути провисання» у роботі – це образ додаткового зусилля. Ідіома *be on the same wavelength* (на одній хвилі) демонструє необхідність спільного розуміння всередині колективу. Переносне значення цієї ідіоми полягає в тому, що хвиля представляє одну частоту думки.

4. Ідіоми про успіх і невдачі. Ідіома *hit the ground running* (взятися до справи) показує ефективний і швидкий старт проєкту. Образ бігуна, який одразу починає рух після старту, символізує активний початок. Ідіома *miss the boat* (упустити шанс) попереджає про ризик втрати можливості. Переносне значення цієї ідіоми полягає в тому, що упущення корабля символізує втрату шансу на подорож. Ідіома *sink or swim* (діяти на свій ризик, без підтримки) заохочує до самостійного вирішення проблем. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в тому, що або плавати, або тонути – символ боротьби за виживання. Ідіома *back to square one* (повертатися на круги своя) вказує на необхідність почати з початку після провалу. Переносне значення цієї ідіоми полягає в тому, що повернення до першого квадрата гри означає старт із нуля. Ідіома *climb the corporate ladder* (підніматися кар'єрними сходами) описує кар'єрний прогрес. «Драбина» символізує підйом на вищі посади. Ідіома *throw in the towel* (визнати поразку, здатися) підкреслює завершення марної справи. Похо-

дить із боксу, де кинутий рушник означає капітуляцію. Ідіома *a sinking ship* (бізнес чи проєкт, що швидко йде до провалу) описує ситуації, коли варто вийти зі справи. Метафоризація проходить через образ корабля, який тоне та який вже неможливо врятувати.

5. Ідіоми про конкуренцію. Ідіома *cutthroat competition* (нешадна конкуренція) показує жорсткість конкурентного середовища. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в тому, що «різати горло» передає безжалісність у боротьбі. Ідіома *dog-eat-dog world* (закон джунглів) описує жорстокий і конкурентний світ. Переносне значення цієї ідіоми полягає в тому, що собаки, що борються одне з одним, уособлюють конфлікт. Ідіома *level playing field* (умови, де всі мають рівні шанси) вказує на необхідність створення рівних умов. У грі, що проводиться на ігровому полі, наприклад у регбі, одна команда мала б несправедливу перевагу, якби поле мало нахил. Оскільки на деяких реальних ігрових полях справді є ухили, команди зазвичай змінюють кінці ігрового поля в перерві між таймами. Тобто рівне поле гри означає чесні умови для всіх учасників. Ідіома *be ahead of the pack* (бути на крок попереду) підкреслює важливість залишатися лідером серед конкурентів. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в тому, що «попереду зграї» вказує на конкурентну перевагу. Ідіома *up the ante* (піднімати ставки) заохочує до підвищення стандартів. У покері гравці можуть збільшити свої ставки на столі, поклавши перед собою велику суму грошей. Це збільшення ставок може привести до більшої інтриги та напруженості у грі, а також потенційно вищих виплат для переможця. У цій ідіомі підвищення ставок ілюструє збільшення ризиків і винагород. Ідіома *go for broke* (іти ва-банк) мотивує ризикнути всім для великих виграшів. Метафоричне значення полягає в тому, що ця ідіома походить від азартних ігор, де люди ставлять усі свої гроші в надії виграти більше.

6. Ідіоми про рішення та планування. Ідіома *bite the bullet* (проковтнути гірку пілюлю) заохочує ухвалити важке, але необхідне рішення. До розвитку анестезії солдатам іноді доводилося кусати свинцеві кулі зубами, щоб витримати біль під час операції. Згодом уже цей вислів став використовуватися в переносному значенні для опису того, хто сміливо й рішуче стикається зі складними

чи неприємними ситуаціями. Кусання кулі асоціюється з терпінням болю під час важких випробувань. Ідіома *touch base* (зв'язатися з кимось для обговорення деталей) підкреслює важливість підтримки зв'язку. База означає кожен з чотирьох точок у кутах «ромба» у бейсболі, до яких гравець повинен дістатися, щоб забити гол. У переносному значенні база в бейсболі символізує контрольні точки комунікації. Ідіома *step up to the plate* підштовхує до прийняття відповідальності. Вираз походить із мови бейсболу, де «тарілка» – це гумова плита в одному з кутів ромба, на якій стоїть відбивач, коли відбиває м'яч. Метафоричне значення цієї ідіоми полягає в тому, що в бейсболі вихід на подачу символізує готовність діяти. Ідіома *call the shots* показує важливість ухвалення рішень. У таких іграх, як більярд, гравець, який «призначає удар», вирішує і оголошує, яку кулю він має намір забити в лузу. Із часом фраза «керувати ударами» зі специфічного більярдного виду спорту цілком перетворилася на метафоричний вираз, який використовується для опису того, хто контролює ситуацію або ухвалює важливі рішення в будь-якій ситуації. Ідіома *keep your eye on the ball* заохочує зосередженість на цілях. Ця фраза виникла у спорті, зокрема в іграх із м'ячем, де гравців просили «не спускати очей з м'яча». Стеження за м'ячем у спорті символізує увагу до важливого.

Фразеологічний фонд ділового мовлення зазнає постійних змін. Сфері бізнесу належить важливе місце у світовому інформаційному просторі, вона набирає все більших обертів. Глобалізація та прагнення до новизни сприяють утворенню різноманітних інновацій, зокрема і фразеологічних [11, с. 120].

Висновки. У результаті проведеного дослідження семантичних особливостей англomовних бізнес-ідіом було визначено шість основних тематичних груп, які відображають ключові аспекти ділового спілкування. Ідіоми про гроші та фінанси показують наскільки важливо бути стабільним у фінансах і дбайливо поводитися з ресурсами в бізнесі. Вони відображають прагматичний характер ділових відносин і увагу до прибутковості й витрат. Ідіоми про переговори та домовленості підкреслюють стратегічну роль комунікації, компромісів і укладання угод для досягнення взаємовигідних

результатів. Ідіоми про роботу в команді відображають необхідність ефективної співпраці, колективної відповідальності та координації зусиль для досягнення спільної мети. Ідіоми про успіх і невдачі акцентують увагу на досягненнях і ризиках. Ідіоми про конкуренцію демонструють змагальний характер бізнесу та необхідність стратегічних дій у конкурентному середовищі. Нарешті, ідіоми про рішення та планування підкреслюють велике значення стратегіч-

ного мислення та управлінських рішень для досягнення результатів. Отже, бізнес-ідіоми є репрезентацією ключових концептів і цінностей, які лежать в основі ділової комунікації, що робить їх важливим інструментом для ефективного спілкування в міжнародному бізнес-контексті. Перспективи подальшого дослідження можуть бути зосереджені на компаративному аналізі бізнес-ідіом української та англійської мов для покращення міжкультурної взаємодії.

Література:

1. Скуратівська Г. Формування навичок використання нових фразеологічних одиниць англійської мови студентами економічних спеціальностей. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія «Педагогічні науки». 2018. Вип. 138. С. 192–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2018_138_27.
2. Ishchuk N., Kvasnytska O. English idioms in workplace discourse: functional, semantic and structural features. *Лінгвістичні студії*. 2024. № 47. С. 83–100. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2024.47.7>.
3. Mishchynska I. Lexical composition of business English: characteristic features. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2024. № 1 (25). С. 112–120. <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2024.25.112-120>.
4. Nelson M. Semantic associations in Business English : A corpus-based analysis. *English for Specific Purposes*. 2006. № 2. Vol. 25. P. 217–234. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2005.02.008>.
5. Hrdličková Z. Idiomatic Expressions in the Context of Business English. *Hradec králové journal of anglo-phone studies*. 2017. № 1. Vol. 4. P. 74–84. URL: https://pdf.uhk.cz/hkjas/pi/pdf/vol4nr1_2017.pdf.
6. Hrdličková Z. Business, Academic and General English Idioms and Their Synonyms. *At the crossroads: Papers on language and culture in the 20th and 21st centuries*. 2021. P. 37–51. URL: http://wydawnictwo.ans-ns.edu.pl/images/pdf/At_the_crossroads_2021.pdf.
7. Писарська Н., Гомон А., Заверюченко М. Специфіка вживання англійських економіко-технічних фразем у діловій комунікації. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Т. 2. Вип. 21. С. 23–27. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.2.4>.
8. Пільгуй Н., Доля А. Особливості перекладу бізнес-ідіом в англійському економічному дискурсі. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Серія «Актуальні проблеми розвитку українського суспільства». 2016. № 13 (1185). С. 63–66. URL: <http://aprus.khpi.edu.ua/article/view/71424>.
9. Євтушенко Н. Структурно-семантичні особливості ідіоматичних одиниць англійської і української мов. *Актуальні питання іноземної філології*. 2022. № 16. С. 38–43. <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-6>.
10. Коваль Л., Чаплик О., Масон С. Використання ідіом у сучасному англійському діловому дискурсі. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2020. Т. 30. № 3. С. 122–125. <https://doi.org/10.36930/40300321>.
11. Ріба-Гринишин О., Кривда С. Функціонально-семантичний аспект дослідження фразеології в англійському діловому дискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». 2019. Т. 30 (69). Ч. 2. № 4. С. 118–121. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-2/23>.

References:

1. Skurativska, H. (2018). Formuvannia navychok vykorystannia novykh frazeolohichnykh odynts anhliskoi movy studentamy ekonomichnykh spetsialnostei [Development of skills of using new phraseological units of English by students of economic specialties]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M.P. Dragomanova. Seriiia "Pedahohichni nauky"*, 138, 192–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2018_138_27 [in Ukrainian].
2. Ishchuk, N., & Kvasnytska, O. (2024). English idioms in workplace discourse: functional, semantic and structural features. *Linhvistychni studii*, 83–100. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2024.47.7>.
3. Mishchynska, I. (2024). Lexical composition of business English: characteristic features. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii*, 25, 112–120. <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2024.25.112-120>.

4. Nelson, M. (2006). Semantic associations in Business English: A corpus-based analysis. *English for Specific Purposes*, 25 (2), 217–234. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2005.02.008>.
5. Hrdličková, Z. (2017). Idiomatic Expressions in the Context of Business English. *Hradec králové journal of anglophone studies*, 1 (4), 85–94. URL: https://pdf.uhk.cz/hkjas/pi/pdf/vol4nr1_2017.pdf.
6. Hrdličková, Z. (2021). Business, academic and general English idioms and their non-idiomatic synonyms. *At the crossroads: Papers on language and culture in the 20th and 21st centuries*, 37–51. URL: http://wydawnictwo.ans-ns.edu.pl/images/pdf/At_the_crossroads_2021.pdf.
7. Pysarska, N., Homon, A., & Zaveriushchenko, M. (2022). Spetsyfika vzhyvannya anhlomovnykh ekonomiko-tekhnichnykh frazem u dilovii komunikatsii [Specificity of the using English economic and technical phrases in business communication]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 2 (21), 23–27. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.2.4> [in Ukrainian].
8. Pilhui, N., & Dolia, A. (2016). Osoblyvosti perekladu biznes-idiom v anhlomovnomu ekonomichnomu dyskursi [Peculiarities of translating business idioms in English economic discourse]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "KhPI". Seriiia "Aktualni problemy rozvytku ukrainskoho suspilstva"*, 13 (1185), 63–66. Retrieved from <http://aprus.khpi.edu.ua/article/view/71424> [in Ukrainian].
9. Yevtushenko, N. (2022). Strukturno-semantychni osoblyvosti idiomatychnykh odynyts anhliiskoi i ukrainskoi mov [Structural and semantic features of idiomatic units in English and Ukrainian]. *Aktualni pytannia inozemnoi filolohii*, 16, 38–43. <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-6> [in Ukrainian].
10. Koval, L., Chaplyk, O., & Mason, S. (2020). Vykorystannia idiom u suchasnomu anhliiskomu dilovomu dyskursi [The use of idioms in modern English business discourse]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 30 (3), 122–126. <https://doi.org/10.36930/40300321> [in Ukrainian].
11. Riba-Hrynyshyn, O., & Kryvda, S. (2019). Funktsionalno-semantychnyi aspekt doslidzhennia frazeolohii v anhliiskomu dilovomu dyskursi [The functional and semantic aspect of the study of phraseology in English business discourse]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriiia "Filolohiia. Sotsialni komunikatsii"*, 4(2), 118–121. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-2/23> [in Ukrainian].

ФОНОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНОЇ ДИТЯЧОЇ ПРОЗИ

Корольова Тетяна Михайлівна,

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 0000-3441-196X

У роботі надано результати дослідження фоностилїстичних засобів (ФЗ) (сегментних і супрасегментних), їхньої ролі в підвищенні експресивності художнього прозового тексту. Пошук закономірностей взаємозв'язку фоностилїстичного прийому в художньому тексті з його композиційними та жанровими особливостями становить предмет дослідження.

Матеріалом дослідження слугує англomовна версія книги американського письменника Франка Баума "The marvelous land of Oz" [1]. Доведено, що одним з основних стилеутворювальних засобів тексту є комплексний характер взаємодії фонетичних одиниць сегментного рівня, що формують такі фоностилїстичні фігури, як асонанс, алітерація, рима, ониматопея, епіфора, евфонія, діафан, та супрасегментних засобів – ритм, мелодійний повтор, темпоральний і тембральний параметри інтонації. Фоностилїстичні засоби відображають модально-емоційну атмосферу прози, що реалізується в різнобічних структурних комбінаціях за одночасної взаємодії всіх фонетичних засобів.

Фоностилїстичні характеристики прозових творів дитячої літератури є одним з аспектів, пов'язаним із комплексним аналізом художнього тексту, композиційною структурою твору.

Ключові слова: фоностилїстичні особливості, дитяча проза, експресивність художнього твору.

Korolova Tetiana. Phonostylistic characteristics of children's prose

The paper presents the results of phonostylistic research (segmental and suprasegmental units) and the role of phonetic characteristics in increasing the expressiveness of the prose text. The analysis of patterns contributing to the relationship between the phonostylistic device in the text of children's fiction and its compositional and genre features is the subject of this study.

The material for the study is the English-language version of the book by the American writer Frank Baum "The marvelous land of Oz". It is proved that one of the main style-forming means of the text is the complex nature of the interaction of phonetic units of the segmental level, which form such phonostylistic figures as assonance, alliteration, rhyme, onomatopoeia, epiphora, euphony, diaphane, and suprasegmental means – rhythm, melodic repetition, temporal and timbral parameters of intonation. Phonostylistic means reflect a certain emotional atmosphere of the prose, various structural combinations of simultaneous interaction of all phonetic means are observed.

Phonostylistic characteristics of prose works of children's literature is one of the aspects related to the complex analysis of the text, the compositional structure of the work.

Key words: phonostylistic features, children's prose, expressiveness of fiction.

Вступ. Наука про функціонування звукових засобів у мові (фоностилїстика) вивчає дві сторони функціонування фонетичних одиниць, які мають фоностилїстичний потенціал: 1) інвентар фонетичних одиниць; 2) функціональні особливості фонетичних одиниць. У зв'язку з вищесказаним у цьому дослідженні висвітлюються два розділи фоностилїстики: номенклатура фоностилїстичних засобів та їх семантична варіативність у мові художньої дитячої прози. Варто зазначити, що в першому та другому випадках у роботі

представлені результати вивчення особливостей реалізації як сегментних, так і супрасегментних засобів, що дає можливість усебічно розглянути питання про систематизацію фоностилїстичних засобів (далі – ФЗ) та їхню роль у підвищенні експресивності художнього прозового тексту.

Художня проза представляє багатий матеріал із погляду різноманітності фоностилїстичних засобів, описів фоностилїстичних характеристик творів дитячої художньої прози та виявлення специфіки їх

функціонування в роботах письменників. На тлі значною мірою розроблених проблем лексико-граматичного аспекту стилістичної організації прозового тексту [2; 3] маловивченим залишається прагматичний аспект фоно-стилістичної організації дитячих прозових творів: здатність передавати зміст твору, створювати експресивне звучання та впливати на адресата. Важливо пам'ятати, що поєднання різних засобів виразності в художньому тексті впливає на читача у плані розуміння ідеї тексту та характерів його персонажів.

Відомо, що фонетична сторона тексту взаємодіє з його семантичними, прагматичними, синтаксичними, жанровими параметрами [4; 5]. У будь-якому конкретному тексті фоно-стилістичний прийом є специфічним і закономірним явищем для творів прози [6; 7]. Пошук закономірностей взаємозв'язку фоно-стилістичного прийому в художньому тексті з його композиційними та жанровими особливостями становить предмет цього дослідження.

З вищевикладеного ясно, що з огляду на зростання інтересу мовознавців і соціуму до проблеми вивчення ролі фоно-стилістичних засобів у дешифруванні тексту читачем, праця є своєчасною. Актуальність поставлених вище проблем зумовлена й тим, що їх розгляд і вирішення стосуються таких розділів філології, як внутрішня та зовнішня лінгвістика, літературознавство, текстологія, у рамках яких розглядається не тільки письмова, а й усна форма художнього прозового твору (аудіокнига).

Мета статті – зробити опис ресурсів і значень сегментних і супraseгментних фоноодиниць у дитячій художній прозі. Матеріалом дослідження слугує англomовна версія книги американського письменника Франка Баума “The marvelous land of Oz” [1].

Для досягнення поставленої мети були вирішені такі завдання:

- визначено поняття фоно-стилістичних засобів прози;
- встановлено комплекс фоно-стилістичних засобів і характер їх реалізації в рамках твору, що розглядається.

Наукова новизна дослідження полягає в порушенні та вирішенні низки проблем фоно-стилістичного оформлення дитячої художньої прози. Вивчаються структура та взаємозв'язок фонетичних одиниць прозових текстів, проводиться аналіз впливу фонетики

на прагматичний потенціал твору та його композиційно-семантичну структуру.

Результати. Фонема зазвичай не сприймається як носії будь-якої інформації [8]. У мовознавстві найменшими семантичними елементами вважаються одиниці морфемного рівня. Саме тому сенсоророзрізнявальна функція фонем і їхнє значення можуть проявитися тільки завдяки їхній позиції у складі більших одиниць (слова чи речення). Завдяки рекурентності варіантів фонем у складі більших елементів можна говорити про їхні оказіональні значення. Розглянемо такий приклад: *Its head was a male sack stuffed with straw, with eyes, nose and mouth painted on it to present a face* [1, с. 36]. У цьому реченні початковий повтор згідної /s/ у ряді слів, що примикають одне до одного (*small sack stuffed with straw*), дозволяє сказати, що за фонемою закріплено деяке значення, пов'язане із семантикою слів, у яких вона вживається. Повторення даної фонемі створює ефект хрускоту та шарудіння соломі в тілі Пугала, що сприяє підвищенню яскравості сприйняття образу читачем, таким чином посилює прагматичну функцію фрагмента тексту загалом.

Варто сказати, що алітераційний кластер, що використовується в наведеному вище прикладі, є одним із поширених фоносемантичних прийомів прозових творів. Під час дослідження семіотичної природи даного фоно-стилістичного прийому часто спостерігається варіативність протяжності звукового комплексу, що досліджується. Кордони звукових кластерів можуть як збігатися з межами морфем, так і бути менші або більші за словоформу. В останньому випадку фоно-стилістичні комплекси реалізуються протягом кількох одиниць (синтагми, частини синтагми, речення, абзацу тощо):

The sun had baked the plowed land into a gray mass, with little cracks running through it. Even the grass was not green, for the sun had burned the tops of the long blades until they were the same gray color to be seen everywhere [1, с. 25].

Як бачимо з наведеного фрагмента тексту, морфема “ed” збігається з варіантами фонемі /d/ та її глухого варіанта /t/ і реалізується в декількох реченнях.

Коли звуковий комплекс менший за окреме слово, його фоно-стилістична функція підкреслюється автором навмисним уживанням повторів лексичних одиниць. Наприклад:

There was no garden at all. and no cellar – except a small hole, dug in the ground, called a cyclone cellar, where the family could go in case one of those great whirlwinds arose [1, с. 25].

Наведемо ще кілька прикладів використання алітерації в матеріалі дослідження.

When Dorothy stood in the doorway and looked around, she could see nothing but a great gray prairie on every side [1, с. 25].

He was gray also, from his long beard to his rough boots, and he looked stern and solemn, and rarely spoke [1, с. 25].

With one blow of his paw, he sent the Scarecrow spinning over and over to the edge of the road, and then he struck at the Tin Woodman with his sharp claws [1, с. 49].

“I have not the heart to harm even a Witch”, remarked the Tin Woodman <...> [1, с. 81].

There was, in her cupboard, a Golden Cap, with a circle of diamonds and rubies running round it [1, с. 85].

Here after you will be a great man, for I have given you a lot of bran-new brains [1, с. 108].

When the Tin Woodman walked about, he felt his heart rattling around in his breast <...> [1, с. 110].

<...> when Dorothy asked for something to eat the woman gave them all a good dinner, with three kinds of cake and four kinds of cookies, and a bowl of milk for Toto [1, с. 129].

Характерною рисою посилення виразності дитячого прозового твору є широке застосування асонансу в тексті. Наприклад:

From the far north they heard a low wail of the wind, and Uncle Henry and Dorothy could see where the long grass bowed in the air from the south, and as they turned their eyes that way, they saw ripples in the grass coming from that direction also [1, с. 26].

“No”, she answered. “One of them is of tin, and one of straw; one is a girl and another lion” [1, с. 83].

<...> she was a powerful Witch, as well as a wicked one <...> [1, с. 85].

“<...> but I shall be very unhappy unless you give me brains” [1, с. 105].

“Congratulate me. I am going to Oz to get my brains at last. When I return, I shall be as other men are” [1, с. 107].

Поширеними прийомами фоностилістики дитячої прози є використання вимовних варіантів емпатичного наголосу, ритмізації тексту, звуконаслідування, відтворення осо-

бливостей мови за допомогою опису особливостей голосу тощо.

Розглянемо реалізацію цих прийомів у дитячій художній прозі.

Із численних випадків модифікацій звуків потрібно виділити ті, які є усвідомлюваними автором твору та використовуються зі «стилістичною» метою, тобто зумовлені посиленням артикуляції. *“Tol-de-ri-de-oh” at every step, he felt so gay.*

Фонетична ознака довготи/короткості звуків часто використовується для позначення просторових відносин – близькості/дальності описуваного об’єкта.

“We have come to claim our promise, O Oz” [1, с. 101].

Ця ознака використовується в даному разі для позначення звернення до героя, який перебуває досить далеко від мовця, тобто фізичних властивостей об’єкта, має деякий символічний, умовний характер.

“Neither. He’s a-a-a-meat dog”, said the girl [1, с. 50].

Як бачимо, у графічному відтворенні мовних особливостей персонажів твору автори збільшують довготу голосного (ударні та ненаголошені) або приголосного звука з метою посилення емоційного компоненту лексеми в різних позиціях у слові: усередині, наприкінці, на початку. У даному разі характеризується скрутне становище героїні, її хезитація під час вибору правильного слова. Варто зазначити, що основна функція збільшеної тривалості звука – емоційне виділення слова. Подовження звука в ударному складі виражає різні типи позитивних і негативних емоцій: обурення, нетерпіння, іронію, захоплення тощо [8]. Прагматика використання цього прийому в художніх текстах посилює реалістичність художнього тексту, дозволяє читачеві відчувати модально-емоційний бік мови персонажів, їхнє ставлення до співрозмовників.

Як зазначено вище, фонетичний рівень текстової організації пов’язаний із графічним рівнем. Фонетичні знаки в письмовому тексті стають стилістично значущими. Цей прояв може бути симетричний (одна фонема відповідає одній літері) і асиметричний (ряд фонем відповідає одній літері або одна фонема має кілька літерних утілень): *Dorothy sat quite still on the floor and waited to see what would happen* [1, с. 27]. Тут фонема /w/ представлена як

двома літерами *ui* у слові *quite*, так і однією буквою *w* в інших випадках.

Розгляд фонетичного рівня тексту традиційного протиставлення добрих і злих героїв у дитячій прозі – один з основних прийомів авторів художніх творів. Так, у досліджуваному матеріалі фонема /w/ використовується як для характеристики злої чаклунки, так і для опису добрих героїв: *The Wicket Witch of the West* [1, с. 82]. *It was lucky the Scarecrow and the Woodman were wide awake and heard the wolves coming* [1, с. 83]. Наведені вище приклади ілюструють, що опозиції на фонемному рівні характеризують взаємодію образів у системі художнього тексту.

Ще одним поширеним фоностилистичним прийомом є звуконаслідування (ономатопея) – відтворення наявних у природі звуків мовними звуками, що імітують, або використання слова, що виникло в результаті такого наслідування. У творі, що вивчається, широко використовуються звуконаслідувальні слова, які допомагають читачеві зануритися у світ твору, відчувати себе учасником подій. Наприклад: *When she had finished her meal, and was about to go back to the road of yellow brick, she was startled to hear a deep groan nearby. <...> Just then another groan reached their ears, and the sound seemed to come from behind them* [1, с. 43–44].

Наведений вище фрагмент ілюструє те, як відоме читачеві слово, що позначає типовий звук, властивий тваринам (комахам), сприяє реальному уявленню та сприйняттю героїв. Сюжет книги будується на повторенні таких ситуацій, коли сюжет оповідання пропонує героям випробування у вигляді навали диких тварин і комарів (лев гарчить, бджоли дзижчать):

<...> now and then there came a deep growl from some wild animal hidden among the trees [1, с. 48].

Just as he spoke there came from the forest a terrible roar, and the next moment a great lion bounded onto the road [1, с. 49].

<...> they were awakened by the crowing of the green cock that lived in the back yard of the palace, and the cackling of a hen that had laid a green egg [1, с. 81].

Forthwith there were heard a great buzzing in the air, and a swarm of black bees came flying toward her [1, с. 84].

The bees came and found no one but the Woodman to sting, so they flew at him and broke

off all their stings against the tin, without hurting the Woodman at all [1, с. 84].

But the Lion explained that the animals were holding a meeting, and he judged by their snarling and growling that they were in great trouble [1, с. 125].

Звуконаслідувальні та звукосимволічні слова, як ми бачили в попередніх прикладах, є широко використовуваним засобом композиційного структурування тексту. Метонімічний зв'язок звуку та джерела цього звуку дозволяє назвати в тексті джерело звуку. Окрім опису персонажа, функція ономатопеї в багатьох прикладах є ще й композиційною. У цьому сенсі найбільший інтерес для дослідника становлять звуки, що видаються людьми чи предметами:

The Wicket Witch was so angry <...> that she stamped her foot and tore her hare and gnashed her teeth [1, с. 85].

Then the Lion gave a great roar and sprang towards them <...> [1, с. 85].

When the Tin Woodman walked about he felt his heart rattling around in his breast <...> [1, с. 110].

The field mouse now as it was freed from its enemy, stopped short and coming slowly up to Woodman it said, in a squeaky little voice <...> [1, с. 63].

The Tin Woodman began to use his axe at once, and, just as the two Kalidahs were nearly across, the tree fell with a crash into the gull, carrying the two ugly, snarling brutes with it <...> [1, с. 56].

She was within a few steps of it, and Oz was holding out his hands to help her into the basket, when, crack! When the ropes and the balloon rose into the air without her [1, с. 112].

The Scarecrow was thinking again, and his head bulged out so horribly that Dorothy feared it would burst [1, с. 115].

They all ran forward and passed under the tree without injury, except Toto, who was caught by a small branch and shaken until he howled [1, с. 119].

Як бачимо з наведених прикладів, звуки, що видаються людиною внаслідок її дій, характеризуються особливим розмаїттям, імітують фонетичну метонімію. Словотворчість, в основу якої покладено звуковий компонент, зумовлений діями людини, сил природи, сприяє виникненню звуконаслідувань зі значенням інтенсивності й образ-

ності. З наведених прикладів очевидний чіткий зв'язок фонетичної форми слова з реальністю, що проявляється в однозначності співвіднесення лексеми з об'єктом, що позначається. Повторення звуконаслідувальних слів або їх уживання в емпатичному положенні забезпечують експресивність тексту, посилюють модально-емоційний компонент розповіді.

Одним із художніх типологічно поширених прийомів є вживання епіфори й анафори в дитячій прозі. Наприклад:

*The sun and wind had changed her, too. **They have taken** the sparkle from her eyes and left them a sober gray, **they have taken** red from her cheeks and lips, and they were gray also.*

*He was gray also, from his long beard to his rough boots, **and** he looked stern **and** solemn, **and** rarely spoke.*

*"**And I am going to ask him** to give me a heart", said the Woodman. "**And I am going to ask him** to send me and Toto back to Kansas", added Dorothy [1, c. 51].*

*"**And then I should get no brains**", said the Scarecrow.*

*"**And then I should get no courage**", said the Lion.*

*"**And then I should get no heart**", said the Tin Woodman.*

*"**And then I should never get back to Kansas**", said Dorothy [1, c. 48].*

*"<...> why, I am a **Queen** – the **Queen** of all the field-mouse!" [1, c. 63].*

*"**And you promised to give me brains**", said the Scarecrow.*

*"**And you promised to give me a heart**", said the Tin Woodman.*

*"**And you promised to give me courage**", said the Cowardly Lion [1, c. 101].*

*"**But then I should not have had my wonderful brains!**", cried the Scarecrow.*

*"**And I should not have had my lovely heart**", said the Tin Woodman [1, c. 132].*

Наведені вище приклади використання анафори демонструють структурувальну та художню функції повторень на початку синтагм, що сприяє образному сприйняттю і адекватній інтерпретації твору дітьми. Нижченаведена ілюстрація фрагментів із застосуванням епіфори не тільки посилює експресивність твору, але й робить значний внесок у прагматичну сторону тексту, про що свідчать наведені нижче приклади:

*It was reached by a trap-door in the middle of the floor; from which a **ladder lad** down into a small dark hole [1, c. 25].*

*Once the house had been **painted**, but the sun blistered the **paint** and the rains washed it away, and now the house was as dull and gray as everything else [1, c. 25].*

*In the civilized countries I believe there are no witches left; **nor** wizards, **nor** sorceresses, **nor** magicians.*

*Remember that the Witch is **wicked** – tremendously **wicked** – and ought to be killed [1, c. 78].*

*"No", she answered. "**One** of them is of tin, **and one** of straw; **one** is a girl **and** another lion" [1, c. 83].*

*There were **forty** crows, and **forty** times Scarecrow twisted the neck, until at last all were lying dead beside him [1, c. 84].*

Важливу роль у структуруванні тексту та посиленні його модально-емоційної складової частини, образності оповідання відіграє риторична епіфора:

*But the Tin Woodman caught the dog in his arms and held him tight, while he called to the mice: "**Come back! Come back!** Toto shall not hurt you" [1, c. 64].*

*"I am Oz, the Great and Terrible", said the little man, in a trembling voice, "but **don't** strike me, – please **don't!**" [1, c. 102].*

*"I have been **making believe**." – "**Making believe?**", cried Dorothy [1, c. 102].*

*"**Good bye!**" – "**Good bye!**", they all answered [1, c. 66].*

*"I am careful to help all those who may need a friend, even if it happens to be **only a mouse**".*

*"**Only a mouse!**", cried the little animal, indignantly <...> [1, c. 63].*

*"Oh, **thank you** – **thank you!**", cried the Scarecrow [1, c. 106].*

*"<...> and **we** should be lost." – "**We!**" exclaimed the girl [1, c. 111].*

*"**Come back!**", she screamed. "I can't **come back**, my dear," called Oz from the basket.*

*"**Good-bye!**" – "**Good-bye!**" shouted everyone <...> [1, c. 112].*

*"<...> the Scarecrow said: "**Oh, my!**".*

*Dorothy put her head over and cried: "**Oh, my!**".*

*The lion climbed the ladder next, and the Tin Woodman came last; but both of them cried, "**Oh, my!**" [1, c. 120].*

Наведені фрагменти риторичної епіфори переконливо доводять, що повторення вигу-

ків у художньому тексті посилює емоційність твору, створює враження в читача, що він є учасником подій.

Ще одним фонетичним засобом, близько пов'язаним із прагматикою та композицією тексту, є фоностилістичний прийом діафона, що передає ретроспективні повтори з переосмисленням:

*"You are welcome, most noble **Sorceress**, to the land of the Munchkins. We are so grateful to you **for having killed the Wicked Witch of the East**, and for setting our people free from bondage". Dorothy listened to her speech with wonder. What could the little woman possibly mean by calling her **sorceress**, and saying that she **had killed the Wicked Witch of the East**?*

*"I hope so", said Dorothy, earnestly, "since you seem **anxious** to have them". – "Oh, yes; **I am anxious**", returned the Scarecrow [1, с. 42].*

*"We have come to claim our **promise**, O Oz".*

*"What **promise**?", asked Oz [1, с. 101].*

*"But the first thing to do is to **cross the desert**, and then it should be easy to find your way home". – How can I **cross the desert**?", she enquired [1, с. 110].*

Як бачимо з діафона, що наведено вище, багатофункціональний ФЗ уживається в діалогічній і монологічній (внутрішній у даному випадку) мові, у межах суміжних синтагм, усередині цієї синтагми та в дистанційному положенні з метою оформлення абзацу.

У цій роботі одним із завдань був аналіз супрасегментних засобів оформлення прози дитячої художньої літератури; насамперед необхідно описати не тільки ритмічні особливості творів (анафора, епіфора, рима, діафон), що беруть участь в актуалізації ритму твору, але й супрасегментні параметри (мелодійний, динамічний, темпоральний і тембральний компоненти інтонації, фразовий наголос) взаємодії всіх супрасегментних засобів за актуалізації ритміки тексту. Наприклад:

*<...> **It was reached by a trap-door in the middle of the floor**, from which a ladder lad down into a small dark hole [1, с. 25].*

***The sun shone bright and the birds sang sweetly** and Dorothy did not feel nearly so bad as you might think a little girl would who had suddenly been whiskered away from her own country and set down in the midst of a strange land [1, с. 35].*

***They now turned and took the last look at the Emerald City** [1, с. 118].*

*"Well, **that's respect, I expect**", declared the clown [1, с. 123].*

Подібність акцентуації сусідніх сегментів, часто присутність рими є основою комплексу фонетичних засобів, що зумовлюють реалізацію ритму прози дитячих художніх творів.

Як видно з наведених прикладів, важливу роль в актуалізації ритмічного малюнку тексту відіграє використання рими. Під римою прози в лінгвістиці мається на увазі різного роду тотожності: закінчень (рівна кількість складів з одноманітною локалізацією наголосу), ударних і заударних голосних, заударних приголосних.

У цьому плані становить інтерес поява в досліджуваному прозовому творі класичної рими – дисонансу. Як приклад можна навести промову клоуна у фарфоровому місті:

*My lady **fair**,*

*Why do you **stare***

*At poor old Mr. **Joker**?*

*You're quite as **stiff***

*And prim as **if***

*You'd eaten up a **poker**! [1, с. 123].*

Тут довжина ритмічних одиниць тексту, їхня гомогенність і кількісна однорідність сприяє створенню чіткого ритму. Водночас кожна ритмічна одиниця має свою будову. Отже, можна зробити висновок, що одним із найбільш поширених засобів ритмізації для прозових текстів є рима, яка, як і більшість інших засобів створення ритму, заснована на звуковому повторі. Повтор у різних формах його прояву є передумовою створення ритмічного звучання тексту.

Посилення сприйняття ритмічного повтору найчастіше супроводжується мелодикою перерахування, компонентами якої можуть бути однорідні члени речення: підмети, присудки, доповнення, обставини. Чим ближче розташовані елементи ритмічної структури, що повторюються, тим вище ступінь ритмізації прозового тексту. Уживання розділових спілок, безсполучникових складносурядних речень, складнопідрядних з однорідними підрядними робить свій внесок у процес ритмізації тексту.

Важливим чинником ритму прози є частотність уживання лексико-стилістичних і граматично-стилістичних засобів у тексті: абзац → розділ → твір. Варто зазначити, що можливі випадки вживання вищезгаданих структурних особливостей і менших за обсягом одиниць: фрази, надфразової єдності. Отже,

очевидно, що фоностилістичні засоби відокремлюють одну частину тексту від іншої, підкреслюють межу між ними, забезпечують зв'язність тексту, показують відношення окремих частин тексту (заголовки, основний текст, епілог), маркують основні стадії розвитку сюжету. Прикладом, що сприяє композиційній зв'язності тексту, є наведені нижче пропозиції, що позначають початок і кінець розділів твору:

"Why should I do this for you?", asked Oz [1, с. 74].

"Why should I do this for you?", asked the lady [1, с. 78].

"Why should I do this for you?", demanded the beast [1, с. 79].

"I am Oz the Great and the Terrible. Who are you, and why do you seek me?" [1, с. 73, 77, 79, 80].

Підкреслення семантично значущих лексем (числових у прикладі) посідає перше місце в реченні, використання підсилювачів (*all, the*), інверсії також служить утіленню сенсу твору та посиленню його виразності.

Література:

1. Baum L.F. *The Marvelous Land of Oz*. Sweet Cherry Publishing, 2016. 294 p.
2. Thacker D., Webb J. *Introducing children's literature: from Romanticism to Postmodernism*. London ; New York : Routledge, 2002. 208 p.
3. Zipes J. *Why Fairy tale stick: the evolution and relevance of a genre*. New York : Routledge, 2006. 352 p.
4. Найдеш О. Фоносемантичний аналіз прозових текстів (на матеріалі німецькомовної літератури). *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. Т. 1. № 9. С. 171–175. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bc541372-624c-469e-8b61-5b4a32ba4d8f/content>.
5. Беценко Т. Закони звукової архітекτονіки художнього тексту. *Світогляд. Філософія, Релігія*. 2014. Вип. 6. С. 155–172.
6. Мельничук Р. Фоносемантичні явища в сучасній німецькій мові (теоретико-експериментальне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2017. 21 с.
7. Маленовський Ю. Фоносемантична організація поетичного тексту: аспект рецепції (на матеріалі поезії Павла Тичини) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2003. 20 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/30634/100310343.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
8. Brovchenko T., Korolova T. *English Phonetics*. Odesa : Gelvetica, 2021. 296 p.

References:

1. Baum, L.F. (2016). *The Marvelous Land of Oz*. Sweet Cherry Publishing.
2. Thacker, D., & Webb, J. (2002). *Introducing children's literature: from Romanticism to Postmodernism*. London; New York: Routledge.
3. Zipes, J. (2006). *Why Fairy tale stick: the evolution and relevance of a genre*. New York: Routledge.
4. Naidesh, O.V. (2017). Fonosemantychnyi analiz prozovykh tekstiv (na materiali nimetskomovnoi literatury) [Phonosemantic analysis of prose texts (based on German-language literature)]. *Odeskyi linhvistychnyi visnyk*, 9 (1), 171–175. Retrieved from <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bc541372-624c-469e-8b61-5b4a32ba4d8f/content> [in Ukrainian].
5. Betsenko, T. (2014). Zakony zvukovoi arkhitektoniky khudozhnogo tekstu [The laws of sound architectonics of a literary text]. *Svitohliad. Filosofiia, Relihiia*, 6, 155–172 [in Ukrainian].
6. Melnychuk, R.I. (2017). *Fonosemantychni yavyscha u suchasni nimetskii movi (teoretyko-eksperymentalne doslidzhennia)* [Phonosemantic Phenomena in Modern German Language (a theoretical and experimental study)] (PhD dissertation.) Zaporizhzhia, Ukraine [in Ukrainian].

Висновки. Результати проведеного дослідження дозволяють дійти таких висновків.

Одним з основних стилеутворювальних засобів тексту є фонетичні одиниці сегментного рівня, що формують такі фоностилістичні фігури, як асонанс, алітерація, рима, ономатопея, епіфора, евфонія, діафан, супрасегментні засоби – ритм, мелодійний повтор, темпоральний і тембральний параметри, сприяють підвищенню рівня експресивності тексту, чіткому структуруванню композиційних компонентів художнього тексту, виділенню сюжетної лінії тексту, зрештою, яскравому сприйняттю твору читачем.

ФЗ відображають модально-емоційну атмосферу прози, що реалізується в різнобічних структурних комбінаціях за одночасної взаємодії всіх фонетичних засобів.

Фоностилістичні характеристики прозових творів дитячої літератури є одним з аспектів, пов'язаних із комплексним аналізом художнього тексту.

7. Malenovskyi, Yu.L. (2003). *Fonosemantychna orhanizatsiia poetychnoho tekstu: aspekt retseptsii (na materiali poezii Pavla Tychyny)* [Phonosemantic organisation of a poetic text: the aspect of reception (based on the poetry of Pavlo Tychyna)] (PhD dissertation.) Kyiv, Ukraina [in Ukrainian]. Retrieved from <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/30634/100310343.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
8. Brovchenko, T.O., & Korolova, T.M. (2021). *English Phonetics*. Odesa: Gelvetica.

LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING POLITICAL CORRECTNESS: FROM GENDER TO SOCIAL STATUS

Lelet Iryna Oleksandrivna,

Associate Professor at the Department "Philology"

Odesa National Maritime University

ORCID ID: 0000-0002-0865-9358

This study investigates the phenomenon of political correctness in contemporary language through the analysis of James Finn Garner's "Politically Correct Bedtime Stories". The research examines how political correctness functions as both a linguistic and sociocultural phenomenon, particularly in literary adaptation. The research reveals that gender discrimination, social status discrimination, and themes of death and war are the most prevalent topics requiring politically correct language. The analysis demonstrates that political correctness operates primarily through various linguistic mechanisms, including paraphrasing, metaphor, metonymy, and terminological substitution, each serving specific functions in creating more inclusive language patterns. The findings indicate that political correctness has evolved from its origins in the USA to a complex phenomenon affecting multiple spheres of life, including education, science, religion, politics, and culture. The research highlights the role of the Sapir – Whorf hypothesis of linguistic relativity in understanding how language shapes thought and behaviour, particularly in creating tolerant communicative spaces. The study examines how different linguistic means, such as euphemisation and paraphrasing, contribute to forming politically correct expressions and their impact on communication effectiveness. The research methodology combines qualitative analysis of linguistic transformations with thematic categorisation, allowing for a systematic examination of how political correctness manifests in literary adaptation. The study demonstrates that while political correctness serves important social functions in addressing discrimination and promoting inclusivity, it can sometimes reach extremes, extending to phenomena and situations where its application might seem excessive. This observation raises important questions about the balance between linguistic sensitivity and effective communication. The findings contribute to understanding how language evolution reflects and shapes social attitudes toward discrimination, prejudice, and cultural sensitivity.

Key words: political correctness, linguistic euphemisms, dysphemisms, literary adaptation, gender discrimination, social discrimination, linguistic mechanisms.

Лелет Ірина. Мовні засоби вираження політкоректності: від гендера до соціального статусу

Дослідження присвячене вивченню феномену політичної коректності в сучасній мові через аналіз «Політично коректних казок на ніч» Джеймса Фінна Гарнера. У дослідженні розглядається, як політкоректність функціонує як лінгвістичне та соціокультурне явище, зокрема в літературній адаптації. Дослідження показує, що гендерна дискримінація, дискримінація за соціальним статусом, а також теми смерті та війни є найпоширенішими темами, які потребують політкоректної мови. Аналіз демонструє, що політкоректність діє насамперед через різні мовні механізми, зокрема перефразування, метафору, метонімію та термінологічну заміну, кожен із яких виконує власну функцію у створенні інклюзивних мовних моделей. Результати дослідження свідчать про те, що політична коректність, яка зародилася у Сполучених Штатах Америки, перетворилася на складне явище, що впливає на різні сфери життя, зокрема й на освіту, науку, релігію, політику та культуру. Дослідження висвітлює роль гіпотези лінгвістичної відносності Сапіра – Уорфа в розумінні того, як мова формує мислення і поведінку, зокрема у створенні толерантного комунікативного простору. У дослідженні розглядається, як різні мовні засоби, як-от евфемізація та перефразування, сприяють формуванню політично коректних висловлювань, їхній вплив на ефективність комунікації. Методологія дослідження поєднує якісний аналіз лінгвістичних трансформацій із тематичною категоризацією, що дозволяє систематично вивчати, як політична коректність проявляється в літературній адаптації. Дослідження демонструє, що хоча політкоректність виконує важливі соціальні функції в боротьбі з дискримінацією та сприяє інклюзивності, вона іноді впадає у крайнощі, поширюється на явища та ситуації, де її застосування може здаватися надмірним. Це спостереження порушує важливі

питання про баланс між мовною чутливістю та ефективною комунікацією. Результати дослідження сприяють розумінню того, як еволюція мови відображає і формує суспільне ставлення до дискримінації, упереджень і культурної чутливості.

Ключові слова: політична коректність, мовні евфемізми, дисфемізми, літературна адаптація, гендерна дискримінація, соціальна дискримінація, мовні механізми.

Introduction. Political correctness has emerged as a significant phenomenon in contemporary society, originating in the United States and evolving into a comprehensive system that regulates behaviour across various spheres of human interaction. This linguistic and social phenomenon reflects broader cultural changes and societal attitudes toward discrimination, human rights, and social justice. Studying political correctness in language provides valuable insights into how societies address and attempt to rectify various forms of discrimination through linguistic means.

Nowadays, political correctness is attracting more and more attention. This phenomenon originates in the USA, where, over the years, it has become a well-coordinated mechanism regulating people's behaviour in various spheres and situations. Considering the democratic culture and exceptional attention to the observance of human rights in the West, we can say that political correctness is not just a linguistic phenomenon but also a way of life that prescribes certain rules of behaviour in society and language. Political correctness affects many spheres – education, science, religion, politics, and culture; its influence is significant in the media, literature and everyday life.

Modern linguists pay much attention to the changes that occur under the influence of social, cultural, political, economic and other factors. Language today is a constantly changing organism that absorbs everything in the surrounding reality. It reflects the culture, mentality, traditions of the country and people, time and epoch. Language, responsive to the processes and phenomena occurring in society, is very connected with it and can tell a lot about it. As an example of such a connection, changes in the picture of the world, and consequently in the language of English-speaking society, which occurred under the influence of such a phenomenon as political correctness, can serve as an example.

The aim of the study is to examine the functioning and manifestation of political correctness in language through the analysis of James Finn Garner's "Politically Correct Bedtime Stories" collection, with a particular focus on the trans-

lation and implementation of politically correct vocabulary.

The subject of the study is the phenomenon of political correctness in contemporary language and its manifestation in literary texts, specifically in the context of fairy tale adaptations.

The object of study is the linguistic means and mechanisms of expressing political correctness in J.F. Garner's "Politically Correct Bedtime Stories", including euphemisms, dysphemisms, and disclaimers.

The tasks of the research are to analyse the theoretical foundations of political correctness as a linguistic and social phenomenon, to identify and classify types of politically correct vocabulary in the selected literary work, to examine the mechanisms and techniques of creating politically correct expressions, to investigate the thematic classification of politically correct units, to evaluate the effectiveness of different linguistic means in expressing political correctness.

Discussion. To define political correctness, researchers emphasise its social and ideological prerequisites. Hughes (2010) characterises political correctness as "a complex, rapidly changing and diverse phenomenon", highlighting its dynamic nature and resistance to simple definition [1, p. 3]. For example, in their work "Are You Politically Correct?" F. Beckwith and M. Bauman give the following definition: "a network of interconnected, though not always interdependent, ideological views that question the foundations of university education: traditional and the foundations of university education: the traditional curriculum, views on the objectivity of knowledge, prioritising cultural, gender, class and racial differences" [2, p. 9]. In the following definition, the authors of the sociological dictionary guide, G. Lawson and D. Garrod, talk about political correctness as a concept that "in the eyes of its opponents is more mythical than a real phenomenon, which is expressed in the desire to exclude any manifestation of discrimination in any way" [3, p. 9].

The Longman Dictionary of Contemporary English defines political correctness as language, behaviour, and attitudes that are carefully chosen

so that they do not offend or insult anyone – used especially when you think someone is too careful in what they say or how they behave [4]. The Oxford Advanced Learner's Dictionary provides the following definition: "Political correctness is the principle of avoiding in language and behaviour what is likely to offend certain groups of people (offend particular groups of people (the principle of avoiding language and behaviour that may offend particular groups of people))" [5].

Methodology. In the research paper, we decided to turn to James Finn Garner's "Politically Correct Bedtime Stories" collection to examine how political correctness functions and manifests in language. This book consists of 13 well-known children's tales from around the world, which the author has rewritten with political correctness in mind. The existence of such a book already shows that political correctness is reflected in almost all spheres of life, and the popularity of this collection is about the growing interest in the phenomenon in question. In his tales, J.F. Garner sarcastically describes a politically correct society and sometimes goes so deep into the subject that it should be noted that he does it intentionally – that we no longer believe in the sincerity of such a society. Political correctness loses its original essence and extends to phenomena, events, objects and people for no particular reason, thus reaching an extreme.

In addition, we have the task of examining the translation of the politically correct vocabulary identified in the collection and analysing how this translation has been achieved. In total, we selected 119 examples of politically correct euphemisms, 13 examples of dysphemisms, and 3 examples of disclaimers, i.e., the author's reservations about the coincidental nature of coincidences that are not intended to offend or insult anyone.

Results. Having analysed all the selected examples, we have identified the topics to which the identified politically correct units can be attributed. We relied on the thematic classification of previously discussed euphemisms during the analysis. In J.F. Garner's tales, we found thirteen themes, the most popular of which are gender discrimination, discrimination by social status, and the theme of death and war. The other themes we have identified include racial discrimination, age discrimination, raising the prestige of certain professions, discrimination based on

appearance, intellectual ability, health, covering up inhumane state policies and antisocial behaviour, neutralising physical disadvantages that cause unpleasant sensations or rejection, as well as a theme that includes examples of protecting the environment and the animal world.

The basis of linguistic political correctness is the Sapir – Whorf hypothesis of linguistic relativity, which establishes a connection between forms of language, culture and thinking. In the researchers' hypothesis, it is also essential to highlight the concept of "linguistic determinism", according to which thinking is impossible without language, and language is a necessary condition by which, in turn, our thinking is formed. Knowing that some words and verbal constructions influence people's behaviour in a certain way, the supporters of the hypothesis concluded that linguistic determinism through special norms of speech etiquette can create such a communicative space in which the tolerant linguistic behaviour of its participants will be observed. Consequently, we can conclude that all those language changes caused by political correctness are oriented towards changing human consciousness concerning groups falling under different kinds of discrimination.

The most frequent manifestation of political correctness is found at the lexical level. The main means of realisation of the studied phenomenon at this linguistic level are euphemisms, the study of which we consider an important step in this research. Equalising women's and men's rights continues and is gaining momentum. Discrimination based on gender gave rise to the feminist movement, which was at the origin of the phenomenon under study – political correctness, and today demands careful attention to the female sex. Unfortunately, along with the development of the equality movement, the number of cases when political correctness goes to extremes, appearing in the most unexpected and unthinkable situations (*fairy godperson* instead of fairy godmother, *queendom* instead of kingdom, *pre-wommon* instead of girl) is growing.

Gender discrimination is followed by a significant number of examples of discrimination by social status, which the declining standard of living may explain. This situation causes unpleasant feelings. Therefore, this topic should be avoided, and euphemisms should not be used to indicate an unfavourable financial situation. In addition, a low standard of living may indi-

cate the failure of the State's domestic policy, and words and expressions referring to social status are euphemised or silenced (*economically disadvantaged*, *economically marginalised* instead of *poor*, *powerless station in life* instead of *poverty*).

Finally, the theme of *war and death* includes examples of two interrelated phenomena in J.F. Garner's tales that are often parallel. In lexical units belonging to this theme, the connotation of a word or expression also changes from negative to neutral or more positive. If we talk about the phenomenon of death, it continues to worry people in Western society, causing unpleasant associations and feelings (*my absence* instead of *death*, *to see them go* instead of *die*). References to war and aggression can also cause unpleasant associations and feelings in people, which leads to their euphemistic substitution or avoidance. In addition, the popularity of words and expressions related to this subject can be explained by the current instability in the world and the growing tension between countries. Mass media tends to be rather reserved when reporting on events taking place around the world. Besides, there is a tendency to deliver news from the position of one's own country. Hence, we can conclude that not all events can be directly named. Euphemisms, in this case, reduce the negative connotation and fulfil the role of mitigating the communicative effect, preventing the appearance of feelings of anxiety and fear in the listener or reader (*had been eliminated*, *to ensure the non-viability* instead of *to kill*, *vicious display of testosterone* instead of *fight or war*, *to liberate their homeland* instead of *to fight*, *combatants* instead of *warriors or soldiers*). Different linguistic means are used to soften a word or statement's effect on the audience [6; 7].

The most productive way of forming euphemisms is *paraphrasing*. This method often describes a phenomenon with other words that do not carry a negative connotation and thus do not cause negative feelings. The essence remains the same, but the effect on the reader/listener changes. Thus, for example, in the topic of gender discrimination, we can note the following example formed by the periphrase – *belief in the absolute legitimacy of the monarch and the inherent superiority of males*. In essence, this is a definition of such phenomena as chauvinism and authoritarianism. Another example of paraphrasing, but in this case combined with a change in

the form of the word, is *prewommon*, which is a word with broader semantics and replaces the non-politically correct word *girl*. Here, in the topic of gender discrimination, we find the following example: instead of the word *fairy* in the sense of "*fairy, fairy woman*", which is associated only with the female gender, the paraphrase individual *deity proxy* is used, which helps to avoid non-political correctness to both genders.

Another frequent technique of euphemising speech is replacing the gendered part *man*, which occurs in many words in the sense of "person", which, in turn, is also a paraphrase. For example, *lumberman* was replaced by *woodsperson*.

In the theme of age discrimination, paraphrasing is also used as the main way of language expression, and to avoid the word *old* in the story, the periphrase *chronologically gifted woman* was used, and instead of the word *young (immature)*, the periphrase – *the least chronologically accomplished*. Both periphrases are based on the use of the adverb *chronologically* with additions that define the vector of age definition – upward and downward, respectively. The author also managed to avoid the un-politically incorrect word *old* by using a euphemism, such as *mature adult*, and *the role of a wise and nurturing matriarch* replaced *grandmother* in the story [8].

The next theme of discrimination based on *health* is fully represented by euphemisms formed by paraphrasing, among them examples relating to height: specially abled and differently statured instead of an undersized, *vertically challenged man*, *a man of non-standard height* instead of *short man*, as well as *enjoyed an advantage in size* instead of *tall*. Here, we pay special attention to the euphemism, which is as optically challenged as a bat. In its original form, this euphemism is a phraseological expression *as blind as a bat*. Thus, in addition to paraphrasing the un-politically incorrect word *blind*, here we also see such a technique as the destruction of a phraseological unit.

Many words relating to the theme of discrimination by social status are also formed by paraphrasing. Thus, the words *poor* and *poverty* and some others that denote or indicate poor material status in J.F. Garner's tales find expression in the following euphemisms: *economically disadvantaged*, *lack of material accomplishment*, *economically marginalised*, *powerless station in life*.

Within the theme of discrimination based on appearance, one should not openly talk about both beautiful appearance and unattractive appearance. For this purpose, the author also used paraphrasing to form euphemisms. To avoid offending anyone, the following substitutions were used instead of the word *beautiful*: *was not at all unpleasant to look at*, *greater-than-average physical attractiveness*. The author paraphrased the word *ugly* using hyperbole to preserve the original explicitness, thus forming a euphemism differently *visaged enough to stop a clock*. In the following context, *“big nose you have – only relatively, of course, and certainly attractive in its own way”*, the expression *certainly attractive in its way* is also a euphemism replacing the word *unbeautiful or ugly*, with which the big nose mentioned in the context is associated [8].

Quite a lot of examples formed by paraphrasing can be observed among euphemisms, as a rule, referring to physical defects that cause unpleasant feelings and rejection, for example, *decorum-impaired*, *dirt-accomplished*, *odour-enhanced*, replacing *ugly*, *dirty* and *smelly* [8].

The most popular way of conveying euphemisation in the language on the topic of death and war is again paraphrasing, so instead of the word *defeated*, the author used such periphrases as *mobility nonpossessor*, *had been eliminated*, *immobile*, and the word *fight* was replaced by *socially dysfunctional*. The euphemism began to display very unsisterly hostility, used instead of a *bully*.

We observe some more examples of softening of words denoting death by paraphrasing, so, for example, instead of *die* in fairy tales we meet such expressions as *rendered nonviable*, *ensure the nonviability*, *sleep forever* [8].

Another topic, a considerable part of examples formed by paraphrasing, is discrimination on *the level of intellectual abilities*. The following euphemisms, formed to replace the word *stupid*, which can hurt feelings and dignity, are attributed to it: *wisdom-challenged*, *her diminutive brain working overtime*, *you look too simple to be able to make these connections*, *the man seemed to be lacking in coherence*.

The next most popular way of linguistic expression of political correctness is metaphor. For example, the author replaced the word *poor* with the metaphor of *living outside the bounds of normal society*, which creates an image of a

certain healthy, “normal” society where people with above-average earnings live.

The author also uses the metaphor to denote words relating to the theme of death, which is subject to mitigation. Among the examples from fairy tales, we should note the metaphors to see them go and my absence instead of death, which creates a sense of absence of something or removal without return.

Another metaphor revealed in fairy tales, *the vicious display of testosterone*, used instead of *fight*, is created with partial application of metonymy, as *testosterone* is a male hormone, hence the image of a fight, during which, as a rule, men show aggression and strength. As a substitute for the word *war*, military operations or arms, the author uses such a neutrally coloured metaphor as *gunboat tactics*. The image of a military sea vessel with artillery weapons leads us to the idea of military operations, and the tactics of such a vessel can be equated to military tactics, i.e., to war.

The author also uses metaphor when covering the topic of discrimination based on intellectual ability. Here we meet two examples opposite to each other: instead of the word *stupid*, the author uses the euphemism *a large if cerebrally constrained duke*, creating the image of a person with a constrained, compressed hemisphere of the brain, and instead of the word *clever* to strengthen the effect, he uses the euphemism *thinking too much with the left side of your brain*, emphasising the overactive work of the left hemisphere of the human brain, which is responsible for analytical thinking and linguistic abilities [8].

As a linguistic expression of political correctness, the word combination *testosterone-heavy idea*, which denotes the ideas of men, is an example of metonymy. Since *testosterone* is the main male sex hormone, metonymic transfer on the principle of part-whole takes place here. The following example of metonymy we meet in the word combination *throwing a fancy dress ball*, where *fancy dress* replaces the adjective *lavish*, which, when describing an event such as a *ball*, is associated with lavish, expensive clothes and costumes of its visitors. Another example from fairy tales – *linear, Western-style thinking* instead of *constrained*, metonymic transfer occurs due to the ingrained opinion about *narrow-minded Western thinking*, which does not allow us to think broader and further.

In the following example – *colourist thinking*, we also observe metonymy, as the colour of a person's skin is taken as a basis, influencing a special attitude toward people with different skin colours. In the euphemism of *sizeism*, height is such a factor leading to prejudice. In the last two examples, a certain characteristic of a person is taken as a basis for metonymic substitution.

It is worth noting the productivity of such a way of euphemising speech as a replacement for a term. Here, the examples selected in the tales are also few, but with their help, it becomes especially clear how political correctness functions in the language, distracting from the true essence of the statement. For example, instead of the word *soldiers*, the author uses the term *combatants*, which neutralises the negative connotation of the original word due to its occupation. In the following example, *to liberate their homeland*, used instead of *to expel*, the connotation changes from negative to positive. The semantic load of the expression also changes, and the reader gets a different perception of the situation – the fairy tale hero now does not plan to invade someone else's land. Instead, he liberates it with good intentions. In the example, *the economic system that had marginalised him*, we also see the term *to marginalise* used instead of the word *impoverish* or the phrase *to reduce poverty* and cover up the true unfavourable situation in the economic sphere [8].

We can find active application in using synonyms as a linguistic expression of political correctness. Among the examples we found, we can single out synonyms with weaker connotations than the original word or expression – abusing alcohol instead of alcoholism, the diminutive man instead of little man, as well as synonyms with broader semantics in comparison with the original lexical units – with expansionist ideas instead of invading.

The other ways of linguistic expression of political correctness account for an insignificant number of examples. Only three examples among the highlighted ones are formed by this method of transfer from species to species: liberated some of the lettuce is used instead of the negatively coloured word *thieve*, unpaid labourer instead of the word *slave*

containing negative connotation. In the case of the following example – *dispossessed and marginalised peasantry*, the transfer is observed between adjectives; instead of *poor*, the author uses the less frequently used *dispossessed*. The following examples from fairy tales are formed by *antonomasia*: *Freudian imaginary* – a euphemism based on a proper name associated with something gloomy and very difficult to understand; *Don't try it, Napoleon* – an example from the theme of discrimination on the basis of appearance, formed due to Napoleon's famous distinctive feature – short stature. Euphemisms formed in this way fulfil their function of reducing negative connotations and only indirectly give an idea of the essence of the word or expression.

The following ways of expressing political correctness are represented by the single examples we selected in J.F. Garner's book. The less negatively expressed euphemism *untruth* was formed by *meiosis* to replace the word *lie*. Another example is the word *baby*, which has no gender specification, and with its use, the euphemistic effect is achieved through generalisation. The author manages to downplay the impact on the reader by using *litotes* in the example, *leaving the duke temporarily inactive*, which was used instead of *defeated or broken* [8].

Conclusions. The analysis of political correctness through the lens of literary adaptation reveals its pervasive influence on contemporary language and communication. The research demonstrates that political correctness operates through various linguistic mechanisms, primarily serving to mitigate discrimination and create more inclusive forms of expression. However, the study also highlights potential extremes where political correctness might extend beyond its original purpose. The findings suggest that while political correctness serves important social functions in addressing discrimination and promoting inclusivity, its implementation requires careful consideration to maintain effective communication while achieving its social goals. Future research might benefit from examining how political correctness continues to evolve in response to changing social dynamics and cultural sensitivities.

References:

1. Hughes, G. (2010). *Political Correctness: A History of Semantics and Culture*. Malden: Wiley-Blackwell, 320 p.
2. Beckwith, F.J., Bauman M.E. (1993). Introduction. *Are You Politically Correct? Debating America's Cultural Standards*. New York: Prometheus Books, Buffalo, P. 9–12.
3. Lawson, T., Garrod, J. (2012). *Dictionary of Sociology*. New York: Routledge, 278 p.
4. The Longman Dictionary of Contemporary English. Retrieved from <http://www.ldoceonline.com/dictionary/political-correctness>.
5. Oxford Advanced Learner's Dictionary. Retrieved from <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/political-correctness?q=political+correctness>.
6. Neaman, J.S. (1995). *Book of Euphemism. The hilarious guide to the unmentionable*. London: Wordsworth Editions LTD, 310 p.
7. Rawson, H. (1995). *A Dictionary of Euphemisms and Other Double Talk*. NY: Crown Publishers, 463 p.
8. Garner, J.F. (2021). *Politically Correct Bedtime Stories*. 25Th Anniversary Edition with a new story: Pinocchio. Souvenir Press.

FEATURES OF MULTI-COMPONENT CONSTRUCTION TERMS TRANSLATION

Lypchenko Tatiana Stepanivna,

Teacher at the Department of
Ukrainian Studies and Intercultural Communication
Lviv State University of Life Safety
ORCID ID: 0000-0003-0173-3372

The article is devoted to identifying the strategies and tactics for translating construction terms of the multicomponent structure of the English language into Ukrainian. Active intercultural communication in various professional spheres requires high-quality adequate translation of professional texts from one language to another. Recently, multicomponent terms (MCT) have become an integral part of such texts, the main task of which is a more accurate naming of scientific concepts and phenomena. The construction sphere is included in the process of intensive development of its terminology, associated with the technical progress of science as a whole. In this regard, the study of both the MCTs themselves and their structure, as well as the difficulties and methods of translating MCTs from English into Ukrainian, will also be relevant.

Understanding the structure of MCT allows to determine correctly the main and dependent words, take into account the interaction of connections and interdependence between words and adequately convey them using the means of another language. It is especially important to take into account the composition of the term when translating from English into Ukrainian, since these languages have their own typological structure.

The semantic accuracy of the terminological equivalents selection plays an equally important role in the translation of MCT. In the construction sphere, MCT have a fairly high percentage of productivity, are characterized by semantic fullness and consist of numerous lexical units, each of which can correspond to different meanings in the language system.

The results of the fulfilled research showed, that grammatical and lexical transformations are applied for the translation of English multi-component construction terms into Ukrainian. Grammatical transformations were applied for the translation of 48% of all multi-component construction terms, among them: replacement of parts of speech (13%), replacement of a noun in the singular with a noun in the plural (14%), use of the genitive case (12%), adding words (9%). Lexical transformations were used in the translation of 39% English construction MCT, such as: concretization (25%), omission (14%). Explication is presented in 8% of all cases, and mixture of techniques is applied in 2% of analyzed terms. As for the order of the components, the translation is carried out using such methods as: tracing and inversion (3%).

Key words: translation, term, structure, multicomponent, translation transformations.

Липченко Тетяна. Особливості перекладу багатокomпонентних будівельних термінів

Статтю присвячено виявленню стратегій і тактик перекладу українською мовою багатокomпонентних будівельних термінів англійської мови. Активна міжкультурна комунікація в різних професійних сферах передбачає здійснення якісного адекватного перекладу професійних текстів з однієї мови іншою. Останнім часом невід'ємною частиною таких текстів стали багатокomпонентні терміни (БКТ), основним завданням яких є більш точне найменування наукових понять і явищ. Будівельна галузь зараз перебуває у процесі інтенсивного розвитку, зокрема її термінологія, що загалом зумовлено технічним прогресом. У зв'язку із цим актуальним буде також вивчення як багатокomпонентних термінів, так і їхньої структури, а також труднощів і методів перекладу багатокomпонентних термінів з англійської українською мовою.

Розуміння будови багатокomпонентних термінів дозволяє правильно визначати головне і залежне слова, урахувати взаємодію зв'язків і взаємозалежності між словами, адекватно передавати їх засобами іншої мови. Особливо важливо враховувати склад терміна під час перекладу з англійської українською, оскільки згадані мови мають свою типологічну структуру.

Не менш важливу роль у перекладі багатокomпонентних термінів відіграє семантична точність добору термінологічних відповідників. У будівельній сфері багатокomпонентні терміни мають досить високий відсоток продуктивності, характеризуються семантичною наповненістю, складаються із численних лексичних одиниць, кожна з яких може відповідати різному значенню в системі мови.

Результати проведеного дослідження показали, що для перекладу українською мовою багатокомпонентних термінів будівництва з англійської мови застосовуються граматичні та лексичні трансформації. Граматичні трансформації застосовано для перекладу 48% усіх термінів багатокомпонентних конструкцій, серед яких: заміна частин мови (13%), заміна іменника в однині іменником у множині (14%), уживання родового відмінка (12%), додавання слів (9%). Лексичні трансформації були використані в перекладі 39% конструкцій багатокомпонентних термінів англійської мови, як-от: конкретизація (25%), опущення (14%). Експлікація представлена у 8% усіх випадків, а поєднання різних прийомів застосовано у 2% аналізованих термінів. Щодо порядку розташування компонентів, то переклад здійснюється такими методами, як калькування та інверсія (3%).

Ключові слова: переклад, термін, структура, багатокомпонентний, перекладацькі трансформації.

Introduction. Active intercultural communication in various professional spheres requires the implementation of high-quality adequate translation of professional texts from one language to another. Recently, multi-component terms (MCT) have become an integral part of such texts, the main task of which is a more accurate naming of scientific concepts and phenomena. As a result, there is a tendency towards structural complication of special scientific terms, and the position of MCT in dictionaries is understood along with one- and two-component terms. Dictionaries of construction terms are also not an exception. The construction sphere is included in the process of intensive development of its terminology, associated with technological progress in science as a whole. In this regard, the study of both MCT itself and their structure, as well as the difficulties and methods of translating MCT from English into Ukrainian will also be relevant.

Leading scientists consider problems related to the analysis of the morphological structure of terms [2], the specifics of the terminological unit's translation [1; 3; 6]. Multicomponent terms have been studied in various aspects by such scientists as O. Snigovska [8], N. Knyshenko [5], T. Lepekha [7].

Purpose of the article is to study the peculiarities of the English multi-component construction terms translation into Ukrainian. The research material is the English construction terms obtained as a result of sampling from professional dictionary [4].

Results. In terms of translation, MCT represent a special complexity, as they act as a complex structural-semantic complex with certain connections between components. Hence, a necessary condition for successful translation is an understanding of both the structure and content of MCT.

Understanding the structure of MCT allows us to determine correctly the main and depen-

dent words, take into account the interaction of connection and interdependence between words and adequately convey them using the means of another language. It is especially important to take into account the composition of the term when translating from English into Ukrainian, since these languages have their own typological structure. Thus, for English phraseology, the postposition of the main word and the presence of dependent nouns defining the main word in the preposition are characteristic. Moreover, this type of phraseology with the preposition of dependent nouns prevails among construction MCT of the English language [2, p. 130]. The Ukrainian language is characterized by the preposition of the main word. In the case of the postposition of the main word, the dependent components are mainly adjectives, and the prepositional dependent components expressed by nouns are characteristic of the Ukrainian language. All this suggests that when translating English MCTs into Ukrainian, it is necessary to take into account the structural differences of the languages and carry out the necessary structural transformations, most often excluding the possibility of word-for-word translation.

The semantic accuracy of the selection of terminological equivalents plays an equally important role in the translation of MCT. In the construction sector, MCT have a fairly high percentage of productivity, are characterized by semantic fullness and consist of numerous lexical units, each of which can correspond to different meanings in the language system. For example, the term *fast settling patching compound*, which is translated as *суміш для латання, яка швидко твердне* [4, p. 241], is decomposed into separate components, each of which has different meanings and, therefore, different options for translation into Ukrainian: *fast* – *сильний, твердий, швидкий*; *settling* – *осідання; осадження, etc.* hence, the translator is faced with additional tasks related to the selection of exact equiva-

lents for each of the components or for MCT as a whole, depending on the content of the MCT.

The need to comply with the above conditions, related to the structural and substantive features of the MCT, requires the use of appropriate transformations and methods of MCT translation. Currently, in linguistics there are different approaches to defining the methods of terminology translation. Thus, V. Karaban, depending on the nature of the units that are considered as the initial ones in the transformation operation, distinguishes lexical, grammatical and complex lexical-grammatical translation transformations [3, p. 275]. A. Kovalenko offers such methods of translation as permutations (changing the components order), addition (using additional words in translation), substitution (specification, generalization, compensation, etc., as well as replacement of parts of speech, types of syntactic connection, etc.) and omission (omission of words in translation) [6, p. 150].

L. Bilozerska considering the features of the translation of scientific terms-phrases, points to such techniques as tracing, translation using the genitive case, translation using prepositions, descriptive translation, inversion of the components order in the MCT, transliteration, equivalents, selection of contextual meaning [1, p. 45].

Based on the studied material, we came to the conclusion that the used techniques for translating MCT in the construction sphere affect two aspects: a) the order of the components of terminological phrases; b) the translation of the components themselves.

As for the order of the components, the translation is carried out using such methods as:

1) tracing, when translating an English MCT, a Ukrainian terminological phrase is proposed that repeats the order of English MCT components and preserves the structure and composition of the original unit, for example: *gas distribution network* – *газова розподільча мережа* [4, p. 279], *ultimate bearing capacity* – *гранична несуча здатність* [4, p. 656], *gas-control automatic equipment* – *газорегуляторний автоматичний пристрій* [4, p. 279], *main distribution box* – *магістральна розподільна коробка* [3, p. 386] etc.;

2) permutation, or inversion, i.e. changing the order of occurrence of the components in a terminological combination, which entails a change in the structure of the original phrase in the target language, for example: *accident pre-*

vention regulations – *правила техніки безпеки* [4, p. 18], *daily pondage basin* – *басейн добового регулювання* [4, p. 170], *gas heating system* – *система газового опалення* [4, p. 279], *parallel wire unit* – *пучок паралельних дротів* [4, p. 452] etc.

At the same time, inversion often does not imply the omission of any components of the original MCT in the target language, which indicates the possibility of combining inversion and calque as translation techniques.

When translating components of the English MCT, existing equivalents and variant correspondences can be used, as well as a number of grammatical and lexical transformations are applied: replacement of parts of speech, morphological transformation, addition of words, lexical replacement (generalization, contextual replacement), omission of words. In most cases, many of the above translation techniques, including calque and inversion, are used simultaneously due to the fact that the terminological word combinations themselves represent complex semantic and structural units, when translating which, as already mentioned above, it is necessary to take into account both the substantive and formal sides. Hence, the further division of translation techniques is conditional and is carried out with the aim of a more accurate and indicative analysis of the various components of the MCT translation process.

The grammatical transformations used when translating construction MCT into English are the following:

a) replacement of parts of speech, namely, replacing a modifying noun with an adjective: *radial cone bottom* – *радіально-конічне днище* [4, p. 587], *face opening of exhaust hood* – *робочий отвір витяжної парасольки* [4, p. 239], *one pipe heating system* – *однотрубна система опалення* [4, p. 441], *omnium concrete plank* – *збірна залізобетонна пластина* [4, p. 438].

The need for such replacements is explained by typological differences in the structure of word combinations in the Ukrainian and English languages. Thus, in English, a noun quite often acts in the function of definition, while being in a preposition to the main word, which contradicts the typological structure of a word combination in the Ukrainian language, where in the function of definition in a preposition *to* the main word, adjectives, participles, pronouns, etc. can be used, but not nouns;

b) replacement of a noun in the singular with a noun in the plural: *vacuum lifting equipment* – вакуумні вантажозахватні пристрої [4, p. 666], *ladder jack scaffold* – сходові ліси [4, p. 361];

c) the use of the genitive case to attach a modifying noun in postposition to the main word in Ukrainian, in contrast to the preposition and the general case of the noun in English, i.e. the use of permutation and morphological transformation: *earliest event occurrence time* – найраніший термін настання події [4, p. 211], *packaged building program* – комплексна програма будівництва [4, p. 458], *offset yield strength* – умовна межа поточності [4, p. 438], *gas safety automation* – газова автоматика безпеки [4, p. 280];

d) adding words, namely adding various prepositions in combination with the rearrangement of components in the target language and changing the case forms of nouns: *ultimate compressive strength* – межа міцності при стисненні [4, p. 658], *occupant space requirements* – норма площі на одну людину [4, p. 434], *natural concrete aggregate* – природний заповнювач для бетону [4, p. 416], *main patching materials* – матеріали для ямкового ремонту [4, p. 388] etc.

The lexical transformations used in the translation of English construction MCT include the following:

a) concretization, i.e. replacing words of broader semantics with words with a narrower meaning: *nailed roof truss* – цвяхова кроквяна ферма [4, p. 412], *land development project* – проєкт меліорації [4, p. 357], *labour saving devices* – засоби малої механізації [4, p. 352], *early morning boost* – режим ранкового розігріву [4, p. 209], *balancing of building systems* – налагодження інженерних систем будівлі [4, p. 59], *activated sludge process* – очищення активним мулом [4, p. 19] etc.;

b) omission of words (sometimes lexical contraction), including prepositions: *calculation of heat losses* – розрахунок теплових втрат [4, p. 97], *date of the commencement of the work* – дата початку будівельних робіт [4, p. 167], *decentralized sewerage system* – децентралізована каналізація [4, p. 179], *deep well pump* – глибинний насос [4, p. 183], *gallery concreting train* – бетонопотяг [4, p. 277], *hardened cement paste* – цементний камінь [4, p. 303] etc.

As a result of the omission technique, English MCT become two- and one-component in the Ukrainian language, which is possible if there is an equivalent in the Ukrainian language of the concept expressed by the English MCT. In this case, often such an equivalent is a compound word: *impact pile driver* – вібромолот [4, p. 333], *vacuum method wellpoint* – голко-фільтр [4, p. 364].

The lexical and grammatical transformations used in the translation of English construction MCT include the following: explication or descriptive translation, which is used in the case when the target language does not have any possible equivalent of the term in the original language and other transformations, more optimal from the point of view of the translation compactness, are impossible: *partial safety factors* – коефіцієнти, що враховуються в розрахунку конструкцій за граничним станом [4, p. 451], *panel air system* – система кондиціонування повітря з радіаційними панелями [4, p. 443], *omnium concrete floor* – збірно-монолітне перекриття типу «Омнія» [4, p. 438].

In general, the translation of English MCTs in the construction sphere is characterized by a mixture of techniques, which is explained by the complexity of the MCT structure. For example, there are cases of combining the use of genitive case and inversion (*lateral soil load* – бічний тиск навантаження [4, p. 365]), descriptive translation and inversion (*panel air system* – система кондиціонування повітря з радіаційними панелями [4, p. 443]), etc.

Such mixed techniques allow translators to achieve a more accurate translation, without piling up the term with additional components and without deviation from the norms of the target language.

Inversion as the main technique is associated with the difference in the position of the main word in word combinations in Ukrainian and English – in the preposition and postposition in relation to dependent components, respectively. Inversion in this regard becomes necessary to balance the typological differences of languages.

The use of different translation techniques leads to the fact that the number of components of the corresponding MCT in Ukrainian and English may not coincide. For example, if you look at the equivalents of many English three-component terms, the number of components in Ukrainian terms is often higher: (1) *balances*

cantilever method – *монтаж мосту методом нависаючої збірки* [4, p. 57], (2) *canal concrete paver* – *машина для бетонування обшивки каналу* [4, p. 102] etc. The increase in the number of components in the Ukrainian language is usually associated with the need for semantic expansion and clarification of some monosyllabic concepts of the English language. Thus, in the above example (1), the explanation of the first component *balances* of the English phrase and its contextual specification lead to the appearance of the phrase *монтаж мосту* in Ukrainian, which fully reflects the meaning of the English version. Similarly, in example (2), the component of the English phrase *canal* has a Ukrainian counterpart *обшивка каналу*.

On the other hand, there are the opposite cases when English MCT in the Ukrainian language was reproduced with the shorter equivalent (often a complex word or a phrase containing a complex word). For example, English three-component term corresponded to a one-component term in Ukrainian (*gallery concreting train* – *бетонопоїзд* [4, p. 227], *vacuum method wellpoint* – *ізлофільтп* [4, p. 364]), and a four-component term in English has a two-component term in Ukrainian: *parallel flow heat exchanger* – *прямоточний теплообмінник* [4, p. 451], *zeolite water softening plant* – *нульовий пікет* [4, p. 702] etc.

All these differences, appeared as the result of translation transformations application, are

due both to the possibilities and differences of the Ukrainian and English languages, and to the translator's desire to find semantic, rather than literal, correspondences that allow achieving equivalence and adequacy when translating terms into another language. Understanding the internal structure of the MCT, the typological features of the original and target languages is a necessary condition for high-quality translation, as it allows you to reveal correctly the meaning of the term and determine the semantic connections between its components.

Conclusions. The results of the fulfilled research showed, that grammatical and lexical transformations are applied for the translation of English multi-component construction terms into Ukrainian. Grammatical transformations were applied for the translation of 48% of all multi-component construction terms, among them: replacement of parts of speech (13%), replacement of a noun in the singular with a noun in the plural (14%), use of the genitive case (12%), adding words (9%). Lexical transformations were used in the translation of 39% construction MCT of the English language, such as: concretization (25%), omission (14%). Explication is represented in 8% of all cases, and mixture of techniques is applied in 2% of analyzed terms. As for the order of the components, the translation is carried out using such methods as: tracing and inversion (3%).

Bibliography:

1. Білозерська Л. Термінологія та переклад : навчальний посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
2. Дмитрук Л. Особливості морфологічного словотвору в англійській мові в різні історичні періоди. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика»*. 2022. Т. 33 (72). № 2. Ч. 1 С. 127–135.
3. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2008. 576 с.
4. Кирилов О., Степанова І., Яковець О. Англо-український словник будівельних термінів. Вінниця : ВНТУ, 2011. 130 с.
5. Книщенко Н. Багатокомпонентні терміни української дорожньо-будівельної терміносистеми. *Наукові виклади*. 2014. № 3. С. 62–66.
6. Коваленко А. Загальний курс науково-технічного перекладу : навчальний посібник, 2001. 290 с.
7. Лепеха Т. Лексико-семантичні та словотвірні-структурні особливості судово-медичної термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2000. 20 с.
8. Сніговська О. Особливості перекладу англійських і новогрецьких Економічних багатокомпонентних термінів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2016. Випуск 61. С. 329–332.

References:

1. Bilozers'ka, L. (2010). Terminolohiya ta pereklad [Terminology and translation]: navchal'nyy posibnyk dlya studentiv filolohichnoho napryamu pidhotovky. Vinnytsya: Nova knyha. 232 s. [in Ukrainian].

2. Dmytruk, L. (2022). Osoblyvosti morfolohichnoho slovotvoru v anhliiskii movi v rizni istorychni periody [Features of morphological word formation in the English language in different historical periods]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriiia "Filolohiia. Zhurnalistyka"*. 2022. Tom 33 (72). № 2. Ch. 1. S. 127–135 [in Ukrainian].
3. Karaban, V. (2008). Pereklad anhliyskoyi naukovoyi i tekhnichnoyi literatury [Translation of English scientific and technical literature]. Vinnytsya: Nova knyha. 576 p. [in Ukrainian].
4. Knyshenko, N. (2014). Bahatokomponentni terminy ukrayinskoyi dorozhno-budivelnoyi terminosystemy [Ukrainian multicomponent terms of the road and construction terminology system.] *Naukovi vyklady*. 2014. № 3. P. 62–66 [in Ukrainian].
5. Kovalenko, A. (2001). Zahal'nyy kurs naukovo-tekhnichnoho perekladu [General course of scientific and technical translation]: navchalnyi posibnyk. 2001. 290 p. [in Ukrainian].
6. Kyrylov, O., Stepanova, I., Yakovets, O. (2011). Anhlo-ukrainskyi slovnyk budivelnykh terminiv [English-Ukrainian dictionary of construction terms]. Vinnytsia: VNTU. 130 s. [in Ukrainian].
7. Lepekha, T. (2000). Leksyko-semantychni ta slovotvirno-strukturni osoblyvosti sudovo-medychnoyi terminolohiyi [Lexical-semantic and word-formation-structural features of forensic medical terminology]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Dnipropetrovs'k, 2000. 20 s. [in Ukrainian].
8. Snihovska, O. (2016). Osoblyvosti perekladu anhliyskykh i novohretskykh Ekonomichnykh bahatokomponentnykh terminiv [Features of the English and modern Greek economic multi-component terms translation]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiya". Seriya "Filolohichna"*. Vyp. 61. P. 329–332 [in Ukrainian].

LINGUISTIC CAMOUFLAGE: A COMPREHENSIVE ANALYSIS OF EUPHEMISMS IN CONTEMPORARY POLITICAL COMMUNICATION

Maslova Svitlana Yakivna,

Candidate of Science in Pedagogics,

Associate Professor at the Department "Philology"

Odessa National Maritime University

ORCID ID: 0000-0002-3600-8501

This study examines the phenomenon of linguistic camouflage through euphemisms in contemporary political communication, focusing on their role as tools for shaping public opinion and managing political discourse. The research analyses how euphemisms function as linguistic and sociocultural phenomena, particularly in political media communication. Through a comprehensive analysis of theoretical frameworks and practical applications, the study reveals that political euphemisms serve multiple functions: mitigating negative associations, smoothing conflict situations, and sometimes distorting factual information for political purposes. The investigation demonstrates that euphemisms in political discourse extend beyond traditional linguistic synonymy, operating as complex mental processes based on conceptual schemes and models of secondary knowledge interpretation. The research highlights the evolution of euphemisms from their original function as substitutes for taboo words to their current role as sophisticated tools of political communication. The findings indicate that political euphemisms are particularly prevalent in areas such as government, diplomacy, economics, war, and social issues, employing various linguistic means, including periphrasis, borrowings, and terms with deliberately ambiguous meanings. The study concludes that political euphemisms are essential tools in modern political communication, maintaining governmental image, managing public opinion, and navigating sensitive political topics domestically and internationally.

Key words: euphemisms, political communication, linguistic means, socioculturology.

Маслова Світлана. Лінгвістичне маскування: комплексний аналіз евфемізмів у сучасній політичній комунікації

У дослідженні розглянуто явище лінгвістичного маскування через евфемізми в сучасній політичній комунікації, зосереджено увагу на їхній ролі як інструментів формування громадської думки й управління політичним дискурсом. У межах дослідження аналізується функціонування евфемізмів як лінгвістичних і соціокультурних феноменів, особливо в політичній медіакомунікації. Комплексний аналіз теоретичних підходів і практичного застосування показує, що політичні евфемізми виконують кілька функцій: пом'якшення негативних асоціацій, згладжування конфліктних ситуацій, а інколи й викривлення фактичної інформації з політичною метою. Дослідження демонструє, що евфемізми в політичному дискурсі виходять за межі традиційної мовної синонімії, функціонують як складні ментальні процеси, засновані на концептуальних схемах і моделях вторинної інтерпретації знань.

У роботі підкреслюється еволюція евфемізмів від їхньої первинної функції заміщення табуованих слів до їхньої сучасної ролі як складних інструментів політичної комунікації. Результати дослідження свідчать, що політичні евфемізми особливо поширені в таких сферах, як державне управління, дипломатія, економіка, війна та соціальні питання. Вони використовують різноманітні мовні засоби, зокрема перифрази, запозичення та терміни з навмисно неоднозначними значеннями. У дослідженні робимо висновок, що політичні евфемізми є важливими інструментами сучасної політичної комунікації, оскільки допомагають підтримувати імідж влади, керувати громадською думкою і орієнтуватися в чутливих політичних питаннях як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні.

Ключові слова: евфемізми, політична комунікація, мовні засоби, соціокультурологія.

Introduction. The study of euphemisms in political discourse represents a crucial area of linguistic research, particularly as it intersects with mass media communication and public

opinion formation. In contemporary political communication, euphemisms have evolved beyond their traditional role as simple linguistic substitutions to become sophisticated tools

for shaping public perception and managing political narratives.

Political discourse, primarily manifested through mass media, employs euphemisms as specialised means of creating expression while simultaneously serving as instruments of political power. The dual purpose of political discourse – broadcasting information and engaging audiences – relies heavily on euphemistic language to instil specific ideas and shape political thought patterns among recipients.

This research examines how euphemisms function within political communication, focusing on their implementation in media texts and their role in influencing public opinion. The study particularly emphasises the transformation of euphemisms from simple synonymic substitutions to complex political communication and consciousness management tools.

The subject of the study is the phenomenon of euphemism in contemporary political discourse, mainly focusing on its role in mass media communication and public opinion formation.

The object of the study is the linguistic and pragmatic features of euphemisms used in political communication, including their various forms, functions, and mechanisms of influence in political media texts.

The research tasks: to examine the theoretical foundations of euphemisms in political discourse by analysing existing scholarly approaches and definitions; to identify and classify the main types and functions of political euphemisms in contemporary media communication; to analyse the linguistic means and mechanisms used in the formation of political euphemisms; to evaluate the effectiveness of euphemisms as tools for political communication and public opinion management; to investigate the relationship between euphemisms and social-cultural factors in political discourse; to assess the role of euphemisms in maintaining political stability and managing international relations; to characterise specific techniques and strategies used in the implementation of euphemisms in political media texts; to examine the transformation of euphemisms from simple substitutes to complex tools of political communication.

Discussion. In the framework of traditional linguistics, euphemism has been considered, as a rule, as a special kind of synonymy. This approach is because, on the one hand, the euphe-

mism and the original nomination are in a synonymous relationship with each other, and on the other hand, the euphemism can be an ideographic or stylistic synonym of the original nomination. In other words, synonymy serves as a linguistic means of euphemisation and results in euphemistic renaming. However, that is why these two phenomena cannot be equated.

Studying the phenomenon of euphemism from the point of view of the cognitive approach allows us to look at this issue somewhat more broadly: euphemism, in this case, seems to be a broader phenomenon than intra-systemic relations between language units, such as synonymy, antonymy, hyper- hyponymy, etc. It can be seen as a mental process based on certain conceptual schemes and models of secondary interpretation of knowledge [1, p. 54].

In political discourse, which is most vividly and consistently represented by the mass media, euphemisms are implemented as a special means of creating expression. The purpose of political discourse is both broadcasting and engagement, instilling certain ideas in the addressee and shaping the political vector of thought. One of the main tasks of political communication and the media as its conductor is to regulate public opinion and manage consciousness, which implies the function of political discourse as an instrument of political power.

Euphemisms, a well-known and active tool of political discourse, become an assistant to politicians and journalists as they influence the addressee.

The problem of euphemism in political discourse is not fully understood, so political euphemism is an important and interesting subject of study. Hence, the purpose of our study and its objectives are to analyse how euphemisms are used in TV reports and newspaper texts of the political media, to assess the appropriateness of their use, and to characterise specific techniques that actualise the role of euphemism as a means of effective influence on the addressee. Euphemisms serve the spheres of human life in which social prohibitions and restrictions are imposed on discussing certain topics and problems. The main purpose of using euphemisms is to avoid communicative conflicts and interpersonal dissonances. Another purpose of euphemism is to veil reality.

Thus, in political discourse, regardless of its ideological orientation, which has the main goal

of struggle for power, various ways of influence are manifested. One is the creation of expressiveness through political euphemisms, using such techniques as veiling a certain position, deliberate concealment of the truth, and deliberate misleading. Uncertainty, expressed by multilevel linguistic means and implemented as an approximation, inaccuracy, and lack of clarity, leads to uninformative messages [2, p. 5].

Despite a fairly large number of works addressing the phenomenon of euphemism, the scientific literature lacks a unified understanding of this phenomenon. The dynamic and multidimensional nature of euphemisms is the reason for a wide variety of their lexical and grammatical forms, emotional neutrality or stylistic colouring, and variability of their euphemistic potential. These properties of euphemisms lead to the fact that the problem of defining a euphemism presents certain difficulties for researchers.

Results. The word “euphemism”, according to most researchers, is derived from the Greek *euphemismos* (*eu* – well, *phemi* – say). According to another version, the term “euphemism” was derived from the word “euphemism”, which, in turn, was invented by the English writer John Lyly. “Euphemism” as a literary device and style was first used by Lily in his two-part novel *Euphues: “The Anatomy of Wit and Euphues and His England”*. The exquisite style and syllable were named after the novel’s protagonist, *euphues* (*euphues* means “well-bred” in Greek).

Euphemisms are emotionally neutral words or expressions instead of synonymous words and expressions that seem indecent, rude or tactless to the speaker [3, p. 97].

Ukrainian scientist A. Halaychuk defined euphemisms as the “indirect nomination of objects and phenomena for which there is a certain direct nomination, but for certain reasons, its use is undesirable, indecent or prohibited in a certain society” [4, p. 108].

The linguistic meaning of euphemisms is that they can hide, disguise, and veil phenomena that have a negative assessment in the public consciousness. Euphemisms distract the recipient’s attention from an object that can cause antipathy. The ability of euphemisms to manipulate the recipient is determined by the fact that euphemisms hide the true essence of the phenomenon by creating a neutral or positive connotation, and the recipient usually does not have time to sepa-

rate euphemisms from the context and comprehend them.

The phenomenon of euphemism is closely related to the phenomenon of taboo. Every language has topics related to those spheres of human life that have been considered special, forbidden, sacred, and secret since ancient times, and therefore, when addressing them, required an allegorical expression from the interlocutor, which was carried out with the help of substitute, permitted words used instead of forbidden ones, i.e. euphemisms. All theoretical works on the history of euphemistic substitution emphasise that the main function of euphemisms is closely related to the culture of a nation, taboos – a ban on the use of certain words in society due to various factors – religious, historical, ethical, etc [5, p. 123].

Many researchers consider euphemisms in their inseparable connection with dysphemisms: dysphemisms are invectives based on the hyperbole of a negative feature; euphemisms are anti-invectives based on downplaying the degree of a negative feature or on switching the evaluative sign from negative to positive. The metaphorical essence of their opposition is defined as a “shield and sword”: to speak euphemistically means to use language as a shield against an object that causes fear, hostility, anger and contempt. Euphemism helps to improve the denotation, while dysphemism makes it worse. A euphemism refers to something that, logically, should be evaluated negatively, but the interests of the speaker make it evaluated positively, and at the same time, the requirement of the maxim of quality does not allow us to pass off black as white [6, p. 58].

Due to society’s growing interest in language as an ideological tool for influencing mass consciousness, political communication is now the object of close study by linguists.

Political discourse is characterised by a whole range of special linguistic means, linguistic strategies and tactics, and manipulative technologies, the main purpose of which is to indirectly shape public opinion. One of these manipulative tools, widely used and not always recognised by the recipient, is euphemisms, which allow politicians to disguise the negative aspects of objective reality and mitigate the audience’s negative reaction to these problems. It should be noted that scholars’ views on euphemism have been repeatedly rethought. This is primarily because

euphemisms are both linguistic and sociocultural phenomena.

Initially, the emergence of the term “euphemism” was associated with the concept of taboo and the need for lexical substitution of taboo concepts. In A.M. Katsev’s monograph, we see the following definition of the phenomenon under analysis: “euphemisms are indirect substitutes for the names of the terrible, shameful or odious, which contribute to the effect of mitigation, called into being by moral or religious motives” [7, p. 235].

Over time, the concept of euphemism has become increasingly important and is associated with many socio-cultural phenomena, including social and political ones. The term “political euphemism” refers to groups of euphemisms “used in political communication texts addressed to a mass audience to mitigate negative associations associated with certain facts, often by distorting the meaning of the fact being described”.

Following the above definitions, we can identify a number of characteristic features of political euphemism in the functional and pragmatic aspects:

1) the use of euphemisms in political communication texts is aimed at the mass audience and is one of the factors of targeted influence on public opinion;

2) the main pragmatic function of political euphemisms is related to the need to smooth out conflict situations and negative reactions on the part of the recipient;

3) the euphemisation of political discourse allows not only mitigation but also distortion of factual information, which, in this sense, borders on such a concept as disinformation.

Euphemism is an active way to create words with a new meaning, which is the softening of harsh or overly direct designations. Euphemism words are used in political discourse to hide the true meaning of harsh or expressive words, replacing them with more neutral ones. Political euphemisms are often created to be used in situations where culture requires decent vocabulary.

Political euphemisms belong to the category of euphemisms used in political communication; their functions and purposes are closely related to politics. Political euphemisms in Ukraine are widespread in government, diplomacy, economics, war, and national and social issues. Their linguistic means of expression are also rich: periphrasis, borrowings from other languages,

means with uncertain meaning, and a rather general meaning [8, p. 10].

Political euphemisms play a very important role in political communication. The role of political euphemisms is to conceal the truth, mitigate contradictions and gain support from public opinion at home and abroad. Political euphemisms, on the one hand, serve to express political views and, on the other hand, to speed up the implementation of political decisions. Studying foreign political euphemisms helps us not only to avoid mistakes in communication but also to better understand the country and the nation.

The papers in this group analyse the classification, mechanisms and principles of political euphemisms in English. It is emphasised that political euphemisms are distinguished depending on the sphere of use, i.e. they are found in texts related to political activity. Political euphemisms are classified by function. From a pragmatic point of view, these functions reflect the different goals authors intend to achieve when using political euphemisms [9, p. 223].

These functions include changing people’s emotional attitude toward something, maintaining a positive image of the government, concealing the truth, refusing a request, avoiding talking about wrong and shameful behaviour, reducing contradictions and conflicts, and avoiding sensitive topics. The mechanisms of the formation of political euphemisms are revealed using the theory of cognitive psychology and cognitive pragmatics: the generation of political euphemisms occurs as a result of achieving a balance between communicative intentions and various cognitive hypotheses. The author summarises the principles that guide the speaker in forming political euphemisms. These principles include compliance with etiquette, usefulness, and relevance [10, p. 158].

As a necessary political tool, political euphemisms occupy an important place in the political life of all countries, allowing them to present in a favourable light and embellish political activities, ensure stability in the country, seek the support of the people, and protect political interests.

In international affairs, political euphemisms can improve the image of a state to a certain extent, smooth out contradictions and conceal facts. Without political euphemisms, it is impossible to imagine a set of techniques used by the authorities to express their views on domestic and foreign affairs.

Examples of modern political euphemisms include the following: *character issue* – criticism, attack on a candidate with a question of depravity, *destabilise* – to overthrow something, *devolution* – split, *insurgent* – terrorist, *bat-handler* (to replace batboy) – soldier, *persons in transit* – refugees. Each of these euphemisms has a more pronounced synonym, so we can speak of euphemisation as a transformation, where a new form serves to express the content of the language.

Euphemisms with components active in diachrony are also of great interest. For example, the word-forming element has been used to create euphemisms related to political disputes. It is important to note that all the newly created units include a letter and a word component (*U-word* (for unemployment), *L-word* (for liberal), *R-word* (recession)) [9, p. 119].

Speaking about such phenomena as metaphorical, metonymic transfers and euphemisation, it is necessary to emphasise the transterminalisation of political neologisms, also called semantic changes.

Many political neologisms have come from other spheres, namely military, sports and journalism. For example, the military lexical item moonbat, the name of the experimental night fighter *XP-67*, has entered political discourse as a word insult describing a liberal.

In the military, low profile describes a vehicle that is harder to identify through binoculars and, therefore, easier to avoid being shot at. In the political sphere, it describes a person more likely to go unnoticed by the public.

The word slam dunk is associated with the sports sphere – a basketball technique where a player jumps up and throws the ball into the net. In politics, this word has become a neologism and means a win-win. The emergence of a new meaning in the political sphere led to using the same meaning in many other life situations.

The word *sound bite* – a text easily remembered in the news – has moved from journalism to politics. Thanks to transterminology, we have a different meaning in politics, namely an instantly recorded fragment.

The analysis reveals that political euphemisms have become indispensable tools in modern political communication, serving multiple functions beyond their traditional role as linguistic substitutes. They operate as sophisticated mechanisms for managing public perception, maintaining political stability, and navigating sensitive topics in domestic and international contexts. The research demonstrates that political euphemisms are particularly effective in areas such as government communications, diplomacy, economic discussions, and conflict situations. Their ability to mitigate negative associations while potentially distorting factual information makes them powerful instruments of political discourse, though this dual nature raises important questions about transparency in political communication. Future research might benefit from examining the ethical implications of euphemistic usage in political discourse and its long-term effects on public understanding of political issues.

Література:

1. Великорода В.Б. Концептуальні характеристики евфемізмів на позначення негативних дій політиків. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 2. С. 51–54. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/9473/1/10.pdf>.
2. Великорода В.Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2008. 19 с. URL: <http://www.disslib.org/semantychni-ta-funktsionalno-prahmatychni-kharakterystyky-evfemizmyv-v-anhliyskiy.html>.
3. Вишнівський Р.Й. До питання про мотиви вживання евфемізмів (на прикладі сучасної англійської мови). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. Вип. 13. С. 95–98. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvmgu_filol_2014_13_26.
4. Галайчук А.Ю. Художні евфемізми та проблеми їх відтворення у перекладі. Мовні і концептуальні картини світу. 2013. Вип. 46 (1). С. 231–239. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/faf/Aref_Markhovska.pdf.
5. Гоца Н.М. Вивчення мови крізь призму гендерних теорій. *Мандрівець*. 2013. № 5. С. 55–59. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Mandriv_2013_5_11.

6. Галаган В.Я. Структурні та семантичні властивості іменників-пейоративів та прикметників-пейоративів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2010. Вип. 13. С. 104–110. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nznuoaf_2010_13_19.
7. Гайдучок В.М., Затхей Б.І., Лінник М.К. Теорія і технологія наукових досліджень : навчальний посібник. Мін-во аграрн. Політики України. Львів : Афіша. 228 с.
8. Голод О.Є. Особливості семантики та функціонування пейоративної лексики в сучасній німецькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2001. 18 с.
9. Safire W. *Safire's Political Dictionary*. Oxford University Press, 2008. 862 p.
10. Завадська О.В. Особливості розвитку і функціонування лінгвопрагматичної стратегії політкоректності на пострадянському інформаційному просторі (на прикладі російської мови). *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія «Мовознавство». 2010. Т. 18. Вип. 16. С. 119–127. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vdumo_2010_18_16_23

References:

1. Velykoroda, V.B. (2013). Kontseptualni kharakterystyky evfemizmv na poznachennia nehatyvnykh dii politykiv [Conceptual characteristics of euphemisms to denote negative actions of politicians]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 2, 51–54 [in Ukrainian]. Retrieved from <http://eprints.zu.edu.ua/9473/1/10.pdf>.
2. Velykoroda, V.B. (2008). Semantychni ta funktsionalno-prahmatychni kharakterystyky evfemizmv v anhliiskii movi [Semantic and Functional-Pragmatic Characteristics of Euphemisms in English] (PhD dissertation). Lviv, Ukraine [in Ukrainian]. Retrieved from <http://www.disslib.org/semantychni-ta-funktsionalno-prahmatychni-kharakterystyky-evfemizmv-v-anhliyskiy.html>.
3. Vyshnivskiy, R.Y. (2014). Do pytannia pro motyvy vzhyvannia evfemizmv (na prykladi suchasnoi anhliiskoi movy) [To the question of the motives of using euphemisms (on the example of modern English)]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, 13, 95–98 [in Ukrainian]. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvmgu_filol_2014_13_26.
4. Halaichuk, A.Yu. (2013). Khudozhni evfemizmy ta problemy yikh vidtvorennia u perekladi [Artistic euphemisms and problems of their reproduction in translation]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*, 46 (1), 231–239 [in Ukrainian]. Retrieved from https://scc.knu.ua/upload/iblock/faf/Aref_Markhovska.pdf.
5. Hotsa, N.M. (2013). Vyvchennia movy kriz pryzmu gendernykh teorii [Language learning through the prism of gender theories]. *Mandrivets*, 5, 55–59 [in Ukrainian]. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Mandriv_2013_5_11.
6. Halahan, V.I. (2010). Strukturni ta semantychni vlastyvoli imennykiv-peioratyviv ta prykmetnykiv-peioratyviv [Structural and semantic properties of pejorative nouns and pejorative adjectives]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. Ser. "Filolohichna", 13, 104–110 [in Ukrainian]. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nznuoaf_2010_13_19.
7. Haiduchok, V.M., Zatkhei, B.I., & Linnyk, M.K. (2006). *Teoriia i tekhnolohiia naukovykh doslidzhen* [Theory and technology of scientific research: a textbook]: navch. posib. M-vo ahrar. polityky Ukrainy. Lviv: Afisha, 228 [in Ukrainian].
8. Holod, O.I. (2001). Osoblyvosti semantyky ta funktsionuvannia peioratyvnoi leksyky v suchasni nimetskii movi [Features of semantics and functioning of pejorative vocabulary in modern German] (PhD dissertation). Lviv, Ukraine [in Ukrainian].
9. Safire, W. (2008). *Safire's Political Dictionary*. Oxford University Press. 862.
10. Zavadska, O.V. (2010). Osoblyvosti rozvytku i funktsionuvannia lnhvoprahmatychnoi stratehii politkorektnosti na postradianskomu informatsiinomu prostori [Features of the development and functioning of the linguistic and pragmatic strategy of political correctness in the post-Soviet information space]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriia "Movoznavstvo"*, 10, 119–127 [in Ukrainian]. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vdumo_2010_18_16_23.

ІДЕЇ ФЕРДИНАНА ДЕ СОСЮРА В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПОГЛЯД

Мельничук Оксана Дмитрівна,

доктор філологічних наук,

доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін

Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія»

ORCID ID: 0000-0003-4619-363x

Артеменко Людмила Вікторівна,

кандидат філологічних наук,

професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін

Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія»

ORCID ID: 0000-0003-6653-3043

У статті досліджено ідеї Ф. де Сосюра, одного з основоположників сучасної лінгвістики, у контексті їх застосування в компетентнісному підході до навчання іноземних мов. Особливу увагу приділено концепції поділу мови на мову (langue), мовлення (parole) та мовленнєву діяльність (langage), яка стала базовою у структуралістських дослідженнях і вплинула на розвиток низки дисциплін, як-от семіотика, психолінгвістика, соціолінгвістика та педагогіка. Аналізовано, як ці ідеї співвідносяться із сучасними підходами до навчання мов, що передбачають інтеграцію знань про мову як систему та її використання в реальних комунікативних ситуаціях.

Структурний підхід до мови, запропонований Ф. де Сосюром, прокладає шлях до виокремлення ключових аспектів навчання: граматики, лексики, фонетики, а також розвитку навичок говоріння, письма, читання і аудіювання. З огляду на це у статті розглянуто два основні педагогічні підходи: структурний, орієнтований на системний аналіз мови, та комунікативний, що фокусується на мові як діяльності. Поєднання цих підходів у межах компетентнісного підходу сприяє формуванню здатності здобувачів освіти застосовувати знання, уміння та навички в реальних життєвих ситуаціях. Окрім того, у статті розглянуто розвиток ідей Ф. де Сосюра у працях видатних представників структуралізму (Луї Єльмслев, Роман Якобсон, Клод Леві-Строс), семіотики (Чарльз Морріс), психолінгвістики (Ноам Хомський) і філософії мови (Мішель Фуко, Жак Дерріда). Висвітлено також український контекст інтерпретації цих ідей, зокрема у працях Олександра Потебні та Юрія Шевельова, які адаптували концепції структуралізму для дослідження слов'янських мов.

У статті наголошено, що структуралістська модель, яка аналізує мову як систему знаків, має не тільки теоретичне, а й практичне значення для викладання іноземних мов. Особливо це стосується балансу між формуванням мовної компетенції (опанування правил, структур, лексики) та розвитком комунікативних умінь, необхідних для міжкультурної взаємодії. Зроблено висновок, що ідеї Ф. де Сосюра залишаються актуальними у світлі сучасних освітніх потреб і дають змогу створювати міждисциплінарні моделі навчання, які поєднують лінгвістику, педагогіку та когнітивні науки.

Ключові слова: Фердинан де Сосюр, структуралізм, компетентнісний підхід, навчання іноземних мов, мова як система, комунікативний підхід.

Melnychuk Oksana, Artemenko Liudmyla. The ideas of Ferdinand de Saussure in the context of a competency-based approach to foreign language teaching: an interdisciplinary perspective

The article explores the ideas of Ferdinand de Saussure, one of the founders of modern linguistics, in the context of their application to the competence-based approach to foreign language teaching. Particular attention is paid to the concept of dividing language into langue (language system), parole (speech), and langage (language activity), which became fundamental in structuralist studies and influenced the development of various disciplines such as semiotics, psycholinguistics, sociolinguistics, and pedagogy. The

study analyzes how these ideas correlate with modern approaches to language teaching, which integrate knowledge of language as a system with its use in real communicative situations.

The structural approach to language, proposed by Saussure, makes it possible to identify key aspects of teaching: grammar, vocabulary, phonetics, as well as the development of speaking, writing, reading, and listening skills. In this regard, the article examines two main pedagogical approaches: the structural approach, focused on systematic language analysis, and the communicative approach, emphasizing language as an activity. The integration of these approaches within the competence-based framework fosters the ability of learners to apply knowledge, skills, and abilities in real-life situations.

Furthermore, the article examines the development of Saussure's ideas in the works of prominent structuralist scholars (Louis Hjelmslev, Roman Jakobson, Claude Lévi-Strauss), semiotics (Charles Morris), psycholinguistics (Noam Chomsky), and philosophy of language (Michel Foucault, Jacques Derrida). The Ukrainian context of interpreting these ideas is also highlighted, particularly the works of Olexandr Potebnja and Yurii Shevelov, who adapted structuralist concepts for the study of Slavic languages.

The article emphasizes that the structuralist model, which analyzes language as a system of signs, has both theoretical and practical significance for foreign language teaching. This is especially relevant for balancing the development of linguistic competence (mastery of rules, structures, and vocabulary) with the enhancement of communicative skills necessary for intercultural interaction. It concludes that Saussure's ideas remain relevant in addressing modern educational needs, allowing for the creation of interdisciplinary teaching models that integrate linguistics, pedagogy, and cognitive sciences.

Key words: Ferdinand de Saussure, structuralism, competence-based approach, foreign language teaching, language as system, communicative approach, linguistic competence, semiotics, psycholinguistics, intercultural interaction.

Вступ. Ідеї Ф. де Сосюра, зокрема його поділ мови на мову, мовлення та мовленнєву діяльність, стали основоположними в сучасній лінгвістиці. Запропоновані мовознавчі концепції не тільки вплинули на розвиток філологічних дисциплін, а й віднайшли своє застосування в інших галузях науки, зокрема в педагогіці. У методиці викладання іноземних мов концепцію Ф. де Сосюра розглядають як таку, що умовно поділяє процес навчання на опанування мови як системи та мови як діяльності. Таке бачення проблеми пов'язане з компетентнісним підходом, що став основним у сучасній педагогіці. У статті порушено проблему зв'язку мовознавчих ідей Ф. де Сосюра з іншими науками, зокрема педагогікою, визначено аспекти їхнього впливу та перспективи застосування.

Мета статті – зробити аналіз поглядів Ф. де Сосюра щодо поділу мови, мовлення та мовленнєвої діяльності, а також визначити їхній вплив на педагогічні підходи до навчання іноземних мов. У центрі уваги – застосування цих ідей у компетентнісному розумінні, а також аспекти впливу згаданих концепцій на інші філологічні галузі.

Результати. Ф. де Сосюр, «батько» сучасної лінгвістики, мав величезний вплив на низку науковців різних дисциплін. Його ідеї були розвинені та переосмислені багатьма

дослідниками. Серед основних наукових напрямів і ключових постатей, які вивчали та розвивали його погляди, виокремлюємо (1) *школу структуралізму*: Луї Єльмслев, як один із засновників Копенгагенської школи лінгвістики, розвинув концепції структуралізму через створення глосематики, яка продовжила аналіз мови як системи знаків; Роман Якобсон – дослідник Празького лінгвістичного гуртка, адаптував ідеї Ф. де Сосюра до аналізу фонології та створив теорію комунікації, яка стала основою для семіотики; Клод Леві-Строс – антрополог, застосував структуралістські підходи до вивчення міфології та культур, за допомогою тлумачення системи знаків Ф. де Сосюром; (2) *семіотику*: Чарльз Морріс розвинув теорію знаків і пов'язав ідеї Ф. де Сосюра із семіотикою; (3) *психолінгвістику*: Ноам Хомський базував трансформаційно-генеративну граматику, деякою мірою опозиційною до структуралізму, на систематичному підході до аналізу мови, запропонованому Ф. де Сосюром; (3) *філософію мови*: Мішель Фуко – досліджував мову як систему влади та знання, переглядав сосюрівське бачення в контексті дискурсного аналізу; Жак Дерріда – критично переосмислив концепцію знака, створив теорію деконструкції, яка переглядає сосюрівський поділ позначення (англ. *signifier*) і позначеного (англ. *signified*); (4) *функційну лінгвістику*: Майкл Хал-

лідей – розробив системно-функційну лінгвістику, яка враховує роль мови як діяльності в соціальному контексті [1, с. 22–28; 2, с. 1–2; 3, с. 27; 4, с. 139].

В українській лінгвістиці ідеї Ф. де Сосюра були відтворені у працях видатних дослідників, зокрема О. Потебні та Ю. Шевельова. О. Потебня розглядає слово як органічну єдність знака і значення, наголошує на нерозривному зв'язку між формою та змістом мовного знака. Його підхід має багато спільного зі структуралістським розумінням мови як системи знаків, що функціонують у єдності [5]. Ю. Шевельов, своєю чергою, аналізує східнослов'янські мови крізь призму структуралізму, приділяє увагу системності мовних явищ і їхній динаміці. Він використовує структуралістські принципи для пояснення еволюції мовних систем, акцентує на взаємозв'язку між історичними, соціальними та внутрішньомовними чинниками. Ю. Шевельов не тільки адаптував концепції структуралізму до специфіки слов'янських мов, він зробив вагомий внесок у їхній розвиток, демонстрував, як структуралістський підхід дає змогу краще зрозуміти складність і багатогранність мовних систем [6].

Так, ідеї Ф. де Сосюра в українській лінгвістиці віднаходять не тільки теоретичне осмислення, а й практичне застосування у вивченні слов'янських мов, створюють міцний фундамент для подальших досліджень у сфері мовознавства. Однією з основних ідей у праці «Курс загальної лінгвістики» Ф. де Сосюра є поділ мови як системи на три складові частини, серед яких: (1) *мова (langue)* – система знаків, правил і структур, що формує основу для спілкування; (2) *мовлення (parole)* – конкретні акти використання мови, які здійснюються індивідом; (3) *мовленнєва діяльність (langage)* – процес використання мови в конкретних соціальних умовах [7, с. 9–10].

Таке бачення створює основу для аналізу того, як вивчення мови може бути структуровано в навчальних програмах. Мовленнєва діяльність людини (фр. *langage*) є багатоманітною та цілеспрямованою (інтенційною), на відміну від мовленнєвого акту (фр. *parole*) та мови як статичної системи (фр. *langue*). Ф. де Сосюр установив, що елементи мови визначаються через їхні взаємозв'язки та переосмислив концепцію частини та цілого:

ціле – це сума формальних відносин між частинами. Дослідник пояснює існування двох вимірів мовленнєвої діяльності – семіотичного (психічного) і несеміотичного (фонетичного), заперечує прямий зв'язок між звуками та позначеними поняттями [7, с. 11].

Вивчення мовленнєвої діяльності виправдане сукупністю філологічних дисциплін, що є частинами лінгвістики через їхній зв'язок із мовою. Сосюрівська модель, яка акцентує увагу на внутрішніх структурах знакової системи, співзвучна з поглядом, що мова не просто «відображає» реальність, а «конструює» її. Отже, процес створення значення не заперечує впливу психічного та соціальної реальності, проте залишається обмеженим мовною системою, не приділяє належної уваги свідомості суб'єкта як активному когнітивному феномену. Отже, компетентнісний підхід у педагогіці спрямований на розвиток здатності здобувачів освіти застосовувати знання, навички й уміння в реальних життєвих ситуаціях. У методиці викладання іноземних мов це означає баланс між навчанням мови як системи (граматика, лексика, фонетика) та навчанням мови як діяльності (говоріння, слухання, читання, письмо).

Ідеї Ф. де Сосюра пов'язані також із психолінгвістикою, яка вивчає когнітивні аспекти мовлення, із соціолінгвістикою, що фокусує увагу на наукових студіях впливу соціального контексту на мовленнєву діяльність. Наприклад, у психолінгвістиці аналізують те, як система мови (*langue*) зберігається в пам'яті, а мовлення (*parole*) реалізується у процесі спілкування. З іншого боку, соціолінгвістика досліджує, як мовленнєва діяльність (*langage*) формується під впливом соціальних чинників. У педагогіці викладання іноземних мов простежуємо дві основні моделі: (1) *структурний підхід*, орієнтований на мову як систему. Такий погляд фокусують на вивченні граматичних структур, правил і словникового запасу; (2) *комунікативний підхід*, скерований на мову як діяльність. У центрі уваги – розвиток навичок спілкування в реальних ситуаціях. Об'єднання згаданих наукових ідей у межах компетентнісного підходу дає змогу створити збалансовану методiku, яка задовольняє сучасні освітні потреби.

Структуралізм як метод пізнання поєднує структурні підходи з елементами систематизації знань, їх математизацією та

моделюванням, формує універсальну методологію. Він стає основою для численних досліджень у соціальних і гуманітарних науках, що набули популярності з 1950-х до 1970-х рр., насамперед у Франції. Головною метою структуралізму є осмислення людської культури та досвіду як складної системи знаків, що функціонує за простими правилами створення значень і цінностей у різних контекстах, як-от лінгвістика, соціологія, літературознавство [2, с. 1–2].

Основи цього підходу були закладені в межах структурної лінгвістики, (Ф. де Сосюр, К. Леві-Строс, М. Фуко). У гуманітарних науках структуралізм перетворився на загальну методологію, спрямовану на аналіз структур мови й мислення. Він досліджує системну організацію базових одиниць і зв'язків, що визначають створення значень як результат застосування чітких правил і операцій. Структуралізм як структурно-семіотичний підхід має опертя на концепції мовознавства та семіотики, зокрема на теорію знака, запропоновану Ф. де Сосюром. Водночас структуралізм є філософським баченням, яке доводить, що об'єкти дослідження в соціальних і гуманітарних науках, незалежно від їхніх зовнішніх відмінностей, підпорядковані внутрішнім, несвідомим закономірностям. Ці закономірності формують структури – глибинні феномени, які діють за визначеними кодами, логікою чи правилами, визначають поверхневі явища та події. Структури характеризують як цілісні утворення, здатні до трансформації та саморегуляції, а соціальний світ пояснюють через взаємозв'язки дій, а не окремі індивідуальні акти [3, с. 27].

Загалом, структуралізм пропонує міждисциплінарний підхід до аналізу явищ, залучає такі науки, як теорія інформації, комунікації, семіотика, соціологія та психологія. Його метою є виявлення прихованих структур і синхронічних причин, що лежать в основі культури та суспільства, які трактуються як знакові системи та символічний порядок, що формує уявлення людини про саму себе. Структуралізм стверджує, що за символічним порядком не існує іншої реальності – ні суб'єктивної (як у гуманізмі), ні зовнішньої (як у позитивізмі).

Цей підхід відкидає натуралізм, який розглядає світ як незалежний від свідомості, і гуманізм, який наголошує на ролі людини

як творця свого світу. Критику згаданих концепцій у структуралізмі відображено в гаслах на кшталт «атака на реалізм» і «смерть суб'єкта». Водночас структуралізм спирається на холізм, філософський об'єктивізм і культурний релятивізм, що дозволяє ідентифікувати зміни у структурах, аналізувати об'єкти та їхні трансформації. Попри те, що структуралізм не вимагає обов'язкової наявності первинної чи глибинної структури, він не заперечує її існування. Навіть більше, він визнає, що носієм структур може бути індивід, який виступає активним суб'єктом сприйняття та дії у зв'язку з навколишньою дійсністю [4, с. 139].

У контексті комунікативного підходу в педагогіці важливо наголосити, що структуралізм, хоч і не вимагає обов'язкової глибинної структури, припускає існування структур, носіями або виразниками яких можуть бути індивіди. Зважаючи на це, комунікативний підхід ставить на перше місце суб'єкта – учня чи студента, який не тільки сприймає інформацію, а й активно взаємодіє з нею, формує власну інтерпретацію та концептуалізацію знань.

Концепція продуктивного засвоєння знань походить із міркування про те, що навчальний процес є двостороннім, і кожен здобувач освіти як суб'єкт сприйняття має можливість впливати на навчальний контекст. Взаємодія учнів із педагогом і один з одним стає не тільки механізмом здобуття знань, а й створенням нових значень через комунікацію, що відбувається в діалозі. Комунікативний аспект акцентує увагу на активній участі учнів/студентів у процесі навчання, розвитку їхніх комунікативних навичок і здатності до самостійного аналізу й оцінювання інформації [8, с. 83]. Беручи до уваги структури, які можуть бути закріплені в індивідуальній свідомості, комунікативний підхід сприяє розвитку критичного мислення та гнучкості у сприйнятті інформації, що є важливим аспектом для успішного навчання в умовах ХХІ ст.

Вплив поглядів швейцарського лінгвіста Ф. де Сосюра на педагогіку, зокрема методику викладання іноземних мов, результував у порушення проблеми зв'язку форми та функції, що базується на структуралістських принципах мови та компетентнісному підході в освіті. Синергія філології та педагогіки

уможливила продуктивний розвиток міждисциплінарних ідей, які розуміємо як (1) *розвиток концепції мови як системи та діяльності*: Ф. де Сосюр розділив мову на *langue* (систему), *parole* (мовлення) та *langage* (мовленнєву діяльність), які згодом стали трансформовані в педагогічну площину, що дало змогу водночас урахувати і важливість структури мови, і її функційне використання [9, с. 156]; (2) *компетентнісно орієнтоване навчання*: використання ідей Ф. де Сосюра про системність і функціональність мови стало основою для формування ключових мовленнєвих компетенцій, як-от лінгвістична, комунікативна та соціокультурна компетенції; (3) *інтеграція теорії та практики у викладанні*: адаптація структуралістського бачення мови для практичного навчання забезпечила гармонійний перехід від теоретичних знань до практичних навичок у говорінні, письмі, читанні й аудіюванні [10]; (4) *інноваційні методики навчання*: завдяки впливу структуралістської думки, сучасними педагогами було впроваджено інтерактивні методи, які дають змогу навчати через діяльність: рольові ігри, дискусії, проєктну діяльність і занурення у мовне середовище; (5) *основи CLIL та інтегрованого навчання*: структуралістський підхід став фундаментом для розроблення методики CLIL (Content and Language Integrated Learning), яка поєднує викладання мов з іншими дисциплінами. Це

забезпечує більш природне засвоєння мови через реальні контексти [8, с. 116]; (6) *сучасні дидактичні матеріали*: у результаті поєднання філологічних і педагогічних ідей було розроблено навчальні програми, що інтегрують структуру мови та комунікативні практики, а також автентичні матеріали для розвитку мовленнєвих навичок.

Згідно з наведеним вище, лінгвістична теорія Ф. де Сосюра не тільки стала основою сучасних комунікативних методик у викладанні мов, але й уможливила продуктивний розвиток міждисциплінарного підходу, де ідеї лінгвістики гармонійно інтегровано з педагогікою, що забезпечує розвиток і мовних знань, і ключових життєвих компетенцій.

Висновки. Ідеї Ф. де Сосюра щодо поділу мови, мовлення та мовленнєвої діяльності стали основою для багатьох сучасних підходів у педагогіці та лінгвістиці. Їх застосування в методиці викладання іноземних мов сприяє гармонійному розвитку здобувачів освіти через знання та навички. Перспективним напрямом подальших досліджень є інтеграція ідей Ф. де Сосюра з іншими філологічними дисциплінами, як-от когнітивна лінгвістика, яка аналізує концепти, або дискурсна лінгвістика, що вивчає мовлення в ширшому соціальному контексті. Розвиток міждисциплінарних досліджень сприятиме створенню нових ефективних методик навчання, які відповідатимуть сучасним викликам освіти.

Література:

1. Мельничук О. Константи досвіду невербального в англomовному художньому дискурсі : монографія. Рівне : Волин. обереги, 2023. 200 с.
2. Caws P. Structuralism: The Art of the Intelligible. Atlantic Highlands, New Jersey : Humanities Press International, 1988. 276 p.
3. Deken O. Le Structuralisme. Paris : Armand Colin, 2015. 123 p.
4. Glucksmann M. Structuralist Analysis in Contemporary Social Thought. A Comparison of the Theories of Claude Lévi-Strauss and Louis Althusser. London ; Boston : Routledge, 2016. 214 p.
5. Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії. Київ : Темпора, 2012.
6. Потебня О. Поетика або $x = a < A$ (Лекції з теорії словесности) / перекл. А. Жемаковський. Львів : Апіорі, 2022. 136 с.
7. Saussure F. de. Course in General Linguistics / transl. by W. Baskin ; ed. by P. Meisel, H. Saussy. New York : Columbia University Press, 2011. 277 p.
8. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge : CUP, 2014. 341 p.
9. Gießler R. Kommunikation versus Formfokussierung: Dichotomien und Paradigmen in den Vorstellungen zur Gestaltung von Englischunterricht. *Lehrer: innenbildung im 19. und 20. Jahrhundert: (Trans)Nationale Perspektiven* / A. Wegner (Ed.). 1st ed. Verlag Barbara Budrich, 2025. P. 147–160. <https://doi.org/10.2307/jj.21679191.13>.
10. Klages H., Pagonis, G. Linguistisch fundierte Sprachförderung und Sprachdidaktik: Grundlagen, Konzepte, Desiderate. Verlag : Peter Lang, 2020. 284 p.

References:

1. Melnychuk, O. (2023). Konstanty dosvidu neverbal'noho v anhlo movnomu khudozhn'omu dyskursi: monohrafiia [Constants of Nonverbal Experience in English-Language Fiction Discourse: A Monograph]. Rivne: *Volynski Oberihy* [in Ukrainian].
2. Caws, P. (1988). Structuralism: The Art of the Intelligible. *Atlantic Highlands, NJ: Humanities Press International*.
3. Deken, O. (2015). Le Structuralisme. *Paris: Armand Colin*.
4. Glucksmann, M. (2016). *Structuralist Analysis in Contemporary Social Thought: A Comparison of the Theories of Claude Lévi-Strauss and Louis Althusser*. London/Boston: Routledge.
5. Sheveliov, Y. (2012). Narys suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy ta inshi linhvisty chni studii [Outline of Modern Ukrainian Literary Language and Other Linguistic Studies]. Kyiv: *Tempora* [in Ukrainian].
6. Potebnia, O. (2022). Poetyka abo $x = a < A$ (Lektsii z teorii slovesnosti) [Poetics or $x = a < A$ (Lectures on the Theory of Verbal Art)]. (A. Zhemakovskiy, Trans). Lviv: *Apriori* [in Ukrainian].
7. Saussure, F. de. (2011). Course in General Linguistics. P. Meisel & H. Saussy, (Eds.). (W. Baskin, Trans). New York: Columbia University Press.
8. Richards, J.C., & Rodgers, T.S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Gießler, R. (2025). Kommunikation versus Formfokussierung: Dichotomien und Paradigmen in den Vorstellungen zur Gestaltung von Englischunterricht. *Lehrer: innenbildung im 19. und 20. Jahrhundert: (Trans)Nationale Perspektiven*. A. Wegner (Ed.), (pp. 147–160). Verlag Barbara Budrich. <https://doi.org/10.2307/jj.21679191.13>.
10. Klages, H., & Pagonis, G. (2020). *Linguistisch fundierte Sprachförderung und Sprachdidaktik: Grundlagen, Konzepte, Desiderate*. Verlag: Peter Lang.

АБРЕВІАТУРИ ЯК ОСОБЛИВИЙ МАРКЕР МОВЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Москалюк Олена Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 0000-0003-4956-7238

Стаття присвячена дослідженню функціонування англomовної термінологічної лексики в науковому дискурсі – аббревіатур. Відомо, що систематично відбуваються процеси саморегуляції мови, які приводять до її доосконалення – «еволюції». Студіювання тенденції розвитку мови є одним з актуальних напрямів сучасних наукових лінгвістичних пошуків, що і спонукало до вибору теми дослідження, де викладено класифікацію англomовних аббревіатур за відповідними ознаками в науковому дискурсі. Резюмовано, що цей спосіб словотвору є дуже ефективним, оскільки його специфіка відображена в сучасних тенденціях глобалізації.

Компоненти акронімів тісно пов'язані один з одним і набули великої популярності завдяки загальній тенденції до універсальності. Аббревіація є одним із продуктивних способів словотворення та зумовлює формування складних слів, а саме: складноскорочених лексичних одиниць. Визначено, що аббревіатури застосовуються в науковій сфері для зручності вживання професійної спеціалізованої лексики. Висвітлено особливості застосування аббревіатур в наукових текстах, статтях як у панівному способі передачі інформації у процесі виникнення нового технізованого світу, нової техногенної цивілізації. Проаналізовано основні групи аббревіатур. Зафіксовано приклади вживання англomовних аббревіатур у науковий дискурс. Зазначено, що застосування аббревіатур не обмежується лише науковим дискурсом, а поширюється й на інші. Зроблений висновок полягає в тому, що для досягнення професійних результатів і ефективної вербальної комунікації необхідно використовувати відповідні аббревіатури. Визначено перспективний напрям дослідження для їх подальшого аналізу.

Ключові слова: аббревіатури, спеціалізована лексика, науковий дискурс, функціонування, глобалізаційні зміни.

Moskaliuk Olena. Abbreviations as a special marker in modern English scientific discourse

The article is devoted to the study aimed at the functioning of English terminological vocabulary in scientific discourse – abbreviations. It is known that there are certain processes of self-regulation of the language that lead to its improvement. The trend of language development is one of the current directions of modern scientific linguistic research, which prompted the choice of the topic. It outlines the classification of English abbreviations according to the relevant features in the scientific discourse. It is summarized that this method of word formation is very effective, as its specificity is reflected in the modern direction of the globalization process.

The constituent parts of the acronym are closely related and have become widely popular due to the general trend towards universalization. Abbreviation is one of the productive methods of word formation and determines the formation of complex words, namely: complex abbreviated lexical units formed from parts of two or more words. It has been determined that abbreviations are used in scientific and technical fields for the convenience of using specialized professional vocabulary. The peculiarities of the use of abbreviations in scientific and technical texts, articles as a dominant method of information transmission in the process of the emergence of a new mechanized world, a new man-made civilization have been highlighted. The main groups of abbreviations have been analyzed. Examples of the English abbreviations in scientific discourse have been recorded. It has been noted that the use of abbreviations is not limited to scientific discourse, but also extends to other discourses. In conclusion, the necessity of using appropriate abbreviations is essential to achieve professional results and effective communication in this discourse. A promising field of research has been identified for further analysis of the use of abbreviations.

Key words: abbreviations, specialized vocabulary, scientific discourse, functioning, globalization changes.

Вступ. Потужний розвиток технологій і науки, особливо в останні десятиліття, став рушійною силою значного збільшення вживання аббревіатур. У сучасному англomовному науковому дискурсі аббревіатури є невід'ємною частиною мовлення. Вони забезпечують економію часу, простору та зусиль у комунікації наукових досліджень, забезпечують точність і стандартизацію термінології. Аббревіатури, що використовуються в технічних текстах, мають велике значення для точного й ефективного спілкування у відповідних галузях знань. Ці складні лексичні одиниці характеризуються високою спеціалізацією і складністю термінології, аббревіатури допомагають забезпечити швидку й економічну комунікацію між фахівцями. Однак неправильне вживання та невідповідність стандартам можуть призвести до непорозуміння, помилок і серйозних наслідків. Специфіка їхнього функціонування потребує ретельного дослідження та розуміння, оскільки вони можуть спричинити плутанину, якщо не вживаються належним чином. Це стимулювало дослідницький інтерес до цієї тематики.

Зазначене дослідження присвячене аналізу специфіки функціонування аббревіатур в англomовному науковому дискурсі. Аналіз специфіки функціонування аббревіатур у технічних текстах дозволить поглибити розуміння важливості термінології, оскільки їх розуміння є необхідним для правильного сприйняття та розуміння наукових матеріалів. Дослідження цієї теми може бути корисним для науковців, перекладачів, студентів і всіх, хто працює з науковими текстами. Зокрема, дослідження специфіки вживання аббревіатур може виявитися корисним для: правильного вживання аббревіатур у наукових текстах; розроблення програм для автоматичного розпізнавання та розшифрування аббревіатур; удосконалення навичок перекладу наукових текстів з англійської мови; розроблення підручників або редагування наукових текстів.

Мета статті – висвітлення особливостей використання аббревіатур у англomовному науковому дискурсі, що включає аналіз їхніх структурних особливостей, способів створення та використання в технічних текстах наукових матеріалів.

Аббревіатури як засоби мовної та писемної економії, раціоналізації мовленнєвої діяль-

ності, оптимізації мовотворчих процесів завжди були об'єктом зацікавлення вчених. Аббревіація як специфічне явище в сучасних мовах привертала і продовжує привертати увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних учених-лінгвістів, а саме: В. Борисова, Д. Василенко, Б. Гончарова, О. Мацько, О. Медвідь, В. Павлова, Т. Пайзла, А. Пумпянського, М. Сегалю, М. Сердюк, Л. Ступіна, Е. Скороходько та багатьох інших.

Результати. Лінгвістичні терміни, як-от «аббревіація» і «аббревіатура», походять ще від латинського слова “brevis”, що з італійської мови перекладається як «короткий» [1, с. 23]. Явище аббревіації як спосіб словотворення сягає своїм корінням у далеке минуле. Поширення аббревіатур пов'язують із появою великої кількості більш складних слів і словосполучень. У процесі комунікації аббревіація сприяє економному вираженню думки й усуненню складної для розуміння інформації [2, с. 9]. Використання аббревіатур дозволяє передати якомога більше інформації з меншою кількістю знаків і звуків, це безпосередньо оптимізує процес мовлення.

Аббревіатури можна класифікувати за ознаками:

1. За способом утворення: аббревіатури-скорочення (USA, NASA, DVD) – утворюються за допомогою перших літер кожного слова фрази; аббревіатури-акроніми (NATO, UNESCO, AIDS) – утворюються за допомогою перших літер кожного слова фрази, які вимовляють як слово; аббревіатури-символи (kg, m, cm) – утворюються за допомогою символів, які позначають одиниці виміру, міжнародні стандарти, хімічні елементи тощо.

2. За ступенем універсальності: глобальні аббревіатури (UN, EU, IMF) – використовуються в усьому світі; локальні аббревіатури (HSE, ITMO, NUS) – використовуються у визначених територіальних межах або в межах окремої галузі діяльності.

3. За функцією: спеціалізовані аббревіатури (MRI, HIV, OLED) – використовуються в окремій галузі або на позначення технічних термінів; загальні аббревіатури (USA, CEO, VIP) – використовуються в різних контекстах і можуть мати різні значення залежно від ситуації [3].

4. Аббревіатури-акроніми (NASA, NATO, FIFA) – це аббревіатури, що вимовляються як слова, а не окремі букви. Вони часто вико-

ристовуються для позначення організацій, програм, заходів або спеціальних термінів у визначеній галузі.

5. Абревіатури-ініціали (Rowling J.K., FDR, JFK) – це абревіатури, що складаються з перших літер слів, що позначають інформацію, яка стосується особи, або назву чогось іншого. Ці абревіатури часто використовуються для позначення імен або назв у письмовому тексті або на підписах [3].

Абревіатури є важливим маркером мови в науковому дискурсі, оскільки вони допомагають писати і читати тексти більш ефективно та швидко. Оскільки наукові тексти містять велику кількість спеціалізованих термінів, абревіатури полегшують їх читання та розуміння. Однак у використанні абревіатур є деякі нюанси, які варто враховувати, як-от стандартизація та читабельність. У вживанні фахівець має дотримуватися айдентики викладу, бути максимально точним щодо визначення термінів, абревіатур і дотримання стилістики тексту.

По-перше, використання абревіатур може створювати бар'єри для читачів у зрозумінні тексту, особливо для тих, хто не має належного досвіду в даній науковій галузі або не розуміє деяких термінів і скорочень. Це може призвести до зниження ефективності комунікації та розуміння важливих концепцій [4, с. 34].

По-друге, використання багатьох абревіатур може зробити текст важким для читання та нудним. Коли текст складається переважно з абревіатур, це може зменшити зацікавленість читача та призвести до втрати уваги.

По-третє, існує ризик неправильного використання абревіатур, що може призвести до непорозумінь і помилок у розумінні тексту. Якщо автор використовує скорочення, які не є загальноприйнятими або не відповідають стандартам, це може створити проблеми для читачів, які не розуміють їхнього значення.

Отже, використання абревіатур як маркера мовлення в науковому дискурсі має свої переваги та недоліки. Щоб уникнути проблем, пов'язаних із їх використанням, автори повинні використовувати абревіатури з розумінням і за необхідності, а також пояснювати їхнє значення для читачів, які можуть не розуміти їх.

Абревіатури є одним із ключових елементів термінології в наукових дисциплі-

нах, як-от медицина та техніка. У сучасному англomовному науковому дискурсі використання абревіатур є досить поширеним явищем, їх функціонування визначається низкою чинників [5].

Передусім використання абревіатур дозволяє економити час і простір у наукових текстах. Замість повторення довгих і складних термінів, використання абревіатур дозволяє швидко й ефективно передавати інформацію. Другим чинником є контекст, у якому використовуються абревіатури. У наукових текстах вони зазвичай використовуються в тих галузях, де термінологія дуже спеціалізована та технічна, тому потребують знань і розуміння з боку читача. Окрім того, використання абревіатур може спричинити деякі труднощі для читача, особливо якщо вони не є стандартизованими або відомі тільки в окремій галузі. Також важливо враховувати, що деякі абревіатури можуть мати різне значення залежно від контексту.

Абревіатури можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на читабельність тексту. З одного боку, вони дозволяють скоротити текст, зменшити його обсяг, що робить його більш зручним для читання. З іншого – надмірне використання абревіатур може створити труднощі для читача, який може не знати їхнього значення. Також іноді абревіатури можуть бути неоднозначними та призвести до неправильного тлумачення тексту.

Використання абревіатур у сучасному англomовному науковому дискурсі є досить поширеним, особливо в технічних текстах. Уживання абревіатур дозволяє скоротити довгі терміни, що полегшує читання та розуміння тексту. Проте використання абревіатур може бути проблематичним для тих, хто не знає їхнього значення.

Уважаємо за доцільне представити приклади використання абревіатур у технічному тексті статті “A Review of Advanced Technologies for Autonomous Vehicles” (Sensors, 2019 p.), де автори використовують такі абревіатури: LiDAR (Light Detection and Ranging), ADAS (Advanced Driver Assistance Systems), V2V (Vehicle-to-Vehicle), V2I (Vehicle-to-Infrastructure) тощо [6].

Проте важливо пам'ятати, що використання абревіатур у наукових текстах потрібно обмежувати, обґрунтовувати їх використання

згідно з відповідними стандартами наукового дискурсу та дисципліни.

У даній статті автори можуть робити припущення про знання аббревіатур їхніми читачами, що може бути несприятливим для розуміння інформації. У такому разі важливо пояснювати значення аббревіатур для тих, хто не має належних знань про специфічну галузь. Це можна зробити за допомогою відповідних посилань, пояснень у дужках або нотаток.

Завдання статті “A Comparative Study of ANN and SVM Models for Predicting Solar Power Generation” [7] полягає в порівнянні ефективності двох моделей машинного навчання – Support Vector Machines (далі – SVM), Artificial Neural Networks (далі – ANN) – для прогнозування генерації сонячної енергії [7]. У статті описано процес збору даних і побудови моделей. У тексті вживаються такі аббревіатури: ANN: Artificial Neural Networks, MSE: Mean Squared Error, MAE: Mean Absolute Error, RMSE: Root Mean Squared Error, RBF: Radial Basis Function, SVM: Support Vector Machines, SVR: Support Vector Regression [7].

Аналіз цих аббревіатур допомагає зрозуміти ключові поняття та технології, які використовуються у статті. Наприклад, ANN і SVM – це дві різні моделі машинного навчання, які використовуються для прогнозування. MAE, MSE та RMSE – це метрики, які використовуються для оцінювання точності моделей. RBF – це функція, яка використовується для побудови моделей SVM. SVR – це варіант моделі SVM, який використовується для регресійних завдань.

Проблема використання аббревіатур полягає в тому, що вони можуть створювати перешкоди для розуміння тексту для людей, які не знайомі із цими термінами. Наприклад, люди, які не знають, що означає аббревіатура SVM, можуть зіткнутися із труднощами за спроби розібратися у статті. Це може призвести до втрати інтересу до тексту та зниження ефективності комунікації. Тому в разі вживання аббревіатур важливо пояснювати їхнє значення та контекст їх використання.

Ще одним прикладом є стаття автора R. Sasidharan “Robust Vehicle Detection in Low Illumination Conditions Using Machine Learning Techniques” [8]. У цій статті використовуються аббревіатури, що характерні

для технічної літератури. Наприклад, автори використовують аббревіатури для термінів, пов’язаних із машинним навчанням, як-от SVM (метод опорних векторів) і ANN (штучна нейронна мережа). Вони також використовують аббревіатури для термінів, пов’язаних із технічними характеристиками, як-от FPS (кадрів у секунду) та ROI (сфера інтересу).

Одна з головних функцій аббревіатур у статті – скорочення термінів і назв методів машинного навчання, що дозволяє зменшити обсяг тексту та зосередитись на головних результатах дослідження. Наприклад, автори використовують аббревіатури SVM (Support Vector Machines), R-CNN (Region-based Convolutional Neural Networks) and CNN (Convolutional Neural Networks), щоб позначити різні методи машинного навчання, які застосовувалися в дослідженні.

Інша функція аббревіатур у статті – позначення термінів і понять, які вважаються вже відомими в науковій спільноті. Наприклад, автори використовують аббревіатуру ROI (Region of Interest), яка стосується поняття області зображення, що містить об’єкт, який необхідно виявити.

Проте необережне використання аббревіатур може створювати проблеми для читачів, які можуть не розуміти значення скорочень. Це може призвести до складнощів у сприйнятті тексту та зниження читабельності. Тому авторам варто бути обережними, використовувати аббревіатури в разі необхідності для зменшення обсягу тексту та поліпшення його читабельності.

Визначимо основні лексико-семантичні групи проаналізованих аббревіатур:

- аббревіатури, що вживаються в науці та техніці, комп’ютерних технологіях, наприклад: API (Application Programming Interface), CSS (Cascading Style Sheets), DNA (Deoxyribonucleic Acid), LED (Light-Emitting Diode), NASA (National Aeronautics and Space Administration), URL (Uniform Resource Locator), HTML (Hypertext Markup Language) [8];

- аббревіатури, що вживаються в бізнесі та фінансах, освіті й навчанні, наприклад: IPO (Initial Public Offering), GRE (Graduate Record Examinations), GDP (Gross Domestic Product), ROI (Return on Investment), SAT (Scholastic Assessment Test), TOEFL (Test of English as a Foreign Language) [8];

– аббревіатури, що позначають наукові ступені, звання, а також вказують на професії та посади, наприклад: CFO (Chief Financial Officer), CEO (Chief Executive Officer), MSc (Master of Science), PhD (Doctor of Philosophy), MBA (Master of Business Administration), MD (Doctor of Medicine), IT (Information Technology) [8].

Наприклад, у першу групу, яка складається з аббревіатур на позначення наукових, технічних і технологічних термінів, які пов'язані зі специфікою окремої галузі, входять до 53,6% проаналізованих аббревіатур. Це пов'язано з тим, що сучасні наука та технології стали більш складними, розгалуженими, тому вони потребують швидкого та зручного способу передачі складних термінів і понять.

У другій групі, яка висвітлює аббревіатури у сфері економіки, освіти, кількість аббревіатур становить 31,3%, бо наукові звання є важливим елементом у наукових дослідженнях і публікаціях, тому використання аббревіатур для їх позначення може допомогти скоротити розмір тексту, зробити його більш читабельним.

У третій групі, яка містить аббревіатури, що позначають наукові ступені, звання, а також

вказують на професії та посади, кількість уживаних аббревіатур становить 15,1%. Єдиний реєстр зазначення наукових ступенів, посад дозволяє швидко сприймати відповідну інформацію, що покращує розуміння змісту тексту чи статті. Окрім того, особливо у великих корпораціях, аббревіатури можуть бути корисними для точного обміну інформацією між працівниками.

Висновки. Беручи до уваги вищезазначене, варто врахувати, що поява та широке використання англійських аббревіатур зумовлені закономірною реакцією на збільшення кількості багатокомпонентних термінологічних словосполучень у визначеній сфері, уживання яких призводить до ускладнення у процесі професійного спілкування. Саме тому велика кількість таких термінів має скорочені форми, що застосовуються фахівцями у професійній сфері. Оптимізація процесу спілкування та сприйняття інформації у сфері науки, економія мовленнєвих засобів сприяють уживанню цих складних лексичних одиниць. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в аналізі семантичних і структурних особливостей англійських аббревіатур у сфері морської галузі.

Література:

1. Балонєва О. Особливості перекладу англійської науково-технічної літератури. Житомир : Житомирський державний університет, 2004. 112 с.
2. Квеселевич Д., Сасіна В. Практикум з лексикології сучасної англійської мови. Вінниця : Нова книга, 2003. 128 с.
3. Бойченко Л. Структурно-семантичні типи аббревіатур і діапазон їх дериваційної активності в сучасній українській мові. *Мовознавство*. Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б. Хмельницького. 1992. № 5. 13 с.
4. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
5. Liang B.A., Kaji A.H., & Malhotra S. The use of abbreviations in medical record keeping. *Journal of General Internal Medicine*. 2018. № 33 (9). P. 1579–1580.
6. Sensors A. A Review of Advanced Technologies for Autonomous Vehicles. 2019. № 19 (6). 37 p.
7. Zhang Y. A Comparative Study of ANN and SVM Models for Predicting Solar Power Generation. *Journal of Solar Energy*. 2016.
8. Sasidharan R., Nguyen T. Robust Vehicle Detection in Low Illumination Conditions Using Machine Learning Techniques. *IEEE Transactions on Intelligent Transportation Systems*. 2019. № 20 (8).

References:

1. Baloneva, O. (2004). Osoblyvosti perekladu anhliyskoyi naukovo-tekhnichnoyi literatury [Peculiarities of translation of English scientific and technical literature]. Zhytomyr: Zhytomyr State University. 112 s.
2. Kveseleovich, D., Sasina, V. (2003). Praktykum z leksykolohiyi suchasnoyi anhliyskoyi movy [Workshop on the lexicology of modern English]. Vinnytsia: Nova knyga. 128 s.
3. Boychenko, L. (1992). Strukturno-semantychni typy abreviatur i diapazon yikh deryvatsiynoyi aktyvnosti v suchasniy ukrayinskiy movi [Structural and semantic types of abbreviations and the range of their derivational activity in the modern Ukrainian language]. Linguistics. Melitopol State Pedagogical University named after B. Khmelnytsky. № 5. 13 s.

4. Karaban, V. (2004). *Pereklad anhliyskoyi naukovoï i tekhnichnoï literatury* [Translation of English scientific and technical literature]. Vinnytsia: Nova knyga. 576 s.
5. Liang, B.A., Kaji, A.H., & Malhotra, S.I. (2018). The use of abbreviations in medical record keeping. *Journal of General Internal Medicine*, 33 (9), P. 1579–1580.
6. Sensors, A. (2019). A Review of Advanced Technologies for Autonomous Vehicles, 19 (6). 37 p.
7. Zhang, Y. (2016). A Comparative Study of ANN and SVM Models for Predicting Solar Power Generation. *Journal of Solar Energy*.
8. Sasidharan, R., & Nguyen, T. (2019). Robust Vehicle Detection in Low Illumination Conditions Using Machine Learning Techniques. *IEEE Transactions on Intelligent Transportation Systems*, 20 (8).

УДК 82-94: 327.56:004.738.5 (477)
DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2025.3.18>

ГІБРИДНА ВІЙНА В ЛІТЕРАТУРІ: ВІРТУАЛЬНЕ ТОПОГРАФУВАННЯ СХОДУ

Наместюк Світлана Валеріївна,

доцент кафедри іноземних мов

Буковинського державного медичного університету,

доцент кафедри романської філології та перекладу

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ORCID ID: 10000-0001-5572-0046

Стефурак Олена Валеріївна,

доцент кафедри романської філології та перекладу

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ORCID ID: 20000-0003-0656-4352

Гарвасюк Олександра Василівна,

доцент кафедри патологічної анатомії

Буковинського державного медичного університету

ORCID ID: 0000-0002-1936-2015

Анексія Криму у 2014 році, захоплення частини Донбасу та повномасштабна війна в Україні не лише змінили територіальні межі України, але й спричинили кризу національної ідентичності та культурної суб'єктності, спростувавши міф про стабільність кордонів. Збройна агресія супроводжується інформаційною війною, де російська пропаганда, за підтримки культурних і медійних ресурсів, довго формувала образ України як слабкої держави, а маніпуляції інформаційними технологіями розмивали межі між правдою і вигадкою. Унаслідок цього найбільше постраждали звичайні люди, а ефективний спосіб протидії такому впливу досі не знайдено. В умовах гібридної війни культурний вплив стає ключовим інструментом «віртуального топографування» – формування уявлень про території та народи через книги, фільми та засоби масової інформації. В Україні, де національна культура довгий час ігнорувалася, відсутність власного культурного простору призвела до втрат, які потребують термінового обговорення. Громадяни України, хоч і фізично присутні на своїй землі, часто відчують себе відчуженими та дезорієнтованими. У результаті, ілюзорний «руський мир» стає для них ближчим, ніж українська культура з її традиціями, мовою та ментальністю. Ця ситуація підкреслює важливість культурної мобілізації як відповіді на виклики гібридної війни. Література, як один з важливих аспектів національної культури, має потенціал для формування нових уявлень про самих себе та своє місце у світі. Вона відображає не лише реалії життя, а й людські уявлення про них, реагує на сучасні виклики, як-от Євромайдан, війна на Сході та повномасштабна війна в Україні. Це підкреслює необхідність повернення до «великої оповіді» в українській літературі – не лише як способу компенсації соціальної активності, а й як важливого інструмента для культурної мобілізації. Отже, у контексті гібридної війни віртуальне топографування Сходу України стає не просто питанням територіальної цілісності, а й питанням культурної суб'єктності й ідентичності, що потребує активних дій з боку суспільства, влади та культурних інституцій.

Ключові слова: національна ідентичність, гібридна війна, російська пропаганда, культурна суб'єктність, українська література, транскультурний переклад, національна культура.

Namestiuk Svitlana, Stefurak Olena, Garvasyuk Oleksandra. Hybrid warfare in literature: virtual topography of the East

The annexation of Crimea in 2014, the occupation of parts of Donbas, and the full-scale war in Ukraine not only altered Ukraine's territorial borders but also triggered a crisis of national identity and cultural subjectivity, debunking the myth of stable borders. Armed aggression has been accompanied by an information war, where Russian propaganda, supported by cultural and media resources, has shaped the image of Ukraine as a weak state, while manipulations with information technologies blurred the lines between truth and fiction. As a result, ordinary people have suffered the most, and an effective means of counteracting such

influence has yet to be found. In the context of hybrid warfare, cultural influence has become a key tool for “virtual mapping” – shaping perceptions of territories and peoples through books, films, and media. In Ukraine, where national culture was long ignored, the absence of its own cultural space has led to losses that require urgent discussion. Ukrainian citizens, while physically present in their homeland, often feel alienated and disoriented. Consequently, the illusory “Russian world” often seems closer to them than Ukrainian culture, with its traditions, language, and mentality. This situation underscores the importance of cultural mobilization as a response to the challenges of hybrid warfare. Literature, as one of the critical aspects of national culture, holds the potential to shape new perceptions of self and one’s place in the world. It reflects not only the realities of life but also human interpretations of them, responding to contemporary challenges such as the Euromaidan, the war in the East, and the full-scale war in Ukraine. This highlights the necessity of returning to the “grand narrative” in Ukrainian literature – not just as a means of compensating for social activity but also as a vital tool for cultural mobilization. Thus, in the context of hybrid warfare, the virtual mapping of Eastern Ukraine becomes not merely a matter of territorial integrity but also a question of cultural subjectivity and identity, requiring active efforts from society, authorities, and cultural institutions.

Key words: national identity, hybrid warfare, Russian propaganda, cultural subjectivity, Ukrainian literature, transcultural translation, national culture.

Вступ. Гібридна війна, яка з кожним днем розгортається на тлі повномасштабної війни в Україні, є складним феноменом, що виходить за межі звичних воєнних дій. Це війна, в якій б’ються не лише армії, але й ідеї, культурні наративи й історична пам’ять. Сучасна війна в Україні – це не просто боротьба за фізичні території, а змагання за душі та свідомість людей, за ідентичність, яка формувалася протягом століть.

Система освіти, яка існувала в Україні протягом багатьох років, не сприяла формуванню національної свідомості, а навпаки, підпорядковувалася російським наративам. Вивчення української літератури часто відбувалося крізь призму російської культурної традиції, що призводило до викривлення уявлень про національну ідентичність. Однак нині, в умовах війни, спостерігається процес відродження української культури, яка стає важливим елементом боротьби за незалежність [1, с. 13]. Письменники, митці та культурні діячі, які стали на захист своєї країни, підкреслюють значення літератури та мистецтва як інструментів для утвердження національної свідомості. Проте ця боротьба за культурну ідентичність супроводжується численними викликами. Для вирішення цих складних питань необхідний комплексний підхід, що об’єднує освіту, культуру та суспільну свідомість. Лише спільними зусиллями ми зможемо створити сучасну, демократичну та патріотичну Україну, в якій кожен її громадянин, незалежно від гендеру, матиме рівні права та можливості. Це наша спільна мета, і без досягнення цієї мети ми не зможемо збудувати

успішну націю, здатну протистояти викликам гібридної війни.

Мета статті. Проаналізувати наслідки анексії Криму, захоплення Донбасу та війни в Україні для національної ідентичності українців. Дослідити, як збройна агресія та російська пропаганда вплинули на сприйняття української культури та почуття національної приналежності. Особливу увагу приділено ролі літератури у формуванні нових уявлень про українську ідентичність в умовах гібридної війни.

Результати. Нині література стає потужним інструментом для дослідження та відображення гібридної війни, що охоплює українські території. У цьому контексті творчість таких авторів, як Софія Андрухович, Юрій Андрухович, Сергій Жадан, Володимир Лис, Надія Мориквас, Володимир Рафесенко, Василь Шкляр, Оксана Забужко й Андрій Кокотюха, їхні переклади в Європі набувають особливого значення. Їхні роботи відображають переживання ідентичності та сприяють глибшому розумінню культурних практик, пов’язаних із ментальним картографуванням Сходу України як для українців, так і для всього світу.

Літературне топографування в цій роботі розглядається через три основні аспекти: перший – сучасна література та транскультурний переклад як віддзеркалення процесів культурного освоєння простору та часу; другий – література як символ колективної пам’яті, що формує ідентичність нації в умовах війни [2, с. 89]. Водночас ці пам’ятні локуси стають полем боротьби за правду й історичну пам’ять, оскільки в умовах гібридної війни

значення простору може бути перекручене; третій – досліджує алотропні простори, позбавлені значення. Схід як символ втрати ідентичності, що посилюється в умовах війни. Тут література відкриває нові горизонти для розуміння того, як людина може втрачати зв'язок із власними коріннями, поринаючи в безмежжя, яке не має історії чи значення [3]. Лінія, що розділяє ці два розділи, символізує гібридний характер сучасної війни, де реальні й уявні локації переплітаються, створюють складну географію болю та надії.

Літературні твори в цьому контексті не просто описують географічні координати, але й заглиблюються у сприйняття людиною простору. Вони показують, як вітри, бурі й урагани, що супроводжують людське існування, стають метафорами внутрішніх переживань [4, с. 18]. Художня література здатна передати читачеві відчуття епіцентру стихії, надаючи можливість усвідомити й осмислити цю бурю, що бушує в серці та душі.

Отже, література стає не лише свідком, але й активним учасником у процесі творення смислів, що стосуються ідентичності, пам'яті та простору в умовах гібридної війни. Вона формує віртуальну топографію, яка допомагає нам зрозуміти, як сучасні конфлікти впли-

вають на наше сприйняття світу, відображає глибокі культурні та соціальні трансформації, що відбуваються на Сході України (табл. 1).

У сучасному світі, де зміни кордонів стали рідкісним явищем, гібридна війна виявилася новим викликом, який ставить під сумнів наші уявлення про територіальну цілісність і національну ідентичність. Здається, що епоха, коли держави могли безперешкодно змінювати свої межі, залишилася в минулому, але події останніх десятиліть, зокрема війна в Україні, нагадують нам про те, що ці зміни можуть відбуватися не лише на фізичному, а й на ментальному рівні. Література стає важливим інструментом для дослідження цих явищ, адже вона відображає не лише реальні події, а й глибокі емоції, страхи та надії людей, які пережили зміни [5, с. 322]. Крізь призму художнього слова можна зрозуміти, як гібридна війна впливає на індивідуальні та колективні ідентичності, формує нові наративи, які часто співіснують із застарілими уявленнями про «своє» та «чужинне».

Віртуальне топографування Сходу, яке втілюється в сучасній літературі, стає своєрідним дзеркалом, що відображає складні стосунки між реальністю та уявленнями. Література, що зосереджується на цих темах, стає важливим майданчиком для діалогу та пере-

Таблиця 1

Ідентичність, пам'ять і простір в сучасній українській літературі

Автор. Назва твору	Тематика	Проблематика
Софія Андрухович. «Фелікс Австрія», 2014 р.	Ідентичність в контексті історії.	Пошук себе, вплив історії на особистість.
Юрій Андрухович. «Перверзія», 1996 р.	Війна як метафора й ідентичність.	Конфлікти, культурні трансформації.
Сергій Жадан. «Ворошиловград», 2010 р.	Війна, ідентичність, постколоніалізм.	Соціальні зміни, втрата коріння.
Володимир Лис. «Століття Якова», 2012 р.	Ідентичність, війна, пам'ять.	Пошук ідентичності в умовах змін.
Надія Мориквас. «Голоси», 2013 р.	Ідентичність, війна.	Конфлікти, голоси жертв, пам'ять.
Володимир Рафесенко. «Місяць на траві», 2014 р.	Війна, ідентичність, культура.	Взаємодія особистого та соціального, пам'ять.
Василь Шкляр. «Залізна сотня», 2014 р.	Війна, патріотизм, національна ідентичність.	Героїзм, моральні дилеми.
Оксана Забужко. «Пісні для мертвої дівчини», 1992 р.	Ідентичність, війна, жіночий погляд.	Роль жінки у війні, пам'ять, культурна ідентичність.
Андрій Кокотюха. «Танці з драконами», 2013 р.	Ідентичність, війна, сучасність.	Конфлікти, пошук справедливості.

Джерело: власна розробка авторів.

осмислення історії, даючи голос тим, хто досі живе в тіні минулого. Водночас неналежна усвідомленість змін простору та відсутність чіткої альтернативи радянській ідентичності призводять до того, що частина населення залишається в паралельній реальності, де спогади про Радянський Союз замінюють сучасні цінності [6, с. 273]. Це підкреслює важливість літератури як інструменту для формування нових наративів і пошуку шляхів до подолання історичних травм.

Отже, гібридна війна, що проявляється не лише на полі бою, а й у свідомості людей, стає важливою темою для літератури, що прагне зрозуміти і відобразити складні процеси, які відбуваються в сучасному суспільстві. Віртуальне топографування Сходу, яке пропонує нові перспективи на старі проблеми, може стати основою для подальших досліджень і роздумів про ідентичність, пам'ять і майбутнє.

Постмодернізм у цьому контексті відкриває нові горизонти для переосмислення світу, але в пострадянському контексті це часто перетворюється на нові форми регламентації, які не відображають реальну множинність досвіду. Невдачі у становленні постколоніальних держав породжували стійке розчарування, що виражалось в уникненні культурного освоєння реальності та натомість – у втечі до віртуальних світів, у фантастичні образи, які можна було протиставити депресивній соціальній дійсності. Найяскравіше ця перспектива виявилася в російській літературі 90-х рр. Велика країна, яка повною мірою відчула вичерпаність цивілізаційної перспективи *homo sovieticus* і глухий кут суспільного розвитку, не змогла створити альтернативної моделі, вагаючись між різними ідеологіями та потопаючи в розчаруваннях. Соціально-психологічні й етичні дилеми цього періоду знайшли своє відображення у творах Людмили Петрушевської, Володимира Маканіна, Віктора Пелевіна, Тетяни Толстої.

На шляху до здобуття нової ідентичності в Україні істотну роль відіграв інерційний чинник. Це призвело до формування уявлення про національну літературу та культуру як обложеної фортеці, що постійно відчуває зовнішню загрозу. Це не було безпідставним, оскільки молоді країни зазнавали політичного та культурного тиску з боку

Росії, яка прагнула зберегти свої панівні позиції. У цьому контексті ментальна географія більше зорієнтувалася на минуле, ніж на сучасність і майбутнє. Адже в минулому вбачали осердя національної традиції, яку потрібно було плекати. Натомість перспектива культурної модернізації виявилася малоефективною.

Українська література періоду змін виявляє два контрастні напрями, що відображають внутрішні та зовнішні виклики сучасності. Перший напрям акцентує на важливості провінції як осередку національної ідентичності та збереження традицій. Творчість таких авторів, як Валерій Шевчук, Володимир Дрозд, Марія Матіос, Василь Шкляр, Володимир Лис, Мирослав Дочинець і Леонід Кононович, підкреслює руйнівні наслідки радянської епохи, коли провінція втратила свою унікальність, перетворившись на безлику масу. Ці твори слугують свідченням глибоких травм, пов'язаних з історією та прагненням відновити втрачену ідентичність.

Другий напрям літератури демонструє образ героя-індивідуаліста, який прагне нових вражень і досліджень, відображає дух мандрівника чи номада. У творах Юрія Андруховича, Оксани Забужко, Юрія Іздрика, Тараса Прохаська й інших мандрівка виявляється не лише фізичною, а й символізує внутрішній розвиток персонажа. Цей процес пошуку нових шляхів ідентифікації стає способом виживання в сучасному світі, незалежно від того, чи є це свідомою стратегією, чи інтуїтивним прагненням.

Отже, літературні твори стають важливими майданчиками для обговорення ідентичності, культурної пам'яті та викликів, які стоять перед сучасним суспільством в умовах гібридної війни. Вони не лише відображають соціально-політичні реалії, а й закликають до глибшого осмислення власної ідентичності в умовах постійних змін.

Висновки. У контексті гібридної війни на Сході України література набуває ключової ролі у формуванні національної ідентичності та культурної пам'яті. Події, які відбуваються в Україні, призвели до глибоких трансформацій у свідомості українців. Збройна агресія Росії супроводжувалась активним використанням інформаційних технологій, що розмивали межі між правдою та вигадкою, створювали нові культурні наративи.

Література, як важливий елемент культурного простору, стає інструментом для віртуального топографування Сходу України, допомагає зрозуміти, як сучасні конфлікти впливають на сприйняття території та ідентичності. Твори українських авторів, як-от Софія Андрухович, Юрій Андрухович, Сергій Жадан та інші, відображають переживання особистості в умовах війни та колективну пам'ять, що формує національну ідентичність.

Література стає полем боротьби за правду й історичну пам'ять, адже в умовах гібридної війни значення простору може бути перевернуто. Вона допомагає формувати нові наративи, які часто співіснують із застарілими уявленнями про «своє» і «чужинне», що підкреслює важливість культурної мобі-

лізації для подолання викликів, пов'язаних з ідентичністю.

В умовах дезінформації та культурного тиску українська література виконує функцію захисту національної ідентичності, водночас звертає увагу на необхідність консолідації суспільства навколо спільних цінностей. Літературний процес стає важливим аспектом у боротьбі за незалежність, що допомагає не лише зберегти культурну спадщину, а й сформувати нове покоління, здатне протистояти викликам гібридної війни.

Отже, література стає не лише свідком, але й активним учасником у процесі творення смислів, які стосуються ідентичності, пам'яті та простору в умовах гібридної війни, що потребує активних дій із боку суспільства, влади та культурних інституцій.

Література:

1. Anthologie du Donbas / traduit de l'ukrainien par I. Dmytrychyn et M. Starinska. Paris : L'Harmattan, 2018. Coll. "Présence ukrainienne".
2. Asseev S. Donbass: un journaliste en camp témoin / traduit de l'ukrainien par I. Dmytrychyn. Paris : Atlande, 2020.
3. Cardy H. Construire l'identité régionale: La communication en question. Paris : L'Harmattan, 1997.
4. Chapeye A. Les gens ordinaires ne portent pas de mitraillettes / traduit de l'ukrainien par I. Dmytrychyn. Paris : Bayard, 2024.
5. Colin Lebedev A. Jamais frères?: Russie – Ukraine, une tragédie postsoviétique. Paris : Éditions Points, 2023.
6. Dranenko G. Traduction/trahison: manipulation du texte, manipulation d'une mémoire. Le cas du Jardin de Gethsémani d'Ivan Bagrianyi. *Qualifier des lieux de détention et de massacre* / B. Fleury, J. Walter (dirs). Nancy : Presses universitaires de Nancy, 2011. P. 271–318.

References:

1. Asseev, S. (2020). *Donbass: un journaliste en camp témoin* (Traduit de l'ukrainien par I. Dmytrychyn). Paris: Atlande.
2. Cardy, H. (1997). *Construire l'identité régionale: La communication en question*. Paris: L'Harmattan.
3. Chapeye, A. (2024). *Les gens ordinaires ne portent pas de mitraillettes* (Traduit de l'ukrainien par Iryna Dmytrychyn). Paris: Bayard.
4. Colin Lebedev, A. (2023). *Jamais frères?: Russie – Ukraine, une tragédie postsoviétique*. Paris: Éditions Points.
5. Dmytrychyn, I., & Starinska, M. (Eds.) (2018). *Anthologie du Donbas* (Traduit de l'ukrainien). Paris: L'Harmattan. Coll. "Présence ukrainienne".
6. Dranenko, G. (2011). Traduction/trahison: manipulation du texte, manipulation d'une mémoire. Le cas du Jardin de Gethsémani d'Ivan Bagrianyi. In B. Fleury, & J. Walter (Dirs.), *Qualifier des lieux de détention et de massacre* (p. 271–318). Nancy: Presses universitaires de Nancy.

УДК 821.161.2-3.02/.09 Кримський
DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2025.3.19>

РОМАН АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО «АНДРІЙ ЛАГОВСЬКИЙ» В ОПТИЦІ АВТОБІОГРАФІЗМУ

Ніконова Віра Григорівна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри романо-германських мов
Національної академії Служби безпеки України
ORCID ID: 0000-0002-0324-4217

Стаття присвячена осмисленню поетологічно-функціональних особливостей автобіографізму у структурі роману Агатангела Кримського «Андрій Лаговський». Спираючись на усталений у вітчизняному літературознавстві погляд на автобіографізм як літературний жанр, головним героєм якого є сам автор; основи автобіографістики, що включає, окрім автобіографії, мемуари (спогади), щоденники, почасти й листування, а також автобіографічні художні твори, у дослідженні осмислюються елементи автобіографізму в романі А. Кримського.

Наведено також відгуки І. Франка, Лесі Українки та сучасних літературознавців про творчість А. Кримського. Переважно критики й дослідники літератури ідентифікують прозовий твір А. Кримського як один із найяскравіших текстів раннього українського модернізму. Це автобіографічний роман, що порушив табу на публічне обговорення таких тем, як сексуальна орієнтація і право бути собою. В українській белетристиці на той час ключові позиції займав реалізм.

Осмислення літературно-критичної рецепції роману А. Кримського «Андрій Лаговський» в історіографічному аспекті надає підстави спростувати тезу про «вакуум дослідницького інтересу» у вітчизняному літературознавстві до постаті автора твору. Стверджувати, що А. Кримський як белетрист узагалі не вписаний у канон літературної традиції, означає демонструвати незнання генези його естетико-художніх здобутків. Автобіографізм став домінантною рисою ідіостилу митця, який у прозовому творі акцентував на самопізнанні людини. Образ головного героя роману, що носить його ім'я, – Андрія Лаговського – не варто трактувати спрощено як віддзеркалену копію або натуралістичну реконструкцію реально-біографічної особистості автора. Наратив роману є яскравим зразком автопсихологізму, коли письменник-адресант структурує сюжетно-образну палітру тексту, наділяючи літературних героїв власними роздумами, почуттями тощо.

Ключові слова: Агатангел Кримський, роман, автобіографізм епістолярій, белетрист, рецепція, рецензія.

Nikonova Vira. Agathangel Krymskyi's novel "Andriy Lahovskyi" in the optics of autobiographism

The article is dedicated to the comprehension of the poetological and functional features of autobiographism in the structure of Agathangel Krymskyi's novel "Andriy Lahovskyi". Relying on the established view in Ukrainian literary studies that autobiographism is a literary genre in which the author himself is the main character, and considering the foundations of autobiographical writing, which includes not only autobiography but also memoirs, diaries, correspondence, and autobiographical fiction, the study examines elements of autobiographism in Krymskyi's novel.

The article also presents reviews by Ivan Franko, Lesya Ukrainka, and contemporary literary scholars on Krymskyi's work. Critics and literary researchers predominantly identify Krymskyi's prose work as one of the most striking texts of early Ukrainian modernism. This autobiographical novel broke the taboo on public discussion of such topics as sexual orientation and the right to be oneself. At that time, realism held key positions in Ukrainian fiction.

The literary-critical reception of Andriy Lahovskyi in a historiographical context provides grounds to refute the claim of a "vacuum of research interest" in Ukrainian literary studies regarding the author's figure. To argue that Krymskyi, as a fiction writer, is entirely excluded from the canon of literary tradition would demonstrate a lack of understanding of the genesis of his aesthetic and artistic achievements. Autobiographism became a dominant feature of the writer's idiolect, as he emphasized human self-discovery in his prose. The image of the main character, bearing his name – Andriy Lahovskyi – should not be simplistically interpreted

as a mirrored copy or a naturalistic reconstruction of the author's real-life persona. The novel's narrative is a vivid example of autopsychologism, where the writer-narrator structures the plot and imagery of the text, endowing the literary characters with their own reflections, emotions, and experiences.

Key words: Agatangel Krymskyi, novel, autobiographism, epistolary, fiction writer, reception, review.

Вступ. Наукова і художня спадщина Агатангела Кримського — українського вченого-орієнталіста, письменника, лінгвіста, етнографа, культурно-громадського діяча — десятиліттями перебувала на маргінесах наукового дискурсу. Загалом понад тисячу праць: монографії, підручники, статті, оригінальні та перекладні художні твори, що збагатили українську літературу. Водночас ім'я А. Кримського добре відоме чи не в усіх арабських і центральноазіатських країнах, дружбою з ним пишалися Іван Франко та Леся Українка. Поетеса на знак поваги до вченого-поліглота (знав понад 60 мов!) присвятила йому поему «В катакомбах», ділилася з митцем своїми творчими планами, радилася з ним у сходовознавчих питаннях.

Але до відновлення державної незалежності України уявлення про А. Кримського, справжнього велетня вітчизняної науки й культури, було мізерним. Іще менше дослідницької уваги випало на долю художніх творів белетриста, зокрема й роману «Андрій Лаговський». За радянської доби чи не єдиною публікацією про А. Кримського, зокрема і про його роман «Андрій Лаговський», був літературний портрет митця, написаний О. Бабишкіним [1], та ще спорадичні згадки в передмовах і післямовах до книг вибраних творів і збірок листів вченого-орієнталіста. Упродовж останніх трьох десятиліть поволі почала зростати кількість наукових студій, присвячених осмисленню роману «Андрій Лаговський» [2–7]. Основні акценти дослідники робили на висвітленні ідейно-тематичних і стильових особливостей прозового доробку митця.

Проте об'єктом фахового осмислення автобіографічні елементи в романі А. Кримського «Андрій Лаговський» іще не стали. Отже, назріла потреба в появі дослідження на цю тему.

Мета статті. Метою статті є встановлення поетологічно-функціональних особливостей автобіографізму у структурі роману Агатангела Кримського «Андрій Лаговський».

Результати. Ж. Гюсдорф, Ф. Лежен, Дж. Олні й інші зарубіжні науковці розпочали

вивчення проблеми автобіографізму як специфічного мистецького утворення ще в середині ХХ ст. Наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст. у вітчизняній науці про художнє письменство питання документалістики, зокрема й автобіографізму, активно досліджували О. Галич, А. Ткаченко, В. Кузьменко, О. Свириденко, С. Михида, Ю. Горблянський, О. Фідкевич та інші.

Нині вітчизняні теоретики літератури під автобіографією розуміють «літературний жанр, головним героєм якого (у літературному сенсі) є сам автор; основа автобіографістики, що включає, окрім автобіографії, мемуари (спогади), щоденники, почасті й листування, а також автобіографічні художні твори. Усе це разом можна означити терміном «автобіографізм», тобто тією особливістю, що полягає в наповненні твору фактами із власного життя письменника» [8, с. 10].

Мистецька значущість літературної автобіографії зумовлюється пропорційним співвідношенням у ній художнього й документального параметрів. Дуже важливими також є точність фактажу, джерельної бази, достовірність зображуваних обставин і подій, які часто поєднуються з домислами, накладанням на факт авторських життєвих перипетій тощо.

Щодо наукових публікацій, присвячених вивченню белетристики А. Кримського, зокрема й проблемі автобіографізму в його романі, зауважимо: почасті з'являються висловлювання про те, що, мовляв, учений-орієнталіст як письменник майже випав із поля зору дослідників — і сучасників автора, і наступних поколінь, аж до нашого часу. Так, наприклад, Б. Пастух у статті «Роман «Андрій Лаговський» Агатангела Кримського як «історія хвороби»» [7] відзначає «спорадичну присутність його постаті у вітчизняному літературному контексті», акцентує на «вакуумі дослідницького інтересу», зокрема й у сучасному літературознавстві, говорить про те, що «постать А. Кримського відчутно обділена увагою», бо «попри спорадичні спроби осмислення його персони, у яких превалює переважно Кримський-учений, — справа далі

не посувається. Він фактично не фігурує в історії літератури, тим самим не канонізований, усунений від літературної традиції» [7, с. 64–65].

Такі міркування Ю. Горблянський трактує як «вияв поверхового знання критико-літературознавчого контексту. Тим паче, що ці тези постали у 2012 – на початку 2013 р., коли довкола імені автора роману «Андрій Лаговський» уже створився доволі-таки інтенсивний дискурс, не кажучи про попередні етапи осмислення його художнього доробку, у тому числі як белетриста» [4, с. 13]. Поділяємо цитовану думку літературознавця, оскільки насправді ніколи такої тотальної «мовчанки» довкола письменницької творчості А. Кримського не було, навіть за трагічних обставин російського царизму й радянського тоталітаризму.

Стосовно автобіографізму у творчості А. Кримського, варто констатувати, що І. Франко одним із перших спостеріг автобіографічну призму, крізь яку подає матеріал у збірці лірики «Пальмове гілля» орієнталіст, присвятивши аналізу поезії А. Кримського окрему рецензійну статтю «Наша поезія в 1901 р.»: «Кримський не повинен вмовляти нас, що його ліричні цикли не мають у собі нічого автобіографічного. Адже ж ми відразу пізнаємо його в кожному віршику.

Вже забралися у кут!

Пан професор! В вас і тут

Думи про науку!» [9, с. 192].

Свої міркування про роман А. Кримського «Андрій Лаговський», зокрема й про автобіографізм у творі, висловила також Леся Українка у своєму розлогіму листі до А. Кримського від 16 листопада 1905 р. Твір спочатку друкувався частинами, а в 1905 р. у Львові побачило світ видання, у якому були опубліковані лише перші дві частини із чотирьох. На думку адресатки листа, сам автор роману багато в чому став прототипом головного героя твору Андрія Лаговського. Леся Українка зауважила: «<...> Ви тільки мусили зробити одну неконсекветність, малюючи фігуру Вашого професора: зробили його професором математики формально» [10, с. 151].

Поетеса критикує автора роману за перебільшену увагу до фізіологічних питань людського побутування, за крайній натуралізм описів. Леся Українка не ототожнювала позицію А. Кримського із життєвим

кредо його героя Андрія Лаговського, уважала белетристику митця і вченого-орієнталіста насправді суб'єктивною, але аж ніяк не автобіографічною.

У цій же кореспонденції-рецензії Леся Українка висловила й власне розуміння специфіки автобіографізму в романі «Андрій Лаговський», яке адресат спочатку сприйняв як *une grosse indiscretion* (брутальну нескромність – В. Н.). Натомість белетрист висловив поетесі підозру в тому, що вона, як і більшість його критиків, хворіє на «автобіографоманію». У відповідь на закид автора роману в листі від 9 лютого 1906 р. Леся Українка зауважила, що вона вважає всю його «белетристику (і поезію), крім двох-трьох дрібничок, наскрізь суб'єктивною, але нітрошки не автобіографічною». «Ви, – підкреслює адресантка, – берете чуже життя і чужі Вам факти і типи, а підкладаєте під їх свою психологію і деякі незначні околиці деталі, характеристичніші для Вас, а більш ні для кого. З цих деталей Ваших «критики» виводять цілу «автобіографію» <...> Я з деталей не виводжу нічого і суб'єктивність Вашу бачу не в їх, а в *tux points de vue* (візіях – В. Н.), які Ви переносите від себе на всякі нерідні Вам типи.

Ви ставите своїх героїв у такі ситуації, в яких Ви самі не то що не були (се ще б не біда), а ніколи й не могли бути (се моє щире переконання), і все ж таки намагаєтесь, щоб вони (герої Ваші) думали і почували по-Вашому, а не по-своєму<...>» [10, с. 153–154].

Леся Українка розмежувала «біографізм» і «суб'єктивізм» у романі «Андрій Лаговський», оскільки письменник моделює своїх літературних героїв зі свого власного «я», ніби переселяє особисте суб'єктивне світобачення у психологію дійових осіб твору, «щоб вони <...> думали й почували по-Вашому, а не по-своєму» [10, с. 152–153].

Серед сучасних розробок проблеми автобіографізму в романі А. Кримського «Андрій Лаговський» варто назвати цікаву дисертаційну студію Ю. Горблянського «Художня проза Агатангела Кримського» [4], у якій здійснено дослідження белетристичної спадщини А. Кримського як знакового експериментального явища модернізації української літературної традиції. Уперше системно, комплексно й поліаспектно осмислено ево-

люцію літературно-критичної думки про художню творчість письменника в історіографічно-рецептивному та контактологічному ракурсах, проаналізовано роман «Андрій Лаговський» у контексті української художньої прози другої половини XIX – початку XX ст. із життя інтелігенції. У роботі висвітлено також специфіку автобіографізму й особливості моделювання людських характерів, окреслено специфіку автобіографізму творчості письменника, до того ж не як спрощеної натуралістичної реконструкції біографічних елементів, а як надскладної системи масок і віддзеркалень.

У романі «Андрій Лаговський» та в новелістичних текстах А. Кримського, на думку Ю. Горблянського, маємо глибоко своєрідний тип автопсихологічного художнього письма, де грані між сконструйованим персонажем або персонажами як об'єктами моделювання художньої дійсності та психофізіологічною особистістю автора почасти геть розмиті. Тому автобіографічні елементи у творчості А. Кримського потрібно інтерпретувати як автопсихологічний інтелектуалізм, у якому органічно співіснують і художній вимисел, і психофізіологічно вмотивований, докладно інтертекстуалізований автобіографічний субстрат, з інтенсивним включенням у текст наукових коментарів, полемічних асоціацій, фантомних «голосів», ретроспективних і проспективних візій тощо.

Соломія Павличко у своїй монографії про «складний світ» Агатангела Кримського пропонує дещо інші ракурси дослідження автобіографізму творчості митця. Зокрема, з огляду на схожість професійних, наукових пріоритетів ученого-орієнталіста й митця та головного героя його роману, дослідниця артикулює цікаві підказки для реципієнтів. Оглянувши наукову і творчу спадщину А. Кримського, дослідниця зробила висновок про те, що автор роману «Андрій Лаговський» «не здатний вийти за рамки свого сочистого досвіду, власної біографії» [6, с. 141].

На думку ж Віри Агеєвої, «Андрій Лаговський» – це автобіографічний роман, що став одним із ключових текстів українського модернізму та порушив табу на публічне обговорення таких тем, як сексуальна орієнтація і право бути собою [5, с. 4]. В епіцентрі оповіді – Андрій Лаговський – інтелектуал, книжник, професор математики, який, попри

роздвоєність і самотність, прагне вирватись із схимництва й аскетизму у вир сімейного щастя та високих ідеалів. Однак він шукає взаємності не серед жінок, а чоловіків. Зрештою Андрій Лаговський залишається надто залежним від тягара традицій чи просто нездатним до рішучого бунту і все ж виборює собі можливість бути «таким, як він є».

У передньому слові – «Ключі до розуміння тексту» А. Кримського – Віра Агеєва назвала твір «Андрій Лаговський» першим українським інтелектуальним романом, який «ущент зруйнував усталені ієрархії патріархальних цінностей традиційного суспільства», твором «про відчайдушну й безоглядну ревізію християнства та пошук релігійних альтернатив», «мало не маніфестом раннього українського модернізму» [5, с. 7, 22].

Отже, сучасні українські літературознавці ідентифікують найбільший прозовий твір А. Кримського як «автобіографічний роман», хоча й додають водночас риси інших жанрових модифікацій: перший український інтелектуальний роман, мало не маніфест «раннього українського модернізму» тощо.

Чи є підстави для означеного Вірою Агеєвою жанрового дефініювання «Андрія Лаговського» як автобіографічного твору? Певно, що так, адже фаховому реципієнтові нескладно в життєвих перехрестях, які подолав літературний герой А. Кримського, відшукати красномовні перегуки із життєписом самого белетриста. Зрештою, досвідчений читач зможе назвати чимало збігів у біографічному фактажі автора та його літературного героя: глибоке знання творів класичного письменства – європейських і орієнтальних митців, вільне цитування власних поезій, інтелектуальна, лінгвістична та сходинна ерудиція, безпосередні епістолярні зізнання різним адресатам із налаштуванням на «хвилю» епістолярного комуніканта, вряди-годи і промовисті автокоментарі до власних художніх творів про періоди інтелектуальної гарячкової хвилюватості, часті пароксизми (напади) знервовування (навіть аналогічні терапевтичні сеанси, бесіди із «клятимися нервищами»), численні болісні втечі в добровільне схимництво тощо, притаманні також самому творцю і його герою Андрію Лаговському.

Проте такі зіставлення мало що додадуть до розуміння текстуальної основи роману А. Кримського. На відміну від своїх сучасни-

ків, і зокрема Івана Франка, у розробці інтелектуальної проблематики А. Кримський майже не апелює до ідеологічних проблем тогочасної доби, не робить своїх персонажів, а також головного героя Андрія Лаговського, уособленням визначеної соціально-політичної доктрини (автор наголошує на тому, що лікарі заборонили професорові математики цікавитися політикою, щоб менше дратувати собі нерви). А. Кримський концентрує увагу на віддзеркаленні духовного світу героя-інтелектуала в органічних для нього обставинах і ситуаціях.

Отже, письменник своєрідно підійшов до проблеми відтворення образу освіченої людини, із чітким інтелектуальним баченням світу в художній прозі. Роман «Андрій Лаговський» – текст значною мірою новаторський із погляду техніки письма, бодай у контексті епохи українського *fin de siècle*. Не підлягає сумніву, що роман є гострим протиставленням реалістичній літературі попереднього періоду. Учений-орієнталіст і письменник А. Кримський збагатив романний жанр численними новими прийомами, що надає підстави визначити жанрову специфіку «Андрія Лаговського» як автобіографічного інтелектуального роману.

Водночас не потрібно забувати, що Андрій Лаговський – усе-таки естетично змодельо-

вана постать романної дійсності, а не просто закамуйфований, заломлений у численних дзеркалах-масках автор, який має свою життєписну дійсність, справжню біографію. А. Лаговський не є натуралістичною реконструкцією письменника, його *alter ego*, проте мислить і відчуває, як він.

Висновки. Проведений аналіз дозволив зробити висновок про те, що роман А. Кримського «Андрій Лаговський» є знаковим для вітчизняної літератури, оскільки в ньому автор один із перших започаткував інтелектуальну, експериментальну прозу нового типу, марковану елементами модернізму, тоді як в українській белетристиці тієї доби панівні «висоти» займав реалізм.

Автобіографізм став домінантною рисою ідіостилу митця, який у прозовому творі акцентував на самопізнанні людини. Образ головного героя роману, що носить його ім'я, – Андрія Лаговського не варто трактувати спрощено, як віддзеркалену копію або натуралістичну реконструкцію реально-біографічної особистості автора. Наратив роману є яскравим зразком автопсихологізму, коли письменник-адресант структурує сюжетно-образну палітру тексту, наділяючи літературних героїв власними роздумами, почуттями тощо.

Література:

1. Бабишкін О. Агатангел Кримський. Київ : Дніпро, 1967. 116 с.
2. Василюк О. Листи Лесі Українки до Агатангела Кримського. *Східний світ*. 2009. № 4. С. 79–87.
3. Випасняк Г. Між святістю та гріховністю: дилема Андрія Лаговського в однойменному романі Агатангела Кримського. *Житомирські літературні студії*. 2013. Вип. 7. С. 192–200.
4. Горблянський Ю. Художня проза Агатангела Кримського : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Львів, 2021. 252 с.
5. Кримський А. Андрій Лаговський : роман / упоряд. і передм. В. Агеєвої. Київ : Віхола, 2024. 416 с.
6. Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм: складний світ Агатангела Кримського. Київ : Основи, 2001. 328 с.
7. Пастух Б. Роман Агатангела Кримського «Андрій Лаговський» як «історія хвороби». *Слово і час*. 2013. № 5. С. 64–69.
8. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Гром'яка та ін. 2-ге вид. виправл., доповн. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
9. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т. 33. Київ : Наукова думка, 1982. С. 172–199.
10. Українка Леся. Зібрання творів : у 12 т. Т. 12. Київ : Наукова думка, 1979. 696 с.

References:

1. Babyshkin, O. (1967). *Ahatanhel Kryms'kyu* [Agathangel Krymskyi]. Kyiv: Dnipro.
2. Vasylyuk, O. (2009). *Lysty Lesi Ukrayinky do Ahatanhela Kryms'koho* [Letters from Lesya Ukrainka to Agathangel Krymskyi]. *Skhidnyy svit*, 4, 79–87.
3. Vypasnyak, H. (2013). *Mizh svyatytyu ta hrikhovnistyu: dylema Andriya Lahovs'koho v odnoymennomu romani Ahatanhela Kryms'koho* [Between holiness and sinfulness: Andriy Lahovskyi's dilemma in the novel of the same name by Agathangel Krymskyi]. *Zhytomyrs'ki literaturni studiyi*, 7, 192–200.

4. Horblyans'kyi, Yu. (2021). Khudozhnya proza Ahatanhela Kryms'koho [Fictional Prose of Agathangel Krymskyi]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.01. L'viv.
5. Kryms'kyy, A. (2024). Andriy Lahovs'kyy [Andriy Lahovskyi]: roman / uporyad. i peredm. V. Aheyevoyi. Kyiv: Vikhola.
6. Pavlychko, S. (2001). Natsionalizm, seksual'nist', oriyentalizm: skladnyy svit Ahatanhela Kryms'koho [Nationalism, sexuality, orientalism: the complex world of Agathangel Krymskyi]. Kyiv: Osnovy.
7. Pastukh, B. (2013). Roman Ahatanhela Kryms'koho "Andriy Lahovs'kyi" yak "istoriya khvoroby" [Agathangel Krymskyi's novel "Andriy Lahovskyi" as a "history of illness"]. *Slovo i chas*, 5, 64–69.
8. Literaturoznavchyy slovnyk-dovidnyk (2007). [Literary Dictionary-Reference] / za red. R. Hrom'yaka ta in. 2-he vyd. vypravl., dopovn. Kyiv: VTS "Akademiya".
9. Franko, I. (1982). Zibrannya tvoriv: u 50 t. [Collected Works: in 50 volumes]. T. 33. Kyiv: Naukova dumka, 172–199.
10. Ukrayinka, L. (1979). Zibrannya tvoriv u 12 t. [Collected Works in 12 volumes]. T. 12. Kyiv: Naukova dumka.

A FRAMEWORK FOR BUILDING ENGLISH-LANGUAGE PROFESSIONAL COMPETENCE IN DIALOGIC SPEECH FOR ASPIRING SPECIALISTS

Okhrimenko Olena Andriivna,

PhD in Philology,

Associate Professor at the Department of Modern European Languages

State University of Trade and Economics

ORCID ID: 0000-0002-4428-8777

Mastering a professional foreign language is increasingly crucial in today's globalized society. The socio-economic transformations in Ukraine have broadened the communication landscape, fostering enhanced international collaboration.

The preparation of highly skilled specialists across various fields must align with European standards, especially as Ukraine integrates more closely with Europe. Professionally oriented foreign language proficiency has become essential for specialists in all sectors due to evolving social and labor relations and changes in the domestic labor market amid globalization. Expanding international partnerships and fostering deeper cooperation necessitate effective communication in a foreign language at a global level.

Future professionals must acquire the ability to differentiate professional terminology, communicate effectively during official negotiations and business meetings, adapt to typical professional scenarios, respond appropriately to complex messages, understand the perspectives of interlocutors, and adjust to changes within dialogues. They must also perform multiple roles depending on the dialogue's context while seamlessly incorporating professional foreign language expressions and clichés.

Moreover, the contemporary labor market presents complex demands for more efficient international communication, experience exchange, increased mobility, easy access to information, and deeper mutual understanding during professional dialogues. Modern professions require not only the application of traditional methods but also the capacity to adapt and innovate in response to societal changes.

Cross-industry partnerships, negotiations, and the preparation of business documentation necessitate professional competence in a foreign language. Effective business communication is indispensable in this context.

Key words: methodology, professionally oriented, competences, dialogic speech, future professionals, communication, professional situation.

Охріменко Олена. Основи формування англomовної професійної компетентності в діалогічному мовленні у майбутніх фахівців

Опанування професійної іноземної мови стає дедалі актуальнішим у сучасному глобалізованому світі. Соціально-економічні зміни в Україні сприяють розширенню комунікаційного простору й активізації міжнародного співробітництва.

Підготовка кваліфікованих фахівців у різних сферах діяльності має відповідати європейським стандартам, особливо в умовах поглиблення інтеграції України з Європою. Професійна іноземна компетенція стала обов'язковою для фахівців усіх галузей у зв'язку з розвитком соціально-трудових відносин і змінами на ринку праці, зумовленими глобалізацією. Посилення міжнародного партнерства та налагодження тісної співпраці вимагають від спеціалістів ефективного володіння іноземною мовою для комунікації на глобальному рівні.

Майбутні фахівці повинні вміти розрізняти професійну термінологію, ефективно спілкуватися під час офіційних переговорів і ділових зустрічей, орієнтуватися в типових професійних ситуаціях, коректно реагувати на складні повідомлення, урахувати позицію співрозмовника й адаптуватися до змін у процесі діалогу. Важливо також володіти здатністю виконувати різні комунікативні ролі залежно від контексту, використовувати професійні вирази та мовні кліше.

Окрім того, сучасний ринок праці потребує покращення міжнародної комунікації, обміну досвідом, підвищення мобільності, полегшеного доступу до інформації та глибшого взаєморозуміння у професійних діалогах. Сучасні професії потребують не лише традиційних підходів, але й здатності до адаптації та інновацій у відповідь на виклики часу.

Міжгалузева співпраця, проведення переговорів та складання ділової документації передбачають високий рівень володіння іноземною мовою. Ефективна ділова комунікація є важливою складовою частиною цих процесів. У підготовці майбутніх фахівців необхідно приділяти увагу опануванню інішомовних фраз, подоланню труднощів у побудові діалогів, формуванню лаконічних професійних висловлювань, зв'язності викладення думок.

Ключові слова: методика, професійно орієнтована, компетентності, діалогічне мовлення, майбутні фахівці, спілкування, професійна ситуація.

In training future specialists, emphasis must be placed on mastering foreign language phrases, overcoming challenges in dialogue construction, developing concise professional expressions, and maintaining coherence in opinion expression. These skills are integral to meeting the demands of international professional interactions.

For the successful development of professional dialogic speech competence in future specialists, it is essential to address the selection and organization of educational materials tailored to foster professionally oriented language skills. This involves structuring the content systematically to enhance the formation of such competence [1].

The development of foreign language professional-oriented dialogic competence occurs throughout the educational process. The methodology for learning a foreign language encompasses the essential elements students must acquire [2]. These components are aligned with communicative goals, topics, and activities that emphasize listening, speaking, reading, writing, and the ability to navigate professional communication scenarios. It also includes exercises to enhance these skills and the acquisition of relevant linguistic knowledge, such as vocabulary and grammar.

Situational modeling is a key approach, focusing on creating professionally oriented communicative scenarios. This method emphasizes conscious simulation of relevant phenomena [3, p. 198]. However, situational modeling presents challenges, as it requires a directed and goal-oriented application in teaching. Teachers must ensure that situational models align with specific learning objectives.

The primary aim of situational modeling is to facilitate the assimilation of program material, enabling students to construct and comprehend statements appropriate to their proficiency level within the curriculum. Modeling such communicative situations allows students to express their creativity, enhance their communicative and organizational skills [4, p. 55], develop critical

thinking, and make informed decisions essential for their future professional roles. Moreover, this method actively engages all participants in the learning process.

The principle of professional-oriented foreign language teaching immerses students in the specifics of their future profession, fostering an understanding of its nuances. This approach aims to develop the skills and abilities necessary to engage in speech activities effectively in professional communication contexts.

When selecting educational materials, it is vital to establish criteria that align with educational goals, meet the requirements of standard foreign language programs for professional communication, and support the organization of a professionally oriented curriculum. Consideration must also be given to the classroom environment, which influences how educational materials are structured and allocated [5, p. 151].

Consequently, foreign language educational materials should satisfy both qualitative and quantitative standards to ensure their relevance and efficacy in fostering professional dialogic competence.

This problem was dealt with by domestic and foreign scientists I.L. Beam, L.V. Bondar, J. Brown, N. Briger, V.A. Buchbinder, M.L. Weisburd, N.I. Guez, R. Gairns, G.A. Hryniuk, Yu.M. Kazhan, S.E. Kirzhner, S.P. Kozhushko, S.S. Kolomiets, B.A. Lapidus, R. Hughes and others.

The **aim of the article** is to explore the role of situational learning in fostering the development of essential professional qualities in students. This approach emphasizes creating an atmosphere of cooperation, interaction, and mutual engagement, which is integral to enhancing students' communication skills and preparing them for effective professional interactions in their future careers.

Einleitung. The process of developing foreign professional-oriented competence in dialogic speech for future specialists is guided by a combination of theoretical and empirical

methods. This involves analyzing scientific and methodological literature on foreign language teaching, formulating theoretical foundations and conceptual approaches for program development, evaluating educational programs and foreign language textbooks for alignment with current educational objectives, and designing the learning process through targeted exercises [6].

The materials should closely mirror the natural language used by native speakers. There is an increasing focus on authentic texts created by native speakers, which offer significant benefits in teaching professional dialogic speech. These texts accurately reflect real-world language use in professional contexts, cover diverse topics, engage students' professional interests, stimulate communicative interactions, prepare learners to interpret professional dialogic speech in authentic environments, and serve as an ideal introduction to the professional sphere [2].

The content should align with the objectives of professional education, enabling students to engage in meaningful and relevant professional communication. Materials should encourage students to take initiative, fostering independence and active involvement in their learning process. The selected materials and activities should immerse learners in professional communication scenarios, offering practical experience and skill development. The material should provide intellectually stimulating content that introduces new concepts and expands students' professional knowledge and vocabulary. A variety of instructional approaches, including individual, pair, and group activities, should be used to accommodate different learning preferences and encourage collaboration. The materials should be engaging and inspiring, promoting active participation and sustained interest in the learning process [5, p. 202].

By adhering to these criteria, educational materials not only meet the demands of professional communication training but also enhance the overall learning experience, effectively preparing students for real-world professional environments.

In methodological literature, there is no unified agreement on what qualifies as an authentic text in foreign language teaching for professional purposes. Some researchers argue that only texts not originally intended for educational purposes can be considered authentic [7]. Others suggest that methodological adaptation of texts is acceptable, as genuinely authentic materials

are often too complex for teaching professionally oriented foreign language courses [2]. Additionally, many authors acknowledge the possibility of creating texts specifically for textbooks, provided they retain the authentic characteristics of the language material [6].

The availability of authentic texts has been greatly facilitated by advancements in information technologies and the strengthening of connections between European Union countries, positively influencing their application in foreign language learning. The effectiveness of using authentic texts in developing English-language professionally oriented competence in the dialogic speech of future managers in administrative roles is enhanced through the application of situational modeling technology. Authenticity in educational materials is ensured by selecting texts that provide linguistic support for constructing original statements based on given examples [3, p. 85].

The authenticity criterion also involves choosing educational materials that simulate the professional activities of specialists and align with the styles and characteristics of their professional communication.

Authentic materials are instrumental in developing all forms of speech activity, particularly in professionally oriented dialogic speech [1, p. 102]. Their use facilitates achieving communicative, educational, and developmental goals in learning a foreign language for professional purposes and serves as a powerful motivational factor for speech development.

When selecting texts for educational use, authentic materials should be prioritized [8, p. 65].

When developing foreign professional competence in the dialogic speech of future specialists, authentic texts play a pivotal role. These texts, created by native speakers in the context of professional communication, are stylistically refined and adhere to the norms of professional dialogic speech when used orally. Unadapted texts, combined with situational modeling, provide the most accurate representation of the rules and conditions governing the professional activities of foreign colleagues. By engaging with authentic materials, future professionals broaden their horizons and deepen their professional expertise [9, p. 45].

The criterion of fostering creativity and innovation in education enables students to exercise

creativity while acquiring new knowledge, cultivating cognitive interests, and developing creative thinking [2]. This is achieved by creating problem situations and guiding students in problem-solving processes. The exploration and resolution of issues within professionally-oriented contexts encourage optimal student independence, supported by the teacher's overarching guidance in a collaborative environment.

Thematic criteria focus on restricting material selection to specific topics covered in foreign language classes, ensuring alignment with professional objectives [4, p. 50].

All selected texts must align with the topics and scenarios outlined in the program documents and curricula for student training. The situationality criterion [3, p. 72] emphasizes mastering models of professionally-oriented communicative behavior in educational settings, grounded in real professional-communicative activity scenarios. Situational learning involves engaging students in specific, professionally-oriented situations where they can apply their knowledge, skills, and abilities practically. The foundation of this method is the technology of situational modeling [7], which involves creating specific professional scenarios in which material assimilation occurs through interaction and making personal decisions to solve problems.

In this context, speech is a communication process in which participants use additional non-verbal means – such as gestures, facial expressions, movements, and more – to enhance mutual understanding. These verbal and non-verbal signs work together in communication, either complementing or replacing one another, depending on the situation.

A professionally-oriented communicative and speech situation is a dynamic system that involves the interaction of specific objective and subjective factors. These factors engage a specialist in professional communication and guide their behavior during a particular act of professional communication [10].

A professionally-oriented communicative situation encompasses five factors: the actual circumstances, the relationships between communicators, speech stimuli, speech intentions, and the execution of the communication act [6].

For instance, imagine a scenario where you are an employer planning to organize an international educational workshop. You meet a well-known

foreign expert who is capable of providing the seminar. As the employer, you inquire about the working conditions and necessary supplies for the event. The expert responds to your questions, offering detailed information, and successfully piques your interest in their candidacy. This interaction demonstrates a professionally-oriented communicative situation where both parties exchange relevant information and establish a potential working relationship [2].

Specifically:

1. ***Circumstances of reality in which communication takes place:*** The setting is a workplace within an international organization, involving an employer and a foreign expert.

2. ***Relations between communicators:*** The interaction is characterized by official business relations, with both parties maintaining a respectful and polite-friendly attitude towards one another.

3. ***Speech incentives:*** The employer is seeking a foreign expert to conduct a seminar, while the candidate's objective is to secure the position of seminar lecturer.

4. ***Speech intentions:*** The employer aims to assess whether the current candidate is suitable for organizing the specified event, while the candidate must convince the employer of their qualifications and suitability for the role.

5. ***Implementation of the act of communication:*** This phase involves shifting the logic of the conversation, utilizing various strategies in accordance with the dialogue's goal. The success of the dialogic exchange depends on the understanding of the communication tasks and objectives of both participants. During the interaction, different types of questions are typically asked, and both parties respond logically and coherently, incorporating common structures, clichés, and colloquial phrases into the communication process [11].

According to V.V. Chernysh, the nature of the communicative situation and the unity of dialogue depend on situational factors such as: internal contact between the interlocutors, the communication goals, the presence of subordination, and the maintenance of distance between the participants in communication based on their level of awareness, position, status, and other relevant factors [3, p. 65].

In the exercises designed for the development of foreign professional-oriented competence in dialogic speech, various solutions to the tasks are

offered, promoting communicative flexibility. This approach prepares future professionals for real-world professional communication through situational modeling techniques.

The psychological criteria for selecting educational material include alignment with age characteristics and relevance to the interests and perceptual features of future specialists [5, p. 65].

The student period is a crucial phase in the formation of an individual, during which the process of consolidating acquired knowledge and its application to professional activity takes place most intensively. During this time, many students engage in academic programs or begin working in their chosen profession. A future specialist must be able to think both systematically and creatively, possess strong speaking skills, critically assess problems, and solve complex tasks. In other words, they must be capable of thinking outside the box and demonstrating high-level professional competence [9, p. 25].

Among the didactic criteria for selecting educational material, the material that contributes to the formation and development of personality is particularly significant [5, p. 168]. Training is closely tied to the educational program and focuses on humanizing the educational process within higher education institutions, as well as fostering the development of future professionals who not only acquire general knowledge but also learn the principles of independent work and self-education.

Increasing motivation in the organization of the educational process is crucial, as one of the key theoretical and methodological challenges of educational motivation is the development of students' cognitive needs [2, p. 75]. Motivations in communicative speech education arise, evolve, and form based on these needs. Consequently, understanding the needs of future professionals and exploring motivational areas is essential, as needs, motives, and learning goals are interconnected. Social motives instill a sense of duty in future specialists, encouraging them to pursue higher education in order to become qualified professionals, fully capable individuals for their country and families.

P.M. Jakobson views educational motives as positive because they guide future specialists towards studying, achieving success, and instilling patience, perseverance, and the strength to overcome challenges, ultimately allowing

them to achieve significant results [10, p. 146]. Specifically, these motives drive individuals to seek knowledge, to desire new professional information, and to derive satisfaction from expanding their professional knowledge, abilities, and skills.

Among the didactic selection criteria, we also highlight the sufficiency of the educational material. The alignment of the content, form, and methods of educational material with students' age characteristics and cognitive abilities is a key factor for the successful and effective teaching of dialogic speech [3, p. 69].

Another important criterion for selecting educational material is the principle of necessity and accessibility, which is determined by choosing material of a specific content based on its quantitative expression. The volume of educational material at any stage of foreign language learning is established by the relevant regulatory documents (working curriculum, discipline program, curriculum) that are in force at the educational institution [6].

A consistent plan for selecting educational material can be outlined as follows:

1. **Highlighting Relevant Topics:** Identify the key topics related to professional dialogic speech for future specialists.

2. **Determining Typical Professional Roles:** Define the set of typical professional roles that correspond to the chosen topic.

3. **Selecting Professionally-Oriented Communicative and Speech Situations:** Choose appropriate communicative situations that reflect real professional contexts.

4. **Defining the Characteristics of Utterances:** Determine the key parameters of utterances such as their sequence, structure, and distinctive features.

5. **Selecting Speech Actions:** Identify a list of speech actions that facilitate effective professionally-oriented communication in typical situations.

6. **Choosing Language and Communication Tools:** Select suitable language and communication tools for the identified situations, based on an analysis of professional literature and actual professional communication acts.

7. **Arranging and Systematizing Professionally-Oriented Situations:** Organize and systematize the selected set of professionally-oriented situations for structured learning and application [2].

This plan provides a structured approach to ensuring that educational material is both relevant and effective for the development of professional communication skills.

Conclusions:

1. **Importance of Dialogue Skills:** The ability to conduct a dialogue is essential for future professionals, as it is crucial for their daily professional activities. It enables effective organization of negotiations, facilitates information exchange, and supports the making of agreed decisions.

2. **Necessity of Dialogical Speech Skills:** To ensure full and effective communication, future specialists must possess a sufficient level of knowledge, abilities, and skills in dialogical

speech. This competence is fundamental for professional success and collaboration in various contexts.

3. **Communication as a Key Professional Skill:** Communication is a fundamental requirement for future specialists. It includes the ability to work effectively with partners, interact optimally with colleagues, subordinates, and senior managers, ensuring smooth and productive cooperation within the professional environment.

In summary, fostering dialogical speech competence in future professionals is critical for their ability to communicate effectively, collaborate with others, and succeed in their careers.

Bibliography:

1. Горелова Л.М. Формування англомовної лексичної компетенції у студентів-економістів. *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія «Педагогічні науки». 2008. Т. 97. Вип. 84. С. 101–104.
2. Медведчук А.В. Відбір та організація матеріалу для формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в діалогічному мовленні майбутніх менеджерів з адміністративної діяльності. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія «Педагогіка. Психологія». Київ, 2018. Вип. 1 (12). 114 с. С. 67–72.
3. Дьячкова Я.О. Формування професійно спрямованої англомовної компетентності в говорінні майбутніх правознавців : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2014. 221 с.
4. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно орієнтованого читання в немовному ВНЗ. Київ : Інкос, 2005. 101 с.
5. Bachman L. Fundamental considerations in language testing. Oxford : Oxford Univ. Press, 1990. 408 p.
6. Павленко В.В. Методи проблемного навчання. *Нові технології навчання*. 2014. Вип. 81. С. 75–79.
7. Harmer J. How to Teach English. Essex : Longman, 1998.
8. Lewis M., Hill J. Source Book for Teaching English as a Foreign Language. London : Heinemann, 1991. 135 p.
9. Byrne D. Teaching Oral English. London : Longman, 1986. 140 p.
10. Abbot G., Wingard P. The Teaching of English as an International Language : A Practical Guide. London : Collins, 1981.
11. Технологія відбору навчальних матеріалів з метою організації навчання майбутніх філологів писемного двостороннього перекладу. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2011. № 3. С. 150–152.

References:

1. Horelova, L.M. (2008). Formuvannia anhlomovnoi leksychnoi kompetentsii u studentiv-ekonomistiv [Formation of English lexical competence in economics students]. *Naukovi pratsi Mykolaivskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu im. Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademiia"*. Seriiia "Pedagogichni nauky". T. 97, vyp. 84. S. 101–104.
2. Medvedchuk, A.V. (2018). Vidbir ta orhanizatsiia materialu dlia formuvannia anhlomovnoi profesiino orientovanoi kompetentnosti v dialohichnomu movlenni maibutnikh menedzheriv z administrativnoi diialnosti [Selection and organization of material for the formation of English-language professionally oriented competence in dialogic speech of future administrative managers]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Pedagogika. Psykholohiia*. Kyiv, Vyp. 1 (12). 114 s. S. 67–72.
3. Diachkova, Ya.O. (2014) Formuvannia profesiino spriamovanoi anhlomovnoi kompetentnosti u hovorinni maibutnikh pravoznavtsiv [The formation of professionally oriented English language competence in the speech of future legal scholars]. *Dys. kand. ped. nauk*. Kyiv, 221 s.

4. Barabanova, H.V. (2005). *Metodyka navchannia profesiino-oriento- vanoho chytannia v nemovnomu VNZ* [Methodology of teaching professionally oriented reading in a non-linguistic university]. Kyiv, Inkos, 101 s.
5. Bachman L. *Fundamental considerations in language testing*. Oxford. Oxford Univ. Press, 1990. 408 p
6. Pavlenko, V. V. (2014). *Metody problemnoho navchannia* [Methods of problem-based learning]. *New learning technologies*. Vyp. 81. S. 75–79.
7. Harmer, J. (1998). *How to Teach English*. Essex: Longman.
8. Lewis, M., & Hill, J. (1991). *Source Book for Teaching English as a Foreign Language*. London: Heinemann, 135 p.
9. Byrne, D. (1986). *Teaching Oral English*. London: Longman, 140 p.
10. Abbot, G., & Wingard, P. (1981). *The Teaching of English as an International Language. A Practical Guide*. London: Collins.
11. Technology of selection of educational materials for the purpose of organizing the training of future philologists in written two-way translation. *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu "Ukraina"*. 2011. № 3. S. 150–152.

ФРЕЙМОВА СТРУКТУРА МІЛІТАРНОЇ МЕТАФОРИ В НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ

Пастернак Тетяна Анатоліївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології
Національної академії Служби безпеки України
ORCID ID: 0000-0003-0589-6881

У статті здійснюється детальний і всебічний аналіз фреймової структури мілітарної метафори в науково-популярному дискурсі, конкретизовано її вплив на сприйняття та формування соціально-політичних відносин у сучасному суспільстві. Актуальність теми підкреслюється стрімким проникненням концепцій війни та конфлікту в усі сфери комунікації, що, у свою чергу, веде до маніпуляції емоціями та свідомістю громадян.

Автор висвітлює вживання мілітарних метафор у різних контекстах, акцентує на їхній ролі у формуванні агресивних образів ворога, загрози, небезпеки. Ці образи не лише виконують описативну функцію, а й активно формують уявлення про соціальні виклики та проблеми, які стають або результатом конфліктів, або ж їх відображенням. Проведений аналіз базується на матеріалі заголовків суспільно-політичних новин із провідних англійських видань.

У процесі дослідження виділено ключові концептуальні фрейми, пов'язані з мілітарною метафорою, як-от «воєнні дії», «зброя», «етапи війни» й «учасники війни». Кожен із цих фреймів розкриває панівні образи та смисли, що зазвичай супроводжують обговорення соціально-політичних тем. Автор також вказує на негативні наслідки, які супроводжують використання мілітарних метафор, зокрема формування спрощених уявлень про соціальні проблеми, де чітко розмежовуються «переможці» і «переможені».

У висновках статті підкреслюються складність і багатовимірність мілітарних метафор, їхній потужний вплив на реалістичність сприйняття соціальних проблем, що з необхідністю вимагає уважного ставлення до їх уживання. Перспективи подальших досліджень спрямовані на інтеграцію міждисциплінарних підходів для досягнення глибшого розуміння мілітарних метафор у контексті сучасних соціально-політичних відносин, що потребує наукової уваги та глибокого аналізу.

Ключові слова: мілітарна метафора, фреймова структура, соціально-політичні відносини, науково-популярний дискурс, комунікація.

Pasternak Tetiana. Frame structure of military metaphor in a popular scientific discourse

The article provides a detailed and comprehensive analysis of frame structure of the military metaphor in a popular scientific discourse, specifying its impact on the perception and formation of socio-political relations in contemporary society. The relevance of the topic is underscored by the rapid penetration of concepts of war and conflict into all spheres of communication, which, in turn, leads to manipulation of citizens' emotions and consciousness.

The author highlights the use of military metaphors in various contexts, emphasizing their role in shaping aggressive images of the "enemy", "threat", and "danger". These images not only perform a descriptive function but also actively form perceptions of social challenges and issues that arise either as a result of conflicts or as their reflections. The analysis is based on the headlines of socio-political news from leading English-language publications.

The study identifies key conceptual frames related to military metaphor, such as "military operations", "weapons", "stages of war", and "participants of war". Each of these frames reveals the dominant images and meanings typically associated with discussions of socio-political issues. The author also points to the negative consequences accompanying the use of military metaphors, particularly the formation of simplified views of social problems, where "winners" and "losers" are distinctly defined.

In the conclusions of the article, the complexity and multidimensional nature of military metaphors are emphasized, alongside their powerful influence on the realism of perceptions of social issues, which necessitates careful consideration in their usage. The prospects for further research are aimed

at integrating interdisciplinary approaches to achieve a deeper understanding of military metaphors in the context of contemporary socio-political relations, which require scientific attention and thorough analysis.

Key words: *military metaphor, frame structure, socio-political relations, popular scientific discourse, communication.*

Вступ. Вивчення метафор як важливого елементу мовної практики та людського мислення стало предметом серйозних наукових досліджень протягом останніх кількох десятиліть. Актуальність цієї теми для лінгвістики, нейролінгвістики, психолінгвістики та когнітивної науки зумовлена унікальною здатністю метафор формувати способи сприйняття світу, а також впливати на форму та зміст комунікації. Метафори не лише допомагають у відображенні складних концептів, але й служать інструментами для маніпуляції свідомістю, створюють образи, що формують суспільну думку та встановлюють емоційні акценти.

Упродовж кількох десятиліть метафори досліджувалися в різних ракурсах. Зокрема, когнітивна теорія метафори акцентує увагу на фреймах і сценаріях, які допомагають зрозуміти метафоризацію та сприйняття людиною навколишньої дійсності [1–4]. Концептуальна метафора підкреслює взаємозв'язок між метафоричними уявленнями та повсякденним досвідом [5; 6]. Інші дослідження вказують на значення емоцій у формуванні метафор, які сприяють розумінню та обробці інформації [7].

Незважаючи на значний прогрес, досягнений у дослідженнях метафор, частина проблем залишається невирішеною. Зокрема, теоретичні напрацювання часто не враховують впливу специфічних контекстів, у яких метафори використовуються, та їхнього культурного підґрунтя. Особливо це стосується мілітарних метафор, які набули широкого вжитку в різних сферах, від політики до охорони здоров'я. Хоча вчені відзначають їхню роль у формуванні образу ворога, загрози та маніпулюванні суспільною свідомістю, дослідження їхньої структури та функцій, особливо в контексті науково-популярного дискурсу, потребують подальшого всебічного аналізу.

Мета статті – вивчення фреймової структури мілітарних метафор у науково-популярному дискурсі, а також аналіз їхньої семантичної значущості та впливу на розу-

міння соціально-політичних відносин. Це дослідження спробує заповнити прогалини в існуючих наукових працях і відкрити нові горизонти для подальших досліджень у цій царині.

Результати. Ідея конфлікту властива людському суспільству протягом усієї його історії, що, безумовно, знаходить своє відображення в мові. Воєнна метафора є архетипною, її образи зрозумілі представникам різних культур і поколінь. Саме тому вона широко використовується в різних дискурсах, зокрема й у політичному, медичному, економічному тощо.

Метафори війни активно використовуються в щоденному спілкуванні та стали предметом численних наукових досліджень. Учені вивчають, як ці метафори функціонують, що вони насправді означають. Зокрема, дослідження показують, що метафори війни часто викликають емоцію страху і формують конфліктні стосунки між сторонами. Багато досліджень підтверджують, що ця емоція є важливим елементом у політичних висловлюваннях. Наприклад, мова про тероризм може зображати терористів як «ворога», що загрожує суспільству серйозною небезпекою [8]. Це може привернути більшу увагу до проблеми, зокрема до фінансування досліджень і розробок, як це було з війною проти раку, яка спричинила значне збільшення інвестицій у науку [9]. Водночас надмірний страх може призвести до перебільшення небезпеки. Деякі вчені критикують війну з наркотиками, адже вона підсилює паніку та негативні стереотипи, які заважають пошуку реальних рішень [10].

Метафори війни формують уявлення про антагоністичні відносини, де є «переможці» і «переможені». Коли ми говоримо про «війну з бідністю» чи «війну з раком», це може створити враження, що ці проблеми можна здолати, як у звичайній війні [11]. Проте таке спрощене бачення може бути наївним. «Економічна війна» у бізнесі формує образ конкуренції, що неминуче веде до змагань і ризикованих стратегій [12].

Метафори війни викликають відчуття страху. Кілька лінгвістичних аналізів вказують на те, що це одна з основних функцій метафор війни в політичній риториці [13; 14]; і кілька науковців зауважували, що метафори війни часто є гіперболічними, поєднаними із суперлативами, щоб підкреслити загрози, які проблеми, як-от бідність, наркотики та терор, становлять для суспільства [15].

У статті [16] ідеться про те, що воєнні метафори мають тенденцію створювати чіткі опозиційні відносини, які фокусують увагу на ворогах і загрозах. Вони можуть формувати суспільну думку та привертати увагу до важливих проблем, але їх використання повинно бути обґрунтованим і контекстуально адекватним, щоб уникнути безглузвих спрощень і схильності до конфліктних думок. У статті також підкреслюється важливість контексту використання воєнних метафор. Наприклад, «війна з бідністю» була сприйнята як ініціатива, що привела до позитивних змін, тоді як «війна з наркотиками» отримала багато критики за невдачі та негативні наслідки. Автори закликають бути більш обережними у використанні воєнних метафор і відзначають, що прості маніпуляції з термінами можуть призвести до проблем у розумінні соціальних викликів.

До аналогічного висновку схиляється також І. Волкер [17], яка досліджувала використання воєнних метафор у текстах про сучасні проблеми охорони здоров'я, зокрема антимікробну резистентність (далі – АМР) та пандемію COVID-19. Авторка резюмувала, що метафори описують ці загрози як «невидимого ворога» чи «тихого вбивцю» (*invisible killer*), що втілюють ідею війни із хворобою. Воєнні метафори намагаються розділити загрози на «фронти», щоб просто їх «знищити», проте це може нівелювати вплив різних соціальних, економічних і екологічних чинників на глибинні взаємозв'язки між людьми та мікробами. Як наслідок, воєнні метафори можуть знецінити людські жертви й упустити з уваги вразливі групи. Тому дослідниця закликає до більш екологічного використання воєнної метафори в текстах про охорону здоров'я.

Загалом, метафори війни мають складну природу. Вони можуть як допомагати, так і шкодити, залежно від використання та контексту. Це підкреслює потребу в обережному

підході до використання таких метафор для досягнення позитивних результатів у соціальних комунікаціях, політиці та медицині.

Ми проаналізували понад 100 заголовків суспільно-політичних новин кількох англomовних видань, зокрема Ройтерз, Політіко, газет «Зе Таймз», «Вашингтон Пост», і виявили 87 випадків уживання метафор, 36 із яких ми визначили як мілітарні метафори.

До мілітарних метафор ми відносимо номінації, у яких є ознаки воєнних дій у формі протистояння «свій – чужий», що містять елементи насилля, жорстокості та боротьби. У проаналізованому матеріалі вони представлені такими іменниками та дієсловами, як: *ceasefire* – *перемир'я*; *fight* – *бій, битися*; *invade* – *вторгнутися*; *grab* – *захопити*; *war* – *війна*; *troops* – *війська*; *battle* – *воювати, битися*; *attack* – *напад, атакувати*; *frontline* – *фронт*; *captivity* – *полон*; *drone* – *дрон*; *weapons* – *зброя*; *hostage* – *заручник*; *enemy* – *ворог*; *combat* – *боротися, бій та інші*; які ми об'єднали в такі фрейми, як «**воєнні дії**», «**зброя**», «**етапи війни**» та «**учасники війни**».

Фрейм «воєнні дії» включає метафору «нападу» й «оборони», актуалізовану дієсловами й іменниками: *struggle*, *invade*, *battle*, *grab*, *attack*, *fight*, *hit*.

(1) *Drone-hunters defend Kyiv from Kremlin's kamikaze attacks* – тут присутня метафора захисту, яка підкреслює героїзм захисників Києва.

(2) *The fight to replace Justin Trudeau is on* – у цьому заголовку поняття “fight” набуває політичного підтексту, трансформує виборчий процес у форму змагання чи війни.

Цей фрейм активно використовує дієслова, пов'язані з нападом і захистом. Відповідні метафори підкреслюють наявність загрози або конфлікту, формують атмосферу напруження та боротьби.

До фрейму «зброя» належить метафора «засоби боротьби», що виражена в номінаціях різних видів озброєння: *weapon*, *bombs*, *arms*, *munition*, *drons*.

(3) *Pay for weapons to keep your freedom, warn Europe's Big 5 defense spenders* – тут лексема “weapons” стає символом політичної незалежності та безпеки.

Цей фрейм концентрується на засобах ведення війни, що позначає не лише матеріальні елементи, але й психологічні аспекти,

пов'язані з боротьбою за виживання та безпеку.

Фрейм «етапи війни» представлений метафорою «закінчення протистояння», що здебільшого виражена іменником *ceasefire* у різноманітних сполученнях, а також *captivity*, *victory*, *win*, *defeat*.

(4) *Even progressives think Trump deserves some credit for the ceasefire* – вираз “ceasefire” вказує на тимчасове завершення активного конфлікту і розпочату стадію мирних переговорів.

Цей фрейм демонструє розвиток конфлікту та його стадії. Метафоричне вживання лексики служить для структурування часу війни та подій, що її супроводжують.

В основі фрейму «учасники війни» лежить протистояння «свій – чужий», що виявляється в метафорах з іменниками: *ally*, *enemy*, *foe*, *hostage*. Цей фрейм окреслює відносини між сторонами конфлікту. Використання іменників, які позначають «своїх» і «чужих», висвітлює політичні та соціальні розділення.

(5) *Zelenskiy calls on allies to honour promises on arms supplies to Ukraine* – тут акцент робиться на солідарності серед «своїх», тоді як “enemy” в інших контекстах виступає образним символом загрози.

Ми також визначили концептуальну метафору “GRABBING AS WAR / захоплення як війна», яка є особливо промовистою, оскільки демонструє, як соціально-політичні процеси

інтерпретуються крізь призму війни. Уживання терміна “grab” у контексті “invasion” підкреслює агресивне уявлення про територіальні захоплення.

(6) *Grabbing Greenland would be a bad deal for Trump* – уживання “grabbing” підкреслює агресивність і прагнення політичної вигоди.

Мілітарні метафори діють як засоби вираження складних концептів, пов'язаних із війною, насильством, боротьбою та політичним протистоянням. Вони відповідають на запити суспільства в часи криз і конфліктів, дозволяють людям осмислити та переосмислити ці події, навіть якщо вони не безпосередньо їм загрожують.

Висновки. Аналіз мілітарних метафор демонструє, як мова відображає і формує наше сприйняття реальності, а також те, як вона може слугувати інструментом для розуміння соціально-політичних відносин. Мілітарні метафори виявляють не лише очевидні конфлікти, але й глибші культурні та психосоціальні аспекти, що впливають на наше повсякденне життя в умовах нестабільності.

Перспективи дослідження метафори не лише відображають сучасні наукові підходи, але й підкреслюють необхідність інтеграції міждисциплінарних методів і культурних контекстів для отримання більш точного й усеосяжного розуміння цієї неймовірно складної сфери людського вираження та мислення.

Література:

1. Gibbs R.W. Jr. Embodiment and Cognitive Science. Cambridge University Press, 2006.
2. Cormac E.R. Mac. A Cognitive Theory of Metaphor. MIT Press, 1990.
3. Langacker R. Foundations of Cognitive Grammar. Oxford University Press, 2008.
4. Rostankowski C.C., Cormac E.R. Mac. A Cognitive Theory of Metaphor. *Journal of Aesthetics and Art Criticism*. 1987. № 45 (4). P. 418–419.
5. Lakoff G., Johnson M. Conceptual Metaphor in Everyday Language. *Shaping Entrepreneurship Research*. 2020. P. 475–504.
6. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 256 p.
7. Kovecses Z. *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford University Press, 2010. 375 p.
8. What is the War on Terrorism? The White House. President George W. Bush. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/nationalsecurity/faq-what.html> (дата звернення: 18.01.2025).
9. Spector Reynold. The War on Cancer: A Progress Report for Skeptics. *Skeptical Inquirer*. January – February 2010. Vol. 34. № 1. URL: <https://skepticalinquirer.org/2010/01/the-war-on-cancer-a-progress-report-for-skeptics/> (дата звернення: 18.01.2025).
10. The wars don't work. *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/leaders/2015/05/02/the-wars-dont-work> (дата звернення: 18.01.2025).
11. Bailey Martha J., Danziger Sheldon. *Legacies of the War on Poverty*. New York : Russell Sage Foundation, 2013.
12. Deakin Robert. *Economic Information Warfare*. 2003. URL: chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://eprints.qut.edu.au/15900/1/Robert_Deakin_Thesis.pdf (дата звернення: 18.01.2025).

13. Alexandrescu L. Mephedrone, assassin of youth: The rhetoric of fear in contemporary drug scares. *Crime, Media, Culture*. 2014. № 10 (1). P. 23–37.
14. Kalmoe N.P. Voting is the best revenge: How violent metaphors shape voter turnout. *American Political Science Association Annual Meeting*. 2013.
15. Larson B.M., Nerlich B., Wallis P. Metaphors and biorisks the war on infectious diseases and invasive species. *Science Communication*. 2005. № 26 (3). P. 243–268.
16. Flusberg S.J., Matlock T., Thibodeau P.H. War metaphors in public discourse. *Metaphor and Symbol*. 2018. № 33 (1). P. 1–18. <https://doi.org/10.1080/10926488.2018.1407992>.
17. Walker I. Beyond the military metaphor: Comparing antimicrobial resistance and the COVID-19 pandemic in the United Kingdom. *Medicine Anthropology Theory*. 2020. № 7 (2). P. 261–272. <https://doi.org/10.17157/mat.7.2.806>.

References:

1. Gibbs, R.W. Jr. (2006). *Embodiment and Cognitive Science*. Cambridge University Press.
2. Cormac, E.R. Mac. (1990). *A Cognitive Theory of Metaphor*. MIT Press.
3. Langacker, R. (2008). *Foundations of Cognitive Grammar*. Oxford University Press.
4. Rostankowski, C.C., & Cormac, E.R. Mac (1987). A Cognitive Theory of Metaphor. *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 45 (4), 418–419.
5. Lakoff, G., & Johnson, M. (2020). Conceptual Metaphor in Everyday Language. *Shaping Entrepreneurship Research*, 475–504.
6. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
7. Kovecses, Z. (2010). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford University Press.
8. What is the War on Terrorism? The White House. President George W. Bush. Retrieved from <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/nationalsecurity/faq-what.html> (date of access: 18.01.2025).
9. Spector, Reynold (2010). The War on Cancer: A Progress Report for Skeptics. *Skeptical Inquirer*. Vol. 34, № 1. Retrieved from <https://skepticalinquirer.org/2010/01/the-war-on-cancer-a-progress-report-for-skeptics/> (date of access: 18.01.2025).
10. The wars don't work. *The Economist*. Retrieved from <https://www.economist.com/leaders/2015/05/02/the-wars-dont-work> (date of access: 18.01.2025).
11. Bailey, Martha J., & Danziger, Sheldon (2013). *Legacies of the War on Poverty*. New York: Russell Sage Foundation.
12. Deakin, Robert. (2003). *Economic Information Warfare*. Retrieved from chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://eprints.qut.edu.au/15900/1/Robert_Deakin_Thesis.pdf (date of access: 18.01.2025).
13. Alexandrescu, L. (2014). Mephedrone, assassin of youth: The rhetoric of fear in contemporary drug scares. *Crime, Media, Culture*. 10 (1), 23–37.
14. Kalmoe, N.P. (2013). Voting is the best revenge: How violent metaphors shape voter turnout. *American Political Science Association Annual Meeting*.
15. Larson, B.M., Nerlich, B., & Wallis, P. (2005). Metaphors and biorisks the war on infectious diseases and invasive species. *Science Communication*, 26 (3), 243–268.
16. Flusberg, S.J., Matlock, T., & Thibodeau, P.H. (2018). War metaphors in public discourse. *Metaphor and Symbol*, 33 (1), 1–18. <https://doi.org/10.1080/10926488.2018.1407992>.
17. Walker, I. (2020). Beyond the military metaphor: Comparing antimicrobial resistance and the COVID-19 pandemic in the United Kingdom. *Medicine Anthropology Theory*, 7 (2), 261–272. <https://doi.org/10.17157/mat.7.2.806>.

КІБЕРНЕОЛОГІЗМИ В АНГЛОМОВНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ ІНТЕРНЕТ ДИСКУРСІ

Прима Вікторія Валентинівна,

кандидат філологічних наук (германські мови), доцент,

доцент кафедри іноземної філології та перекладу

Державного торговельно-економічного університету

ORCID ID: 0000-0001-7331-9950

Стаття присвячена вивченню неологізмів, а саме кібернеологізмів, що присутні в англomовному туристичному дискурсі. Основна частина статті базується на визначенні поняття «неологізм», способах їх утворення та функціонування в англomовному дискурсі. Причини появи неологізмів становлять особливий інтерес для лінгвістів. Найбільш очевидно причиною є технічний прогрес, розвиток електроніки та комп'ютерних технологій. Коли говоримо про лінгвістичні причини, можна відзначити, що неологізми також використовуються для надання твердженню або слову додаткової виразності, емоційного забарвлення, щоб краще передати почуття і емоції у процесі спілкування.

Оскільки англійська мова домінує у світі, англomовні неологізми поширюються і проникають у мови дуже швидко. Науковці навіть виділяють низку чинників, які впливають на поширення кібернеологізмів. Глобалізація та вплив англійської мови сприяє тому, що нові терміни, які з'являються в англійській мові, швидко поширюються в інших мовах.

Поширення кібернеологізмів у сучасному англomовному туристичному дискурсі відображає зміни в поведінці споживачів, вплив технологій на індустрію туризму та нові тенденції в подорожах. Ці терміни не лише збагачують словниковий запас, але й відображають сучасні реалії та виклики, з якими стикаються мандрівники в епоху цифровізації. Більшість цих термінів пов'язана з онлайн-бронюванням і оплатою послуг. Проте створення онлайн-маршруту своєї мандрівки також не лише аспекти мандрівників байдужими. На поширення кібернеологізмів у туристичному дискурсі впливають кілька аспектів.

Англійська мова, як мова міжнародного спілкування в цифровому світі, є основним джерелом цих неологізмів. На основі нашого дослідження ми можемо дійти висновку, що кібернеологізми є невід'ємною частиною сучасної мови. Вони збагачують нашу лексику і дозволяють нам ефективніше спілкуватися в цифровому світі. Однак надмірне використання іноземних запозичень може негативно вплинути на розвиток національних мов. Тому важливо знайти баланс між збагаченням мови новими термінами та збереженням її самобутності.

Ключові слова: англomовні кібернеологізми, глобалізація, адаптація, інтернет-дискурс.

Pryma Viktoriia. Cyberneologisms in English tourist internet discourse

The article is devoted to the study of neologisms, namely cyberneologisms, which are present in the English-language tourist discourse. The main part of the article is based on the definition of the concept of "neologism", the ways of their formation and functioning in the English-language discourse. The reasons for the appearance of neologisms are of particular interest to linguists. First of all, the most obvious reason is technical progress, the development of electronics and computer technologies. Speaking of linguistic reasons, it can be noted that neologisms are also used to give a certain statement or word additional expressiveness, emotional coloring, in order to better convey feelings and emotions in the process of communication.

Since English is the dominant language in the world, English-language neologisms spread and penetrate languages very quickly. Scientists even identify a number of factors that influence the spread of cyberneologisms. Globalization and the influence of the English language means that new terms that appear in English quickly spread to other languages.

The proliferation of cyberneologisms in contemporary English-language tourism discourse reflects changes in consumer behavior, the impact of technology on the tourism industry, and new trends in travel. These terms not only enrich the vocabulary, but also reflect the modern realities and challenges faced by travelers in the age of digitalization. However, creating an online route of your journey also does not leave travelers indifferent. Several aspects influence the spread of cyberneologisms in tourism discourse.

English, as the language of international communication in the digital world, is the main source of these neologisms. and based on our research, we can come to the conclusion that cyberneologisms are an integral part of modern language. They enrich our vocabulary and allow us to communicate more effectively in the digital world. However, excessive use of foreign borrowings can negatively affect the development of national languages. It is important to find a balance between enriching the language with new terms and preserving its originality.

Key words: *English-language cyberneologisms, globalization, adaptation, Internet discourse.*

Вступ. Швидка глобалізація спричиняє виникнення нових явищ і понять, що потребують створення відповідних термінологічних одиниць для їх опису. Завдяки розвитку сучасної науки і технологій, а також соціальним змінам, які приводять до значної трансформації концептуального апарату багатьох наукових сфер, з'являються нові галузі знань. Це веде до формування нових понять і зростання потреби в їх номінації. Усі ці процеси ведуть до явища, яке називають термінологічним вибухом – різкого збільшення кількості нових термінів і створення нових термінологій, що супроводжуються розвитком нових наукових напрямів [1, с. 9]. Однією з терміносистем, які натеper найбільше розвиваються, є англomовна комп'ютерна термінологія. Необхідність у дослідженні її ознак і процесів зумовлює актуальність даної роботи.

Як відомо, процес поповнення системи мови новою лексикою завжди становив особливий інтерес для науковців. Процеси неологізації досліджували такі лінгвісти, як І.М. Кабанова, І.П. Сушков, Л.М. Омельченко, І.І. Мурко, А.А. Харковська й інші. Неологізми в англійській мові вивчали М.О. Шутова, І.В. Арнольд, Ю.А. Зацний, С.М. Єнікеєва, Г.І. Емірсінова, Ю.О. Жлуктенко, О.О. Селіванова, Т.А. Шкурко, А.В. Янков, О.М. Бондаренко, О.І. Пікуш, С.Г. Волкова, О.В. Дмитрук, К.В. Лисенко. Особливості англійського словотвору висвітлюються у статтях і монографіях В.І. Заботкіної, С.І. Алаторцевої, Г.Б. Антрушиної. Роботи вищезазначених авторів утворили теоретичну базу даного дослідження. Екстралінгвальні причини виникнення неологізмів у мові досліджували багато лінгвістів, зокрема: А.А. Брагіна, В.І. Заботкіна, Ю.С. Сорокін, Ю.А. Зацний та інші. Майже кожен годину в англійській мові з'являється нове слово, що ставить перед дослідниками завдання не тільки фіксації новоутворень, але й вивчення різних аспектів їх функціонування [2, с. 85–89].

Мета статті – вивчення кібернеологізмів у сучасному англomовному туристичному дискурсі.

Результати. До нових одиниць (неологізмів, інновацій, новотворів) зазвичай відносять слова, їх окремі значення або вирази, які з'явилися в мові на окремому етапі її розвитку і сприймаються мовцями як нові (загальномовні неологізми). Це також слова та словосполучення, які носії літературної мови визначеного національного варіанту сприймають як нові як за формою, так і за змістом [3, с. 76].

Наприкінці ХХ ст. комп'ютерні технології швидко посіли важливе місце в суспільному житті. Нові реалії, що постійно з'являються, потребують термінового відображення в сучасній англійській мові. Поширення персональних комп'ютерів і розвиток інтернету залучили широкі верстви населення, які не лише сприйняли, а й доповнили комп'ютерну лексику. Молодий вік фахівців, що працюють у цій сфері, та популярність комп'ютерів серед молоді, яка часто вживає жаргон, сприяють популярності таких висловів серед користувачів. Це явище охопило практично всі сфери нашого життя, зокрема й туристичну індустрію, значна частина розвитку і прибутку якої безпосередньо залежить від прогресу в галузі кібернетики.

Кібернеологізми ринули до англійської мови лише в 90-ті рр. минулого століття у зв'язку з підвищенням ролі інтернету, а своєрідна мода на їх уживання дістала назву *cyberplague*. Поряд з абсолютним лідером *cyber-* в англійській мові на даному етапі функціонують ще декілька продуктивних комп'ютерних словотворчих елементів, наприклад: *techno-*, *tele-* [4, с. 183]. Ціла низка лексичних одиниць не тільки закріпилася за інформаційною технікою, а й перетворилася на справжні центри словотворення. Це стосується насамперед слова *electronic*, що, окрім загальних значень, усе частіше уживається

у значенні «здійснюваний через комп'ютерну мережу» – *electronic cash, electronic commerce* [5, с. 41]. Семантичний неологізм *web* (спочатку *World Wide Web*) став одним із найбільш уживаних синонімів поняття *Internet* і центром численних інновацій. Наприклад: *webber, webbrowser, web-head, web-page, web-site, webliography, web-surfer*.

Оскільки англійська мова домінує у світі, англійські неологізми швидко поширюються та проникають в інші мови. Дослідники навіть визначають кілька чинників, які впливають на поширення кібернеологізмів. Глобалізація та вплив англійської мови сприяють швидкому перенесенню нових термінів з англійської в інші мови [6].

Використання англійських кібернеологізмів спрощує міжнародну комунікацію не лише в ІТ-сфері, а й у всіх інших сферах їх поширення [7].

Відсутність точних відповідників у мовах сприяє швидкому поширенню кібернеологізмів. Оскільки в інших мовах часто немає термінів для нових технологій і понять, вдаються до використання англіцизмів, які спочатку стають популярними в усному мовленні, а згодом входять у словниковий склад цих мов. Оскільки ми торкнулися теми адаптації неологізмів у мові, варто зазначити, що цей процес має деякі закономірності.

Нашу увагу привернуло поширення та вживання кібернеологізмів саме в туристичному дискурсі. Туристичний дискурс розвивається досить швидко, незважаючи на ситуацію у світі. Отже, поява нових слів не минула і цю сферу.

На поширення кібернеологізмів у туристичному дискурсі впливають кілька аспектів:

1. Технологічні платформи. Зростання популярності онлайн-бронювання привело до появи таких термінів: *OTA (Online Travel Agency)* – туристичні онлайн-агенції, що пропонують послуги бронювання подорожей через інтернет.

2. Соціальні медіа та контент. Соціальні мережі заповнили наше життя. З їх розвитком з'явилися нові терміни, як-от *influencer marketing* – маркетинг через впливових осіб, які діляться своїми подорожами та рекомендаціями. Знімання відео та розміщення їх у соціальних мережах значною мірою впливає на туристичну значущість того чи іншого місця. Використання хештегів, як-от *#travel-*

blog, #wanderlust, #traveling, стало звичним у туристичному контенті.

3. Технології та застосунки. Розвиток мобільних застосунків для подорожей привів до появи терміна *travel app*, що охоплює широкий спектр інструментів для планування подорожей. За допомогою таких застосунків туристи можуть організувати свою майбутню подорож якнайкраще, здійснити необхідні онлайн-платежі. Зростання популярності *smart travel* – концепції розумних подорожей, що передбачає використання технологій для покращення досвіду мандрівників.

4. Екологічні й етичні аспекти. Зростання усвідомлення екологічних проблем спричинило виникнення терміна *sustainable tourism* – «стійкий туризм», який акцентує увагу на збереженні навколишнього середовища. Ще один кібернеологізм з'явився в туристичному дискурсі зовсім недавно. *Voluntourism* передбачає поєднання волонтерства та туризму, коли мандрівники беруть участь у соціальних або екологічних проєктах під час своїх подорожей.

Поширення кібернеологізмів у сучасному англійському туристичному дискурсі відображає зміни в поведінці споживачів, вплив технологій на туристичну індустрію та нові тенденції в подорожах. Ці терміни не тільки поповнюють лексичний запас, але й відображають актуальні реалії та виклики, з якими стикаються мандрівники в епоху цифровізації [8].

Висновки. Отже, світ цифрових технологій розвивається надзвичайно швидко, створює нові слова та вирази, які ми називаємо кібернеологізмами. Кібернеологізми – це нові терміни або вирази, що виникають через розвиток технологій, зокрема в галузі інформаційних технологій та інтернету. Англійська мова, як основна мова міжнародного спілкування в цифровому середовищі, є головним джерелом цих неологізмів. На основі нашого дослідження можна зробити висновок, що кібернеологізми є невід'ємною частиною сучасної мови. Вони збагачують наш словниковий запас і допомагають ефективно комунікувати в цифровому світі. Однак надмірне вживання іноземних запозичень може мати негативний вплив на розвиток національних мов, тому важливо знайти баланс між введенням нових термінів і збереженням мовної самобутності.

Література:

1. Poggensee A. The effects of globalization on English language learning: Perspectives from Senegal and the United States. 2016. URL: https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3725&context=honors_theses (дата звернення: 06.01.2025).
2. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови у 80-ті – 90-ті рр. XX ст. Київ : Київський університет імені Тараса Шевченка, 1999. 409 с.
3. Іванців О.В., Катрич Т.С. Неологізми в англomовному дискурсі пандемії COVID-19. *Нова філологія*. 2021. № 82. С. 85–90. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-82-14>.
4. Бушкова В.В. Порівняльна лексикологія англійської та української мов : конспект лекцій для студентів спеціальності «Переклад». Черкаси : Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2007. 76 с.
5. Лю Сюена. Практичне застосування англomовних кібернеологізмів у германських мовах та способи їх утворення. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. № 36. С. 99–103. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.36.16>.
6. Pryma V., Shkorubskaya Y., Soshko O., Khlystun I., & Hertsovska N. Linguistic means of identity construction in media texts : comparative analysis of political interviews. *Cadernos De Educação Tecnologia E Sociedade*. 2024. № 17 (se 2). P. 195–207. <https://doi.org/10.14571/brajets.v17.nse2.195-207>.
7. Mahato R. Artificial intelligence language learning and communication: exploring the intersection of technology and education. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/371830162_Artificial_intelligence_language_learning_and_communication_exploring_the_intersection_of_technology_and_education (дата звернення: 27.12.2024).
8. Андрусак І.В. Англійські неологізми кінця XX ст. як складова мовної картини світу : автореф. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2003. 20 с.
9. Aitchison J. *Language Change: Progress or Decay?* Cambridge : Cambridge University Press, 2001. 324 p
10. Xuena L. The history of the emergence of cyberneologisms in English business discourse. *Scientific Journal of Polonia University*. 2023. № 60 (5). P. 76–80. <https://doi.org/10.23856/6007>.
11. Wallis G. Year 2000 Survey. *US News and World Report*. 2000. Dec. 9. P. 39–43.

References:

1. Poggensee, A. (2016). The effects of globalization on English language learning: Perspectives from Senegal and the United States. *Western Michigan University Scholar Works*. Retrieved from https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3725&context=honors_theses (accessed January 6, 2025).
2. Zatsnyi, Yu.A. (1999). Rozvytok slovnkovoho skladu suchasnoi anhliiskoi movy v 80-ti – 90-ti r. XX st. [The development of the vocabulary of modern English in the 80s and 90s of the 20th century]. Kyivskyi universytet imeni Tarasa Shevchenka.
3. Ivantsiv, O.V., & Katrych, T.W. (2021). Neolohizmy v anhlo movnomu dyskursi pandemii COVID-19 [Neologisms in the English discourse of the COVID-19 pandemic]. *New Philology*, 82, 85–90. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-82-14>.
4. Bushkova, V.V. (2007). *Porivnialna leksykologhiia anhliiskoi ta ukrainskoi mov* [Comparative lexicology of the English and Ukrainian languages]. Skhidnoevropeyskyi universytet ekonomiky i menedzhmentu.
5. Liu, X. (2024). Praktychne zastosuvannia anhlo movny kiberneolohizmiv u hermansky movi ta sposoby yi utvorennia [Practical application of cyberneologisms in the German language and methods of their formation]. *Transcarpathian Philological Studies*, 36, 99–103. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.36.16>.
6. Pryma, V., Shkorubskaya, Y., Soshko, O., Khlystun, I., & Hertsovska, N. (2024). Linguistic means of identity construction in media texts (comparative analysis of political interviews). *Cadernos De Educação Tecnologia E Sociedade*, 17 (se 2), 195–207. <https://doi.org/10.14571/brajets.v17.nse2.195-207>.
7. Mahato, R. (2023). Artificial intelligence language learning and communication: Exploring the intersection of technology and education. *ResearchGate*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/371830162_Artificial_intelligence_language_learning_and_communication_exploring_the_intersection_of_technology_and_education (accessed December 27, 2024).
8. Andrusiak, I.V. (2003). Anhliiski neolohizmy kintsia XX st. yak skladova movnoi kartyny svitu [English neologisms of the late 20th century as a component of the language picture of the world] (Autoreferat na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: 10.02.04). Kyiv.
9. Aitchison, J. (2001). *Language change: Progress or decay?* Cambridge University Press.
10. Xuena, L. (2023). The history of the emergence of cyberneologisms in English business discourse. *Scientific Journal of Polonia University*, 60 (5), 76–80. <https://doi.org/10.23856/6007>.
11. Wallis, G. (2000). Year 2000 survey. *US News and World Report*, December 9, 39–43.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У РЕАЛІЯХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Приходько Наталія Григорівна,

старша викладачка кафедри німецької мови

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ORCID ID: 0009-0009-0682-686X

У статті досліджується феномен міжкультурної компетентності як важливого чинника продуктивної міжкультурної взаємодії в умовах глобалізованого світу. Зростання міжнародних контактів сприяє інтеграції в усіх сферах життя, зокрема активному культурному обміну, але водночас може призводити до непорозуміння через відмінності в цінностях, традиціях і способах комунікації. Це актуалізує на сучасному етапі розвитку людства проблему формування міжкультурної компетентності як ключової складової частини успішної міжкультурної комунікації.

Розглянуто та проаналізовано різні підходи до трактування поняття «міжкультурної компетентності», запропонованого провідними вітчизняними та зарубіжними науковцями.

Також виділено основні структурні компоненти цього явища: когнітивність (знання про культуру, соціальні норми, мовні особливості, сприйняття психологічних, соціальних і культурних відмінностей, обов'язкове дотримання етикетних норм своєї та іншої культури); афективність (емпатія, толерантність, відкритість до різноманіття, толерантність, психологічне налаштування на кооперацію із представниками інших культур); поведінковість (уміння адаптувати стиль спілкування, розрізняти колективні й індивідуальні якості в комунікативній поведінці представників інших культур, долати культурні бар'єри та стереотипи).

Особливу увагу приділено ролі мовної освіти у формуванні міжкультурної компетентності, оскільки знання іноземних мов і ознайомлення з культурою носіїв мови, яка вивчається, значно розширюють можливості культурної взаємодії. Як дієвий чинник розвитку особистості в полікультурному просторі та явище духовного життя людства іноземна мова виконує головну роль – сприяння процесу комунікації, соціалізації, професіоналізації та соціальної адаптації.

Розглянуто сучасні педагогічні методики, які сприяють розвитку міжкультурних навичок і є запорукою формування міжкультурної компетентності. Це, зокрема, використання в навчальному процесі різноманітних автентичних матеріалів, активне запровадження інформаційно-комунікаційних технологій та інтерактивних методик, ситуаційне навчання та креативні завдання.

У статті наголошено на тому, що високий рівень міжкультурної компетентності сприяє гармонізації міжкультурної комунікації, знижує рівень конфліктності та допомагає успішно адаптуватися до нових соціокультурних умов.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, міжкультурна комунікація, глобалізаційні процеси, мультикультуралізм, мовна освіта, мовна особистість, мовна картина світу, міжкультурний діалог.

Prykhodko Nataliia. Intercultural competence in the realities of the globalized world

The article explores the phenomenon of intercultural competence as an essential factor in productive intercultural interaction in a globalized world. The increase in international contacts promotes integration in all spheres of life, particularly through active cultural exchange, but at the same time, it can lead to misunderstandings due to differences in values, traditions, and communication styles. This highlights the contemporary need to develop intercultural competence as a key component of successful intercultural communication.

Various approaches to defining intercultural competence, proposed by leading domestic and foreign researchers, are examined and analyzed.

The main structural components of this phenomenon are also identified: cognitive (knowledge of culture, social norms, linguistic features, perception of psychological, social, and cultural differences, and adherence to etiquette norms of one's own and other cultures); affective (empathy, tolerance, openness to diversity, psychological readiness for cooperation with representatives of other cultures); behavioral (ability to adapt communication styles, distinguish between collective and individual qualities in the communicative behavior of representatives of other cultures, and overcome cultural barriers and stereotypes).

Particular attention is given to the role of language education in developing intercultural competence, as knowledge of foreign languages and familiarity with the culture of the language being studied significantly expand opportunities for cultural interaction. As an effective factor in personal development in a multicultural environment and a phenomenon of humanity's spiritual life, a foreign language plays a crucial role in facilitating communication, socialization, professionalization, and social adaptation.

Modern pedagogical methods that contribute to the development of intercultural skills and ensure the formation of intercultural competence are considered. These include the use of various authentic materials in the educational process, the active implementation of information and communication technologies and interactive methods, situational learning, and creative tasks.

The article emphasizes that a high level of intercultural competence contributes to the harmonization of intercultural communication, reduces conflict levels, and helps individuals successfully adapt to new socio-cultural conditions.

Key words: *intercultural competence, intercultural communication, globalization processes, multiculturalism, language education, language personality, language worldview, intercultural dialogue.*

Вступ. В умовах глобалізації, яка формує нову еру взаємодії між націями й економічними системами та розширює сферу контактів людей, світ вступає в реальність взаємозалежності, де кордони між державами стають умовними в економічному, політичному, соціальному та культурному вимірах. Унаслідок глобалізаційних процесів відбулися міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських і виробничих ресурсів, а також зближення та взаємопроникнення різних культур. Виникає все більше міжкультурних ситуацій. Люди з різних культурних контекстів комунікують у різних сферах життя. Такий діалог не може бути застрахований від можливого виникнення проблемних ситуацій або непорозумінь. Це означає зростання ролі комунікації між учасниками культурного діалогу. Для здійснення успішної міжкультурної комунікації необхідною є наявність міжкультурної компетентності, яка дозволяє ефективно спілкуватися в міжкультурних ситуаціях і відповідно поводитися в різних культурних контекстах. Тому останнім часом значно активізувалось питання формування міжкультурної компетентності як складової частини ефективної міжкультурної комунікації.

Проблематиці міжкультурної компетентності приділяють увагу у своїх дослідженнях як зарубіжні, так і вітчизняні науковці: Д. Дирдорф, Е. Холл, А. Бартель-Радік, М. Байрам, М. Беннет, К. Кнапп, А. Моосмюллер, П. П'єр, К. Крамш, Г. Гофстеде, О. Сухомлинська, Г. Сагач, О. Нестеренко, О. Глущенко, С. Ніколаєва, Л. Карамушка й інші.

Аналіз джерел щодо досліджуваної проблеми показує, що міжкультурна компетентність посідає значне місце у структурі ключових компетентностей глобалізованого світу.

Як пише в дослідженні А. Моосмюллер, термін «міжкультурна компетентність» з'явився в 1990-х рр. у суспільних дискусіях щодо «глобалізації» та «мультикультурного суспільства», але вже дуже швидко він став уживатися повсякденно. Уміння успішно та належним чином взаємодіяти з людьми, які мають різні культурні орієнтації, є затребуваною навичкою в усіх сферах приватного, громадського та професійного життя.

Д. Дирдорф визначає міжкультурну компетентність як здатність до ефективної та відповідальної міжкультурної взаємодії, яка включає настанови (відкритість, повагу, емпатію); знання (культурні особливості, соціологічні аспекти); внутрішні результати (гнучкість, етнорелятивізм); зовнішні результати (ситуаційна ефективна поведінка).

За визначенням М. Беннет, міжкультурна компетентність є здатністю людини адаптувати власну поведінку та мислення відповідно до іншої культурної перспективи.

Для К. Кнапп міжкультурна компетентність складається з комплексу аналітично-стратегічних навичок, які розширюють спектр інтерпретації та дії особистості в міжособистісній взаємодії із представниками інших культур.

На думку Г. Сагач, міжкультурна компетентність є сукупністю знань, умінь і навичок, що дозволяє ефективно взаємодіяти із представниками різних культур, беручи до уваги їхні національні, соціальні та мовні особливості.

С. Ніколаєва розглядає міжкультурну компетентність як здатність до міжкультурної взаємодії, що базується на знаннях про культуру та традиції носіїв мови, емпатії, толерантності й комунікативних навичках.

П. П'єр наголошує на міжкультурній компетентності, яка передбачає опанування індивідом сукупності знань про культуру країни мови, що вивчається, для забезпечення культурної взаємодії.

За визначенням А. Бартель-Радік, міжкультурна компетентність є здатністю розуміти особливості ситуації міжкультурної взаємодії та пристосуватися до цієї специфіки, щоб вибудувати таку стратегію поведінки, яка б дозволяла коректно інтерпретувати передане повідомлення.

М. Байрам розробив модель міжкультурної компетентності, яка стала основою для навчання міжкультурної взаємодії в освітніх системах багатьох країн. Вона охоплює п'ять компонентів: атитюди (відкритість до іншої культури, допитливість); знання (культурні особливості та суспільні контексти); навички взаємодії (комунікативні навички); навички інтерпретації (аналіз культурних відмінностей); критичну культурну свідомість (рефлексія власних і чужих культурних цінностей).

Хоча у працях дослідників спостерігаються різні підходи до визначення міжкультурної компетентності, більшість із них розглядають це поняття як здатність установлювати й підтримувати необхідні контакти в різних культурних контекстах, розуміти й бути зрозумілим у комунікативному процесі.

Мета статті – провести подальший аналіз сутності поняття «міжкультурна компетентність», її складників і характеристик, визначити підходи до формування міжкультурної компетентності як надважливого завдання мовної освіти в умовах сучасних глобалізаційних викликів.

Результати. Мовна освіта розглядається як фундамент формування здатності суб'єктів суспільного простору до міжкультурної взаємодії на принципах демократії, рівних прав і можливостей. Складники міжкультурної компетентності такі: здатність співпрацювати і взаємодіяти, будувати партнерські відносини; стиль лідерства; знання шляхів врегулювання конфліктних ситуацій; освіта та знання норм поведінки.

Необхідно наголосити на складниках міжкультурної компетентності учасників міжкультурного діалогу, до яких належать: знання (іноземної мови, культури країни, можливих бар'єрів міжкультурної взаємодії, способів запобігання їм, їх подолання);

уміння (будувати власну поведінку відповідно до норм іншої культури в ситуаціях міжкультурного спілкування); готовність і бажання особистості вступати в контакт із представниками країн світу; особистісні якості (терпимість, емпатія, комунікабельність, толерантність, тактовність). Отже, ефективне міжкультурне спілкування є малоімовірним у разі відсутності в її учасників міжкультурної компетентності.

Міжкультурна компетентність охоплює кілька ключових компетенцій:

1) соціальні навички є найважливішими, до них належать, зокрема, відкритість і емпатія, необхідні для розуміння емоційного стану іншої людини та співпереживання їй;

2) методична компетенція допомагає врегульовувати конфлікти і знаходить спільне рішення в разі виникнення розбіжностей;

3) особистісна компетенція (саморефлексія, готовність до змін перспективи та толерантність до невизначеностей покращують рівень компетентності);

4) професійна компетенція (мовні навички та досвід сприяють спілкуванню та співпраці із представниками інших культур).

Без цих компетенцій будь-яка комунікація є ускладненою або неефективною.

У результаті глобалізаційних процесів і з виникненням мультикультуралізму процес навчання іноземних мов набуває особливого статусу. Іноземна мова як комунікативна дисципліна є не лише джерелом комунікативної діяльності, але й засобом пізнання, формування, передачі думок, вираження почуттів, емоційних станів людини, реалізації людських потреб. Мова є дієвим чинником розвитку особистості в полікультурному просторі. Вона виконує головну роль – сприяє процесу комунікації, соціалізації, професіоналізації та соціальної адаптації. Соціалізацію як процес соціального становлення особистості, засвоєння індивідом цінностей, норм, настанов, зразків поведінки, властивих окремому суспільству, соціальній групі, неможливо уявити поза контекстом мови. Кожне заняття з іноземної мови – це послідовне практикування міжкультурної комунікації, оскільки кожне іноземне слово відображає іноземну культуру й зумовлене національною свідомістю уявлення про світ.

Іноземна мова є одним з основних інструментів виховання мовної особистості із

загальнопланетарним мисленням, здатної адаптуватись до сучасного рівня і стилю професійного й особистісного спілкування. Той, хто усвідомлює культурні відмінності під час комунікаційного процесу, матиме більше мотивації до вивчення іноземної мови, ніж той, хто цих знань не має. Також він матиме більшу чутливість і толерантність до представників інших культур. Міжкультурна комунікація являє собою зв'язок між різними культурами та соціальними групами, описує численні комунікаційні процеси та пов'язані з ними можливі проблеми між цими групами. Саме тут повинні діяти навички міжкультурного спілкування, що уможливають успішне спілкування із представниками інших культур і соціальних груп. До цих навичок належить готовність адаптуватися і визнавати, що в різних культурах можуть існувати інші форми комунікації.

Формування та розвиток міжкультурної компетентності забезпечуються впровадженням у навчальній діяльності креативних та інноваційних технологій, що сприяє розвитку вміння чітко визначати ситуації та мету спілкування із планомірною їх реалізацією, розширенням творчого та наукового потенціалу студентів у контексті міжкультурної комунікації. До інтерактивної діяльності належать організація і розвиток діалогічного мовлення, спрямованих на взаєморозуміння, взаємодію, вирішення проблем, важливих для кожного з учасників навчального процесу. Необхідно зазначити такі з них: інформаційно-комунікаційні технології, проєктні технології, навчання у співробітництві (робота в малих групах), ситуаційне навчання, технології мовного портфоліо, ігрову діяльність, підготовку презентацій, *mind mapping* (створення інтелект-карт) тощо. Кожна із цих технологій підвищує вмотивованість студентів до набуття необхідних компетенцій завдяки суттєвій активізації освітнього процесу.

Надзвичайно доцільним є використання автентичних матеріалів як джерела екстралінгвістичної та лінгвістичної інформації. Це вважається найважливішим способом залучення студентів до вивчення культури інших країн: тематичні, краєзнавчі, художні й публіцистичні тексти, також діалоги (полілоги), вірші, пісні, листи, інтерв'ю, аудіозаписи, відеоролики, блоги тощо. Ефективними є різноманітні творчі завдання для опрацювання

актуальних автентичних статей із періодичних і електронних видань (анотування, реферування, написання коментарів, есе).

Такий вид навчальної діяльності є для студентів стимулом, мотивувальним чинником, оскільки він пропонує цікаву, релевантну, тематичну та різноманітну інформацію. Для багатьох із них це також є «ключем» для пізнання суспільства, його традицій, способів мислення, менталітету. Відбувається зосередження уваги на різних аспектах суспільного життя і культури країни; стимулюються дискусії з актуальних питань, які висвітлюються у статтях.

Усе це викликає автентичну реакцію і є одним з основних засобів ознайомлення із сучасною культурою країни, мова якої вивчається. Саме таким чином студенти розширюють свою індивідуальну картину світу завдяки залученню до мовної картини світу носіїв цієї мови, до їхньої духовної спадщини, національно-специфічних способів досягнення міжкультурного взаєморозуміння. Водночас у свідомості студента здійснюється синтез знань щодо специфіки рідної культури та культури іноземної мови, спільність знань щодо культури й комунікації. Саме завдяки критичному осмисленню іншого способу життя вони поглиблюють лінгвокраїнознавчі знання. Таким способом здійснюється процес збагачення картини світу та розуміння іншої культури.

Сучасний навчальний процес необхідно спрямовувати не лише на залучення особистості до концептуальної системи іншого лінгвосоціуму, а й до кроскультурного осмислення вимірів дещо різних соціокультурних спільнот. Вивченням іноземної мови й іншомовної культури студенти мають змогу розширити свій соціокультурний простір, а також культурно самовизначитися, тобто усвідомити себе культурно-історичними суб'єктами у спектрі культур країни як рідної, так і іноземної мови. Переважає так зване динамічне розуміння культури як способу життя й системи поведінки, норм, цінностей, воно пов'язане зі строгою стабільністю культурної системи, що деякою мірою може змінюватися й модифікуватися залежно від ситуації.

Високий рівень міжкультурної комунікації передбачає опанування своїх емоцій, а також виявлення уваги до інших людей. Стосунки у процесі міжкультурної комунікації передбачають високий розвиток етнополітичного

мислення, толерантне ставлення до іншої культури, до національних звичаїв, традицій.

Висновки. Зумовлена глобальними світовими процесами необхідність формування й розвитку міжкультурної компетенції як складника міжкультурної комунікації є нагальним завданням сьогодення.

На нашу думку, міжкультурна компетентність в узагальненому вигляді – це поліфункціональне явище, що охоплює знання норм, настанов, принципів комунікативної поведінки в іншому соціокультурному середовищі, уміння переводити їх у площину міжкультурних відносин, формування специфічних якостей, здатності до емпатії та самооцінки для забезпечення успішної взаємодії між представниками різних культур і запобігання помилкам і конфліктам у процесі міжкультурної взаємодії.

І саме мовна освіта покликана виконувати важливу місію формування й розвитку міжкультурної компетенції. Навчальна діяльність має бути спрямована на глибше цілісне вивчення культури носіїв мови, їхнього способу життя, національного характеру та менталітету.

Завдяки залученню під час навчального процесу різноманітних автентичних матеріалів, інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних методик навчання відбувається послідовне практикування та поступове формування міжкультурної компетентності. Що вищий її рівень мають партнери культурного діалогу, то спроможніше вони уникатимуть непорозумінь, стереотипів і культурних бар'єрів, то продуктивнішою буде їх взаємодія у подоланні глобалізаційних викликів сучасного світу.

Література:

1. Moosmüller A. Interkulturelle Kompetenz: kritische Perspektiven. Münster : Waxmann Verlag GmbH, 2020. S. 7–10.
2. Deardorff D. Interkulturelle Kompetenz – Schlüsselkompetenz des 21. Jahrhunderts? : Thesenpapier der Bertelsmann Stiftung auf Basis der Interkulturellen-KompetenzModelle von Dr. Darla K. Deardorff. 2006. URL: <https://forschungsnetzwerk.ams.at/elibrary/publikation/sonstiges/2006/interkulturelle-kompetenz-schlüsselkompetenz-des-21.-jahrhunderts-.html>.
3. Rost-Roth M. Deutsch als Fremdsprache und interkulturelle Kommunikation: Relevanzbereiche für den Fremdsprachenunterricht und Untersuchungen zu ethnographischen Besonderheiten deutschsprachiger Interaktion im Kulturvergleich. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*. 1996. ZIF 1 (1).
4. Приходько Н. Формування міжкультурної комунікації у процесі опанування іноземною мовою. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : КНЕУ, 2016. С. 115–117.
5. Губа Н. Феномен особистісної компетентності у просторі наукового знання. *Психологічні перспективи*. Луцьк, 2010. Вип. 15. С. 52–61.
6. Biel K. Motivation und Fremdsprachenunterricht. *Theorie, Forschung und Praxis*. Saarbrücken : VDM Verlag Dr. Müller, 2007 S. 45–50.
7. Hattie J. Lernen sichtbar machen. Überarbeitete deutschsprachige Ausgabe von “Visible Learning” besorgt von W. Beywl und K. Zierer. Auflage: 3, erweit. Aufl. mit Index und Glossar. Hohengehren, 2013, S. 24–27.

References:

1. Moosmüller, A. (2020). Interkulturelle Kompetenz: kritische Perspektiven. Waxmann Verlag GmbH, Münster, 2020, S. 7–10.
2. Deardorff, D. (2006). Interkulturelle Kompetenz – Schlüsselkompetenz des 21. Jahrhunderts? Thesenpapier der Bertelsmann Stiftung auf Basis der Interkulturellen-KompetenzModelle von Dr. Darla K. Deardorff, 2006. Retrieved from <https://forschungsnetzwerk.ams.at/elibrary/publikation/sonstiges/2006/interkulturelle-kompetenz-schlüsselkompetenz-des-21.-jahrhunderts-.html>.
3. Rost-Roth, M. (1996). Deutsch als Fremdsprache und interkulturelle Kommunikation: Relevanzbereiche für den Fremdsprachenunterricht und Untersuchungen zu ethnographischen Besonderheiten deutschsprachiger Interaktion im Kulturvergleich. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht* [Online], ZIF 1 (1), 1996. M. Rost-Roth: Deutsch als Fremdsprache und interkulturelle Kommunikation.
4. Prykhodko, N. (2016). Formuvannia mizhkulturnoi komunikatsii u protsesi opanuvannia inozemnoiu movoiu [Formaton of Intercultural Communication in the Process of learning of foreign Language]. *Strategii mizhkulturnoi komunikatsii v movnii osviti suchasnoho VNZ. Zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Kyiv: KNEU*, S. 115–117.

5. Huba, N. (2010) Fenomen osobystisnoi kompetentnosti u prostori naukovooho znannia [The Phenomenon of Personal Competence in the Space of Scientific Knowledge]. Luts'k: Psychological Perspectives, 2010. Issue 15. P. 52–61.
6. Biel, K. Motivation und Fremdsprachenunterricht. Theorie, Forschung und Praxis (2007). Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller.
7. Hattie, J. (2013) Lernen sichtbar machen. Überarbeitete deutschsprachige Ausgabe von “Visible Learning” besorgt von W. Beywl und K. Zierer. Hohengehren, Auflage: 3, erweit. Aufl. mit Index und Glossar. S. 24–27.

УДК 811.111'42:070 (410)
DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2025.3.24>

ІСТОРИОГЕНЕЗ БРИТАНСЬКОЇ ПРЕСИ

Пшоняк Валентина Олександрівна,
старший викладач кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету,
аспірант кафедри світової літератури
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0003-0535-9947

Історія британської журналістики починається в XVII столітті з появою видань, що висвітлювали новини, та колонок різного роду. Протягом століття друковані засоби масової інформації, які цікавилися більш важливими темами, що становлять загальний інтерес, співіснували з більш легкими виданнями для розважальних цілей, як-от памфлети, маніфести та балади. У XVII столітті газети виходили лише раз на тиждень і піддавалися ретельній цензурі, яка була особливо жорстокою. На відміну від памфлетів, маніфестів і балад, газети висвітлювали більш серйозні теми. Перша англомовна газета називалася “The Weekly Newes” («Тижневі новини») і була надрукована в Римі в 1622 році. Зі скасуванням Зоряної палати в 1641 році тінь цензури стала менш відчутною, а з початком Громадянської війни виробництво друкованого паперу ще більше активізувалося. До 1700 року в Лондоні виходило 12 газет, а у провінціях – 24. Починаючи з XIX століття, кількість газет помітно збільшилася, а тираж англійських газет суттєво зріс – із 39 мільйонів до 122 мільйонів примірників у 1854 році. Історична інформація про британську журналістику в XVII столітті не є повною без згадки про памфлети, якими користувалися партії для мобілізації своїх прихильників через широке розповсюдження. Кожна партія намагалася мобілізувати своїх прихильників за допомогою широкого розповсюдження памфлетів, як-от у кав'ярнях, де один екземпляр переходив із рук у руки і читався вголос. Згодом кожна газета стала мати свою політичну орієнтацію, що привело до появи двох типів газет: суто політичних і тих, що висвітлювали внутрішні та міжнародні новини. Газети стали віддавати перевагу тим темам, якими цікавиться загальна аудиторія. Нині британські газети можна умовно розділити на два типи: таблоїди (tabloids) та газети для широкого загалу (broadsheets), кожен із яких має свою аудиторію і свій стиль написання новин.

Ключові слова: історія британської преси, таблоїди, газети для широкого загалу.

Pshoniak Valentyna. Historiogenesis of the British press

The history of British journalism dates back to the 17th century with the emergence of newspapers and columns of various kinds. Throughout the century, print media that dealt with more important topics of general interest coexisted with lighter publications for entertainment purposes, such as pamphlets, manifestos and ballads. In the 17th century, newspapers were published only once a week and were subject to thorough censorship, which was particularly severe. Unlike pamphlets, manifestos and ballads, newspapers dealt with more serious topics. The first English-language newspaper was called “The Weekly News” and was published in Rome in 1622. With the abolition of the Star Chamber in 1641, the shadow of censorship became less noticeable, and with the outbreak of the Civil War, the production of printed paper intensified even more. By 1700, there were 12 newspapers in London and 24 in the provinces. From the 19th century onwards, the number of newspapers increased significantly, and the circulation of English newspapers grew substantially from 39 million to 122 million copies in 1854. Historical information about British journalism in the 17th century is incomplete without mentioning the pamphlets used by parties to mobilize their supporters through wide distribution. Each party tried to mobilize its supporters by distributing pamphlets, such as in coffee shops, where one copy was passed from hand to hand and read aloud. Over time, each newspaper began to have its political orientation, which led to the emergence of two types of newspapers: purely political and those covering domestic and international news. Newspapers began to give preference to topics of interest to the general audience. Today, British newspapers can be divided into tabloids and broadsheets, each with its audience and style of news writing.

Key words: history of British press, tabloids, broadsheets.

Вступ. Сучасний світ перевантажений інформацією, яка надходить із великої кількості джерел різноманітного походження, найбільш надійним із яких, з погляду релевантності поданої інформації, завжди були періодичні видання. У статті аналізується короткий історіогенез британської періодичної преси з аналізом лінгвоконцептуальних характеристик. Важливо дослідити, як еволюція британської журналістики вплинула на формування сучасних медіа, для розуміння того, як історичний контекст і соціальні зміни вплинули на формування медіаландшафту Великобританії, а також на їхню роль у сучасному інформаційному середовищі.

У рамках сучасності проблема визначення лінгвістичних аспектів британської періодики набуває особливого значення та стає предметом конкретних досліджень не тільки в лінгвістиці, а й в багатьох інших галузях. Вивчення даного питання в контексті міждисциплінарних зв'язків суттєво збагачує науку як таку.

Історіогенез і лінгвоконцептуальні маркери британської періодики досліджувались такими українськими та західними науковцями, як С. Блавацький, Л. Дудченко, В. Павленко, Ф. Бріттон, Дж. Джонстон, М. Кліфф та інші.

Мета статті. Основною метою статті є дослідження становлення та розвитку періодичних видань Великобританії, яке передбачає виконання таких завдань: 1) простежити часові рамки та вплив соціолінгвістичного контексту на британську пресу; 2) визначити типологічну категоризацію британських видань; 3) виокремити ключові лінгвістичні характеристики досліджуваної періодики. Це дослідження є актуальним, оскільки воно підкреслює важливість періодичних видань у контексті їхньої ролі у формуванні суспільної думки та впливу на інформаційний простір.

Результати. Історія британської журналістики починається в XVII ст. з появою видань, що висвітлювали новини, та колонок різного роду. Протягом століття друковані ЗМІ, які висвітлювали більш важливі теми, що становлять загальний інтерес, співіснували з більш легкими виданнями для розважальних цілей, як-от памфлети, маніфести та балади. На відміну від останнього типу, газети виходили лише раз на тиждень і піддавалися ретельній цензурі, яка була особливо жорстокою в XVII ст.: не випадковим фактом є те, що перша англійська газета називалася “*The Weekly Newes*”

(«Тижневі новини») і була надрукована в Римі в 1622 р. [1, с. 458]. Зі скасуванням Зоряної палати (англійський суд, розташований у Вестмінстерському палаці в XV–XVII ст., завданням якого було доповнення судової діяльності судів у цивільних і кримінальних справах; спочатку він був створений для забезпечення правильного застосування закону, але став синонімом соціального та політичного гноблення) у 1641 р. тінь цензури стала менш відчутною, а з початком Громадянської війни виробництво друкованого паперу ще більше активізувалося [2, с. 12]. До 1700 р. в Лондоні виходило 12 газет, а у провінціях – 24: першою газетою, що вийшла у британській столиці, була *Daily Courant*. У XVIII ст. поступово розвивалися два типи газет: суто політичні та ті, що висвітлювали внутрішні та міжнародні новини. Через таке зростання популярності та впливу газет уряд вирішив увести податок на газети, щоб обмежити їхній тираж, але багато з наявних газет продовжували виходити, що привело до збільшення продажів. Починаючи з XIX ст., завдяки покращенню комунікацій і зростанню потреб населення в інформації, кількість газет помітно збільшилася, а тираж англійських газет суттєво зріс – із 39 мільйонів до 122 мільйонів примірників у 1854 р. [1, с. 172]. Основні газети того часу такі: *The Courier*, *Seren Gomer* (газета написана валлійською мовою), *The Manchester Guardian*, *The Scotsman*, *The Chartist Northern Star*, *The Daily Telegraph*, *The Manchester Guardian*, *The Illustrated London News* (перша газета з ілюстраціями всередині), *The Western Mail*, *The Daily Mail* (використовувала більш розмовну мову, ближчу до нижчого та середнього класів) [3, с. 174].

Як стверджує дослідник журналістики у друкованих засобах масової інформації Борис Черняков, у XIX ст. британські газети пережили революцію і радикальну трансформацію завдяки впливу американської журналістики, яка сприяла переосмисленню новин, що охоплювали й інші інтереси, окрім політичних тем, а також зміні способу інтерв'ювання та дослідження новин [4, с. 223–227].

Після Першої та Другої світових воєн головні британські газети розпочали гонку за великими тиражами, оскільки політичні партії, які тривалий час спонсорували ці газети, більше не мали змоги це робити через економічні втрати, яких вони зазнали внаслідок

воєн. Щоби збільшити продажі, газети переважно повідомляли новини, які мали потужний емоційний вплив на читачів, і докладні спортивні звіти. У тогочасному газетному ландшафті домінували *The Times* і *The Daily Telegraph* [5, с. 189].

Дві досліджувані газети були засновані у два різні історичні моменти: *The Guardian* була заснована в 1821 р., а *The Independent* – більш ніж на півтора століття пізніше, у 1986 р. [2, с. 2241]. Остання опублікувала свій перший номер у переломний момент англійської історії і відкрито кинула виклик лівоцентристським читачам, які прихильно ставилися до *The Guardian*. Вибір для дослідження перших шпальт цих двох газет зумовлений бажанням представити два різні погляди на інформацію: з одного боку *The Guardian*, яка політично орієнтована на лівоцентристів, а з іншого – *The Independent*, яка має більш ліберальний світогляд. За форматом ці два видання теж різняться: *The Independent* спочатку виходила в компактному друкованому варіанті, а у 2016 р. перейшла суто на онлайн-версію, тоді як *The Guardian* досі виходить у друкованому вигляді, використовує формат таблоїду, найпопулярніший серед британських газет.

Характеристика сучасної британської преси. Британські газети, що видаються на національному рівні, можна умовно розділити на дві групи: таблоїди (*tabloids*) і газети для широкого загалу (*broadsheets*).

Таблоїди також мають назву «популярні газети», оскільки їх читає широка аудиторія, але водночас вони присвячені більш легковажним і легким темам: *The Daily Mirror*, *The Daily Mail*, *The Star* – ось деякі назви газет цього типу. Для них характерна переважна присутність фотографій на противагу власне статтям, а там, де є текст, можна помітити, що стиль написання простий, уживаються розмовні форми англійської мови [6, с. 21]. Статті зосереджені на темах, якими зазвичай цікавиться загальна аудиторія, і є тенденція віддавати перевагу тим тематикам, що провокують скандал і подив, а також дуже часто стосуються приватного життя відомих людей, зображують їх у провокативному або неоднозначному світлі. Спорт теж посідає чільне місце у британських таблоїдах.

Широкоформатні газети, також відомі як «якісні видання», орієнтовані на читачів

із середнім і високим культурним рівнем, а основними темами статей є політика й економіка. Деякі газети цього типу такі: *The Daily Telegraph*, *The Guardian*, *The Independent*, *The Times*, *The Financial Times*. Їх можна вважати цілковитою протилежністю таблоїдам як за змістом, так і за формою: іконографічна частина є пограничною порівняно з текстовою, а мовний рівень вищий. Хоча вони не фінансуються безпосередньо партіями, газети представляють різні прихильності до тієї чи іншої політичної фракції [7, с. 93].

З лінгвістичного погляду британські газети дуже часто використовують мову, яка має оціночну конотацію стосовно новин, що повідомляються, саме для того, щоб досягти мети впливу на громадську думку [8, с. 180]. Заголовки не тільки надають інформацію про предмет/тему статті, але й використовують термінологію, яка має оціночне значення щодо предмета. Ці терміни вказують на тенденцію до інтерпретації викладених фактів, тому нейтральність у висвітленні новин відсутня. Серед використаної лексики присутні специфічні економічні та політичні терміни (*stability*, *elections*, *anti-terror war*), метафоричні фрази (*war hysteria*), стереотипні вирази, звичні для читача звороти, аббревіатури (статті, репортажі та заголовки містять різні типи аббревіатур, як-от назви організацій, політичних об'єднань, промислових компаній), неологізми (*cybersickness*, *keypal*), нові слова з фінансового сектору, запозичені слова (із французької – *beaucoup*, *carte blanche*, з латинської – *ad hoc*, *curriculum vitae*, *sine qua non* тощо). Що стосується синтаксису, то існує тенденція віддавати перевагу складним реченням із численними підрядними, зворотами та використанню дієслівних конструкцій, зокрема й інфінітива, герундія, дієприкметників. Ще одним методом скорочення газетних статей є використання груп іменників в атрибутивній функції (наприклад, *classic cold-war-style*).

Висновки. Отже, можна стверджувати, що британська журналістика пройшла довгий шлях у своєму розвитку, від перших газет XVII ст. до сучасних медіа. Історично британським газетам притаманні полеміка та полемічний характер у подачі новин, що свідчить про їхню активну роль у формуванні суспільної думки.

Сучасні британські газети умовно поділяються на дві основні групи: таблоїди та

газети для широкого загалу, кожна з яких має свою специфіку, аудиторію та стиль написання. Табловіди, які орієнтуються на широку аудиторію, часто зосереджуються на легковажних темах і сенсаційних новинах, тоді як «якісні» видання приділяють більше уваги політичним і економічним питанням.

В умовах цифровізації та впливу нових технологій британські видання стикаються із численними викликами, але адаптуються до нових умов, зберігають свої позиції на ринку

періодичного друку. Вивчення історії британської преси не лише підкреслює її еволюцію, а й дозволяє зрозуміти важливість медіа в сучасному суспільстві, їхній вплив на громадську думку та роль у формуванні інформаційного середовища.

Отже, дане дослідження робить вагомий внесок у розуміння лінгвоконцептуальних характеристик британської періодики, що є важливим аспектом для подальших міждисциплінарних досліджень у сфері журналістики та лінгвістики.

Література:

1. Павленко В. Лексико-стилістичні особливості матеріалів британських газет. *Наукові записки. Серія «Філологія»*. 2017. № 37. С. 235–136.
2. A newspaper history, 1785–1935: Reprinted from the 150th Anniversary Number of the Times. London : The Times publ. Co., 1935. VII, 213 p.
3. Черняков Б. Зображальна журналістика в друкованих засобах масової інформації (від виникнення до середини XIX ст.) : дис. ... докт. філол. наук : 10.01.08. Київ : Київський ун-т ім. Тараса Шевченка, Інститут журналістики, 1998. 398 с.
4. Засоби масової інформації у Сполученому Королівстві. Київ : Британська Рада в Україні, 1999. 52 с.
5. Дудченко Л. Медіаринок ділової періодики Великої Британії: сучасний стан, традиції, типологія, образ. Медіаконтент: види, особливості подачі та сприйняття : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 4 квітня 2014 р. Київ, 2014. № 15. С. 19–28.
6. Блавацький С. Табловідизація якісної преси у Британії. *Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика»*. 2007. № 30. С. 91–102.
7. Колісник О. Типологія газетної періодики. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2010. № 29. С. 175–183.
8. Gerald J. The British Press Under Economic Controls. London, 1956. P. 22–23 ; Britain, 1991. An Official Handbook. London, 1992. 670 p.

References:

1. Pavlenko, V. (2017). Leksyko-stylistychni osoblyvosti materialiv brytans'kykh hazet [Lexical and stylistic features of materials from British newspapers]. *Naukovi zapysky. Seriya "Filolohiya" – Scientific notes. Series "Philology"*, 37, 235–136 [in Ukrainian].
2. A newspaper history, 1785–1935: Reprinted from the 150th Anniversary Number of the Times. London: The Times publ. Co., 1935. VII, 213 p.
3. Chernyakov, B. (1998). Zobrazhal'na zhurnalistyka v drukovanykh zasobakh masovoyi informatsiyi (Vid vynykennya do seredyny XIX st.) [Visual journalism in printed media (From its emergence to the middle of the 19th century)]: *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv: Kyivskyy un-t im. Tarasa Shevchenka. Instytut zhurnalistyky [in Ukrainian].
4. Zasoby masovoyi informatsiyi u Spoluchenomu Korolivstvi [Mass media in the United Kingdom]. Kyiv: Brytans'ka Rada v Ukrayini, 1999. 52 p. [in Ukrainian].
5. Dudchenko, L. (2014). Mediarynok dilovoyi periodyky Velykoyi Brytaniyi: suchasnyy stan, tradytsiyi, typolohiya, obraz [Media market of business periodicals of Great Britain: current state, traditions, typology, image] *Tezy dopovidey vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi "Mediakontent: vydy, osoblyvosti podachi ta spryynyattya" – All-Ukrainian scientific and practical conference "Media content: types, features of presentation and perception"* (pp. 19–28). Kyiv [in Ukrainian].
6. Blavats'kyy, S. (2007). Tabloyidyzatsiya yakisnoyi presy v Brytaniyi [Tabloidization of quality press in Britain]. *Visnyk L'vivskoho universytetu. Seriya "Zhurnalistyka" – Bulletin of Lviv University. Series "Journalism"*, 30, 91–102 [in Ukrainian].
7. Kolisnyk, O. (2010). Typolohiya hazetnoyi periodyky [Typology of newspaper periodicals]. *Visnyk KHDAK – Bulletin KHDAC*, 29, 175–183 [in Ukrainian].
8. Gerald, J. (1992). The British Press Under Economic Controls. London, 1956. P. 22, 23; Britain 1991. An Official Handbook. London, 670 p.

ЛІНГВОПСИХОЛОГІЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ОБРАЗУ ГОЛОВНОЇ ГЕРОЇНИ РОМАНУ ДЖ. ОСТЕН «ГОРДІСТЬ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ»

Репушевська Ірина Ігорівна,

доктор філософії,

доцент кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 000-0002-2794-4445

Представлене дослідження зосереджено на аналізі психологічної особистості головної героїни роману Дж. Остен «Гордість та упередження». Вона репрезентує тип так званих асертивних героїнь, які не віддзеркалюють своїх чоловіків, а стають незалежними особистостями, які мають самооцінку. Психологічні особливості художніх персонажів досліджуються не лише для глибшого розуміння сюжету оповідання, а й для кращого усвідомлення прихованого авторського послугу. Ми вважаємо, що будь-який психологічний аналіз персонажів художнього твору передбачає різноманітні засоби зображення: як їхню мовленнєву поведінку з іншими героями роману, так і безпосередні коментарі автора, їх зображення в очах інших героїв і навіть невербальні індикатори, як-от жести, вираз обличчя, положення тіла у просторі. Дослідження мовленнєвої особистості персонажів неможливе без урахування всієї парадигми їхніх вербальних характеристик, оскільки вони базуються на дискурсивних рисах комунікатора і є основним засобом вираження прагматичного потенціалу літературного твору. Саме мовлення героїв є запорукою створення яскравих художніх образів як автором, так і читачем, який інтерпретуватиме текст твору. Якщо порівняти мовленнєві партії Елізабет з іншими жіночими персонажами, стає зрозуміло, що, на відміну від них, поверхнева структура її речень та їх комунікативні типи однакові в діалогах із чоловіками та жінками, що свідчить про прозорість її дій. Основна риса її характеру – почуття гумору, жвава, весела манера сприймати навколишній світ, що є основою її жіночої привабливості. Елізабет виділяється на тлі інших жінок свого часу, викликає інтерес і симпатію читачів, а також протилежної статі. Це особливий тип героїні, незалежної, вірної своїм ідеалам, щирої та чесної.

Ключові слова: асертивні героїні, художній образ, Елізабет Беннет, жіноча привабливість, мовленнєва особистість, вербальна характеристика.

Repushevska Iryna. Lingual and psychological conditionality of the main character's image in J. Austen's novel "Pride and Prejudice"

The presented study focuses on the analysis of the psychological personality of the main character of J. Austen's novel "Pride and Prejudice". She represents the type of the so-called assertive heroines, who do not mirror their husbands, but become self-esteemed independent personalities. Psychological features of artistic characters are studied not only for a deeper understanding the story plot, but also for a better realization of the author's hidden message. We believe that any psychological analysis of characters in a work of art presupposes various means of depicting: like their verbal behavior with other characters of the novel, direct comments of the author, their images in the eyes of other characters, and even the non-verbal indicators, like gestures, face expressions, posture of the body in space. The study of the character's speech personality is impossible without taking into account the entire paradigm of their verbal characteristics, since they are based on the discursive features of the communicator and are the main means of expressing pragmatic potential of a literary work. It is the speech of the characters that is a key to creating vivid artistic images, both by the author and, in the future, by the reader who will interpret the text of the work. Comparing Elizabeth's speech parts with other female characters, it is clear that, unlike them, the surface structure of her sentences and their communicative types are the same in dialogues with men and women, the fact demonstrating transparency of her actions. The primary feature of her disposition is a sense of humor, and a lively, cheerful way of taking in her surroundings. Standing out against the background of other women of her time, Elizabeth arouses readers' interest and sympathy, which, in their turn, are the basis of her female attractiveness, provoking interest of the opposite sex. Hers is a special type of heroine, independent, true to her ideals, sincere and honest.

Key words: assertive heroines, artistic image, Elizabeth Bennet, female attractiveness, speech personality, verbal characteristics.

Вступ. Останнім часом з'являється все більше досліджень, у яких мовленнєва особистість у художньому дискурсі вивчається через художній образ персонажа, його індивідуальні мовленнєві моделі, а сам персонаж отримує психологічні ознаки реальної людини [1; 2; 3, с. 53; 4–6].

Представлене дослідження фокусується на аналізі психологічної особистості головної героїні роману Дж. Остен «Гордість та упередження» Елізабет Бенет. Вона уособлює тип асертивних героїнь [7, с. 341], які, за словами британської дослідниці С. Вульф, «не віддзеркалюють своїх чоловіків, а є самостійними одиницями» [8, с. 45]. Психологічні особливості особистостей персонажів вивчаються не тільки для глибшого розуміння художнього складника твору, але й для кращого розуміння особистості автора. Саме в системі персонажів автор розкриває свій погляд на світ, на сутність людських характерів і закономірності їхніх взаємин один з одним. За словами Платона, «людина пізнається крізь призму її мовлення, тому що мовлення віддзеркалює думки й образи людини в її висловленнях» [9].

Актуальність проведеної наукової розвідки зумовлюється загальною лінгво-гносеологічною важливістю дослідження шляхів вербальної об'єктивізації психології віртуальної особистості, а також підсилюється практичною потребою виокремлення ознак її мовленнєвої привабливості.

Мета статті – вивчення особливостей мовленнєвих характеристик і невербальної поведінки головної героїні роману Дж. Остен «Гордість та упередження» в аспекті її психологічних ознак.

Об'єкт дослідження – мовленнєві партії Елізабет Беннет у сукупності з доданим до них авторським коментарем. Предмет дослідження – індивідуальні ознаки персонажного мовлення Елізабет, що віддзеркалюють психологічний тип її особистості.

У роботі використовувалася комплексна методика лінгвального аналізу фактичного матеріалу, що являє собою синтез загальних логіко-філософських підходів і спеціальних лінгвістичних методів дослідження, як-от контекстуально-інтерпретаційний, квалітативно-квантитативний методи для виявлення науково вірогідних якісних характеристик предмета дослідження.

Результати. У процесі вивчення психологічних ознак мовленнєвої особистості беремо до уваги велику кількість лінгвістичних і екстралінгвістичних параметрів: ситуацію спілкування, її цілі, тему бесіди, її перспективну значущість для учасників комунікації, соціальні та вікові характеристики учасників, їхній психологічний настрій. Інакше кажучи, психологія віртуальної особистості мотивується соціальною роллю, яку людина відіграє під час спілкування з іншими учасниками комунікації, залежно від ситуації. З іншого боку, характер персонажа, його внутрішні мотиви, темперамент можна віднести до усталених характеристик, які не залежать від соціальних обставин, а є внутрішньо притаманними віртуальній особистості, що досліджується. Обидва типи психологічних ознак найчастіше виявляються в діалогічному спілкуванні.

Традиційно мовленнєві особливості персонажа вивчаються з урахуванням сукупності його висловлювань по всьому простору тексту. Однак деякі дослідники беруть до уваги лише пряму мову віртуальної особистості [10, с. 67], інші вважають за необхідне враховувати і невластиве-пряме мовлення, а також авторський коментар [11, с. 31]. Ми вважаємо, що психологічний аналіз персонажа в художньому творі передбачає різні засоби його зображення: його мовленнєву поведінку з іншими учасниками подій, прямі авторські коментарі, висловлювання про нього інших персонажів, навіть жести, міміку, тобто невербальні показники.

Роман «Гордість та упередження» є дзеркалом взаємин між чоловіком і жінкою епохи початку XIX ст. і являє собою значну форму самовираження його творця. В Англії XVIII–XIX ст. існував ідеал жіночої поведінки, канон справжньої леді, дотримуватися якого дівчатка повинні були з ранніх років: «утримувати себе в чистоті, бути вишуканими, витонченими, елегантними, тихими та спокійними» [12, с. 398].

Саме такими спокійними та розважливими зображені сестри Елізабет і Джейн Беннет у романі «Гордість та упередження». Уміння стримувати свої емоції вважалася ознакою благородної поведінки, тому Елізабет Беннет, яка насправді не належала до вищого класу, можна назвати леді за її гідну поведінку. Заміжжя залишалося нормативним інститу-

том для жінок, незалежно від того, до якого класу вони належали, а ідея сім'ї організовувала життя більшості людей в англійському суспільстві, тому вся система виховання англійських жінок була звернена на виховання майбутньої дружини і матері.

Проте Елізабет не схожа на представниць навколишнього світу. Її прагнення не обмежуються заміжжям, незважаючи на те, що будучи безприданницею, із заміжжям вона могла б отримати гідне місце в суспільстві. Окрім того, Елізабет не може пишатися надзвичайною вродою, що стало б у пригоді для одруження. Навіть рідна мати у своїй розмові з містером Беннетом про Елізабет не дуже оптимістично ставиться до її перспектив: *"Lizzy is not a bit better than the others; and I am sure she is not half so handsome as Jane, nor half so good-humoured as Lydia"* [13, с. 28]. Проте тато Елізабет виражає незгоду. Для нього Ліззі особлива: *"<...> they are all silly and ignorant like other girls; but Lizzy has something more of quickness than her sisters"* [13, с. 28]. Отже, письменниця знайомить читачів зі своєю героїнею шляхом непрямого характеризування, створює цілковиту достовірність сприйняття дівчини очима її оточення.

Вивчення мовленнєвої особистості персонажа неможливе без урахування всієї парадигми його вербальних характеристик, оскільки вони базуються на дискурсивних ознаках комуніканта та є основним засобом вираження прагматичного потенціалу художнього літературного твору. У мовленнєвому портреті віддзеркалюються основні концепти картини світу, що маркують час і простір буття героя, соціальні аспекти, його індивідуальну манеру висловлювати свої думки за допомогою вибраних комунікативних стратегій і семантичних типів діалогу. Отже, саме мовлення персонажів є ключовим у створенні художніх образів як автором, так і надалі читачем, що інтерпретує текст твору.

Домінантною характеристикою образу героїні ми вважаємо її вербальну поведінку. Якщо порівняти мовленнєві партії Елізабет з іншими дійовими особами, то зрозуміло, що, на відміну від них, поверхнева структура її речень та їхні комунікативні типи однакові в діалогах із чоловіками та жінками [14, с. 102].

Окрім того, відзначимо, що Елізабет вирізняється вмінням вести «подвійний діалог»,

який має два мотивування – зовнішнє, не адекватне почуттям і настроям персонажів, і внутрішнє, що відповідає їхнім істинним переживанням. Згадаємо славетну відповідь героїні на пропозицію Дарсі взяти шлюб. Елізабет щосили намагається стримати свої емоції, не виходити з рамок пристойності та вести діалог зовні спокійно й незворушно.

Зовсім по-іншому виглядає внутрішній монолог Елізабет після того, як вона прочитала листа Дарсі:

This must be false! This cannot be! This must be the grossest falsehood!

How despicably I have acted! I, who have prided myself on my discernment!

How humiliating is this discovery! Yet, how just a humiliation! [13, с. 218].

Читач бачить Елізабет як чуйну емоційну людину, яка визнає свої помилки і шкодує про них.

Репліки Елізабет Беннет вирізняються виразністю, про що свідчать емоційні та риторичні висловлювання, граматично оформлені як окличні речення та риторичні питання. Наприклад: *"When my eyes were opened to his real character – Oh! had I known what I ought, what I dared to do! But I knew not – I was afraid of doing too much. Wretched, wretched mistake! How could I?"* [13, с. 169].

Зауважимо, що риторичні питання найчастіше, за нашими спостереженнями, зафіксовано у внутрішньому мовленні дівчини:

Your ladyship wants Mr. Darcy to marry your daughter; but would my giving you the wished – for promise make their marriage at all more probable? Supposing him to be attached to me, would my refusing to accept his hand make him wish to bestow it on his cousin? [13, с. 87].

У тексті роману було виявлено 62 діалогічні фрагменти, які містять іронію. Більшість із них (33 епізоди) зафіксовано в персонажній партії Елізабет. Ключем до іронічного сприйняття вербальної поведінки героїні є такі її твердження:

– *I dearly love a laugh* [13, с. 60].

– *Follies and nonsense, whims and inconsistencies, do divert me, I own, and I laugh at them whenever I can* [13, с. 60–61].

Героїня відверто зізнається, що безглуздя і капризи відштовхують її, вона сміється з них.

Так, у бесіді з містером Дарсі на його пафосну репліку *"But it has been the study of*

my life to avoid those weaknesses which often expose a strong understanding to ridicule" вона іронічно відповідає "*Such as vanity and pride*" [13, с. 61].

Узагальнювальною рисою всіх іронічних висловлювань героїні є доброзичливий тон, наголошено ввічливе звернення, посмішка, наявність якої вказується в авторському коментарі: "*She looked up with a benevolent smile dictated by good manners*" [13, с. 89].

У її характері виділяються насамперед почуття гумору, жива, весела манера сприйняття свого оточення. Почувши першу, невітійну про неї думку Дарсі, Елізабет не засмутилася, а розповіла про це, як дотепний жарт:

<...> told the story, however, with great spirit among her friends; for she had a lively, playful disposition which delighted in anything ridiculous [13, с. 39].

Героїня Дж. Остен вимальовується не тільки в розмовах про предмети своїх емоційних ділових, побутових інтересів. Письмениця проникає за цей шар далі, у найглибші теми, що Елізабет не вербалізує в бесіді, але подана в авторському коментарі, надаючи психологічної характерності та внутрішньої детермінованості образу. Наприклад:

Elizabeth listened in silence, but was not convinced. Their behaviour at the assembly had not been calculated to please in general; and with more quickness of observation and less pliancy of temper than her sister, and with a judgment, too, unassailed by any attention to herself, she was very little disposed to approve [13, с. 58].

Авторська ремарка розкриває істинні почуття дівчини, яка завдяки доброму вихованню не може показати їх на людях.

Для характеристики своєї улюбленої героїні Джейн Остен використовує дуже цікавий прийом, що вказує на іронічне ставлення персонажа до почутого – *комунікативне мовчання*. У відповідь на дурість досить часто Дарсі та Ліззі Беннет просто не відповідають. Таку мовчазну відповідь

автор завжди означає вербально: *made no answer; she only smiled; a short pause followed her speech*.

Окрім того, Елізабет досить сильна в її власному розумі та характері. В обстоюванні своїх принципів вона безстрашна та незалежна. Її репліки афористичні та дотепні. Наприклад:

– *Compliments always take you by surprise, and me never* [13, с. 13].

– *One has got all the goodness, and the other all the appearance of it* [13, с. 237].

Розглянуті риси характеру Елізабет об'єктивуються в її мовленні, відгуках про героїню її оточення та в авторському коментарі. Висловлювання Елізабет, її роздуми та міркування є логічними, гармонійними та завершеними за змістом. У них розкриваються всі переконання і погляди героїні, що нерідко збігаються з думками самої Джейн Остен.

Висновки. Підбиваючи підсумки проведеного дослідження, можна зробити такий висновок. Психологічно зумовлені ознаки мовлення Елізабет завжди відтворюються як прояв історично детермінованої свідомості головної героїні роману «Гордість та упередження». Індивідуалізація мови дійових осіб служить у Дж. Остен водночас засобом їх типізації, за допомогою якої вона характеризує людей певного соціального вигляду, складу розуму, психології, викриває соціально зумовлені людські вади: снобізм, пихатість, низькопоклонство, себелюбство, корисливість. Елізабет вирізняється на тлі інших жінок свого часу, що зацікавлює читачів, які їй симпатизують, що, у свою чергу, виступає підґрунтям її жіночої атрактивності, серед іншого, для її чоловічого оточення. Це особливий тип героїні, незалежної, вірної своїм ідеалам, щирої і чесної.

Психологічний тип, до якого уналежнюємо Елізабет, став притаманний не одному поколінню героїнь і ще потребує детального вивчення літературознавців і мовознавців.

Література:

1. Pearson C., Pope K. Toward a typology of female portraits in literature. *CEA Critic*. 2005. Vol. 37. Issue 4. P. 9–13. URL: <http://www.jstor.org/stable/44376821> (дата звернення: 25.01.2025).
2. Іванішин В., Радевич-Вінницький Я. Мова і нація. Тези про місце і роль мови в національному відродженні України. Дрогобич : Відродження, 1994. 218 с.
3. Кушнірова Т. Проблемні питання типології роману в літературознавстві. *Наукові виклади. Літературознавство*. 2011. № 1. С. 53–57.

4. Beard T.R., Ford G.S., Stern M. Fair Use in the Digital Age. *Phoenix Center Policy Paper*. 2016. № 51. 33 p. URL: <https://www.phoenix-center.org/pcpp/PCPP51Final.pdf> (дата звернення: 15.12.2024).
5. Морозова І., Репушевська І. Еволюція жіночого мовлення крізь призму гендеру : колективна монографія. *Інноваційна траєкторія розвитку сучасної філологічної науки в Україні та країнах ЄС*. Cuiavian University in Wloclawek. 2021. С. 32–48.
6. Репушевська І. Компаративний аналіз жіночих мовленнєвих партій в англomовній художній прозі. *Сучасні студії з романської і германської філології* : II Всеукраїнська науково-практична конференція. Одеса : ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2021. С. 60–62.
7. Rampton D. From Shakespeare to Rowling. *Literary Semantics: Brighton Readings*. 2019. Vol. 35. P. 341–367.
8. Wolfe S. *Feminine Movement and Feminine Literature*. Oxford University Press, 2007. 345 p.
9. Plato. *The Socratic Dialogues* (Kaplan Classics of Law). Kaplan Publishing, 2009. 224 p.
10. Cooper H. *Literary Characters in Modern Classics*. London : Scholastic, 1998. 231 p.
11. Golden D.M. *What Did the Writer Actually Say?* New York ; Toronto : Morton & Bent., 2005. 345 p.
12. Moore P. *The Way a True Lady Behaves*. London : Johnson Books, 1925. 452 p.
13. Austin J. *Pride and Prejudice*. UK : Penguin, 2019. 448 p.
14. Репушевська І. Психолінгвістичні засади забезпечення привабливості Елізабет і Бріджет в романах Дж. Остин «Гордість та упередження» та Х. Філдінг «Щоденник Бріджет Джонс». *Modern directions and movements in science*. 2022. № 127. С. 101–106.

References:

1. Pearson, C., & Pope, K. (2005). Toward a typology of female portraits in literature. *CEA Critic*. Vol. 37. Issue 4. P. 9–13. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/44376821> (date of application: 25.01.2025).
2. Ivanishyn, V., & Radevych-Vinnytskyi, Ya. (1994). *Mova i natsiia. Tezy pro mistse i rol movy v natsionalnomu vidrozhenni Ukrainy*. Drohobych: Vidrozhennia. 218 s.
3. Kushnirova, T. (2011). Problemni pytannia typolohii romanu v literaturoznavstvi. *Naukovi vyklady. Literaturoznavstvo*. № 1. S. 53–57.
4. Beard, T.R., Ford, G.S., & Stern, M. (2016). Fair Use in the Digital Age. *Phoenix Center Policy Paper*. No 51. 33 p. Retrieved from <https://www.phoenix-center.org/pcpp/PCPP51Final.pdf> (date of application: 15.12.2024).
5. Morozova, I., & Repushevska, I. (2021). Evoliutsiia zhinochoho movlennia kriz pryzmu henderu. *Kolektyvna monohrafiia. Innovatsiina traiektoriia rozvytku suchasnoi filolohichnoi nauky v Ukraini ta krainakh YeS*. Cuiavian University in Wloclawek. S. 32–48.
6. Repushevska, I. (2021). Komparatyvnyi analiz zhinochkykh movlennievkykh partii v anhlomovnii khudozhnii prozi. II *Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia "Suchasni studii z romanskoi i hermanskoi filolohii"*. Odesa: ONU im. I.I. Mechnykova. S. 60–62.
7. Rampton, D. (2019). From Shakespeare to Rowling. *Literary Semantics: Brighton Readings*. Vol. 35. P. 341–367.
8. Wolfe, S. (2007). *Feminine Movement and Feminine Literature*. Oxford University Press. 345 p.
9. Plato (2009). *The Socratic Dialogues* (Kaplan Classics of Law). Kaplan Publishing. 224 p.
10. Cooper, H. (1998). *Literary Characters in Modern Classics*. London: Scholastic. 231 p.
11. Golden, D.M. (2005). *What Did the Writer Actually Say?* New York, Toronto: Morton & Bent. 345 p.
12. Moore, P. (1925). *The Way a True Lady Behaves*. London: Johnson Books. 452 p.
13. Austin, J. (2019). *Pride and Prejudice*. UK: Penguin. 448 p.
14. Repushevska, I. (2022). Psykholinhvistychni zasady zabezpechennia pryvablyvosti Elizabet i Bridzhet v romanakh Dzh. Ostin "Hordist ta uperedzhennia" ta Kh. Filding "Shchodennyk Bridzhet Dzhons". *Modern directions and movements in science*. № 127. S. 101–106.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ SPEECH В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА МОВЛЕННІ

Смаглій Валерія Михайлівна,

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри філології

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 0000-0002-6222-7652

У статті досліджується концепт *SPEECH* як одна з базових категорій у когнітивній лінгвістиці, що має багатогранне семантичне навантаження. Метою роботи є встановлення особливостей репрезентації цього концепту в англійській мові та мовленні через аналіз його етимології, лексико-семантичної структури, а також фразеологічних і афористичних проявів. Дослідження ґрунтується на матеріалах тлумачних і фразеологічних словників, а також афоризмів, що містять компонент, пов'язаний із мовленням. Етимологічний аналіз демонструє, що лексема “speech” має англосаксонське походження і є похідною від давньоанглійського дієслова “sprecan” («говорити»). Початкове значення слова мало ономапопеїчний характер і пов'язувалося зі звуконаслідуванням природних звуків. У сучасній англійській мові номінатема “to speak/speech” відображає мовлення як процес і продукт, що втілює внутрішній зміст через артикульовані звуки. У статті запропоновано когнітивну модель мовлення як предикатно-актантної структури, де агент (мовець) та пацієнт (слухач) взаємодіють за визначених умов (сирконстант), як-от спосіб і мета дії. Аналіз англійських фразеологізмів виявив багатогранність концепту *SPEECH* у різних аспектах. Фразеологізми, як-от “speak volumes” («говорити без слів») або “silence is golden” («мовчання – золото»), передають не лише лексичне значення, а й культурно специфічне розуміння мовлення. Афоризми, наприклад, “The pen is mightier than the sword” («Перо сильніше за меч»), наголошують на впливовості слова та відповідальності за його використання. Отримані результати підкреслюють, що концепт *SPEECH* поєднує когнітивні, соціокультурні та комунікативні аспекти, демонструють його значущість для англомовної культури. Отримані результати сприяють глибшому розумінню мовленнєвої діяльності як складного феномену, що об'єднує мову, культуру та мислення.

Ключові слова: концепт, англійська мова, етимологія, фразеологія, афоризми, когнітивна лінгвістика, мовленнєва діяльність.

Smaglii Valeriia. Representation of the concept SPEECH in the English language and speech

The article examines concept *SPEECH* as one of the basic categories in cognitive linguistics, which has a multifaceted semantic load. The aim of the work is to establish the features of the representation of this concept in the English language and speech through the analysis of its etymology, lexical-semantic structure, as well as phraseological and aphoristic manifestations. The study is based on materials from explanatory and phraseological dictionaries, as well as aphorisms containing a component related to speech. Etymological analysis demonstrates that the lexeme “speech” has an Anglo-Saxon origin and is derived from the Old English verb “sprecan” (“to speak”). The original meaning of the word was onomatopoeic and was associated with imitation of natural sounds. In modern English, the nominative units “to speak/speech” reflects speech as a process and product that embodies internal content through articulated sounds. The article proposes a cognitive model of speech as a predicate-actant structure, where the agent (speaker) and the patient (listener) interact under certain conditions (circumstances), such as the manner and purpose of the action. The analysis of English phraseological units revealed the multifaceted nature of the concept in various aspects. Phraseological units, such as “speak volumes” or “silence is golden” convey not only lexical meaning, but also a culturally specific understanding of speech. Aphorisms, such as “The pen is mightier than the sword”, emphasize the influence of the word and the responsibility for its use. The results emphasize that concept *SPEECH* combines cognitive, sociocultural and communicative aspects, demonstrating its significance for the English-speaking culture. The results contribute to a deeper understanding of speech activity as a complex phenomenon that combines language, culture and thinking.

Key words: concept, English language, etymology, phraseology, aphorisms, cognitive linguistics, speech activity.

Вступ. У сучасному лінгвістичному просторі концепти відіграють ключову роль у розумінні й аналізі мовної картини світу. Вибраний за об'єкт дослідження даної розвідки концепт SPEECH є однією з базових категорій, яка має багатогранне семантичне навантаження, що охоплює як мовну систему, так і процеси мовлення. Дослідження репрезентації цього концепту в англійській мові та мовленні дозволяє не лише розкрити лексико-семантичну структуру відповідного поняття, але й зрозуміти культурно-специфічні особливості його сприйняття англomовними носіями.

З огляду на зростання міжкультурної комунікації та інтенсивний розвиток когнітивної лінгвістики, вивчення концептів стає важливим інструментом для аналізу впливу культури на мовлення, а також для виявлення механізмів формування комунікативних стратегій [1]. Репрезентація концепту SPEECH має вирішальне значення для розуміння того, як англійська мова інтерпретує мовленнєву діяльність, відображає її як когнітивний, соціокультурний і мовленнєвий феномен.

Дослідження концепту SPEECH охоплюють кілька основних напрямів. Одним із них є вивчення еволюційних передумов формування мовлення та його зв'язку із соціальними та комунікативними чинниками [2; 3]. Інший напрям зосереджений на аналізі мовного розмаїття та його значення для когнітивної науки, що підкреслює важливість локальних мовних структур для розуміння когнітивних процесів [4].

Окремо варто відзначити дослідження зв'язку між мовленням, мозковими структурами та граматичними системами, що дозволяє глибше зрозуміти когнітивну природу мови [5]. Культурно-концептуальний підхід акцентує увагу на ролі культурних уявлень у формуванні концепту SPEECH та взаємодії між мовою і культурою [1]. Нарешті, комунікативно-когнітивний аналіз досліджує мовленнєву діяльність як інструмент обміну інформацією і складову частину комунікативних стратегій [6].

Мета статті полягає в установленні особливостей репрезентації концепту SPEECH в англійській мові та мовленні. Матеріалом роботи слугувала вибірка із тлумачних словників англійської мови, а також англomовних афоризмів із відповідним компонентом.

Результати. У процесі проведення аналізу лексичних засобів вербалізації концепту SPEECH насамперед звернемо увагу на діакронічну еволюцію ключової лексеми *speech*. Згідно з етимологічними дослідженнями, ця лексема має англосаксонське походження й увійшла до англійської мови ще до XII ст. У середньоанглійський період вона мала форму *speche*, яка походить від давньоанглійської *spraec*, що, у свою чергу, є розвитком форми *spræc*. Лексема *spræc* утворилася від давньоанглійського дієслова *sprecan* (первісно *sprecan*) [7].

Давньоанглійська *sprecan* і давньоверхньонімецька *sprehhan* (обидві зі значенням «говорити») етимологічно пов'язані з давньогрецьким *spharageishai* («тріщати»). Проте деякі етимологічні джерела припускають, що джерелом цього словотворчого ланцюжка могла бути давньонорвезька лексема *spraak* з аналогічним ониматопейчним значенням «тріщати» [8]. Отже, первісне значення лексеми, очевидно, було ониматопейним (*to crackle* – «тріщати, хрустіти»), що вказує на зв'язок звучання людської мови із природними акустичними явищами.

Із цих даних можна зробити висновок, що первісне усвідомлення людського мовлення базувалося на його акустичній природі. Низка артикульованих звуків, створених людиною для вираження змісту, була початковим розумінням мовлення.

Лексема *speech* є девербативом, тобто віддієслівним іменником, що походить від дієслова *to speak*. Таке висновуємо згідно з даними етимологічних джерел, які стверджують, що давньоанглійська іменна лексема *spraec* є похідною від давньоанглійського дієслова *sprecan*, яке етимологічно виходить за різними даними чи то з давньогрецької *spharageishai*, чи то з давньонорвезької *spraak*, обидві виявляються звуконаслідувальними дієслівними лексемами зі значенням *to crackle* (*тріщати, хрустіти*). Із цих спостережень висновуємо, що рефлексія явища людського мовлення починалась саме з розуміння його *акустичної* представленості.

Загалом номінатема *to speak/speech* налічує 15 дієслівних і 8 іменних семем. Когнітивний ракурс нашого дослідження кличе до розгляду глибинної змістової структури цієї номінатеми, до структурування її значення як схематичного відбитка деякої ситуації.

Інакше кажучи, вважаємо за доцільне створення логічної пропозиції як мисленнєвого аналога (прообразу) якоїсь ситуації із приаманними їй відношеннями. Центральною ланкою в цій структурі є, безсумнівно, предикат, який у сукупності з актантами (що реалізують семантичні валентності предиката) утворює предикатно-актантну рамку, до якої долучаються і сірконстанти (або обставини ситуації). Предикат виражає зміст події як процесу, відношення, ознаки, приаманні окремому суб'єктові.

В аналізованій номіна́темі предикат *to speak* відбиває подію *говоріння* як процесу. З усього розмаїття актантів, що їх виокремлюють фахівці з питань рольової граматики, у нашому дослідженні достатнім є виокремлення агенсу та пацієнса, які заповнюють наявні валентності предиката *speak*. Так само з віяла можливих сірконстант розглядаємо дві, актуальні для досліджуваного предиката: сірконстанту цільового призначення дії та сірконстанту способу дії.

Розглянемо детальніше кожний компонент логічної пропозиції, яку узагальнено представляємо так:

АКТАНТИ, ДІЯ, СІРКОНСТАНТИ – агенс, пацієнс, мовлення = як саме, для чого, матеріалізація ідеального змісту знаками.

ДІЯ – це виведення назовні, матеріалізація, переважно вербалізація внутрішнього ідеального змісту (думок, почуттів, емоцій).

АКТАНТИ – це учасники дії: **агенс** – мовець-людина, іноді не людина, а грім, барабани, текст, музика тощо, і **пацієнс** – слухач, читач, спостерігач.

СІРКОНСТАНТИ – **способу дії** (як саме?): усно, письмово, публічно, приватно, якоюсь етноспецифічною мовою, опосередковано (сигнальні прапорці), паралінгвально (міміка); **ціленастанови** (для чого?): щоб зробити спільною з іншою людиною інформацію, емоцію, почуття, забезпечити отримання бажаного об'єкта, послуги.

Предикат *to speak* у різних утіленнях може бути одномісним (*the child does not speak yet; the thunder spoke*), двомісним (*music speaks directly to emotions; She must be speaking the truth*) і тримісним (*the family spoke to the media through their solicitor*) [9].

Дієслівна лексема *to speak* у процесі реіфікації привела до появи іменної лексеми *speech*, що в результаті утворило номіна́тему

to speak/speech. Після розгляду цієї номіна́теми висновуємо, що в термінах логічної пропозиції *speech* має значення: (а) **передумова** дії (*to speak*); (б) **продукт** цієї дії. Підстави для цього твердження такі:

(а) передумовою дії *мовлення* виступає здатність суб'єкта виражати думки, почуття через артикуляцію. Про це свідчить (І) семема *speech*, яка дефінується: [the ability to express thoughts and feelings by articulate sounds]. В інших словниках сема *здатність* вербалізується дефініційними ознаками [faculty], [power]. Отже, щоб ментальний феномен (квант знання, емоція) вийшов назовні та матеріалізувався (був проартикульований), у володаря цього ментального феномену має бути **дар**, інтелектуальний **ресурс**, який уможливило виконання такої комунікативної операції;

(б) продукт дії *мовлення* з'являється внаслідок реалізації вищезгаданої операції. Згідно зі словниковим тлумаченням, цей продукт має визначену кількість кваліфікаторів: мовлення може бути *усним, приватним/публічним, брехливим, акторським, етно-, соціоспецифічним*.

Перейдемо ро розгляду мовленнєвого втілення аналізованого концепту. Вибірка показала, що концепт *SPEECH* широко репрезентований в англійських фразеологізмах, які відображають різні аспекти мовленнєвої діяльності. Фразеологічні одиниці не лише передають лексичне значення, але і втілюють культурно-специфічні уявлення про мовлення, демонструють особливості англійської картини світу.

Серед таких фразеологізмів можна виокремити ті, які характеризують мовлення як акт комунікації, як-от *speak volumes* («говорити без слів»), що передає здатність виражати глибокий зміст невербальними засобами, або *have the floor* («мати слово»), що вказує на право виступати чи говорити в зазначеній ситуації. Характеристики мовлення також знаходять своє відображення у висловах на кшталт *sweet talk* («солодка мова»), що означає лестощі, та *big talk* («великі слова»), що позначає перебільшення чи хвастощі.

Фразеологізми також підкреслюють вплив мовлення, наприклад, у виразі *talk the talk and walk the walk* («говорити і діяти відповідно»), який наголошує на важливості підтвердження слів діями, або *actions speak louder than words*

(«дії говорять голосніше за слова»), де підкреслюється перевага вчинків над словами. Мовчання як аспект мовленнєвої культури також вербалізується в таких виразах, як *silence is golden* («мовчання – золото»), що вказує на цінність мовчання, та *hold your tongue* («прикуси язика»), що означає утримання від висловлювань.

Окрему увагу приділено фразеологізмам, які описують мовленнєву майстерність. Наприклад, *gift of the gab* («дар красномовства») характеризує здатність до переконливого говоріння, а *silver-tongued* («срібно-мовний») означає особливу красномовність і вміння впливати словами.

Отже, англійські фразеологізми, пов'язані з концептом *SPEECH*, відображають не лише функціональність мовлення, а й культурно значущі уявлення про його вплив, етику та майстерність. Вони також демонструють, як мовлення осмислюється в контексті комунікації, взаємодії та самовираження, а метафоричні моделі, закладені в цих виразах, розкривають багатогранність людської мовленнєвої діяльності.

Англомовні афоризми, як конденсовані форми народної мудрості та культурних цінностей, містять багатий пласт репрезентацій концепту *SPEECH*. Ці висловлювання не лише демонструють особливості ставлення до мовлення, але й відображають етичні, соціальні й комунікативні аспекти, пов'язані з ним.

Одна із ключових тем – цінність мовчання. Так, вислів *Better to remain silent and be thought a fool than to speak and to remove all doubt* («Краще мовчати і здаватися дурнем, ніж заговорити й розвіяти всі сумніви») іронічно натякає на ризики необдуманих висловлювань.

Мовленнєва майстерність також є об'єктом рефлексії в афоризмах. Наприклад, *The pen is mightier than the sword* («Перо сильніше за меч») підкреслює силу слова, його здатність впливати на людей і змінювати хід історії. Окрім того, англомовні афоризми відображають етичний аспект мовлення. Вислів *Think before you speak* («Думай, перш ніж говорити») закликає до усвідомленості у висловлюваннях, а *A word once spoken cannot be taken back* («Слово, сказане один раз, неможливо забрати назад») наголошує на незворотності й відповідальності за сказане.

Отже, англомовні афоризми, що стосуються концепту *SPEECH*, відображають культурну важливість мовлення як інструменту комунікації, впливу та самовираження. Вони демонструють не лише прагматичне ставлення до мовленнєвої діяльності, але й глибоке усвідомлення її етичних і соціальних наслідків. Вербалізація цього концепту в афоризмах підкреслює значущість слова, водночас нагадує про його межі та відповідальність.

Висновки. Дослідження концепту *SPEECH* в англійській мові та мовленні продемонструвало його багатогранність як у лексико-семантичній, так і в культурно-концептуальній репрезентації. Аналіз етимології лексеми *speech* засвідчив її давнє англосаксонське походження та зв'язок з ономотопеїчними значеннями, що підкреслює акустичну природу початкового усвідомлення мовлення. Номінатема *to speak/speech* відображає не лише процес говоріння, але і його продукт, що підсилює функціональний і когнітивний складники цього концепту.

Лексичний і дефініційний аналіз виявив, що лексема *speech* поєднує в собі здатність до артикуляції, когнітивну основу мовлення та його культурну специфіку. Водночас фразеологічні одиниці й афоризми, пов'язані з концептом *SPEECH*, демонструють важливість мовленнєвої діяльності в англомовній культурі, відображають різні аспекти: від комунікативної функції та мовленнєвої майстерності до етичних і соціальних аспектів.

Англомовні фразеологізми, як-от *speak volumes* чи *silence is golden*, акцентують увагу на багатстві способів вираження думок, тоді як афоризми на кшталт *The pen is mightier than the sword* підкреслюють силу слова у впливі на суспільство. Особливо значущим є те, що ці мовленнєві одиниці не лише відображають концепт *SPEECH*, а й формують культурно зумовлене ставлення до мовлення, мовчання та комунікації загалом.

Отже, концепт *SPEECH* в англійській мовній картині світу постає як багатовимірний феномен, який об'єднує когнітивні, соціокультурні та комунікативні аспекти. Його дослідження сприяє глибшому розумінню не лише мовленнєвої діяльності, але й культурних цінностей, що формують комунікативні стратегії англомовного суспільства.

Література:

1. Sharifian F. On cultural conceptualisations. *Journal of Cognition and Culture*. 2003. № 3. P. 187–207.
2. Aitchinson J. *The Seeds of Speech: Language Origin and Evolution*. Cambridge : CUP, 1996. 281 p.
3. Corballis M.C. *From hand to mouth: The origins of language*. Princeton, 2002. 257 p.
4. Evans N., Levinson St. The Myth of language universals: Language diversity and its importance for cognitive science. *Behavioral and Brain Sciences*. 2009. № 32. P. 429–492. DOI: 10.1017/s0140525x0999094x.
5. Jackendoff R. *Foundations of Language: Brain, meaning, grammar, evolution*. Oxford : OUP, 2002. 485 p.
6. Smagliy V. Types of communicative activities and communication for the information exchange as lingvo-cognitive aspect of the SPEECH concept. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. Issue 182. VI (53). P. 43–46. <https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182V153-11>.
7. Online Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 10.12.2024).
8. Online Macmillan dictionary. URL: <http://www.macmillandictionary.com/> (дата звернення: 10.12.2024).
9. Online Oxford dictionary. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/> (дата звернення: 10.12.2024).

References:

1. Sharifian, F. (2003). On cultural conceptualisations. *Journal of Cognition and Culture*, 3, 187–207.
2. Aitchinson, J. (1996). *The Seeds of Speech: Language Origin and Evolution*. Cambridge: CUP.
3. Corballis, M.C. (2002). *From hand to mouth: The origins of language*. Princeton.
4. Evans, N., & Levinson, St. (2009). The Myth of language universals: Language diversity and its importance for cognitive science. *Behavioral and Brain Sciences*. № 32, 429–492. DOI: 10.1017/s0140525x0999094x.
5. Jackendoff, R. (2002). *Foundations of Language: Brain, meaning, grammar, evolution*. Oxford: OUP.
6. Smagliy, V. (2018). Types of communicative activities and communication for the information exchange as lingvo-cognitive aspect of the SPEECH concept. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 182, VI (53), 43–46. <https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182V153-11>.
7. Online Webster dictionary. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com>.
8. Online Macmillan dictionary. Retrieved from <http://www.macmillandictionary.com>.
9. Online Oxford dictionary. Retrieved from <https://en.oxforddictionaries.com>.

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ЗЛОЧИН В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ НАРАТИВІ

Тасмасис Ольга Олегівна,

аспірантка кафедри світової літератури

факультету іноземних мов

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0009-0007-5842-3902

Протягом тисячоліть у кримінальній літературі створено багату колекцію творів різних літературних жанрів: оповідань, романів, новел, п'єс. Кримінальна література, особливо зараз, є найбільшим жанром, який може запропонувати художня література, і це відчувалося ще в 1920-х роках. Книга за книгою, журнал за журналом виходять з-під пера, переповнені вбивствами, крадіжками, підпалами, шахрайством, змовами, проблемами, головоломками, таємницями, гострими відчуттями, маніяками, шахраями, отруйниками, фальсифікаторами, поліцією, шпигунами, секретними службовцями, детективами, аж поки не здається, що половина світу має бути зайнята тим, що загадує загадки, які має розгадати інша половина.

Літературознавчі студії детективного жанру є завжди актуальними, адже протягом усієї історії становлення кримінальної літератури загалом цей жанр викликав велику кількість питань і суперечок. Це можна пояснити великою популярністю детективів тривалий час, зміною вже усталених поглядів на літературний процес загалом і дискусійним питанням про місце детективу в літературі.

Проте більшість учених сходяться на тому, що детектив, без сумніву, є повноправним та повноважним у світовому літературному процесі.

Одним із секретів популярності детективного жанру є ще й те, що таке читання приносить інтелектуальне задоволення. Модель детективу містить щось глибоко заспокійливе: у фіналі неймовірна таємниця обов'язково буде розкрита. Те, що пропонує читачеві автор детективу, – не просто загадка, а складне завдання, розв'язок якого має вражити читача.

У дослідженні жанру тексту передусім необхідно звернути увагу на важливі складники, а саме: на його формат, лексику, граматику, насиченість термінології (наукові тексти), велику кількість прикметників (художня література).

У творах жанру кримінальної літератури особлива увага приділяється опису скоєння злочинів і процесу їх розслідування. Наявність стилістичних засобів у творах цього жанру відіграє неабияку роль. Для розуміння повної картини сюжету й уявлення художнього образу авторами застосовуються мовні засоби (стилістичні фігури). Вони утворюють яскраві несподівані асоціації, посилюють емоційну напругу, чим дають змогу читачеві репродуктивно уявити подію або персонажа і відчутти його емоційний стан.

Ключові слова: стилістичні засоби, концепт ЗЛОЧИН, кримінальна література.

Tasmasys Olha. Stylistic means of updating the concept of crime in English fiction narrative

For thousands of years, criminal literature has created a rich collection of works of various literary genres: short stories, novels, short stories, plays. Crime fiction, especially now, is the biggest genre that fiction has to offer, and it felt that way back in the 1920s. Book after book, magazine after magazine comes out full of murder, theft, arson, fraud, conspiracies, problems, puzzles, mysteries, thrills, maniacs, crooks, poisoners, counterfeiters, police, spies, secret agents, detectives, until it seems that half the world must be occupied in making up the riddles that must be solved the other half.

Literary studies of the detective genre are always relevant, because throughout the history of the formation of criminal literature in general, this genre has caused a large number of questions and controversies. This can be explained by the great popularity of detectives for a long time, the change of already established views on the literary process in general, and the debatable question about the place of the detective in literature.

A lot of scientists comes down to the fact that the detective, without a doubt, is full-fledged and authoritative in the world literary process.

One of the secrets of the popularity of the detective genre is that such reading brings intellectual pleasure. There is something deeply reassuring about the detective model: in the finale, an incredible mystery will surely be revealed. What the detective author offers to the reader is not just a riddle, but a complex task, the solution of which should impress the reader.

When studying the genre of the text, first of all, it is necessary to pay attention to important components, namely, its format, vocabulary, grammar, saturation of terminology (scientific texts), a large number of adjectives (fiction). In the works of the genre of criminal literature, special attention is paid to the description of the commission of crimes and the process of their investigation. The presence of stylistic means in the works of this genre plays a significant role. To understand the full picture of the plot and the representation of the artistic image, the authors use linguistic means (stylistic figures). Forming vivid unexpected associations, intensifying emotional tension, they allow the reader to reproducibly imagine an event or a character and feel his emotional state.

Key words: *stylistic means, concept of CRIME, criminal literature.*

Вступ. Жанр кримінальної літератури є одним із найпопулярніших у сучасній художній літературі, від виникнення перших детективних романів у XIX ст. до сучасних кримінальних художніх наративів, де традиційно струнка структура детективу зруйнована, розслідування злочину є розмитим і заплутаним, а сам концепт ЗЛОЧИН заздалегідь можна кваліфікувати як ЗЛОЧИН.

Загальновідомо, що вирішальну роль у кримінальному художньому наративі відіграють придумані автором загадки, деталі ЗЛОЧИНУ й обставини ЗЛОЧИНУ, для створення таємниці та відповідного текстового напруження під час розгортання сюжету. Уживання стилістичних засобів у творах кримінального жанру привертає увагу читача та спонукає до стилістичного аналізу під час прочитання та розгадування таємниці ЗЛОЧИНУ.

В основі стилістичного аналізу будь-якого тексту лежить здатність мовних засобів до текстової інтеграції художнього твору. Саме стилістичний аналіз дозволяє зрозуміти, як автори кримінальних творів використовують мовні засоби для відображення природи ЗЛОЧИНУ, його соціальних і культурних трансформацій, що відбуваються в суспільстві загалом і у кримінальному світі зокрема. Це і визначає актуальність нашого дослідження.

Об'єктом дослідження є англomовний кримінальний художній наратив.

Предметом наукової розвідки слугують різноманітні стилістичні засоби, які актуалізують концепт ЗЛОЧИН в англomовному кримінальному художньому наративі.

Ілюстративним матеріалом дослідження є постмодерністський детективний трилер жанру кримінальної літератури Пола Остера

(1947–2024 pp.) «Нью-йоркська трилогія» (1986 p.).

Мета статті – вивчення функціонування стилістичних засобів (на лексичному та синтаксичному рівнях) для актуалізації концепту ЗЛОЧИН у постмодерністському детективному трилері Пола Остера (1947–2024 pp.) «Нью-йоркська трилогія» (1986 p.). Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- уточнити поняття «англomовний художній кримінальний наратив»;
- визначити ключові ознаки постмодерністського кримінального трилера;
- з'ясувати особливості актуалізації концепту ЗЛОЧИН у постмодерністському детективному трилері Пола Остера (1947–2024 pp.) «Нью-йоркська трилогія» (1986 p.);
- простежити роль стилістичних засобів (лексичні, синтаксичні, лексико-синтаксичні) у процесі вербалізації концепту ЗЛОЧИН у досліджуваному кримінальному художньому наративі.

Результати. Лінгвопоетикальна, чи, в іншій термінології, стилістична, організація тексту є важливим аспектом під час будь-якого філологічного дослідження. Проблеми стилістики тексту й організації її засобів порушувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками, проте не можна з упевненістю стверджувати, що вони вже вирішені.

У широкому розумінні стилістика (лінгвостилістика) – це розділ мовознавства про функціонування й використання мовних засобів у текстах різних стилів. У більш вузькому розумінні стилістика передбачає лінгвістичне вчення про закономірне та всенародно усталене функціонування мови, її основних структурних частин (фонетичного складу,

лексики, фразеології, граматичної будови), мовних одиниць усіх мовних рівнів, а також учення про мовні стилі, жанри, форми мови – усну й писемну, про використання мовних одиниць із якнайбільшою комунікативною доцільністю, з дотриманням водночас властивих мовним явищам усталених стильових і стилістичних норм, емоційно-почуттєвого й експресивного (виражального) забарвлення [1, с. 198].

Використання стилістичних засобів у художньому тексті зумовлено його призначенням образно відтворювати дійсність, тобто змальовувати життя через художні образи, утілені в художньому слові. Тому характерною ознакою мови художньої літератури стає її естетична функція, а саме гранична чуттєва конкретність, емоційність, глибока виразність, картинна мальовничість у відтворенні персонажів і явищ навколишньої дійсності. Як стверджує О. Пономарів, «тільки в художніх творах можуть поєднуватися досить різнопланові мовні засоби з погляду їхніх експресивно-стилістичних та номінативно-логічних властивостей» [2, с. 15].

Отже, учені акцентують увагу на різноманітних мовностилістичних засобах або тропях, за допомогою яких письменники створюють у художньому тексті яскраві гумористичні, іронічні та сатиричні ефекти [3, с. 38]. Тропом вчені називають перенесення прямого значення слова або виразу на інше з метою досягнення краси. Науковці поділяють тропи на дві групи: словесні та смислові. До словесних тропів належать метафора, синекдоха, метонімія, антономазія, оноματοпєя, катахреза, металепис. Смислові тропи, або тропи думок, – це алегорія, іронія, перифраза, гіпербола.

Відомий український мовознавець В. Домбровський (1883–1925 рр.) розмежовує поняття «фігура» і «троп». Він дає таке визначення тропу: «такий вислів, в якому для унагляднення образу одне слово, одна назва якогось предмета змінена іншою на основі асоціативного зв'язку, яким дотичні виображення є об'єднані у нашій свідомості», наводить характеристику семи тропів та їхніх видів, як-от: епітет, порівняння, метафора (оживотворення і алегорія), метонімія (перифраза й евфемізм), синекдоха (гіпербола, літота, алюзія), іронія, катахреза [4, с. 1].

Так, В. Кухаренко (1927–2023 рр.) розглядає тропи в контексті стилістики та поділяє їх на **лексичні** (метафора, метонімія, синекдоха, іронія, гра слів, епітет, повторення, гіпербола), **синтаксичні** (риторичне питання, інверсія, повторення, паралелізм, асиндетон, полісиндетон) і **лексико-синтаксичні** (клімакс, антиклімакс, антитеза, порівняння, перифраза) [5, с. 78]. У контексті нашого дослідження ми будемо дотримуватися саме цієї класифікації.

Жанр кримінальної літератури розглядається як одна з форм організації культури дозвілля і задовольняє різноманітні потреби сучасної людини. Цей жанр належить до літератури формульного типу. Ще Джон Кавелті (1929–2022 рр.) увів термін «формула» стосовно художнього тексту, який характеризується визначеними ознаками. Так, жанр кримінальної літератури, безумовно, має досить стійкий набір обов'язкових елементів і функцій, що допомагають сучасній людині легко впізнати таку формулу [6, с. 2]. Е.А. По (1809–1849 рр.) запропонував такі формули: 1) розкриття таємничих обставин, за яких було здійснено злочин; 2) розслідування веде детектив-непрофесіонал; 3) мають бути викладені умови розкриття таємниці; 4) розгадка таємниці завжди повинна дивувати; 5) автор використовує принцип «очевидного – незвичайного», тобто найбільш таємниче має найпростіше пояснення [7, с. 219].

Кримінальні історії, у яких розслідування ЗЛОЧИНУ нівелюється через численні заплутані сюжетні лінії, називають постмодерністським трилером. Це піджанр нерозкритих злочинів, де в центрі стає не концепт ЗЛОЧИН, не його розслідування, а особистість детектива, який заплутався в численних доказах і наративних лініях розслідування.

У жанрі кримінальної літератури можна побачити зміни в підходах до розкриття злочину, адже більшість сучасних детективних історій не тільки показують розслідування злочину, а й містять розкриття внутрішніх конфліктів героїв і змін, що відбуваються в їхньому особистому житті. Тому для глибшого соціального контексту й опису ситуації, що склалася навколо героїв, автори використовують окремі мовні одиниці, на визначення функції кожної з мовних одиниць зорієнтована стилістика.

Пошук доказів, вирішення інтелектуальних завдань, розкриття таємниць, скоєння

злочину – головне в жанрі кримінальної літератури. Складності людських відносин, любовні переживання, розкіш навколишньої природи використовуються в детективі для посилення потрібного враження, отже, лексико-стилістичні прийоми вживаються в переносному значенні з метою створення художнього образу та досягнення більшої виразності [8, с. 13].

У своїй творчості американський письменник Пол Остер (1947–2024 рр.) спирається на світову літературну традицію, поєднує прийоми та стилістику різних літературних шкіл і течій, його романи вирізняються абстрактними описами повсякденного життя та водночас виразністю форми і стилю.

Більшість його тем і напрямів запозичені з американської літературної традиції. «Нью-йоркська трилогія» (1986 р.) – яскравий приклад поєднання реалізму з експериментальною прозою в метафізичній перспективі. У детективному романі автор аналізує природу детективу, розсуває його рамки завдяки інтерпретації, наявності істини або її ролі в тексті. Автор не тільки переглядає традиційні для літератури уявлення про час і місце, про причинні зв'язки та єдність дії, а також відображає літературні конвенції онтологічного характеру, наприклад коли в першій частині трилогії «Скляне місто» (1985 р.) описує персонажа на ім'я Пол Остер, або пропонує читачу шукати «у автора» пояснення того, що три історії у трилогії є лише частинами однієї.

«Нью-йоркська трилогія» (1986 р.) – один із ранніх творів автора: роман складається із трьох частин, що спершу з'явилися окремо, а згодом були об'єднані під спільною обкладинкою. На перший погляд звичайні детективи – «Скляне місто» (1985 р.), «Привиди» (1986 р.) та «Замкнена кімната» (1986 р.) – втягують читача в реальний і місцями моторошний світ постмодерністської гри.

Нью-Йорк – місто, де відбуваються події всіх трьох частин трилогії, варто звернути увагу на те, як по-різному описується місто в кожній із них: “<...> it is the most forlorn of places, the most abject. The brokenness is everywhere, the disarray is universal <...>. The broken people, the broken things, the broken thoughts” [9, с. 98]. Автор використовує гіперболу та повтор, зображує явне перебільшення, водночас підкреслює важливість фактів для

посилення виразності думки читача. Гіпербола (із грец. «перебільшення») – стилістична фігура, що полягає в явному і навмисному перебільшенні характерних властивостей, ознак якогось предмета, явища, дії з метою їх увиразнення, а також вираження емоційно-естетичного ставлення до них (захоплення, прославлення, презирства тощо) [10, с. 424].

Повтор – фігура мови, що полягає в кількаразовому використанні в межах контексту у визначеній послідовності тотожних чи подібних (як у формальному, так і в семантичному аспектах) звуків, слів або їхніх частин, синтаксичних конструкцій, ужитих компактно або дистантно, для досягнення відповідного виражального чи виражально-зображального ефекту» [11, с. 255]. Сутність повтору як стилістичного засобу виявляємо в його особливому підсиленому впливові логічного або емоційного характеру на читача.

Оксиморон виражає контраст семантично несумісних слів, отже, у наведеному прикладі люди (*people*), речі (*thinks*) і думки (*thoughts*) набувають характеристик, протилежних їхній природі, адже оксиморон – сполучення різко контрастних, протилежних за значенням слів [12, с. 51].

“*New York was inexhaustible space. New York was nowhere he had built around himself*” [9, с. 14]. У цьому прикладі метафору було вжито, щоб зробити акцент на тому, що місто для головного героя є чимось ключовим, важливим, вирішальним.

Метафора визначається як приховане порівняння, що здійснюється шляхом застосування назви одного предмета стосовно іншого та виявляє таким чином якусь важливу рису, що виникає внаслідок уживання слова в переносному значенні, на основі схожості означуваного предмета з іншим [13, с. 444].

За сюжетом першого роману Пітер Стілман у дитинстві став жертвою лінгвістичного експерименту свого батька професора Пітера Стілмана, який вирішив дізнатися, чи існує міфічна «натуральна мова», тобто така мова, якою людина заговорить сама, якщо не навчати її жодної мови. Роман розпочинається з телефонного дзвінка таємного абонента, який шукає Пола Остера. Спочатку Квінн (протагоніст) вважає це помилкою, але дзвінки повторюються, і врешті він, суто із цікавості, вирішує стати ще й Полом Остером.

"The same mechanical whisper, the same desperate tone" [9, с. 20]. У наведеному фрагменті ми бачимо два епітети. Епітет – слово чи словосполучення, яке завдяки особливій функції в тексті допомагає слову набуті нового значення або смислового відтінку [14, с. 238]. За допомогою даних стилістичних фігур автор посилює значення персонажа, який телефонує; словосполучення *desperate tone* надає сенсового відтінку, фокусує на тому, що людина потребує допомоги. Основна функція епітета – прикрашати текст і водночас підкреслювати природжену або природну якість іменника [15, с. 60]. Саме епітет відіграє роль такого засобу, який має на меті збагатити розповідь новими емоційними чи смисловими нюансами.

Професор Пітер Стілман ніколи не розмовляв зі своїм сином, мати якого загинула за дуже дивних обставин, і ніколи не випускав його з дому. Коли цей експеримент не вдався, про нього дізналася поліція і Пітера Стілмана (старшого) ув'язнили. Але пройшло багато років, час йому виходити з-за ґрат, і Пітер Стілман (молодший) страшенно боїться помсти батька. Саме для цього він і наймає того, ким, як він гадає, є Деніел Квінн, тобто Пола Остера. Квінн-Вілсон-Ворк-Остер (протагоніст) починає стежити за Пітером Стілманом (старшим).

Чи можемо ми вважати цей експеримент злочином? *"He locked Peter in a room in the apartment, covered up the windows, and kept him there for nine years. An entire childhood spent in darkness, isolated from the world, with no human contact except an occasional beating"* [9, с. 53].

Наведений вище приклад являє собою яскравий опис злочинного експерименту, знущання, жорстокої поведінки. Використання гіперболи значно підсилює емоційну картину події, викликає співчуття та жалість до дитини.

Чому Квінн погоджується допомогти Пітеру (молодшому)? Можливо, тому що Пітер нагадує йому свого загиблого маленького сина, незважаючи на те, що Пітер (жертва) є дорослим чоловіком, але переслідування професора Стілмана триває довгий час і не приносить успіху, не розкриває таємниці, не приводить до очікуваного результату. *"Stillman was a crazy old man who had forgotten his son. He could be followed to the*

end of time, and still nothing would happen" [9, с. 102]. У наведеному прикладі гіпербола використовується для того, щоб передати навмисне перебільшення дії під час переслідування, підкреслити саме її виразність.

"It seemed to Quinn that Stillman's body had not been used for a long time and that all its functions had been relearned, so that motion had become a conscious process, each movement broken down into its component sub-movements, with the result that all flow and spontaneity had been lost. It was like watching a marionette trying to walk without strings" [9, с. 46].

Цей фрагмент є описом поведінки Стілмана (жертви). Уживання епітетів робить його рухи більш виразними, емоційними, фокусує читача на тому, що персонаж перебуває в гострій фазі конкретного розумового розладу. Автор застосовує порівняння, щоб зробити акцент на нестандартній поведінці персонажа, порівнює його з маріонеткою (*it was like watching a marionette*). Порівняння, за твердженням О. Донік, є динамічною моделлю та гнучким способом представлення змісту, а тому цей виражальний засіб покладений в основу багатьох образних засобів мови. Порівняння виконує дві основні функції – пізнання (когнітивну) та впливу (прагматичну) [16, с. 20].

"Everything about Peter Stillman was white. White shirt, open at the neck; white pants, white shoes, white socks. Against the pallor of his skin, the flaxen thinness of his hair, the effect was almost transparent, as though one could see through to the blue veins behind the skin of his face. This blue was almost the same as the blue of his eyes: a milky blue that seemed to dissolve into a mixture of sky and clouds. Quinn could not imagine himself addressing a word to this person. It was as though Stillman's presence was a command to be silent" [9, с. 38].

Наведений вище приклад являє собою образ Пітера, його зовнішність, елементи одягу; яскравий приклад уживання персоніфікації, ця стилістична фігура виконує функцію перенесення людських якостей на неживі предмети або абстрактні поняття [12, с. 51].

Уживання таких стилістичних фігур, як повтор (*blue*), метафора (*thinness of his hair*) та порівняння (*as <...> as*), у наведеному прикладі створює насичену, чітку, виразну картину персонажа, який психічно хворий і перебуває у глибокій депресії.

У другій частині трилогії «Привиди» (1986 р.) приватний детектив Синій під орудою шефа Коричневого стежить за злочинцем Чорним на вулиці Помаранчевій для клієнта на ім'я Білий. У цій історії постійно виникають паралелі з першим романом «Скляне місто» (1985 р.), Синій не бачить сенсу у стеженні за Білим, а тут ще з'ясовується, що всі його рапорти клієнт Білий передає Чорному.

Варто зауважити, на відмінну від першої частини трилогії, друга має неklasичну сюжетну лінію. Необхідні передмови до заходу, знайомство із часом, місцем і персонажами – відсутні, роман починається із запровадження та розвитку самого конфлікту між персонажами та ситуацією, але автор поступово знайомить читача з героями за допомогою фігур контрасту, якості й ідентичності для посилення експресивності висловлювань стосовно ситуацій і роздумів персонажів.

На початку розслідування детектив Синій недооцінює поставлене перед ним завдання: *"Give me something I can sink my teeth into"* [9, с. 134]. Метафора (*sink my teeth into*) виражає несерйозне ставлення персонажа до свого завдання.

"The only way for Blue to have a sense of what is happening is to be inside Black's mind, to see what he is thinking, and that of course is impossible" [9, с. 153].

Зазначений вище приклад являє собою уривок із міркувань детектива Синього щодо поставленого перед ним завдання. Використання парадокса (фігура контрасту) робить твердження суперечливим, але містить частину істини, яку саме висвітлює автор. Адже парадокс виражає суб'єктивну думку автора, тому набуває особливого значення для розкриття індивідуальної картини світу письменника [3, с. 44].

Повтор (синтаксичний стилістичний засіб) у наведеному прикладі підкреслює саме компонент висловлювання, таким чином дає оцінку емоційного стану персонажа. Повтор додає емоційної яскравості, якби в тексті не було повторення, він би звучав нейтрально та прісно, без особливої уваги до характеру людини.

Варто зазначити використання антитези в наведеному фрагменті, за допомогою цієї фігури контрасту автор зображує двостороннє сприйняття ситуації. Антитеза – вираження протилежних або контрастних ідей,

викладених у паралельній конструкції [17, с. 118].

"As he takes his seat at the ball park, he is struck by the sharp clarity of the colors around him: the green grass, the brown dirt, the white ball, the blue sky above. Each thing is distinct from every other thing, wholly separate and defined, and the geometric simplicity of the pattern impresses Blue with its force" [9, с. 178].

У цьому прикладі варто зауважити використання персоніфікації, яка підсилює уявлення про об'єкти, що оточують персонажа, адже персоніфікація – один із різновидів метафори, інакше кажучи, уособлення, тобто надання живих ознак неживим предметам [18, с. 10].

Полісиндетон, у даному разі, виконує функцію уповільнення мовлення, таким чином дає можливість читачу повноцінно пережити емоції разом із героєм; демонструючи семантичну однорідність слів (*green, white, blue*), автор створив чітке, різнокольорове уявлення про навколишнє середовище.

Варто звернути увагу на те, як автор описує сміх персонажа: *"<...> in the face of what he finds there, begins to laugh, at first faintly, but with growing force, louder and louder, until he is gasping for breath, almost choking on it, as though trying to obliterate himself once and for all"* [9, с. 184], за допомогою градації (клімакс) для підсилення емоційно-експресивного значення, адже градація – стилістична фігура, яка полягає в поступовому нагнітанні засобів художньої виразності з метою підвищення або зниження емоційно-сислової значущості [16, с. 117]. Клімакс – різновид градації, розвивається в поетичному мовленні в напрямі наростання інтонаційно-сислового напруження [19, с. 120].

У третій частині, під назвою «Замкнена кімната» (1986 р.), описується життя критика, який після зникнення давнього друга отримує величезну купу його рукописів і прохання дати їм ладу. Герой друкує геніальний роман, одружується з його дружиною, усиновляє його сина, урешті-решт, починає жити життям друга.

Автор яскраво описує відчуття головного героя під час першої зустрічі із дружиною свого колишнього друга:

"I realize that even on that first day I had slipped through a hole in the earth, that I was falling into a place where I had never been before" [9, с. 223].

Використання метафори (*a hole in the earth*) спонукає читача пережити відчуття закоханості разом із героєм.

“*Together, they were as heavy as a man*” [9, с. 244]. Застосування порівняння, гіперболи, метафори чітко дає зрозуміти, наскільки великий об’єм рукописів лишив Феншо (колишній друг головного героя).

“*After commanding so much attention as a child, always standing at the exact center of things, Fanshawe almost disappeared by the time we reached high school, shunning the spotlight for a stubborn marginality*” [9, с. 314].

У зазначеному прикладі бачимо стилістичну фігуру антиклімакс, використання якої підсилює емоційну напругу в реченні та чітко зображує поступове зникнення образу героя. Антиклімакс – розташування слів у порядку зменшення семантично важливих ознак [19, с. 114].

У зав’язці роману «Закрита кімната» головний герой отримує листа від зниклого друга із проханням не шукати його, варто звернути увагу на вживання метафори, яке виражає серйозність і впевненість рішення: “*I locked up the secret inside me and learned to hold my tongue*” [9, с. 252].

Використання автором стилістичних засобів надає трилогії оригінальної форми. «Нью-Йоркська трилогія» (1986 р.) – це особистісна інтерпретація дійсності, де автор описує ті фрагменти реального світу, які йому знайомі;

розвиває ті думки, які йому близькі та зрозумілі; використовує мовні елементи й метафори, які наповнені для нього особистісним змістом.

Висновки. Поняття стилістичної виразності тексту охоплює вміння точно визначати стилістичну маркованість лексичної одиниці, а також точність словесного позначення предмета думки, що часто сприяє образності, а значить, і використанню лінгвопоетикальних засобів. Окрім того, виразність – це ще й динамізм мовлення, плавна, логічна течія його за нормами літературної мови, яка посилюється психологічними паузами і вмотивованістю смислових наголосів. У цьому плані чіткості набуває і поняття багатства словника письменника.

Під час написання детективного роману автор намагається якомога точніше та правильніше донести до читача свою думку, створити в нього визначене враження, викликати почуття. Отже, уживання стилістичних засобів у кримінальній літературі сприяє побудові художнього образу, відчуються тон і загальний настрій персонажів, простежується їхнє ставлення до навколишньої ситуації. За допомогою поєднання різноманітних стилістичних засобів формується суб’єктивне ставлення до художнього твору, яке виконує естетичну функцію і вирізняє мову окремого письменника з-поміж інших.

Література:

1. Дудик П. Стилістика української мови : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2005. 368 с.
2. Пономарів О. Стилістика сучасної української мови : підручник. 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
3. Денискіна Г. Парадоксальні висловлення: типологія, семантика, функції (на матеріалі есе Юрія Шереха (Шевельова)). *Теоретична і дидактична філологія*. Серія «Філологія (літературознавство, мовознавство)». 2016. Вип. 23. С. 38–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tdff_2016_23_7.
4. Домбровський В. Українська стилістика й ритміка. *Українська поетика*. Мюнхен : München Monachii, 1993. 175 с.
5. Кухаренко В. Практикум зі стилістики англійської мови : підручник. Вінниця : Нова книга, 2000. 160 с.
6. Cawelti J. Myth, Symbol, and Formula. *The Journal of Popular Culture*. Summer 1974. Vol. VIII. Issue 1. P. 1–9.
7. Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 337 с.
8. Gwen L.C. Ripples of Trauma in Jonathan Safran Foer’s “Extremely Loud & Incredibly Close” and in Art Spiegelman’s “In the Shadow of No Towers”. *Sillages Critiques*. 2015. V. 19.
9. Auster Paul. The New York Trilogy / Intriduction by Luc Sante. Penguin Books, 1986.
10. Тимченко В. Гіпербола. *Українська літературна енциклопедія*. Київ, 1988. Т. 1. С. 424.
11. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів / М. Голянич та ін. Івано-Франківськ, 2012. 392 с.
12. Фонетика англійської мови: фоностилістика і риторика мовленнєвої комунікації : посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. Дворжецька та ін. Вінниця : Нова книга, 2005. 208 с.

13. Мацько Л., Сидоренко О., Мацько О. Стилїстика української мови. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
14. Літературознавчий словник-довідник / ред. Р. Гром'як, Ю. Ковалів, В. Теремко. Київ : ВЦ «Академія», 2007.
15. Ганич І., Олійник І. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
16. Донік О. Функційно-стилістичне навантаження порівняльних конструкцій у творах Надії Гербіш. *Science and Education a New Dimension. Series "Philology. Philology"*. 2018. VI (43). Issue 150. P. 19–22.
17. Жуковська В. Основи теорії та практики стилістики англійської мови : навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 240 с.
18. Бабелюк О. Стилістичні засоби і прийоми крізь призму лінгвосинергетики. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія»*. 2011. Вип. 14. Ч. 1. С. 7–17.
19. Кузнєцова І. Вивчаючи стилістику : посібник-практикум. Житомир : ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 132 с.

References:

1. Dudyk, P. (2005). *Stylistyka ukraińskiej mowy. Navchalnyi posibnyk* [Stylistics of the Ukrainian language. Study guide]. Kyiv, 2005. 368 s. [in Ukrainian].
2. Ponomariv, O. (2000). *Stylistyka suchasnoji ukraińskiej mowy: Pidruchnyk. 3-tie vyd., pererob. i dopovn.* [Stylistics of the modern Ukrainian language: Textbook. 3rd ed., revised. and additional]. Ternopil, 2000. 248 s. [in Ukrainian].
3. Deniskina, H. (2016). Paradoksalni vyslovlennia: typolohiia, semantyka, funktzii (na materialy ese Yuriia Sherekha (Shevelova). *Teoretychna i dydaktychna filolohiia. Seriia "Filolohiia (literaturoznavstvo, movoznavstvo)"*. [Paradoxical statements: typology, semantics, functions (on the material of the essay of Yuri Sherekh (Shevelev). Theoretical and didactic philology. Series "Philology (literature, linguistics)"]. 2016. Vyp. 23. S. 38–46. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/tdff_2016_23_7 [in Ukrainian].
4. Dombrovskiy, V. (1993). *Ukrainska stylistyka i rytmika. Ukrainska poetyka* [Ukrainian stylistics and rhythm. Ukrainian poetics]. Miunkhen, 1993. 175 s. [in Ukrainian].
5. Kuharenko, V. (2000). *Praktykum zi stylistyky anhliiskoi mowy* [Workshop on the stylistics of the English language: Textbook]. Vinnytsia, 2000. 160 s. [in Ukrainian].
6. Cawelti, J. (1974). Myth, Symbol, and Formula. *The Journal of Popular Culture*. Vol. VIII. Issue 1, Summer, pp. 1–9.
7. Nalyvaiko, D. (2006). *Praktykum zi stylistyky anhliiskoi mowy: Pidruchnyk* [Theory of literature and comparative studies]. Kyiv: Vyd. dim "Kyievo-Mohylianska akademiia", 2006. 337 s. [in Ukrainian].
8. Gwen, L.C. (2015). Ripples of Trauma in Jonathan Safran Foer's "Extremely Loud & Incredibly Close" and in Art Spiegelman's "In the Shadow of No Towers". *Sillages Critiques*. V. 19.
9. Auster, Paul (1986). *The New York Trilogy*. Introduction by Luc Sante. Penguin Books.
10. Tymchenko, V. (1988). *Hiperbola. Ukrainska literaturna entsyklopediia* [Hyperbola. Ukrainian literary encyclopedia]. Kyiv, 1988. T. 1. S. 424 [in Ukrainian].
11. Golyanich, M., Ivanyshyn, N., Rizhko, R., & Stefurak, R. (2012). *Linhvistychnyi analiz tekstu: slovnyk terminiv* [Linguistic text analysis: glossary of terms]. 2012. 392 s. [in Ukrainian].
12. Dvorzhetska, M., Makukhina, T., Velikova, L., & Snehirova, O. (2005). *Fonetyka anhliiskoi mowy: fonostylistyka i rytoryka movlennievoi komunikatsii: posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv* [Phonetics of the English language: phonostylistics and rhetoric of speech communication: a guide for students of higher educational institutions]. Vinnytsia: Nova knyga, 2005. 208 s. [in Ukrainian].
13. Matsko, L., Sydorenko, O., & Matsko, O. (2003). *Stylistyka ukraińskiej mowy* [Stylistics of the Ukrainian language]. Kyiv: Vyshcha shkola, 2003. 462 s. [in Ukrainian].
14. Gromyak, R., Kovaliv, Y., & Teremko, V. (eds.) (2007). *Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk* [Literary dictionary-reference]. Kyiv: Akademiia, 2007 [in Ukrainian].
15. Ganych, I. (1985). *Slovnyk linhvistychnykh terminiv* [Dictionary of linguistic terms]. Kyiv: Vyshcha shkola, 1985. 360 s. [in Ukrainian].
16. Donik, O. (2018). Funktsiino-stylistychnye navantazhennia porivnialnykh konstruktiv u tvorakh Nadii Gerbish. *Science and Education a New Dimension. Philology* [Functional and stylistic load of comparative constructions in the works of Nadiia Gerbish. Science and Education a New Dimension. Philology]. 2018. VI (43), Issue 150. P. 19–22 [in Ukrainian].
17. Zhukovska, V. (2010). *Osnovy teorii ta praktyky stylistyky anhliiskoi mowy: navchalnyi posibnyk* [Basics of the theory and practice of the stylistics of the English language: a study guide]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2010. 240 s. [in Ukrainian].

18. Babelyuk, O. (2011). Stylistychni zasoby i pryiony kriz pryzmu linhvosynerhetyky. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriiia "Filolohiia" [Stylistic means and techniques through the lens of linguistic synergy. Bulletin of the Kyiv National Linguistic University. Series "Philology"]. 2011. Vyp 14. Ch. 1. S. 7–17 [in Ukrainian].
19. Kuznetsova, H. (2011). Preskryptyvna linhvistyka iak dyskurs : mova, kultura, vlada [Studying stylistics: practical manual]. Zhytomyr: ZhDU im. Ivana Franka, 2011. 132 s. [in Ukrainian].

«ПРОСТО ДІТИ» ПАТТІ СМІТ: КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ПРОСТІР РОМАНУ

Томбулатова Іраїда Ігорівна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української літератури та компаративістики

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

ORCID ID: 0000-0002-2396-2902

Статтю присвячено аналізу художнього простору в сучасній літературі, а саме – у мемуарній романістиці. З теоретичного погляду увагу зосереджено на розмаїтті вивчення простору в мистецтвознавстві та літературознавстві: від класиків наукової думки до сучасних дослідників культури та літератури. Увагу сфокусовано не суто на традиційному вивченні, наприклад, хронотопу (як на дослідженні часу, простору, їх поєднання та впливу на тканину художнього тексту, персонажів, сюжет тощо), а на розгляді ролі та функцій культурно-мистецького простору в літературному тексті. Визначено, що культурно-мистецький простір «працює» на різних рівнях репрезентації, вказує на риси ідентичності персонажів, може формувати бекграунд особистості та середовища. Цікавою є ситуація, коли культурно-мистецький простір не так доповнює світ персонажів, як, наприклад, контрастує з їхніми цінностями й уявленнями про життя. Такий простір навіть може вказувати на конфліктні перетини і бути базисом системи конфліктів, що, у свою чергу, може стати рушієм сюжету, наприклад, у романі. За зразок для аналізу було обрано роман Патті Сміт «Просто діти». Культурно-мистецький простір роману-спогадів «Просто діти» від «хрещеної матері панку» є досить строкатим, наповнений богемною атмосферою на всіх рівнях тексту, починаючи з елементів паратексту, включаючи інтертекстуальний вимір. У цьому «романі життя» перетинаються безліч просторів, як суто хронотопів, так і культурно-мистецьких, що спричиняє визначений набір художніх образів, що конструює текст і розвиває сюжет, зміни в розвитку характерів героїв і, безумовно, цікавим фактом є те, що цей текст поєднує в собі фікційне та документальне начала, що свідчить про те, що художній простір є частково «свідком» подій, а не тільки географічним чи символічним художнім простором, що робить процес кодування-декодування багатоплановим, дає змогу «зануритись» у репрезентовану в тексті епоху глибше.

Ключові слова: простір літератури, сучасна література, художній часопростір, мистецтво, репрезентація.

Tombulatova Iraida. “Just Kids” by Patti Smith: culturally artistic space of the novel

The article is devoted to the analysis of artistic space in modern literature, namely in memoir novels. From a theoretical point of view, attention is focused on the diversity of the study of space in art history and literary studies: from the classics of scientific thought to modern researchers of culture and literature. Attention is focused not solely on the traditional study, for example, of chronotope (as a study of time, space, their combination and influence on the fabric of the literary text, characters, plot, etc.), but on considering the role and functions of cultural and artistic space in a literary text. It is determined that cultural and artistic space “works” at different levels of representation, indicates the features of the identity of characters, can form the background of the personality and environment. An interesting situation is when cultural and artistic space does not so much complement the world of characters, but, for example, contrasts with their values and ideas about life. Such a space can even indicate conflict intersections and be the basis of the system of conflicts, which, in turn, can become the engine of the plot, for example, in a novel. Patti Smith’s novel “Just Kids” was chosen as a sample for analysis. The cultural and artistic space of the memoir novel “Just Kids” from the “godmother of punk” is quite colorful and filled with a bohemian atmosphere at all levels of the text, starting with paratext elements, including the intertextual dimension. In this “novel of life”, many spaces intersect, both purely chronotopes and cultural and artistic ones, which causes a certain set of artistic images, which constructs the text and develops the plot and changes in the development of the characters of the heroes. And, of course, an interesting fact is that this text combines fictional and documentary origins, which indicates that the artistic space is partly a “witness” of events, and not only a geographical or symbolic artistic space, which makes the coding-decoding process multilayered and allows one to “immerse” deeper in the era represented in the text.

Key words: space of literature, contemporary literature, artistic setting, art, representation.

Вступ. У будь-який період літературного процесу простір у літературному тексті (особливо романному) відігравав важливу роль і виконував важливі функції, впливав і на зміст і на форму літературного тексту. Серед науковців, що вивчали проблеми простору в художньому тексті, можемо назвати Т. Фостера, М. Бахтіна, М. Бланшо, але в актуальному дослідженні маємо на меті більше зосередитися на працях сучасників, що цікавляться аналізом простору в літературних текстах. У літературознавчому словнику є низка термінів, пов'язаних із дослідженням простору в літературі в різних смислах: «хронотоп», «топос», «простір у літературі» тощо. Простір у сучасній літературі може бути: географічним, інтелектуальним, культурним, інтертекстуальним тощо; в актуальному дослідженні зосередимось на важливості культурно-мистецького простору в літературному тексті на прикладі роману Патті Сміт «Просто діти».

Мета статті. Мета статті – окреслити поле функцій культурно-мистецького простору в літературному тексті, означити його роль у тексті, вплив на зміст і форму літературного тексту.

Результати. На початку розмови про простір у літературному тексті маємо зазначити, що спектр його функцій може бути дуже широким. Як часопростір (хронотоп) він може відігравати роль соціально-історичного тла подій, бути символічним для подій і ситуацій у літературному тексті. Окрім того, простір може бути репрезентацією стану героїв, уособленням конфліктів і мати місце в системі персонажів, вести та розвивати сюжет. П. Білоус зазначає: «Художня творчість завжди має простір реалізації, окреслений об'єктами зображення та способом буття літератури в суспільстві. Як стверджував Арістотель, головними об'єктами творчості («наслідування») є дії, пристрасті, характери. Ця настанова домінувала в теорії літератури довго. Навіть у добу класицизму від митця вимагали, за Н. Буало, зображати лише досконале, достойне похвали в житті, орієнтуватись на «високе» начало – людський розум, а не «низьке» – людські пристрасті. Українські поетики XVII–XVIII ст. трактували літературу (поезію) як наслідування природи, поєднане з художньою вигадливістю [1, с. 7].

Сучасні дослідники культури додають до класичної думки, що «простір у художній літературі є самостійною складною системою, яка організовує фактичний матеріал, майстерно підібраний автором. Адже просторова організація художньої площини літератури межі тисячоліть значно ускладнилася. Тому потреба аналізу просторових координат у художньо-документальній прозі зумовлена необхідністю вивчення всього діапазону міркувань автора, його персонажів у зображуваному просторі, що сприятиме глибшому розумінню світогляду письменника й усвідомленню справжньої цінності його творчості» [2, с. 49]. К. Червенко у своєму культурологічному дослідженні вказує й на існування простору перцептивного й екзистенційного: «Перцептивний простір – модель, що поєднує відображення реального простору органами відчуттів, відповідно до інтегрального сприйняття, у якому чуттєва інформація впорядковується на основі досвіду суспільства й особистості. <...> Екзистенційний простір – стабільний образ оточення, оснований на сприйнятті простору як поля діяльності, який надає характерних якісних характеристик» [3]. Ці види просторів актуальні для різних видів мистецтва: від архітектури до літератури. Безумовно, якщо ми говоримо про художній простір у літературному творі, то ми завжди говоримо про художній образ. Л. Троєльнікова пише: «Формування в людини здібностей до художнього зв'язку з дійсністю є багатоаспектним процесом не лише за вертикаллю (від сприймання – до художнього перетворювання), а й за горизонталлю (від формування художнього ставлення до самого себе). Це диктується специфікою цінностей у різних сферах діяльності, що вносить деякі особливості й в естетичне освоєння цих сфер» [4, с. 57]. Але варто підкреслити, що простір літературного тексту, у якому відбуваються дії літературного тексту та «проживають» події герої, може бути, окрім зазначених, і культурно-мистецьким, становити тло, що репрезентує та впливає на аксіологічний зріз особистостей персонажів, може спричиняти деякі зміни в їхній поведінці, стати рушієм ухвалення окремих рішень. Водночас культурно-мистецький простір тісно пов'язано із хронотопом, оскільки часто залежить від епохи та місця (його зміни), мотиву дороги або подо-

рожей (які часто не бувають суто географічними, але ще й модифікуються на ментальні / аксіологічні та спричиняють зміни в характерах героїв і подіях або навпаки), або може навіть стати його частиною. Навіть більше, культурно-мистецький простір літературного тексту впливає й на читача: «часто простір в літературному тексті загострює відчуття реципієнта від прочитаного, окреслює яскраві образи, що залишаються в пам'яті, адже час і простір художнього твору мають суб'єктивну природу та реалізуються у свідомості автора, персонажів і читача літературного тексту. Іноді серед публіки можна почути про Париж Гюго, Лондон Дікенса або Нью-Йорк Фіцджеральда. Ці простори та письменники / їхні літературні тексти близько засоційовано, що породжує певне бачення локацій мистецтвом або маскультом: літературою, живописом, кінематографом тощо. На базі цих культурно-мистецьких артефактів не тільки створюються екскурсійні маршрути, але й конструюються міські міфи та легенди» [5, с. 238–239]. У наукових діалогах «Мистецтво і культура міста» В. Сікорська влучно зазначає, що «міфологізація простору міста формується з ланцюжка внутрішніх і зовнішніх локацій, які можуть доповнювати одна одну, а можуть перебувати в опозиції одна до одної» [2, с. 55].

На початку розмови про книгу Патті Сміт «Просто діти» звернемось до думки оглядача, що пише в часописі «Критика»: «Роман американської художниці, композиторки, рок-співачки (іноді її зараховують до панківської течії) і, судячи вже із цього твору, видатної письменниці, спершу здається не тим, чим є насправді. Не мемуар – хоча перший із п'яти розділів присвячено саме її дитинству, і розділ цей – один із найяскравіших у романі. Не хроніка 1960–1970-х, хоч іменами славетних натоді її друзів та приятельок сторінки аж рясніють (абетковий довідник не завадив би, але неприємно задакадемізував би текст). Навіть не гімн священному інфантилізму, хоча дитинних ремінісценцій тут теж безліч: «сперечалися, як малі діти», «пустилися в мандри, як діти», «сиділи в нього в ногах, наче зачаровані діти» тощо. Хай там як, але діти так не рефлексують, а, навпаки, завзято мавпують дорослих. Де-факто це оповідь про «роман життя», який Патті Сміт провела з фотомитцем Робертом Меплторпом. Історія

кохання у стилі блюз на тлі андеграундного Нью-Йорка» [6]. Безумовно, саме Нью-Йорк у тексті найяскравіше репрезентує культурно-мистецький простір, цей міський простір – хаб, у якому перетинаються культурні традиції та мистецькі течії, що впливають на життєвий шлях персонажів. «Світло Нью-Йорка, світло абстрактних експресіоністів. Я подумала, що Френку припали б до душі ці барви погаслого дня. Якби він жив, то написав би елегію Джонові Колтрейну – таку саму, як і для Біллі Голідей» [7, с. 43], і в місті, де перетинається стільки шляхів, важливою репрезентантою є хронотоп дому, як місця, де персонажі можуть проводити час разом, відокремлено від зовнішнього світу, та почувати себе в безпеці. Ось як описано орендоване помешкання та район, у якому проживала пара закоханих: «Ми мали там цілий другий поверх, із вікнами на схід і захід, але її вкрай злиднений стан був поза моїм розумінням. Нас зустріли стіни, помазані кров'ю й обписані психотичними мареннями, піч, напхана використаними шприцами, і зарослий цвіллю холодильник. <...> Ми жили у провулку з низькими повитими плющем гаражами, переробленими з колишніх конюшень. Недалеко були кафе, телефонна будка й художня крамниця «Джеймс», де починалася вулиця св. Якова. Сходи на наш поверх були темні, вузькі, з арковою нішею, вирізаною у стіні, але двері вели до невеликої сонячної кухні. З вікон над умивальником видніла велика біла шовковиця. Стеля спальні, яка виходила вікнами у вулицю, була прикрашена мальовничими медальйонами, які могли похвалитися оригінальним тинькуванням з початку століття» [7, с. 55]. Одна ця локація декодує культурний код від покоління до покоління і викликає змішані відчуття в героїні, бо не в усьому збігається з її аксіологічною системою, деяким чином характеризує і її, і ком'юніті навколо, і життя цілого міста. Читачі тут можуть «прочитати» те, що культурно-мистецький світ одного міста складається із множинності культурно-мистецьких світів, що взаємодіють один з одним. Навіть більше, ми можемо помітити ієрархію, яка мотивує на вчинки героїв, що впливає на рух сюжетних ліній: «Найбільшим Робертовим бажанням було ввірватися у світ, який оточував Енді Воргола, хоча він і не мав бажання долучитися до його школи чи зніматися

в його фільмах. <...> Ця місія привела нас до Бермудського трикутника нашого міста: «Брауніз», «Макс Канзас Сіті» і «Фабрики», і всі вони були за кілька хвилин ходи одне від одного, «Фабрика» переїхала зі свого первісного місця на Сорок Сьомій вулиці на Юніон-сквер, 33. «Брауніз» був рестораном здорового харчування за рогом, де люди Воргола обідали, а в «Максі» вони проводили ночі» [7, с. 139]. Цей простір трансформовано й у символічну площину, оскільки локація – Бермудський трикутник – має сталі риси, як локація з нетиповим плином часу або місцем, сповненим містичного, що пов'язують зі зникненням кораблів із людьми. Цікавим є той факт, що цей простір асоціюється саме із життям одного з найяскравіших і найвпливовіших кластерів божественного Нью-Йорка.

Якщо звернути увагу на інші топоси, то побачимо, що й вони міцно пов'язані з культурно-мистецьким простором і характеризують деякі риси ідентичності героїв, наприклад: «Мексика мала дві речі, які я любила: каву і Дієго Ріверу» [7, с. 223], «Його перебування в Парижі було насичене. Робертова подруга Лулу була пасербицею Джона, і вони пили шампанське з Івом Сен-Лораном та його партнером П'єром Берже, як Роберт писав із «Кафе де Флор»» [7, с. 228], як можемо спостерігати, кожне

місто в цій книзі має свої риси, які показано авторкою не просто через описи, але й через важливих особистостей, крізь призму поведінки або творчі досягнення яких читач ще глибше розуміє місто і має змогу «відчути» епоху, специфіку покоління. Культурно-мистецький простір за посередництвом імагем (посилань на відомих представників конкретних націй / народів) та інтертекстуальних референсів на авторів і тексти розширює знання реципієнта про події та людей у тексті, занурює реципієнта в контекст доби.

Висновки. Аналіз культурно-мистецького простору тексту роману «Просто діти» доводить, що вивчення простору може бути різноманітним, кожна із граней розгляду може поглибити культурологічне або літературознавче дослідження. Такий аналіз вважаємо перспективним, оскільки культурно-мистецький простір існує в літературному тексті на межі між хронотопом, ідентичністю персонажів, символічним полем і рухом сюжетних ліній. Вивчення культурно-мистецького простору – шлях до більш глибокого розуміння епохи та персонажів за посередництвом аналізу нагромадження художніх деталей, часто пов'язаних з інтертекстом, і аналіз цього елементу тексту, безумовно, приводить до кращого розуміння літературного твору.

Література:

1. Білоус П. Поняття «простір літератури» у сучасному літературознавстві. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2015. С. 7–10. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Litpro_2015_5_4_Litpro_2015_5_4.pdf.
2. Мистецтво і культура міста: наукові діалоги : колективна монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2024. 164 с.
3. Червенко К. Еволюція поняття художнього простору в історико-культурному ракурсі. *Культура України*. 2012. Вип. 38. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura38/09.pdf.
4. Троєльнікова Л. Соціально-культурні основи художнього простору в культурологічній парадигмі дослідження. *Теорія та історія культури*. С. 50–57. URL: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD3_Troielnikova.pdf.
5. Томбулатова І., Акімов В. «Танжер» Й. Козленка: код сенсорики простору. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences* : VII International Scientific and Practical Conference, Cambridge, October 18, 2024. Cambridge ; Vinnitsia : P.C. Publishig House & UKRLOGOS LLC, 2024. Р. 238–244. DOI: 10.36074/logos-18.10.2024.
6. Сидор-Гібелінда О. Просто діти. *Критика* : часопис. 2019. URL: <https://krytyka.com/ua/reviews/prosto-dity>.
7. Сміт П. Просто діти. Харків : Vivat, 2019. 320 с.

References:

1. Bilous, P. (2015). Ponyattya "prostir literary" v suchasnomu literaturoznnavstvi [The definition of the "space of literature" in contemporary literary studies]. *Literaturniy proces: metodologiya, imena, tenden-*

- cii. Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Litpro_2015_5_4_Litpro_2015_5_4.pdf.
2. Mystectvo i cultura mista: naukovy dialogy (2024). [The art and culture of city: scientific dialogues]: collect. monogr. Kherson: Vydavnychiy dim "Gelvetyka". 164 s.
3. Chervenko, K. (2012). Evolucia ponyattya hydoznogo prostoru v istoryko-culturnomy rakursi [The evolution of the concept of artistic space in historical-cultural perspective]. *Cultura Ukrayiny*. Vyp. 38. Retrieved from https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura38/09.pdf.
4. Troelnikova, L. (2012). Socialno-culturni osnovy hudoznogo prostoru v kulturologichniy paradygmi doslidzennya [Social-cultural basics of artistic space in culture studies` paradigm of research]. *Teoriya ta istoriya kultury*. S. 50–57. Retrieved from https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD3_Troelnikova.pdf.
5. Tombulatova, I., & Akimov, V. (2024). "Tanjier" Y. Kozlenka: cod sensoryky prostoru ["Tangier" by Y. Kozlenko: the code of sensorics of the space]. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences*. VII International Scientific and Practical Conference, Cambridge, October 18, 2024. Cambridge ; Vinnytsia: P.C. Publishig House & UKRLOGOS LLC, pp. 238–244. DOI: 10.36074/logos-18.10.2024.
6. Sydor-Gibelynda, O. (2019). Prosto dity [Just kids]. Chasopys "Krytyka". Retrieved from <https://krytyka.com.ua/reviews/prosto-dity>.
7. Smith, P. (2019). Prosto dity [Just kids]. Kharkiv: Vivat. 320 s.

УДК 811.161.2'373.46: [069:5]
DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2025.3.29>

ГІПЕРО-ГІПОНІМІЯ ЯК ВІЯВ СИСТЕМНОСТІ ТЕРМІНООДИНИЦЬ ГАЛУЗІ ПРИРОДНИЧОМУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Фецко Іванна Михайлівна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українського прикладного мовознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0001-9396-8608

У статті визначено роль гіперо-гіпонімічних відношень як вияву системності природничомузейної справи. Охарактеризовано погляди термінологів на явище гіперо-гіпонімії, яка забезпечує ієрархічну організацію галузевих терміносистем. Проаналізовано закономірності та специфіку гіперо-гіпонімії організації української терміносистеми природничомузейної справи, охарактеризовано сутність лексико-семантичного явища гіперо-гіпонімії та його представлення в музейній терміносистемі природничого профілю. Здійснено аналіз структури гіперо-гіпонімічних відношень і наведено характерні приклади гіперо-гіпонімічних груп, що функціонують у досліджуваній терміносистемі. Виявлено, що гіперонімом виступає родовий термін, від якого утворюються похідні гіпонімічні терміни. Кожен із наступних утворених термінів у змісті зберігає значення родового поняття, водночас відбувається конкретизація видової розбіжності («експозиція» → «експозиція систематична», «експозиція тематична»; «фація» → «фація біогеографічна», «фація геологічна», «фація фізико-географічна»). Описано «правильні» (групи, до яких входять два гіпоніми, що утворюються протиставленням за наявністю або відсутністю визначеної ознаки: «препарати мокрі» – «препарати сухі»; «птахи осілі» – «птахи перелітні») і «неправильні» (такі, що містять більше двох гіпонімів: «зал» – «зал виставковий», «зал вступний», «зал колекційний», «зал меморіальний») родо-видові групи, установлене в досліджуваній терміносистемі кількісне переважання «неправильних» таких груп. Здійснено аналіз гіперо-гіпонімічних відношень за різними класифікаційними ознаками (гіперонім «колекція» (гіпоніми за: типом функціонування, тематичною спрямованістю, меморіальним значенням, навчальною метою, належністю), гіперонім «фонд» (гіпоніми за: призначенням, галузевим спрямуванням). Простежено наявність різноманітного арсеналу формальних засобів вираження родо-видових зв'язків. Дослідження показало, що прикметники, дієприкметники й іменники із прийменниками (або без них) у досліджуваній галузі є лексичними засобами вираження гіперо-гіпонімічних відношень.

Ключові слова: термін, терміносистема природничомузейної справи, гіперонім, гіпонім, українська мова.

Fetsko Ivanna. Hyper-hyponymy as a manifestation of the systematic nature of terminological units in the field of natural history museum studies

This article defines the role of hyper-hyponymic relations as a manifestation of the systematic structure of natural history museums. It characterizes terminologists' perspectives on the phenomenon of hyper-hyponymy, which ensures the hierarchical organization of industry-specific terminological systems. The study analyzes the patterns and specifics of hyper-hyponymic organization within the Ukrainian terminological system of natural history museums. It also explores the lexical-semantic nature of hyper-hyponymy and its representation in the terminological system of museums with a natural history focus. The structure of hyper-hyponymic relations is examined, and typical examples of hyper-hyponymic groups functioning within the analyzed terminological system are provided. The findings reveal that a hyperonym serves as a generic term, from which hyponymic terms are derived. Each derived term retains the meaning of the generic concept while introducing specific divergence (e.g., "exposition" → "systematic exposition", "thematic exposition"; "facies" → "biogeographical facies", "geological facies", "physical-geographical facies").

The study distinguishes between "correct" genus-specific groups (those with two contrasting hyponyms based on the presence or absence of a particular feature, such as "wet preparations" vs. "dry preparations", or "sedentary birds" vs. "migratory birds") and "incorrect" groups (those containing more than two hyponyms, such as "hall" → "exhibition hall", "entrance hall", "collection hall", "memorial hall"). The quantitative predominance of "incorrect" groups in the studied terminological system is established. Hyper-

hyponymic relations are analyzed based on various classification criteria, such as hyperonym "collection" (with hyponyms classified by type of functioning, thematic orientation, memorial significance, educational purpose, or affiliation) and hyperonym "fund" (with hyponyms classified by purpose or industry orientation). The study also identifies the diverse range of formal means to express genus-specific relations. Adjectives, participles, and nouns (with or without prepositions) are found to be the primary lexical tools for expressing hyper-hyponymic relations in the analyzed field.

Key words: term, terminological system of natural history museums, hyperonym, hyponym, Ukrainian language.

Вступ. Вивчення й опис структурної взаємопов'язаності та підпорядкування мовних елементів є важливим складовим етапом дослідження галузевої термінологіки, зокрема вивчення класифікаційних способів структурування лексичних одиниць. Мова як система елементів формує парадигматичні, синтагматичні й епідигматичні зв'язки між своїми одиницями. Одним із виявів системності є ієрархічні відношення, які реалізуються в лексико-семантичній системі як родо-видові, або гіперо-гіпонімні зв'язки. Гіперо-гіпонімії як самостійній лексико-семантичній категорії належить важлива роль систематизатора лексичних систем національних мов узагалі й терміних систем зокрема. Сучасні термінологи розглядають гіперо-гіпонімні зв'язки як найважливіший тип лексико-семантичних відношень між спеціальними одиницями, який забезпечує ієрархічну організацію окремої терміносистеми. М. Кочерган зауважує: «Гіпонімія – це найбільш фундаментальні парадигматичні відношення, за допомогою яких структурують словниковий склад мови. На основі гіпонімії лексичні одиниці об'єднують у тематичні й лексико-семантичні групи і поля. Саме тому, що панівними в лексико-семантичній системі є родо-видові відношення, тут превалюють інклюзивні опозиції, тобто відношення слабкого <...> і сильного <...> члена. Це надає лексико-семантичній системі домінантно-підпорядкованої впорядкованості (послідовне включення нижчого рівня абстракції до вищого)» [1, с. 269].

Інтерес лінгвістів і термінологів до вивчення гіперо-гіпонімних зв'язків є досить активним. Проблеми гіперо-гіпонімії присвячено чимало праць, які описують цей вияв мовної парадигматики на прикладі усталених терміносистем. Так, Д. Шапран розглядає закономірності та специфіку гіперо-гіпонімної організації термінів – членів терміносистеми маркетингу [2], М. Гонтар вивчає

гіперо-гіпонімні відношення між термінами журналістики, з'ясовує типи опозицій між термінами всередині груп, способи творення родо-видових відношень, особливості структури гіперонімів і гіпонімів [3], О. Польщикова здійснює аналіз гіперо-гіпонімних відношень в українській телекомунікаційній термінології [4], Л. Гапонова досліджує гіперо-гіпонімію як самостійну лексико-семантичну категорію в українській криміналістичній термінології [5], С. Булик-Верхола і Ю. Теглівець характеризують гіперо-гіпонімні відношення між українськими музичними термінами, з'ясовують типи опозицій, визначають особливості структури гіперонімів і гіпонімів [6], Є. Ковкіна аналізує гіперо-гіпонімні відношення термінів системи криміналістичної експертизи [7] тощо. В українській терміносистемі природничо-музейної галузі гіперо-гіпонімні відношення ще не були предметом ґрунтовного наукового аналізу, що зумовлює актуальність порушеної проблеми.

Наукова новизна. Уперше здійснено спробу аналізу особливостей гіперо-гіпонімних відношень між термінами природничо-музейної справи.

Мета статті. У статті маємо за мету вивчення змісту лексико-семантичної категорії гіперо-гіпонімії, виявлення гіперо-гіпонімних відношень і особливостей їх реалізації в музейній терміносистемі природничого профілю.

Об'єктом дослідження є терміноодиниці галузі природничо-музейної справи.

Предмет дослідження становлять гіперо-гіпонімні відношення термінів у природничо-музейній галузі.

Джерельною базою статті слугує словник-довідник природничої музейної термінології О. Климишина [8].

Результати. Гіперо-гіпонімія є одним з основних парадигматичних відношень у семантичному полі, ієрархічною органі-

зацією його елементів, яку засновано на родо-видових відношеннях, для позначення яких Джон Лайонз упровадив у лінгвістику термін «гіпонімія». В основі гіперо-гіпонімічних відношень лежить логіко-семантична субординація, що передбачає охоплення чи виключення понять: загальне – конкретне, рід – вид, ціле – частина. Гіпероніми й гіпоніми утворюють відкриті гіпонімічні ряди, кожен із яких має один гіперонім, що позначає загальне поняття, і один або більше гіпонімів, які підпорядковані цьому гіпероніму [9, с. 32]. Гіпоніми, логічно підпорядковані тому самому гіпероніму, один щодо одного є «співгіпонімами», тобто однорідними гіпонімами [3, с. 83–84].

У терміносистемі природничомузейної справи терміни об'єднуються в тематичні групи на основі гіперо-гіпонімічних відношень, де гіперонімом виступає родовий термін, від якого утворюються похідні гіпонімічні терміни. Кожен із наступних утворених термінів у змісті зберігає значення родового поняття, водночас відбувається конкретизація видової розбіжності. Так, одиниця *експозиція*, що вживається зі значенням «частина музейного зібрання, виставлена для огляду, яка є, по-перше, результатом наукового опрацювання теми експозиції з урахуванням музейних матеріалів, а по-друге – специфічним твором, у якому різними засобами створюється експозиційний образ певної тематики» [8, с. 62], виступає гіперонімом до гіпонімів *експозиція систематична*, *експозиція тематична*. Термін *фація* зі значенням «частина рослинної асоціації, що відрізняється за місцевою ознакою домінування одного з диференційованих видів» [8, с. 208] є родовим до видових термінів *фація біогеографічна*, *фація геологічна*, *фація фізико-географічна*. Гіперонім *орогенез*, що вказує на «процес гороутворення» [8, с. 139], охоплює гіпоніми *орогенез альпійський*, *орогенез герцинський*, *орогенез каледонський*, *орогенез кіммерійський*, *орогенез салаїрський*, *орогенез тихоокеанський*.

Дехто з дослідників (наприклад, Н. Романова, О. Чорна, С. Дорошенко й інші) у своїх працях використовує поняття «правильні» та «неправильні» родо-видові групи. Правильними є такі групи, до яких входять два гіпоніми, що утворюються протиставленням за наявністю або відсутністю якоїсь ознаки, наприклад, у терміносистемі природничому-

зейної справи правильними можна вважати терміноодиниці: *препарати мокрі* – *препарати сухі*; *птахи осілі* – *птахи перелітні*; *організми автотрофні* – *організми гетеротрофні* тощо. У терміносистемі природничомузейного спрямування родо-видові групи переважно є неправильними, тобто такими, що містять більше двох гіпонімів, наприклад: *зал* – *зал виставковий*, *зал вступний*, *зал колекційний*, *зал меморіальний*; *книга* – *книга відгуків*, *книга надходжень*, *книга реєстрації актів* тощо.

В українській терміносистемі природничомузейної справи родо-видові відношення досить часто формуються за різними класифікаційними ознаками. Наприклад, термін *колекція* зі значенням «зібрання будь-яких предметів, систематизованих за певними ознаками та переховуваних з метою вивчення та (або) експонування» [8, с. 90] утворює водночас декілька співгіпонімічних груп за такими ознаками: 1) за типом функціонування (*колекція віртуальна*); 2) за тематичною спрямованістю (*колекція еталонна*, *колекція систематична*, *колекція таксономічна*, *колекція тематична*); 3) за меморіальним значенням (*колекція персональна*, *колекція меморіальна*); 4) за навчальною метою (*колекція навчальна*); 5) за приналежністю (*колекція приватна*).

У досліджуваній терміносистемі залежно від кількості ознак, за якими відбувається конкретизація родового терміна, розрізняємо гіперо-гіпонімічні групи зі структурами у вигляді:

- 1) простого ієрархічного дерева;
- 2) розгорнутого ієрархічного дерева;
- 3) поєднання простих і розгорнутих ієрархічних дерев.

Прості ієрархічні дерева складаються лише з основних ярусів: гіперонімічних і підпорядкованих ним гіпонімічних [4, с. 211]. Приклад структури родо-видової групи, яку утворює природничомузейний термін *принцип побудови експозиції*, зображено на рис. 1.

Частинами розгорнутих ієрархічних дерев між гіперонімічними та гіпонімічними ярусами є додаткові ряди ознак. Наприклад, родові поняття *фонд* конкретизують видові поняття за окремими ознаками: за призначенням (*науково-допоміжний фонд*, *обмінний фонд*, *основний фонд*) і галузевим спрямуванням (*ботанічний фонд*, *геологічний фонд*, *ентомологічний фонд*, *зоологічний фонд*, *палео-*

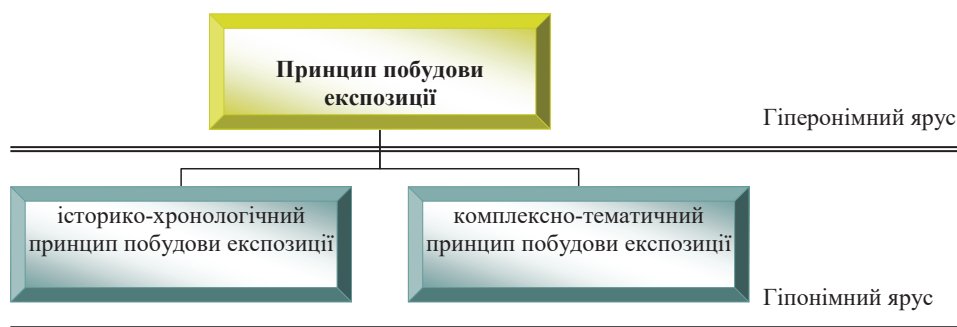

Рис. 1. Ілюстрація простого ієрархічного дерева

ботанічний фонд, палеозоологічний фонд, палеонтологічний фонд). Тому гіперонімний і гіпонімний яруси у відповідному ієрархічному дереві (рис. 2) розділяє проміжний ряд ознак.

Досить часто у зв'язку з подальшим розвитком наукових знань і появою нових наукових понять, що потребує залучення їх до наявної системи поняттєвої класифікації, отже, і до відповідної галузевої лексичної підсистеми, гіпоніми можуть бути гіперонімами стосовно інших гіпонімів. Гіпоніми виступають гіперонімами, створивши гіперо-гіпонімні групи на нижньому ступені узагальнення, наприклад, термін *моніторинг* має гіпоніми *біологічний*

моніторинг, *геолого-географічний моніторинг*, *екологічний моніторинг*, *природничомузеологічний моніторинг*. Своєю чергою гіпонім *природничомузеологічний моніторинг* є гіперонімом до терміноодиниці *регіональний природничомузеологічний моніторинг*. Аналогічно гіперонім *акт* має гіпоніми *акт видачі*, *акт приймання*, *акт про втрату*, *акт про списання*, *акт передачі*. Відповідно гіпонім *акт передачі* є гіперонімом для терміна *акт внутрішньої передачі*.

Українська терміносистема природничомузейної справи містить деяку кількість термінів, що мають голо-партитивні зв'язки, тобто відношення «частина – ціле». Такі

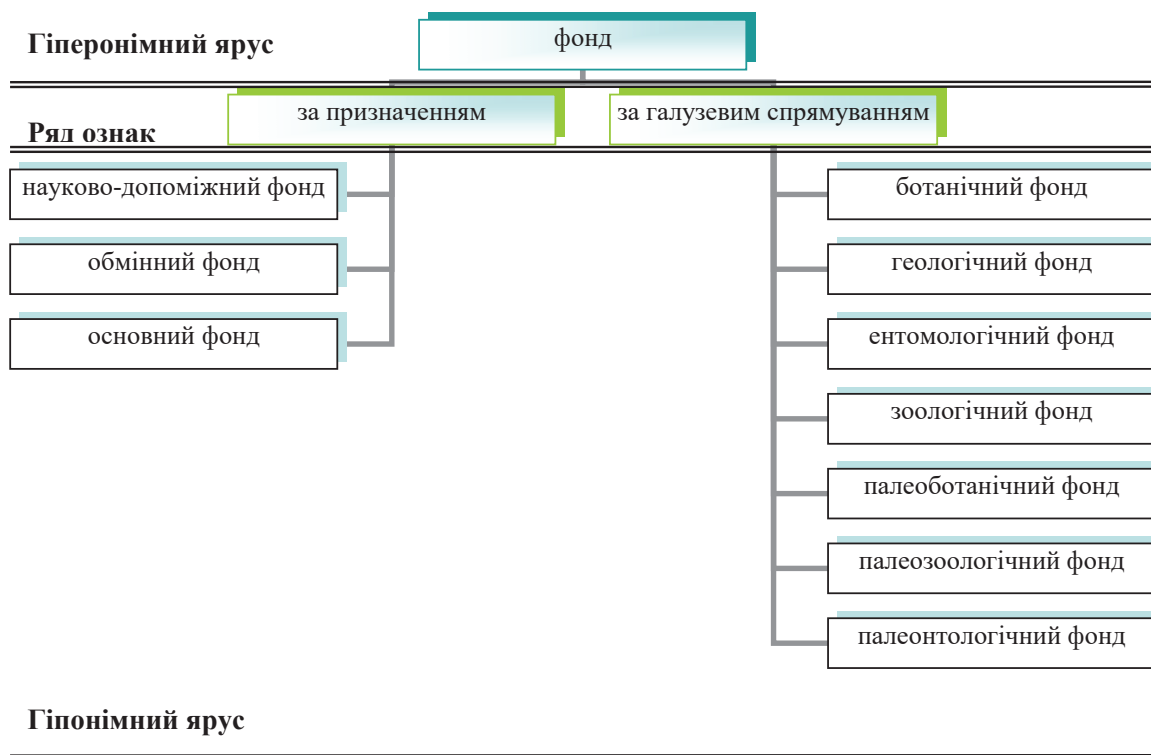

Рис. 2. Ілюстрація розгорнутого ієрархічного дерева

зв'язки потрібно відрізняти від гіперо-гіпонімних відношень. На відміну від гіперо-гіпонімії голо-партонімія базується на зв'язках між термінами, що відображають взаємодію та взаємозалежність частин одного цілого. У складі досліджуваної терміносистеми **холо-партоніміями** зв'язками поєднані такі терміноодиниці, наприклад: структурні музейні підрозділи – *архів музею, бібліотека музею, віварій, інсектарій, лабораторія музею, фондосховище*; назви організмів – *аероби, аеробіонти, амфібіонти, анаероби, антропофоби, ацидофіли, батіонти, біоіндикатори, бріобіонти, галобіонти, герпетобіонти, гідробіонти, еукаріоти* тощо; назви посад і спеціалізацій музейних працівників – *директор музею, експозиційник, куратор, лектор-екскурсовод, музейний доглядач, музеолог, натураліст, препарататор-таксидерміст, реставратор, таксономіст, хранитель фондів, художник експозиції* тощо.

Гіперо-гіпонімні відношення в досліджуваній терміносистемі мають різноманітний арсенал формальних засобів вираження. Дослідження показує, що прикметники, дієприкметники й іменники із прийменниками (або без них) використовуються як лексичні

засоби вираження гіперо-гіпонімних відношень. У складених гіпонімах диференційна ознака, яка розрізняє ці одиниці, виступає означенням до опорного компонента, унаслідок чого виявляється звуження значення [5, с. 167].

Висновки. Проведений аналіз фактичного матеріалу дає підґрунтя стверджувати, що гіперо-гіпонімні відношення є фундаментальним типом парадигматики у структуруванні словникового складу галузевої термінології. Гіперо-гіпонімна парадигма є однією з найважливіших категорій, яка формує систему природничо-музейних найменувань і є засобом їх тематичної ієрархічної організації. Надзвичайна важливість гіперо-гіпонімних відношень полягає в тому, що вони охоплюють усю досліджувану терміносистему. Аналіз гіперо-гіпонімії є актуальним і перспективним шляхом вивчення галузевих терміносистем. Різноманітний арсенал спеціальних лексем, велика кількість лексико-тематичних груп досліджуваної терміносистеми дають потенційну спроможність ґрунтовно та всебічно вивчати як окремі типи системних зв'язків аналізованої терміносистеми, так і галузевих терміносистем загалом.

Література:

1. Кочерган М. Загальне мовознавство. Київ : Академія, 2006. 464 с.
2. Шапран Д. Гіперо-гіпонімічні відношення в українській маркетинговій терміносистемі. *Лінгвістичні студії*. 2008. Вип. 16. С. 206–208.
3. Гонтар М. Родо-видові відношення в терміносистемі журналістики. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 675. С. 83–86.
4. Польщикова О. Гіперо-гіпонімічні відношення в українській телекомунікаційній термінології. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 10 «Проблеми граматики і лексикології української мови». Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. Вип. 6. С. 209–213.
5. Гапонова Л. Гіперо-гіпонімічні зв'язки в українській криміналістичній термінології. *Теоретична і дидактична філологія*. 2012. Вип. 12. С. 164–168.
6. Булик-Верхола С., Теглівець Ю. Гіперо-гіпонімічні відношення в українській музичній термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». 2015. Т. 1. № 15. С. 7–9.
7. Ковкіна Є. Родо-видові відношення термінів криміналістичної експертизи. *Філологічні трактати*. 2019. Т. 11. № 1. С. 41–49.
8. Климишин О. Природничо-музейна термінологія : словник-довідник. Львів : Державний природознавчий музей НАН України, 2003. 244 с.
9. Романова О. Гіперо-гіпонімія в українській швацькій термінології. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Філологія». 2007. Вип. 50. № 765. С. 32–35.

References:

1. Kocherhan, M. (2006). *Zahalne movoznavstvo* [General linguistics]. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
2. Shapran, D. (2008). *Hipero-hiponimichni vidnoshennia v ukrainiskii marketynhovii terminosystemi* [Hyperhyponymic relations in the Ukrainian marketing terminology]. *Linhvistychni studii – Linguistic studies*, Vyp. 16, 206–208 [in Ukrainian].

3. Hontar, M. (2010). Rodo-vydovi vidnoshennia v terminosystemi zhurnalistyky [Genus-species relations in the term system of journalism]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika" – Bulletin of the Lviv Polytechnic National University*, № 675, 83–86 [in Ukrainian].
4. Polshchykova, O. (2010). Hipero-hiponimichni vidnoshennia v ukrainskii telekomunikatsiinii terminolohii [Hyper-hyponymic relations in Ukrainian telecommunication terminology]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Serii 10 "Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy" – Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova. Series 10 "Problems of grammar and lexicology of the Ukrainian language"*. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova, Vyp. 6, 209–213 [in Ukrainian].
5. Haponova, L. (2012). Hipero-hiponimichni zviazky v ukrainskii kryminalistychnii terminolohii [Hyper-hyponymic connections in Ukrainian forensic terminology]. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia – Theoretical and didactic philology*, Vyp. 12, 164–168 [in Ukrainian].
6. Bulyk-Verkhola, S., & Tehlivets, Yu. (2015). Hipero-hiponimichni vidnoshennia v ukrainskii muzychnii terminolohii [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii "Filolohiia" – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series "Philology"*, T. 1, № 15, 7–9 [in Ukrainian].
7. Kovkina, Ye. (2019). Rodo-vydovi vidnoshennia terminiv kryminalistychnoi ekspertyzy [Genus-species relationships of forensic examination terms]. *Filolohichni traktaty – Philological treatises*, T. 11, № 1, 41–49 [in Ukrainian].
8. Klymyshyn, O. (2003). *Pryrodnycha-muzeina terminolohiia: slovnyk-dovidnyk* [Natural and museum terminology: dictionary-reference]. Lviv: Derzhavnyi pryrodnavchyi muzei NAN Ukrainy [in Ukrainian].
9. Romanova, O. (2007). Hipero-hiponimiiia v ukrainskii shvatskii terminolohii [Hyper-hyponymy in Ukrainian sewing terminology]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Serii "Filolohiia" – Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin. Series "Philology"*, Vyp. 50, № 765, 32–35 [in Ukrainian].

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ НІМЕЦЬКИХ ВІРШОВАНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ «НОВОЇ ДІЛОВИТОСТІ»)

Ходаковська Наталя Григорівна,

доктор філологічних наук,

доцент кафедри німецької філології

Київського національного лінгвістичного університету

ORCID ID: 0000-0002-9493-7261

Статтю присвячено виявленню лінгвостилістичних характеристик німецькомовного літературного напрямку «Нової діловитості» (*Neue Sachlichkeit*), одного із провідних напрямів культурного життя Веймарської республіки (1918–1933 роки). Німецька культура Веймарського часу виникла в умовах глибокої суспільної кризи. Відчуття історичної кризи в її соціальному, економічному та культурному вимірах поєднується із кризовою свідомістю європейської культури модерну.

Віршовані тексти «Нової діловитості» характеризуються об'єктивністю зображуваного, нейтральністю, точністю, лаконічністю та повсякденністю. Поетика факту "*Tatsachenpoetik*" є важливим маркером цього періоду, оскільки вона поєднується із суспільством і культурою. Проблема пізнання світу через відображення фактів про нього, проблема ролі літератури як засобу пізнання в умовах ускладнення картини світу сучасної людини є центральними мотивами «Нової діловитості». Одними з видатних представників «Нової діловитості» у німецькій поезії є Ерх Кестнер (1899–1974 роки), Курт Тухольський (1890–1935 роки) і Ерх Вайнерт (1890–1953 роки), поетичне мовлення яких характеризується наявністю чималої кількості як нейтральних, так і стилістично забарвлених лексичних одиниць. Поєднання авторських емоцій і намірів із можливостями мови й поезики формують образність віршованого тексту й ідіостиль кожного поета.

Лінгвостилістичні засоби віршованих текстів «Нової діловитості» – фоностилестичні (алітерація, асонанс, елізія), лексико-стилестичні (епітет, метафора та її вид – персоніфікація, гіпербола, порівняння, оксиморон), синтаксично-стилестичні засоби (повтор, анафора, епіфора, синтаксичний паралелізм, перелічення, риторичні звернення, риторичні оклики) відображають естетичні характеристики напрямку, виступають індикаторами естетичної інтенції автора та здійснюють естетичний вплив на читача, незважаючи на його віддаленість у часі та просторі. До того ж вони набувають стилістичного забарвлення та створюють нові смислові елементи, які підпорядковані авторській інтенції та естетичній природі віршованого тексту.

Ключові слова: «Нова діловитість», віршований текст, фоностилестичні, лексико-стилестичні, синтаксично-стилестичні засоби.

Khodakovska Natalia. Linguistic and stylistic Interpretation of German verse texts (based on the Material of the poetic Works of "New Objectivity")

This article is devoted to identifying the linguistic and stylistic characteristics of the German literary movement "New Objectivity" (*Neue Sachlichkeit*), one of the leading cultural trends of the Weimar Republic (1918–1933). The German culture of the Weimar era emerged under the conditions of a deep social crisis. The sense of historical crisis in its social, economic, and cultural dimensions is intertwined with the crisis consciousness of European modernist culture.

The poetic texts of "New Objectivity" are characterized by objectivity in depiction, neutrality, precision, conciseness, and everydayness. The poetics of fact (*Tatsachenpoetik*) serves as a significant marker of this period, linking literature with society and culture. The challenges of understanding the world through the reflection of facts about it and the role of literature as a means of cognition in the context of the increasing complexity of the modern worldview are central themes of "New Objectivity". Notable representatives of "New Objectivity" in German poetry include Erich Kästner (1899–1974), Kurt Tucholsky (1890–1935), and Erich Weinert (1890–1953). Their poetic language combines both neutral and stylistically marked lexical

units. The interplay of authors' emotions and intentions with the possibilities of language and poetics shapes the imagery of poetic texts and defines the idiolect of each poet.

The linguistic and stylistic devices of the poetic texts of "New Objectivity" – phonostylistic (alliteration, assonance, elision), lexical-stylistic (epithet, metaphor and its personification, hyperbole, simile, oxymoron), and syntactic-stylistic devices (repetition, anaphora, epiphora, syntactic parallelism, enumeration, rhetorical addresses, rhetorical exclamations) – reflect the aesthetic features of the movement. They act as indicators of the author's aesthetic intent and exert an aesthetic impact on the reader, transcending temporal and spatial boundaries. Additionally, they acquire stylistic coloring and create new semantic elements, subordinated to the author's intent and the aesthetic nature of the poetic text.

Key words: "New Objectivity" poetic text, phonostylistic, lexical-stylistic, syntactic-stylistic devices.

Вступ. Дослідження поезії натеper стає неможливим без урахування лінгвостилістичних особливостей віршованих текстів. Літературний напрям «Нова діловитість» ("Neue Sachlichkeit") виник у 1920 р. – на початку 30-х рр. і став вираженням особливого погляду на світ авторів доби Веймарської республіки, література якої є складним явищем, що привертає дедалі більшу увагу як вітчизняних, так і німецьких літературознавців.

У культурі ХХ ст. загалом існує неоднозначне ставлення до традиції, початок століття – це період найбільш загостреного відкидання традицій у рамках модернізму. Ідейні пошуки авторів «Нової діловитості» вписуються в модерністський розрив із традиціями особливим способом: вони відкидають не «застарілі» форми зображення, а уявлення про мистецтво як сферу автономії та свободи митця, незалежну від суспільних завдань, яке сформувалося за нового часу й перетворилося на культурну парадигму. Про зміну парадигми в рамках «Нової діловитості» пише німецька дослідниця Сабіна Беккер: у цей період відбувається «парадигматичний перехід» від «естетично автономного мистецтва» до «функціоналізованої відповідно до суспільно-політичних завдань літератури для використання» [1, с. 200].

Феномен «Нової діловитості» у німецькій літературі та культурі в останні десятиліття привертає увагу численних дослідників у Німеччині та європейських країнах. Водночас у вітчизняному літературознавстві, незважаючи на досить часті згадки в наукових працях, присвячених німецьким авторам першої третини ХХ ст., «Нова діловитість» так і не набула систематичного осмислення. Лінгвопрагматичні властивості німецькомовного лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості» визначені в дисертації Зінаїди Бандурко [2]. Потреба у глибшому вивченні напрямку «Нової діло-

витості» у лінгвостилістичному аспекті посилює актуальність теми.

«Нова діловитість» посідає визначне місце не тільки в німецькомовній германістиці, але й в історії світового мистецтва, тому дослідження із цієї тематики стосуються декількох питань. А саме, часові межі цього напрямку, художня література, мистецький напрям, філософія та наявність основних естетичних принципів [3–6 тощо].

Мета статті – визначити й інтерпретувати лінгвостилістичні засоби віршованих текстів напрямку «Нова діловитість» на прикладі поетичних текстів Еріха Кестнера, Курта Тухольського й Еріха Вайнерта.

Результати. Матеріалом дослідження слугують німецькомовні віршовані тексти поетів «Нової діловитості» Е. Кестнера, К. Тухольського, Е. Вайнерта, виокремлених на основі контекстуального аналізу. Поетика факту "Tatsachenpoetik" є важливим проявом цього періоду, характеризується об'єктивністю зображуваного, нейтральністю, точністю, лаконічністю та повсякденністю. Незважаючи на неабиякий інтерес до мови віршованих текстів напрямку «Нова діловитість», існує багато нез'ясованих питань, які очікують на вивчення. Дотепер потребують роз'яснення мовні властивості, а саме фоностилістичні, лексико-стилістичні та синтактико-стилістичні.

Лінгвостилістичний аналіз тексту – це самостійний вид аналізу тексту і водночас складник комплексного філологічного аналізу тексту, який є «однією з найскладніших і водночас найнеобхідніших інтелектуальних операцій, яку необхідно практикувати у процесі навчання мови та літератури» [7, с. 29]. За О.О. Селівановою, лінгвостилістичний аналіз тексту – це «спосіб організації пізнавальної та дослідницької діяльності з метою вивчення явищ і закономірностей мови як об'єкта лінгвістики»; «система процедур

аналізу мовних явищ і перевірки отриманих результатів» [8, с. 339].

Віршований текст ми розуміємо як різновид художнього тексту, який має свої зміст і форму, щільний віршований ряд, вирізняється естетичністю та ритмічністю; функціонує під впливом екстралінгвальних, соціокультурних, психологічних, інших чинників. Взаємодія таких елементів, як ритм, мелодика, строфіка, стилістика, викликає у свідомості читача ефект праймінгу [9, с. 104]. Поетику віршованих текстів досліджували Л.І. Белехова, С.Я. Єрмоленко, І.В. Приходько й інші [10–12].

Розглянемо докладніше лінгвостилістичні засоби німецьких віршованих текстів представників «Нової діловитості», оскільки вони виконують важливу роль у творенні образної системи поетичного тексту та сприяють сприйманню і розумінню віршованих текстів цієї епохи. Спираючись на національну традицію, поети «Нової діловитості» творили свою нову. У їхніх віршованих текстах відбивалися національна історія, національні риси, звичаї, ландшафт території, на якій живе поет.

Основними **фоностилестичними** засобами віршованих текстів «Нової діловитості» вважаємо наявність засобів звукової виразності, як-от: **алітерація** (стилістичний прийом повторення однакових або близьких за акустико-артикуляторними ознаками приголосних звуків із метою створення звукового образу або тла) [13, с. 432]; **асонанс** (прийом фоностилестики, що полягає у співзвуччі або повторенні однакових чи акустично близьких голосних звуків) [13, с. 433]; **елізія** (зникнення ненаголошеного голосного перед наступним початковим голосним) [14, с. 62].

Головним елементом звукової організації віршованої мови є звуковий повтор, а саме **алітерація**: “*Er sagte, es wäre schon Viertel nach Vier*”, “*Briefe und Bilder und andere Sachen*”, “*Stadt und Sterne wirkten wie Kulissen*” [15]; “*Denn über deinem Mann vom Dienst*”, “*Weil uns dein Bildnis, Lieschen, zeigt: Wer viel von dieser Welt gesehen hat – Was war das? vielleicht dein Lebensglück <...> vorbei, verweht, nie wieder*”, “*Mein Mann? mein dicker Mann, der Dichter?*” [16]; “*War einmal ein Bumerang; / War ein wenig zu lang. Rund und rührend zum Verlieben*”, “*Das ganze Hammelvolk kam auf den Hund*”, “*Die Schweine*

wurden wieder fett und fetter” [17]; **асонанс**: “*Doch man konnt es noch verstehn*”, “*Der Fahrer bremst. Sie halten im Wald*” [16]; “*Ein Auge winkt, die Seele klingt; du hast’s gefunden, nur für Sekunden <...>*”, “*Mensch, duck dich. Muck dich nicht zu laut! / Mensch, duck dich. Muck dich nicht zu laut!*” [16], “*Und dann las er. Und verstand kein Wort*”, “*Drunten in den versunkenen Städten, versunken, wie einst Vineta versank <...>*” [15]; **елізія**: “*Professor Bumke sprach’s in gestrengem Ton*”, “*n Wetter, glatt zum Eierlegen!*”, “*War’s Hexerei oder war’s noch Natur?*” [15]; “*Halt’s Maul – sonst wirst du abgebaut, dann liegst du auf der Straße*”, “*Du machst un tust und jippst da an <...> Josef, du bist’n kleener Mann*” [16]; “*Diesen faden Temperenzler, Der’s nicht mal mit Weibern kann <...>*”, “*Einst hatt’ ein Löwe sein Getier versammelt Und hatte lange und ergrimmt*” [17]. Варто зазначити, що у віршованих текстах вищезазначених поетів трапляється використання водночас як **алітерації**, так і **асонансу**, що створюють звуковий ефект, умотивований змістом і образністю віршованого тексту: “*Die Schweine werden schier zum Platzen mollig. / Doch nur die Schafe scheinen nicht mehr wollig*”, “*So manchen armen Hammel aufgefressen, / Der einst für Hammelfreiheit agitiert*” [17]; “*Weil uns dein Bildnis, Lieschen, zeigt: / Wer viel von dieser Welt gesehen hat / der lüchelt, legt die Hände auf dem Bauch und schweig*” [16]; “*Er sagte, wer einen Sohn, der Rechtsanwalt sei, / etwa benötige, brauche ihn nur zu bestellen*”, “*Nicht wahr, wer könne denn wirklich wissen, was später / aus einem anfangs ganz reizenden Kinde wird?*” [15].

Що повніше та своєрідніше в поетичному мовленні виявляються вищезазначені засоби мовленнєвої образності та виразності, то вагомніше сила та функціональна дієвість висловленого як семантично, так і за почуттєво-емоційною ознакою. Ці засоби сприяють підсиленню звучності віршованого тексту, через нього створенню поетичного образу, надають віршованій мові милозвучності, підсилюють її музичність.

Серед важливих лексико-стилістичних і синтаксично-стилістичних засобів у віршованих текстах «Нової діловитості» виокремлюємо **епітет**, **метафору**, **гіперболу**, **порівняння**, **оксиморон**, **повтор**, **види повтору** (анафору, епіфору), **перелічення**, **синтаксичний паралелізм**, **риторичні звернення й оклики**.

Загальновідомим словесним художнім засобом є *enimem*. Це художнє, образне означення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість явища, предмета, поняття, дії [13, с. 338]. Епітети присутні у віршованих текстах «Нової діловитості», наприклад: *“sanft verschränkte Hände”*, *“fremde Augen, ein kurzer Blick, fremde Andern, die große Menschheit”* [15], *“böse Visage, die Erde ist ein gebildeter Stern”* [15]; *“heilge Kriege, militärische Allüren, unabhömmliche Kulturfaktoren. Die satten Bäuche, gute, alte Zeit, diesen faden Temperenzler”* [17], які не тільки підкреслюють характерну рису, визначальну якість явища, предмета, поняття, дії, але й передають відчуття ліричного героя, особисті чи суспільні, пережиті ним, що переплітаються з настроями природи суголосно або контрастно. Саме наявність емоційно-оцінних епітетів створює поезію узагальненої поетичності, коли окремо взяті слова вже відомі, але завдяки їхній сполучуваності виникає свіжий образ, наприклад: *“Ihre Neue Welt glich gekachelten Träumen”*, *“das Produkt einer unausgeschlafenen Nacht”* [15], *“feldgraues Kanonenfutter, blutige Jahre, sündhaft blauer Tag!”*, *“mit schöner Aussicht, ländlich-mondän”*, *“ein sündhaft blauer Tag!”* [16], *“In stiller Nacht und monogamen Betten und wienern auf historischen Glanz”* [17].

У віршованих текстах поетів «Нової діловитості» простежується активне використання *метафору* з метою досягнення експресивного ефекту та надання їм естетичного забарвлення. У процесі дослідження з'ясовано, що завдяки вживанню метафори підвищується естетична цінність віршованого тексту, підсилюються образність і експресивність поетичного мовлення, розвивається асоціативне мислення читача, а також здійснюється прагматичний вплив на реципієнта, наприклад: *“Ich dachte: Gott, vergeht die Zeit”*, *“krank von den letzten Kriegen, tief in die Erde hinunterstiegen”*, *“Die Angst schlief ein”*, *“Die Zeit fährt Auto”* [15], *“Ein Auge winkt, / die Seele klingt; / du hast gefunden, nur für Sekunden <...>”*, *“Blätter stecken ihre zarten Spitzen hastend aus”*, *“Und die jungen Blätter blitzen / Und sie denken sich: Was mag das sein?”* [16], *“Sie stürmten wild an ihre Landesgrenzen, / Dem Feind die Hörner in das Herz zu bohren”* [17]. Одним із видів метафори є *персоніфікація*, що утворюється перенесенням ознак особи на предмети, речі, явища,

тваринний і рослинний світ, наприклад: *“Die Laternen nickten ein”*, *“Es könnte glücklich sein. Es könnte glücklich sein und glücklich machen”*, *“Der Zug fährt langsam und hält still. Die Toten steigen aus”* [15], *“Da zeigt die Zeit”*, *“Militärkapellen spielen auf”* [16].

Для створення виразності зображуваного у віршованому тексті поети напряму «Нової діловитості» послуговуються образним перебільшенням, а саме *гиперболою*, з метою: а) розкриття різноманітності асоціативних відтінків поетичного мовлення; б) посилення та виокремлення емоційно-оцінного забарвлення; в) виділення домінантних ознак авторського стилю, наприклад: *“Selbst die allerbesten Patrioten werden heute nicht mehr dekoriert”* [17], *“da zeigt / die Stadt dir asphaltglatt / im Menschentrichter / Millionen Gesichter: “Du gehst dein Leben lang auf tausend Straßen””* [16], *“Und wer zu Bett geht, pflanzt sich auch schon fort”*, *“Die Kinder kommen dort mit kleinen Sporen und mit gezogenem Scheitel auf die Welt”*, *“Doch er sah die Nähe und die Ferne, sah den Himmel und zehntausend Sterne”* [15].

Порівняння як художній засіб виявляється досить продуктивним у поетичному доробку авторів «Нової діловитості», наприклад: *“Das klang wie ein Lied”*, *“Du bist berühmt wie jener Turm von Pisa”* [15], *“und egalweg bleibst du dünn wie ein Aal”*, *“Blätter stecken ihre zarten Spitzen hastend aus / wie sie schmuck auf ihren Ästen sitzen!”* [16], *“Dann gaben sie, als einzig Volk von Brüdern”*, *“Es wandelte wie Schafe unter Schafen”*, *“Wo sie als Staatsanwälte figuriert”* [17]. Основними причинами використання порівняльних конструкцій у межах віршованих текстів є стилістичний і художньо-естетичний характер відповідних зіставлень.

Для віршованих текстів «Нової діловитості» характерна наявність *оксиморона*, що ґрунтується на поєднанні контрастного, непослідовного та спрямовано для створення стилістичного ефекту. Поети послуговуються цим художнім засобом із метою порушення лексичної єдності не через відсутність семантичного узгодження, а за допомогою контрасту. Таким способом виникають несподівані комбінації слів, несумісні семантичні сполуки, суперечливість, нелогічність, наприклад: *“Sachliche Romanze”* [15], *“heiliger Krieg, den fremden Andern”* [17], *“hinab in die*

künstlichen Tage und Nächte”, “*Sie sprachen kein Wort*” [15], що підсилюють іронічне ставлення до зображуваного, надають віршованому тексту емоційної виразності.

Для досягнення більшої яскравості та виразності, для посилення експресивності поети послуговуються синтаксично-стилістичними засобами, як-от *перелічення*: “*Zwei fremde Augen, ein kurzer Blick, die Braue, Pupillen, die Lider*”, “*Und Wölfe, Esel, Geier, Schweine / Bekamen wieder Amt und Würden*” [15], “*Wär nun in der Zeit der Krise / Irgend-einer aufgetaucht, / ein Prophet, ein Kerl, ein Riese*” [17], що дає можливість автору уточнити опис зображуваного та висловити свої суб’єктивні оцінки. Серед синтаксичних засобів стилістики чільне місце посідає *повтор*: “*man nimmt, was kommt – nur irgendwo und heute, heute, heute*” [16], “*Doch die übrige Verwandtschaft / blickt begeistert in die Landschaft. / Und der Landschaft ist es recht*”, “*Man zählt die Tage. Und man zählt die Gelder*” [15], що сприяє художньому увиразненню поетичного мовлення, посиленню його експресивно-зображувальних властивостей.

Як стилістичний засіб застосовують *синтаксичний паралелізм*: “*Da saßen sie – Da sitzen sie / Sie hören weit. <...> Sie atmen modern*”, “*Drunten in den versunkenen Städten, / versunken, wie einst Vineta versank <...>*” [15], “*Die Geier stürzten sich auf die Tribute / Und schufen mit den Wölfen Syndikate*” [17], “*Du gehst dein Leben lang / auf tausend Straßen; / du siehst auf deinem Gang, / die dich vergaßen*” [16], що відзначається емоційно-експресивним забарвленням. Поряд із фігурою синтаксичного паралелізму у віршованих текстах «Нової діловитості» трапляються види повтору *анафора* (повторення слова на початку віршованого рядка) й *еніфора* (повторення слова в кінці віршованого рядка), що сприяють виразності віршованих текстів, слугують основою різноманітних образних уявлень і підсилюють емоційне сприйняття поетичного тексту, наприклад: *анафора*: “*Kennst Du das Land, wo die Kanonen blühen? Du kennst es nicht? Du wirst es kennenlernen!*”, “*Dort wird man nicht als Zivilist*

geboren. Dort wird befördert, wer die Schnauze hält”, “*Ich kenn die Gut’ und Bösen nicht. / Ich trenn die Gut’ und Bösen nicht. / Ich hasse keinen, keiner tut mir leid. / Ich bin die Zeit*” [Kästner], “*Du stehst am Bahnsteig, am frühen Morgen, / du wartest auf den Zug, der dich fortbringt*”, “*Ihr sollt nicht strammstehen. Ihr sollt nicht dienen! Ihr sollt frei sein!*” [16]; *еніфора*: “*Was war das? vielleicht dein Lebensglück <...> / vorbei, verweht, nie wieder*” [15], “*da hat sie nu den Schentelmen. / Na, un denn – – / Die könn ja doch nich immer penn <...>! / Na, un denn – –?*” [16], “*Vier Kommunisten sitzen dabei, / John Schehr und Genossen / Nun wissen sie, was es geschlagen hat, John Schehr und Genossen*” [17].

Для привертання уваги читача, посилення експресивності й естетичного впливу у віршованих текстах «Нової діловитості» використовуються *риторичні звернення*: “*Mensch, duck dich. Muck dich nicht zu laut! / Sie zahl’n dich nicht zum SpaÙe!*” [16], “*Nicht wahr, wer könne denn wirklich wissen, was später / aus einem anfangs ganz reizenden Kinde wird?*” [15]; *риторичні оклики*: “*Es lebe das Großreinemachen!*” [15], “*Berliner, zieht euch festlich an / und lasst die Fahnen wehen!*” [17].

Висновки. У результаті проведеного аналізу художніх засобів віршованих текстів Еріха Кестнера, Курта Тухольського й Еріха Вайнерта ми дійшли висновку, що вони є важливими компонентами загальної стилістичної картини віршованих текстів «Нової діловитості». Саме вони допомагають авторам щонайкраще реалізувати емоційно-експресивне забарвлення віршованого тексту. З фоностилістичних засобів поетами використані алітерація, асонанс, елізія. З лексико-стилістичних засобів наявні метафора, персоніфікація, порівняння, епітет, гіпербола, оксиморон. Основними синтаксично-стилістичними засобами є повтор, анафора, епіфора, перелічення, синтаксичний паралелізм, риторичне звернення та риторичний оклик. Поєднання цих художніх засобів надають віршованому тексту яскравого звучання, забезпечують художню виразність, естетичний вплив на читача.

Література:

1. Becker S. Neue Sachlichkeit. Köln ; Weimar ; Wien : Böhlau B. 2 : Quellen und Dokumente, 2000. 468 S.
2. Бандурко З.В. Лінгвопрагматичні властивості німецькомовного лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості»: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків ; Херсон, 2019. 325 с.

3. Burdorf D. Geschichte der deutschen Lyrik. Einführung und Interpretationen. Stuttgart : J.B. Metzler, 2015. 170 S.
4. Hillebrand R. Liebeslyrik der Neuen Sachlichkeit. München : GRIN, 2011. 80 S.
5. Kästner E. 20 Jahre. Gesprochene deutsche Lyrik. URL: <https://www.deutschelyrik.de/kaestner.html>.
6. Ходаковська Н.Г. Віршований текст як поняття теорії лінгвосинергетики. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія «Філологія». Київ, 2022. Том 25. № 2. С. 101–113.
7. Беценко Т.П. Актуальні питання філологічного аналізу художнього тексту. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 3. С. 24–29.
8. Pankau J.G. Einführung in die Literatur der Neuen Sachlichkeit. Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2010. 144 S.
9. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). Київ : Довіра, 1999. 431 с.
10. Tucholsky K. Gedichte, Lieder, Couplets. Reclam. Philipp, jun. GmbH. 2006. S. 134.
11. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилістика німецької мови : підручник. Київ : Вища школа, 2005. 462 с.
12. Weinert E. Eine Auswahl: Gedichte, Erzählungen, Skizzen, Reden. Berlin : Verlag für Nationale Verteidigung, 1956. 134 S.
13. Wendland H.G. Die Literatur der Neuen Sachlichkeit und ihre Bedeutung im Kulturleben der Weimarer Republik. München : GRIN, 2013. Teil II. 18 S. URL: <http://www.grin.com/de/e-book/232870/die-literatur-der-neuensachlichkeit-und-ihre-bedeutung-im-kulturleben>.
14. Приходько І.В. Динаміка концепту КАНАДА в поетичній картині світу (на матеріалі канадських англомовних віршованих текстів XVIII–XXI ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2018. 20 с.

References:

1. Becker, S. (2000). Neue Sachlichkeit. Köln, Weimar, Wien: Böhlau B. 2: Quellen und Dokumente.
2. Bandurko, Z.V. (2019). Lihvoprahmatychni vlastyvoli nimetskomovnoho liryko-poetychnoho dyskursu "Novoi dilovytosti" [The Linguopragmatic Properties of the German-Language Lyric-Poetic Discourse of the "New Business"]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. Kharkiv, Kherson. 325 s. [in Ukrainian].
3. Burdorf, D. (2015). Geschichte der deutschen Lyrik. Einführung und Interpretationen. Stuttgart: J.B. Metzler.
4. Hillebrand, R. (2011). Liebeslyrik der Neuen Sachlichkeit. München: GRIN.
5. Pankau, J.G. (2010). Einführung in die Literatur der Neuen Sachlichkeit. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
6. Wendland, H.G. (2013). Die Literatur der Neuen Sachlichkeit und ihre Bedeutung im Kulturleben der Weimarer Republik. München: GRIN, Teil II. 18 S. URL: <http://www.grin.com/de/e-book/232870/die-literatur-der-neuensachlichkeit-und-ihre-bedeutung-im-kulturleben>.
7. Betsenko, T.P. (2012). Aktualni pytannia filolohichnoho analizu khudozhnoho tekstu [Pressing questions of the philological analysis of the artistic text]. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli*, 3, 24–29 [in Ukrainian].
8. Selivanova, O.O. (2006). Suchasna lnhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern linguistics: a terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K. 339 s. [in Ukrainian].
9. Khodakovska, N.H. (2022). Virshovanyi tekst yak poniattia teorii lnhvosynerhetyky [The poetic text as a concept of the theory of linguistic synergetics]. *Visnyk KNLU. Seriiia "Filolohiia"*. Kyiv. Tom 25. № 2, 101–113 [in Ukrainian].
10. Yermolenko, S.Ya. (1999). Narysy z ukraïnskoï slovesnosti (stylistyka ta kultura movy) [Essays on Ukrainian literature (stylistics and language culture)]. Kyiv: Dovira. 431 s. [in Ukrainian].
11. Tucholsky, K. (2006). Gedichte, Lieder, Couplets. Reclam. Philipp, jun. GmbH.
12. Matsko, L.I., Sydorenko, O.M., Matsko, O.M. (2005). Stylistyka nimetskoï movy: pidruchnyk. [Stylistics of the German language: a textbook]. Kyiv: Vyshcha shkola. 462 s. [in Ukrainian].
13. Weinert, E. (1956). Eine Auswahl: Gedichte, Erzählungen, Skizzen, Reden. Berlin: Verlag für Nationale Verteidigung.
14. Prykhodko, I.V. (2018). Dynamika kontseptu KANADA v poetychnii kartyni svitu (na materialii kanadskykh anhliiskomovnykh virshovanykh tekstiv XVIII–XXI st.) [The Dynamics of the Concept of CANADA in the Poetic Picture of the World (Based on the Material of Canadian English-Language Poetic Texts of the XVIII–XXI Centuries)]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. Kherson. 20 s. [in Ukrainian].

АНГЛІЙСЬКІ ІДІОМАТИЧНІ ВИРАЗИ ЯК ІНДИКАТОР КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ

Шерстюк Ольга Ігорівна,

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 0000-0002-0482-2656

Стаття присвячена дослідженню англійських ідіоматичних виразів як важливих індикаторів корпоративної культури в управлінні проєктами. У сучасному глобалізованому бізнес-середовищі, де англійська мова є домінантною в міжнародних комунікаціях, ідіоматична лексика відіграє ключову роль у створенні неформальних комунікативних кодів, які сприяють ефективній взаємодії в командах. Запропонована класифікація ідіоматичних виразів у контексті проєктного менеджменту, яка охоплює шість категорій: ідіоми планування та цілепокладання, ідіоми управління ресурсами та бюджетом, комунікативні ідіоми, ідіоми управління ризиками, ідіоми оцінювання прогресу й ідіоми командної роботи.

Проаналізовано взаємозв'язок між вибором ідіоматичних виразів і типом організаційної культури, а також підкреслена значущість ідіом у формуванні професійних цінностей і комунікативних стратегій у проєктному менеджменті.

У процесі дослідження було виокремлено чотири типи корпоративних культур: стартапи, консервативні корпорації, технологічні компанії та державні установи. Для кожного типу була визначена специфіка використання ідіоматичної лексики.

У статті розкрито прагматичні функції ідіоматичних виразів, які виходять за межі прямого мовного значення. Ідіоми виконують важливі ролі: вони консоліднують команди, створюють спільне комунікативне поле; сприяють м'якій і дипломатичній взаємодії; структурують професійне мислення, заохочують нестандартні підходи; забезпечують культурну ідентифікацію членів команди; виконують функцію емоційної розрядки у стресових ситуаціях. Окрім того, використання ідіом дозволяє менеджерам діагностувати комунікативний клімат у команді й оперативно реагувати на потенційні проблеми.

Доведено, що ідіоматичні вирази є не лише лінгвістичним засобом, але й соціокультурним інструментом, здатним транслювати цінності компанії, адаптувати комунікацію до її внутрішніх особливостей і полегшувати взаємодію в міжкультурних командах. Особливу увагу приділено рекомендаціям щодо використання ідіом у міжнародних проєктних командах. Вони включають контекстуальне пояснення виразів, створення командного глосарія професійних термінів, перевірку розуміння через зворотний зв'язок і навчання членів команд специфіки професійної комунікації.

Ключові слова: ідіоматичні вирази, корпоративна культура, управління проєктами, комунікативні стратегії, міжкультурна взаємодія.

Sherstiuk Olha. English idiomatic expressions as an indicator of corporate culture in project management

The article studies English idiomatic expressions as significant indicators of corporate culture in project management. In the modern globalised business environment, where English is the dominant language of international communication, colloquial language is crucial in creating informal communication codes that facilitate effective team interaction. A classification of idiomatic expressions in the context of project management is proposed, encompassing six categories: planning and goal-setting idioms, resource and budget management idioms, communicative idioms, risk management idioms, progress evaluation idioms, and teamwork idioms.

The article analyses the correlation between the choice of idiomatic expressions and the type of corporate culture while emphasising the importance of idioms in shaping professional values and communication strategies in project management. The study identifies four types of corporate cultures: startups, conservative corporations, technology companies, and government institutions. For each type, the specific characteristics of idiomatic language usage were determined.

The pragmatic functions of idiomatic expressions, which extend beyond their literal meanings, are explored in the article. Idioms play key roles in consolidating teams by creating a shared communication framework, promoting soft and diplomatic interaction, structuring professional thinking, encouraging unconventional approaches, and ensuring the cultural identity of team members. Additionally, they provide emotional relief in stressful situations. Moreover, using idioms allows managers to assess the communicative climate within a team and respond promptly to potential issues.

The research demonstrates that idiomatic expressions are not merely linguistic tools but also socio-cultural instruments capable of conveying corporate values, adapting communication to internal company dynamics, and facilitating interaction in cross-cultural teams. Particular attention is given to recommendations for using idioms in international project teams. These include contextual explanations of expressions, the creation of team glossaries of professional terms, checking comprehension through feedback, and training team members in the specifics of professional communication.

Key words: idiomatic expressions, corporate culture, project management, communication strategies, cross-cultural interaction.

Вступ. У сучасному глобалізованому бізнес-середовищі комунікація стає ключовим інструментом ефективного управління проєктами. Англійська мова, будучи домінантною мовою міжнародного бізнесу, не лише є засобом передачі інформації, але й відображає глибинні культурні та комунікативні особливості організаційної взаємодії. Особливу роль у цьому контексті відіграють ідіоматичні вирази, які виходять за межі буквального значення та несуть потужне смислове навантаження корпоративної культури.

Проблематика ідіоматичних виразів у сучасній лінгвістиці привертає увагу дослідників різних наукових напрямів. Зокрема, О.О. Мишак у дослідженні прагматичних ідіом сучасної англійської мови розкрив особливості функціонування ідіоматичних конструкцій у комунікативному просторі, визначив їхню здатність передавати імпліцитні смисли й емоційне забарвлення комунікації [1, с. 189–190]. Вагомий внесок у вивчення ідіом зробили Л.М. Коваль, О.А. Чаплик і С.Р. Масон, які детально проаналізували специфіку використання ідіоматичних виразів у сучасному англійському діловому дискурсі [2, с. 123]. Методологічно значущим є дослідження Н.О. Герцовської та Т.Б. Шпеник, присвячене класифікації англійських ідіом з урахуванням тематичного аспекту. Науковці запропонували комплексний підхід до систематизації ідіоматичних виразів, що створює теоретичне підґрунтя для подальших лінгвістичних розвідок [3, с. 32–33]. Міжнародний контекст дослідження представлений працею М. Rossi, яка розглядає термінологічні метафори та варіативність спеціалізованих термінів. Дослідження акцентує увагу на міжмовних і внутрішньомовних варіаціях [4, с. 205–206].

Отже, незважаючи на наявність численних наукових досліджень, комплексне дослідження ідіоматичних виразів як індикаторів корпоративної культури в управлінні проєктами досі залишається актуальним і зумовлене динамічними трансформаціями в сучасному бізнес-середовищі, що характеризуються інтенсивним зростанням міжнародної проєктної співпраці. У контексті глобалізації особливої значущості набуває необхідність глибшого розуміння неформальних комунікативних практик, які виходять за межі стандартизованих професійних комунікацій. На особливу увагу заслуговує потреба вивчення латентних культурних кодів в управлінні проєктами, оскільки саме вони часто становлять приховану основу ефективної командної взаємодії. Водночас сучасна наукова парадигма демонструє брак комплексних досліджень лінгвопрагматичних аспектів проєктної комунікації, що додатково підкреслює теоретичну та практичну цінність пропонованого наукового пошуку.

Мета статті полягає у проведенні комплексного аналізу англійських ідіоматичних виразів як маркерів корпоративної культури у проєктному менеджменті.

Завдання статті такі:

- виділення та класифікація ідіоматичних виразів, характерних для проєктного менеджменту;
- дослідження кореляції між уживанням окремих ідіом і організаційною культурою компаній;
- аналіз комунікативно-прагматичних функцій ідіоматичних виразів у проєктній взаємодії;
- розроблення рекомендацій щодо вико-

ристання ідіоматичної лексики в міжнародних проєктних командах.

Результати. Дослідження ролі англійських ідіом у подоланні міжкультурних бар'єрів набуває особливої значущості в контексті формування ефективних комунікативних стратегій [2, с. 123]. Міжкультурні бар'єри у проєктному менеджменті виникають унаслідок відмінностей у комунікативних моделях, культурних парадигмах, національних традиціях ведення бізнесу та мовних картинах світу, англійські ідіоми виступають свого роду культурними мостами, що дозволяють долати комунікативні бар'єри та встановлювати глибший взаємозв'язок між членами міжнародних команд.

Розглянемо детальніше палітру ідіоматичних виразів і їхню роль у різних аспектах проєктного менеджменту.

Класифікація ідіоматичних виразів у проєктному менеджменті являє собою складну багаторівневу систему, що відображає різноманітні аспекти професійної комунікації та управлінської діяльності.

1. Ідіоми планування та цілепокладання характеризують стратегічний вимір проєктної роботи. Вирази на кшталт *“shoot for the moon”* (ставити амбітні цілі) символізують прагнення до амбітних, здавалося б недосяжних цілей, заохочують команду до максимальної реалізації потенціалу. Ідіома *“keep the ball rolling”* (підтримувати темп проєкту) метафорично описує необхідність підтримання динаміки проєкту, постійного руху та прогресу. *“Get the ball rolling”* (розпочати проєкт) безпосередньо позначає момент запуску проєкту, ініціювання робочого процесу. Вираз *“on the same page”* (мати спільне розуміння цілей) підкреслює критичну важливість спільного розуміння цілей, завдань і очікувань усіма членами проєктної команди [5]. Також у плануванні проєкту часто використовуються такі ідіоми: *“put all your ducks in a row”* (підготувати все належним чином), *“get your act together”* (організуватися, зібратися), *“leave no stone unturned”* (розглянути всі можливі варіанти), *“cover all bases”* (ураховувати всі аспекти).

2. Ідіоми управління ресурсами та бюджетом відображають фінансово-економічний контекст проєктної діяльності. *“Burn rate”* (темп витрачання коштів) деталізує темп витрачання фінансових ресурсів, слугує інди-

катором ефективності використання коштів. *“Stretch the budget”* (економити кошти) демонструє креативний підхід до фінансового планування, здатність максимізувати результат за мінімальних витрат. Вираз *“nickel and dime”* (економити на дрібницях) критично характеризує надмірну економність, яка може негативно впливати на якість проєкту. *“Cash cow”* (прибутковий напрям проєкту) позначає напрям або складову частину проєкту, яка стабільно генерує прибуток і слугує фінансовою опорою.

3. Комунікативні ідіоми розкривають нюанси професійної взаємодії. *“Touch base”* (короткий робочий контакт) означає короткий, але змістовний робочий контакт, що дозволяє синхронізувати роботу команди. *“Bring to the table”* (представити пропозицію) підкреслює важливість конструктивних пропозицій і внеску кожного учасника. *“Read between the lines”* (розуміти приховані смисли) демонструє здатність проєктного менеджера розуміти латентні комунікативні сигнали, контекст і приховані смисли [5]. *“Think outside the box”* (нестандартне мислення) заохочує креативність, нестандартний підхід до вирішення проблем.

4. Ідіоми управління ризиками презентують стратегії мінімізації негативних впливів. *“Hedge your bets”* (мінімізувати ризики) позначає диверсифікацію ризиків, розподіл ресурсів для зменшення потенційних втрат. *“Back to the drawing board”* (перепланування) символізує готовність повернутися до первинного планування в разі виникнення системних проблем. *“Cut your losses”* (припинити неефективний напрям) демонструє раціональний підхід до припинення неефективних напрямів роботи. *“Play it safe”* (обережний підхід) характеризує консервативну стратегію мінімізації ризиків.

5. Ідіоми оцінювання прогресу слугують інструментом якісної та кількісної оцінки проєктної діяльності. *“Ahead of the curve”* (випереджати очікування) позначає випередження очікувань, досягнення вищих від запланованих результатів. *“Move the needle”* (досягати значущих змін) підкреслює здатність створювати значущі, трансформаційні зміни. *“Game changer”* (проривний результат) характеризує проривні рішення, що кардинально змінюють проєктну траєкторію. *“Low-hanging fruit”* (легкодосяжні цілі) озна-

чає легкодосяжні, швидкоореалізовані цілі, які дають негайний результат.

6. Ідіоми командної роботи фокусуються на колективній взаємодії. *“All hands on deck”* (максимальна мобілізація команди) символізує максимальну мобілізацію команди, колективну відповідальність у критичних ситуаціях. *“Pull your weight”* (внесок кожного члена команди) підкреслює важливість індивідуального внеску кожного члена команди. *“In the same boat”* (спільна відповідальність) демонструє спільність цілей і колективну відповідальність за результат. *“Break the ice”* (подолання комунікативних бар’єрів) позначає подолання комунікативних бар’єрів, створення атмосфери відкритості та довіри.

Представлена класифікація унаочнює багатогранність ідіоматичних виразів у проєктному менеджменті, демонструє їхню здатність не лише передавати інформацію, але й формувати специфічну професійну культуру, що виходить за межі буквального значення слів.

Мова є не лише засобом комунікації, але й важливим відображенням корпоративної культури. Ідіоматичні вирази, які використовуються у спілкуванні всередині організації, виступають своєрідними маркерами її цінностей, принципів і способу мислення [6, с. 134]. Дослідження показують, що вибір ідіом у мовленні співробітників безпосередньо залежить від типу організаційної культури, яка домінує в компанії.

У стартапах, які характеризуються динамічністю, високою толерантністю до ризику та горизонтальною ієрархією, у спілкуванні переважають агресивні й енергійні вирази, як-от *“move the needle”* чи *“game changer”*. Ці ідіоми передають дух змін і постійного руху вперед. Неформальна атмосфера стартапів стимулює використання таких фраз, оскільки вони резонують із прагненням до швидкого результату й інновацій.

Консервативні корпорації, натомість, демонструють більш стриману мовленнєву поведінку. Їхня комунікація побудована на класичних ідіомах, як-от *“on the same page”*, які підкреслюють важливість спільного бачення й командної узгодженості. Уникаючи ризикованих чи занадто експресивних висловлювань, співробітники таких компаній дотримуються формалізованого стилю, що відповідає вертикальній структурі управління

та стабільності, яка властива їхній культурі.

Технологічні компанії відзначаються творчим підходом як до роботи, так і до мовлення. Вирази на кшталт *“think outside the box”* відображають їхню спрямованість на інновації та креативність. У таких організаціях заохочуються командний підхід і неформальна атмосфера, де ідіоми стають інструментом стимулювання нових ідей і спільної роботи.

Державні установи, навпаки, прагнуть до нейтральності у спілкуванні. Вони уникають експресивних ідіоматичних виразів, зосереджуються на офіційних кліше і строгій комунікативній ієрархії. Такий підхід відповідає їхній функції – забезпечення стабільності та дотримання процедур.

Отже, ідіоматичні вирази не лише збагачують мову, але є індикаторами організаційної культури. Вибір ідіом визначається як галуззю діяльності, так і внутрішніми цінностями компанії. Вони виконують роль неформальних кодів, які допомагають співробітникам орієнтуватися в корпоративному середовищі та підтримувати єдність команди. Дослідження цієї кореляції відкриває нові перспективи для аналізу комунікації в організаціях і адаптації мовленнєвих стратегій під специфіку корпоративного контексту.

Комунікативно-прагматичні функції ідіоматичних виразів у проєктній взаємодії являють собою багатшаровий лінгвістичний феномен, що виходить далеко за межі простої передачі інформації.

Передусім ідіоматичні вирази виконують функцію емоційної компресії складних професійних станів [7, с. 170]. Наприклад, вираз *“we’re burning the midnight oil”* (ми не встигаємо) миттєво передає стан інтенсивної роботи, перевантаженості та самовіддачі команди, що набагато експресивніше, ніж пряме повідомлення про понаднормову роботу.

Консолідуюча функція ідіом проявляється у створенні спільного комунікативного простору. Уживання усталених виразів на кшталт *“we’re all in the same boat”* миттєво формує відчуття колективної відповідальності та групової єдності. Такі вирази працюють як своєрідний корпоративний код, що миттєво ідентифікує членів проєктної команди.

Важлива прагматична функція полягає в м’якості та дипломатичності комунікації [7, с. 171]. Замість директивного *“we’re burn-*

ing the midnight oil” менеджер каже: “*We need to get the ball rolling*”, що створює атмосферу співпраці, а не адміністрування. Ідіоми дозволяють знизити комунікативну напруженість, зробити зауваження менш категоричними.

Когнітивна функція ідіом виявляється в їхній здатності структурувати професійне мислення. Вирази на кшталт “*think outside the box*” не просто описують креативний підхід, але й формують ментальну матрицю інноваційного мислення, розширюють комунікативні горизонти команди.

Особливо потужною є функція культурної ідентифікації. Уживання специфічних ідіом миттєво маркує приналежність до визначеної професійної спільноти [8, с. 258–259]. Фраза “*move the needle*” одразу ідентифікує мовця як представника проєктного менеджменту, створює відчуття професійної спільноти.

Діагностична функція дозволяє «зчитувати» латентні комунікативні настрої команди. Поява виразів “*cut your losses*” або “*back to the drawing board*” може слугувати індикатором наростання проблемності у проєкті задовго до офіційних звітів.

Важливою є також функція емоційної розрядки. Гумористичні або дотепні ідіоматичні вирази є комунікативним амортизатором у стресових проєктних ситуаціях, допомагають зняти напруження.

Прагматичний потенціал ідіом у проєктній комунікації виявляється також у здатності швидко передавати складні багатопланові професійні контексти. Вираз “*we’re ahead of the curve*” миттєво повідомляє про випередження очікувань, високу ефективність та інноваційність команди.

Отже, ідіоматичні вирази у проєктній комунікації є не просто мовленнєвими прикрасами, а потужним комунікативним інструментом, що виконує складний спектр соціально-психологічних і професійних функцій.

Проведений аналіз комунікативно-прагматичних функцій ідіоматичних виразів у проєктній взаємодії виявив їхній потужний потенціал як інструменту професійної комунікації. Однак, з огляду на складність крос-культурної комунікації в міжнародних проєктних командах, постає необхідність розроблення рекомендацій щодо коректного й ефективного використання ідіоматичної лексики, які б максимально реалізовували комунікативний потенціал ідіоматичних

виразів і мінімізували ризики непорозуміння.

Ключові рекомендації щодо використання ідіоматичної лексики в міжнародних проєктних командах ґрунтуються на принципах ефективної крос-культурної комунікації та взаєморозуміння.

Передусім необхідно усвідомлювати культурний контекст і мовну компетентність членів команди. Використання ідіоматичних виразів має бути виваженим, із чітким розумінням потенційних комунікативних бар’єрів. Оптимальним підходом є поєднання експресивності мови з її максимальною зрозумілістю для всіх учасників проєкту.

Ключовими стратегіями є:

- контекстуальне пояснення ідіом;
- розроблення командного глосарія професійних виразів;
- перевірка розуміння через зворотний зв’язок;
- навчання членів команди особливостей професійної комунікації.

Важливо пам’ятати, що мета використання ідіоматичної лексики – полегшення комунікації, а не створення додаткових комунікативних бар’єрів. Тому кожен ідіоматичний вираз має бути прозорим, логічним і таким, що сприяє ефективній взаємодії в міжнародному проєктному середовищі.

Висновки. У процесі дослідження розроблено комплексну класифікацію англійських ідіоматичних виразів у проєктному менеджменті, яка охоплює шість основних категорій: ідіоми планування та цілепокладання, ідіоми управління ресурсами та бюджетом, комунікативні ідіоми, ідіоми управління ризиками, ідіоми оцінювання прогресу й ідіоми командної роботи. Дослідження виявило, що вибір англійських ідіоматичних виразів у комунікації безпосередньо залежить від типу організаційної культури компанії. У стартапах домінують динамічні й інноваційні ідіоми, які підкреслюють швидкість і проривний підхід до роботи. Консервативні корпорації віддають перевагу стриманим фразам, що сприяють формалізованій комунікації та стабільності. Технологічні компанії активно використовують ідіоми, що стимулюють креативність і неформальну взаємодію. Натомість у державних установах переважає нейтральна лексика, яка виключає експресивні вирази, що відповідає їхній офіційній структурі комунікації.

Ідіоматичні вирази є важливими маркерами корпоративної культури, відображають цінності, стратегії та підходи до управління в різних типах організацій. Вони виконують ключову роль у створенні неформальних комунікативних кодів, що полегшують взаємодію між членами команд і забезпечують єдність цілей. Результати дослідження

демонструють, що ідіоми не лише збагачують професійну лексику, але й впливають на формування командної динаміки та сприяють адаптації мовлення до специфіки галузі. Це підкреслює необхідність урахування ідіоматичних особливостей у міжнародних проєктних командах для покращення ефективності комунікації.

Література:

1. Мишак О.О. Прагматичні ідіоми в сучасній англійській мові. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Філологічні науки». 2012. № 2 (4). С. 187–191.
2. Коваль Л.М., Чаплик О.А., Масон С.Р. Використання ідіом у сучасному англійському діловому дискурсі. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2020. Т. 30. № 3. С. 122–125.
3. Герцовська Н.О., Шпеник Т.Б. Підходи до класифікації англійських ідіом: тематичний аспект. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2021. Т. 19. № 1. С. 27–39.
4. Rossi M. Terminological metaphors and the nomadism of specialized terms: Some observations on intralinguistic and interlinguistic variation. Chapter 8. *Multiple Perspectives on Terminological Variation*. 2017. P. 181–212.
5. Зербіно А.Д. Засоби вираження згоди та незгоди в сучасній англійській мові. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка. 13 с. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vlnu/In_mov/2009_16/articles/Zerbino.pdf (дата звернення: 05.12.2024).
6. Мизин Т.О. Синтаксичні та семантичні характеристики прагматичних ідіом. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Іноземна філологія». 2017. № 85. С. 132–138.
7. Зубрицький Р.Я., Вірстюк О.Д., Богайчук О.С. Особливості прагматичних ідіом в англійській мові та специфіка їх перекладу на українську мову. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. № 33 (1). С. 168–173.
8. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

References:

1. Myshak, O.O. (2012). Pragmatychni idiomy v suchasniy anhliyskiy movi [Pragmatic idioms in modern English]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelya. Seriya "Filolohichni nauky"*, 2 (4), 187–191.
2. Koval, L.M., Chaplyk, O.A., & Mason, S.R. (2020). Vykorystannia idiom u suchasnomu anhliyskomu dilovomu dyskursi [The use of idioms in modern English business discourse]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 30 (3), 122–125.
3. Hertzovska, N.O., & Shpenyk, T.B. (2021). Pidkhody do klasyfikatsii anhliyskykh idiom: tematychnyi aspekt [Approaches to the classification of English idioms: Thematic aspect]. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii*, 19 (1), 27–39.
4. Rossi, M. (2017). Terminological metaphors and the nomadism of specialised terms: Some observations on intralinguistic and interlinguistic variation. In *Multiple Perspectives on Terminological Variation* (pp. 181–212).
5. Zerbino, A.D. (2009). Zasoby vyrazhennia zghody ta nezghody v suchasniy anhliyskiy movi [Means of expressing agreement and disagreement in modern English]. *Lviv: Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka*. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vlnu/In_mov/2009_16/articles/Zerbino.pdf.
6. Myzyn, T.O. (2017). Syntaksychni ta semantychni kharakterystyky pragmatychnykh idiom [Syntactic and semantic characteristics of pragmatic idioms]. *Visnyk KhNU im. V.N. Karazina. Inozemna filolohiia*, 85, 132–138.
7. Zubrytskyi, R.Ya., Virstiuk, O.D., & Bohaichuk, O.S. (2024). Osoblyvosti pragmatychnykh idiom v anhliyskiy movi ta spetsyfika yikh perekladu na ukrainsku movu [Features of pragmatic idioms in English and the specifics of their translation into Ukrainian]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 33 (1), 168–173.
8. Selivanova, O.O. (2006). *Suchasna linhvistyka. Terminolohichna entsyklopediia* [Modern linguistics. Terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K.

НОТАТКИ

Науковий журнал

MODERN PHILOLOGY

Випуск 3, 2025

Коректура • *Н. Славогородська*
Комп'ютерна верстка • *Ю. Ковальчук*

Підписано до друку 28.02.2025 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 23,72. Зам. № 0525/359
Наклад 100 прим.

Надруковано:
Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.